

İzmir Kırsal Alanlar
Planlama Rehberi
Fizibilite ve
Raporlama Hizmeti

İZ.KIRSAL
STRATEJİK
ÇERÇEVE
BELGESİ
Cilt 02

İZMİR KIRSAL ALANLAR PLANLAMA REHBERİ FİZİBİLİTE VE RAPORLAMA HİZMETİ
CİLT 02. İZ.KIRSAL STRATEJİK ÇERÇEVE BELGESİ

İzmir Kırsal Alanlar Planlama Rehberi Fizibilite ve Raporlama Hizmeti İzmir Büyükşehir Belediyesi Kırsal Hizmetler Dairesi Başkanlığı Kırsal Alan Kalkınma ve Geliştirme Şube Müdürlüğü ile Innosfer Teknoloji Ltd. Şti. arasında 07.08.2025 tarihinde imzalanan sözleşmeye istinaden Aliye Ahu Gülümser, İnci Olgun, Nur Kardelen Öztürk ve Serim Dinç tarafından hazırlanmıştır.

Ağustos 2026

ISBN: 978-625-90960-0-1 (Tk)
978-625-90960-2-5 (2.c)

İzmir Kırsal Alanlar Planlama Rehberi Fizibilite ve Raporlama Hizmeti

İZ.KIRSAL
STRATEJİK ÇERÇEVE BELGESİ
Cilt 02

Aliye Ahu Gülümser, İnci Olgun, Nur Kardelen Öztürk, Serim Dinç,
Sıla Keskin, Ayşe Akbay

Yapay zeka kullanım beyanı: Bu raporun hazırlanması sürecinde ChatGPT ve Google Gemini'den derinlemesine literatür araştırmasının desteklenmesi, tabloların geliştirilmesi ve yazım dilinin kontrol edilmesi amacıyla yararlanılmıştır. Tasarlanan grafik ve şemaların biçimsel açıdan geliştirilmesi ile görsel düzenlemelerin gerçekleştirilmesinde Canva AI 2.0/Magic Studio ve Google'ın Gemini tabanlı görüntü üretme ve düzenleme modeli Nano Banana'dan [Gemini 2.5 Flash Image / Gemini 3 Pro Image] yararlanılmış olup ilgili görsellere dair açıklayıcı bilgi şekil açıklamalarında verilmiştir. Söz konusu araçlar araştırma ve tasarım süreçlerini destekleyici nitelikte kullanılmış; üretilen tüm öneri, metin ve görsel çıktılar yazarlar tarafından değerlendirilmiş, doğrulanmış ve gerekli düzenlemeler yapılarak rapora aktarılmıştır. Raporun bilimsel içeriğine, yöntemine, görsel anlatımına, yorumlarına ve sonuçlarına ilişkin nihai sorumluluk yazarlara aittir.

© 2026, İzmir Büyükşehir Belediyesi

Bu kitap kültür ve eğitim amaçlı hazırlanmıştır. Yayın hakları İzmir Büyükşehir Belediyesi'ne aittir. Kitabın tamamı veya bir bölümü hiçbir biçimde ticari amaçlı çoğaltılıp satılamaz. Kitap içinde yer alan görsellerin kullanımında kaynak gösterilmesi zorunludur.

İçindekiler

Tablo Listesi.....	vii
Şekil Listesi.....	ix
Harita Listesi.....	xi
İzmir Kırsal Alanlar Planlama Rehberi: İZ.KIRSAL Ciltleri	01
1 Giriş	03
2 İzmir Kırsalı İçin Stratejik Sentez	07
2.1 Mevcut Durumun Stratejik Okuması.....	07
2.1.1 İzmir Kırsalının Mekânsal Yapısı ve Farklılaşan Kırsal Karakterler	08
2.1.2 Kırsal Yerleşim Karakterleri.....	09
2.1.3 Kırsal-Kentsel Etkileşim Bölgeleri	10
2.1.4 Dönüşüm Baskıları ve Kırılgan Bölgeler	11
2.1.5 Üretim Havzaları, Değer Zincirleri ve Ekonomik Düğümler.....	12
2.1.6 Bağlantısallık, Erişilebilirlik ve Hizmet Ağları	14
2.1.7 Doğal Eşikler, İklim Riskleri ve Ekolojik Kırılganlıklar	16
2.1.8 Miras Peyzajları ve Kültürel Koridorlar	18
2.2 Stratejik Durum Analizi	19
2.2.1 Güçlü Yönler	19
2.2.2 Zayıf Yönler ve Temel Kırılganlıklar	20
2.2.3 Fırsatlar ve Gelişme Potansiyelleri	21
2.2.4 Tehditler ve Dönüşüm Baskıları	22
2.2.5 Stratejik Durum Bulgularına Dayalı Müdahale Eksenleri	23
2.3 Stratejik Önceliklendirme Matrisi	28
2.4 Kırsal Mahalle Sınıflarına Göre Stratejik Değerlendirme	31
2.4.1 Sınıflama Temelli Strateji Yaklaşımı	32
2.4.2 Kırsal Mahalle Sınıflarına Göre Stratejik Yönelimler.....	34
2.4.3 Kırsal Mahalle Sınıflarına Göre Kısa, Orta ve Uzun Vadeli Öncelikler	37

3 Politika ve Mevzuat Uyum Çerçevesi	41
3.1 Ulusal Politika Belgeleriyle Uyum	42
3.2 Bölgesel ve Yerel Planlarla Uyum	43
3.3 Kırsal Mahalle Statüsü, Kırsal Yerleşik Alan Sınırı ve Büyükşehir Yönetim Sistemiyle Uyum	46
3.4 Sektörel Mevzuat ve Uygulama Alanlarıyla Uyum	49
3.5 Uluslararası Politika Çerçeveleriyle Uyum	53
4 İzmir Kırsalı Stratejik Çerçevesi	57
4.1 Vizyon	57
4.2 Temel İlkeler	59
4.3 Müdahale Eksenleri	60
4.4 Stratejik Çerçeveden Uygulama Programına Geçiş	63
5 İzmir Kırsalı Strateji Planı ve Uygulama Programı	65
5.1 Strateji Planının Yapısı	66
5.2 Stratejik Amaçlar, Hedefler ve Eylem Alanları	67
5.3 Stratejik Eylem Kartları	70
5.4 Öncelikli Müdahale Programı	97
5.5 Uygulama ve Yönetişim Modeli	101
5.6 İzleme ve Değerlendirme Gösterge Seti	107
5.7 Planlama Araçlarına Aktarım Çerçevesi	112
6 Sonuç	117
Ekler	121

Tablo Listesi

Tablo 2.1	İzmir Kırsalına İlişkin GZFT Temelli Stratejik Durum Temaları, Müdahale Eksenleri Planlama Bağlantısı	25
Tablo 2.2	Stratejik Önceliklendirme Matrisi	29
Tablo 2.3	Kırsal Mahalle Sınıflarına Göre Öncelikli Müdahale İhtiyaçları ve Temel Araçlar.....	36
Tablo 2.4	Kırsal Mahalle Sınıflarına Göre Kısa, Orta ve Uzun Vadeli Öncelikler	38
Tablo 3.1	İZ.KIRSAL Sınıflaması, Kırsal Statü ve Kırsal Yerleşik Alan Sınırının Ayrımı	49
Tablo 4.1	Temel İlkeler ve Stratejik Karşılıkları	61
Tablo 4.2	Müdahale Eksenleri ve Stratejik Kapsam	62
Tablo 4.3	Stratejik Çerçeveden Uygulama Programına Geçiş	64
Tablo 5.1	İzmir Kırsalı Strateji Planı	68
Tablo 5.2	Stratejik Eylem Kartı Formatı	73
Tablo 5.3	Öncelikli Müdahale Programı	99
Tablo 5.4	Uygulama ve Yönetişim Modeli	103
Tablo 5.5	Stratejik Eylemlere Göre Uygulama Sorumluluk Çerçevesi	105
Tablo 5.6	İzleme ve Değerlendirme Gösterge Seti	108
Tablo 5.7	İzleme ve Değerlendirme Döngüsü	111
Tablo 5.8	Stratejik Eylemler ile Planlama ve Uygulama Araçları Arasındaki Aktarım Matrisi	113
Tablo 5.9	Planlama ve Uygulama Aracı Kartı Asgari İçeriği	116
Tablo Ek 1.1	Ayrıntılı GZFT Temelli Stratejik Durum Değerlendirmesi	134
Tablo Ek 2.1	Kırsal Mahalle Sınıfları ve Müdahale Eksenleri Bağlantısı	139
Tablo Ek 3.1	Mekânsal Planlama ve Uygulama Araçları Ön Listesi	141

Şekil Listesi

Şekil 1.1	Strateji Geliştirme Akışı	05
Şekil 2.1	GZFT Temelli Stratejik Durum Analizinden Planlama Araçlarına Geçiş	24
Şekil 2.2	Kırsal Mahalle Sınıfları ve Stratejik Müdahale İlişkisi	32
Şekil 4.1	İZ.KIRSAL Stratejik Çerçeve ve Strateji Planı Kurgusu	58
Şekil 4.2	Müdahale Eksenleri ile Stratejik Amaçlar Arasındaki İlişki	118

Harita Listesi

Harita 2.1	Kırsal Alanlarda Yapılaşma Baskısı ve Kır-Kent Arayüzleri	13
Harita 2.2	İzmir Kırsalında Eşik Alanlar ve Koruma Katmanları Kırsal	17
Harita 2.3	Mahalle Sınıfları ve Stratejik Yönelimler	33
Harita 5.1	Müdahale Eksenlerinin İzmir Kırsalındaki Dağılımı	71
Harita 5.2	Stratejik Amaçların İzmir Kırsalındaki Uygulama Alanları	72
Harita 5.3	Stratejik Amaç 1 Eylemlerinin İzmir Kırsalındaki Uygulama Alanları	78
Harita 5.4	Stratejik Amaç 2 Eylemlerinin İzmir Kırsalındaki Uygulama Alanları	83
Harita 5.5	Stratejik Amaç 3 Eylemlerinin İzmir Kırsalındaki Uygulama Alanları	88
Harita 5.6	Stratejik Amaç 4 Eylemlerinin İzmir Kırsalındaki Uygulama Alanları	92
Harita 5.7	İzmir Kırsalında Öncelikli Stratejik Müdahale Alanları	102

İzmir Kırsal Alanlar Planlama Rehberi: İZ.KIRSAL Ciltleri

İZ.KIRSAL Ciltleri, İzmir kırsalının mevcut durumunu değerlendirmek, stratejik yönelimlerini tanımlamak, planlama araçlarını geliştirmek ve bu araçların yerel ölçekte uygulanabilirliğini örneklemek amacıyla hazırlanmıştır. Çalışma, İzmir kırsalını yalnızca tarımsal üretim alanları ya da idari olarak mahalle statüsüne geçmiş yerleşimler toplamı olarak değil; üretim havzaları, kıyı ve yarımada yerleşimleri, orman ve dağ mahalleleri, metropol çeperi, kültürel peyzajlar ve yerel toplulukların gündelik yaşam ilişkileriyle birlikte değerlendirmektedir.

Bu çalışma, birbirini tamamlayan dört ciltten oluşmaktadır. İZ.KIRSAL Mevcut Durum ve Sınıflama (Cilt 01), İzmir kırsalının mevcut durumunu ve kırsal mahalle sınıflamasını ortaya koymaktadır. Bu kapsamda çevre ve iklim koşulları, doğal eşikler, yerleşim dokusu, kültürel miras, nüfus yapısı, kırsal ekonomi, istihdam dinamikleri, ulaşım ve bağlantısallık, hizmet erişimi ve altyapı olanakları birlikte ele alınmaktadır. Böylece kırsal alanların mekânsal, toplumsal, ekonomik, ekolojik ve kültürel özellikleri bütüncül bir analiz çerçevesinde değerlendirilmektedir.

İZ.KIRSAL Stratejik Çerçeve Belgesi (Cilt 02), Cilt 01'de ortaya konulan mevcut durum analizleri ve kırsal mahalle sınıflamasından hareketle İzmir kırsalına yönelik stratejik çerçeveyi geliştirmektedir. Bu ciltte güçlü ve zayıf yönler, fırsatlar, tehditler, öncelikli sorun alanları ve gelişme potansiyelleri değerlendirilmekte;

stratejik kararların veri temelli ve yere özgü bir zeminde oluşturulması amaçlanmaktadır.

İZ.KIRSAL Planlama Araçları ve Uygulama Rehberi (Cilt 03), analiz ve strateji bulgularını planlama araçlarına dönüştürmektedir. Bu ciltte kırsal alanların korunması, üretim kapasitesinin güçlendirilmesi, yaşam kalitesinin artırılması, ekolojik duyarlılığın gözetilmesi, kültürel mirasın sürdürülmesi ve yerel yönetim kapasitesinin geliştirilmesi için kullanılabilecek planlama araçları, uygulama ilkeleri ve karar süreçleri tanımlanmaktadır.

İZ.KIRSAL Uygulama Örnekleri (Cilt 04), stratejik çerçevenin ve planlama araçlarının yerel ölçekte nasıl uygulanabileceğini örnekleyen uygulama çalışmaları ve rehber ilkelerden oluşmaktadır. Farklı kırsal yerleşim karakterleri, yerel ihtiyaçlar, ekolojik eşikler, üretim ilişkileri ve uygulama ölçekleri dikkate alınarak esnek, uygulanabilir ve yere özgü bir araç seti geliştirilmesi hedeflenmektedir.

Çalışma bütününün ortak yöntemi; yerel bilgi, kurumsal değerlendirmeler, mekânsal analizler, istatistiki

göstergeler, saha gözlemleri, stratejik öncelikler ve uygulama kapasitesinin birlikte ele alınmasına dayanmaktadır. Bu yaklaşım doğrultusunda Cilt 01 bilgi ve sınıflama zeminini oluşturmakta; Cilt 02 bu zemini stratejik kararlara dönüştürmekte; Cilt 03 kararların uygulanabilir araçlarını tanımlamakta; Cilt 04 ise yaklaşımın yerel ölçekte uygulanmasını örneklemektedir.

1 Giriş

Bu cilt, İzmir Kırsal Alanlar Planlama Rehberi çalışmasının stratejik çerçeve belgesidir. İZ.KIRSAL Mevcut Durum ve Sınıflama (Cilt 01)'de ortaya konulan mevcut durum analizleri, mekânsal değerlendirmeler ve kırsal mahalle sınıflaması bulgularından hareketle İzmir kırsalı için temel stratejik yönelimleri, müdahale önceliklerini ve uygulamaya dönük karar çerçevesini tanımlamaktadır.

İZ.KIRSAL Stratejik Çerçeve Belgesi (Cilt 02)'nin temel amacı, İzmir kırsalını oluşturan farklı yerleşim tipleri, üretim havzaları, doğal eşikler, hizmet ağları, kültürel peyzajlar ve kırsal-kentsel etkileşim bölgeleri arasında ortaya çıkan farklılaşmaları stratejik kararlar açısından yorumlamaktır. Bu kapsamda belge, kırsal alanlara yönelik tek tip bir gelişme yaklaşımı önermek yerine; yerel farklılıkları, mekânsal ve işlevsel ayrışmaları ve mekânsal öncelikleri dikkate alan esnek bir strateji çerçevesi geliştirmektedir.

Belge; stratejik sentez, stratejik durum analizi, kırsal mahalle sınıflarına göre müdahale öncelikleri, politika ve mevzuat uyum çerçevesi, vizyon, ilkeler, stratejik hedefler, eylemler, öncelikli müdahale programı, izleme-değerlendirme ve yönetim başlıklarından oluşmaktadır. Bu yönüyle İZ.KIRSAL Stratejik Çerçeve Belgesi (Cilt 02), mevcut durum analizleri ile izleyen ciltlerde geliştirilecek planlama araçları ve uygulama örnekleri arasında karar üretici bir köprü işlevi üstlenmektedir.

İZ.KIRSAL Mevcut Durum ve Sınıflama (Cilt 01), İzmir kırsalının çevresel, mekânsal, sosyal, ekonomik ve altyapısal özelliklerini çok boyutlu olarak değerlendirmiş; kırsal alanların homojen bir bütün olarak ele alınamayacağını ortaya koymuştur. Çevre ve iklim, yerleşim ve kültürel miras, nüfus, ekonomi ve istihdam, ulaşım ve bağlantısallık ile hizmet erişimi ve altyapı başlıklarında yapılan analizler, İzmir kırsalında farklı kırılganlık ve potansiyel alanlarının birlikte var olduğunu göstermiştir.

Bu ciltte söz konusu bulgular, stratejik karar üretimine dönüştürülmektedir. Mevcut durum analizleri yalnızca betimleyici bir envanter olarak değil; hangi alanlarda koruma, hangi alanlarda güçlendirme, hangi alanlarda yönlendirme ve hangi alanlarda sınırlama gerektiğini gösteren analitik bir temel olarak ele alınmaktadır. Genel olarak, İZ.KIRSAL Stratejik Çerçeve Belgesi (Cilt 02), İZ.KIRSAL Mevcut

Durum ve Sınıflama (Cilt 01)'in ürettiği veri ve bulguları stratejik amaç, hedef ve eylem düzeyine taşıyan bir arayüz niteliği taşımaktadır.

İZ.KIRSAL Mevcut Durum ve Sınıflama (Cilt 01)'de geliştirilen kırsal mahalle sınıflaması, bu geçişin temel dayanaklarından biridir. Farklı mahalle tiplerinin hizmet erişimi, üretim kapasitesi, doğal kaynak baskısı, merkezilik düzeyi, kültürel doku ve dönüşüm dinamikleri bakımından ayrışması, stratejik çerçevenin kırsal mahalle sınıflarına duyarlı biçimde kurulmasını gerekli kılmaktadır. Bu nedenle İZ.KIRSAL Stratejik Çerçeve Belgesi (Cilt 02)'de stratejik hedefler ve müdahale öncelikleri yalnızca konu başlıklarına göre değil, aynı zamanda kırsal mahalle sınıflarına göre de yorumlanmaktadır.

Strateji geliştirme yaklaşımı dört temel aşamaya dayanmaktadır: veri temelli analiz, mekânsal sentez, kırsal mahalle sınıflarına duyarlı değerlendirme ve uygulanabilir müdahale programı. İlk aşamada, İZ.KIRSAL Mevcut Durum ve Sınıflama (Cilt 01)'de üretilen mevcut durum bulguları stratejik açıdan yeniden okunmakta; kırsal alanların güçlü yönleri, kırılganlıkları, fırsatları ve tehditleri belirlenmektedir.

İkinci aşamada bu bulgular mekânsal olarak sentezlenmektedir. Üretim havzaları, doğal eşikler, kırsal-kentsel etkileşim bölgeleri, kültürel koridorlar, hizmet ağları ve dönüşüm baskıları birlikte değerlendirilerek stratejik

kararların yalnızca sektörel başlıklar üzerinden değil, mekânsal öncelik alanları üzerinden de kurulması sağlanmaktadır.

Üçüncü aşamada kırsal mahalle sınıfları, stratejik müdahale farklılıklarını belirlemek için kullanılmaktadır. Her kırsal mahalle sınıfı için öncelikli sorun alanları, gelişme potansiyelleri, ihtiyaç duyulan planlama araçları ve kısa, orta ve uzun vadeli müdahale öncelikleri tanımlanmaktadır.

Dördüncü aşamada ise bu analizler; vizyon, temel ilkeler, stratejik eksenler, hedefler, eylemler, izleme göstergeleri ve yönetim modeli ile bütünleştirilmektedir. Bu yaklaşım, strateji belgesinin yalnızca yön gösterici bir metin olarak kalmamasını; aynı zamanda izlenebilir, güncellenebilir ve uygulamaya aktarılabilir bir karar çerçevesi oluşturmasını amaçlamaktadır.

İzmir kırsalı, merkezle bütünleşen mahallelerden hizmet erişimi zayıf iç kesim yerleşimlerine, üretim ve enerji dönüşümünün birlikte görüldüğü alanlardan kültürel miras değeri yüksek kırsal peyzajlara kadar farklı karakterler göstermektedir. Bu nedenle kırsal planlama yaklaşımı, tüm mahallelere aynı müdahale setini uygulayan tek tip bir model üzerine kurulamaz.

Kırsal mahalle sınıflarına duyarlı planlama yaklaşımı, her kırsal mahalle sınıfının farklı ihtiyaç ve potansiyeller taşıdığı kabulüne dayanmaktadır.

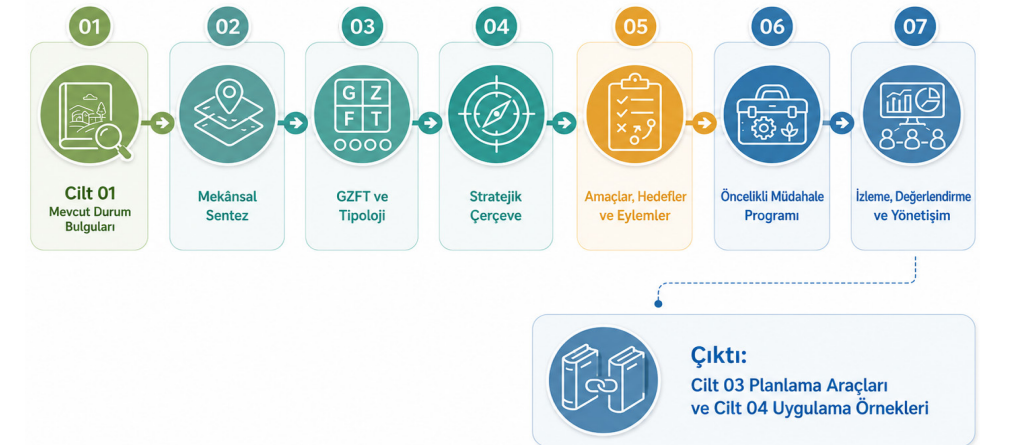
Altyapılı Durağan Kırsal Mahallelerde mevcut kapasitenin ekonomik ve toplumsal canlılığa dönüştürülmesi; Merkezilik Etkisi Yüksek Kırsal Mahallelerde kentsel yayılmanın yönetilmesi; Üretim ve Enerji Dönüşümü Mahallelerinde arazi kullanım çatışmalarının azaltılması; Korunmuş Ancak Gerileyen Tarımsal Kırsal Mahallelerde hizmet erişimi ve üretim sürekliliğinin güçlendirilmesi; Kentsel Çeper Baskısı Altındaki Kırsal Mahallelerde ise kırsal kimlik, doğal kaynaklar ve yerleşim dokusu üzerindeki baskıların sınırlandırılması öncelik kazanmaktadır.

Mekânsal öncelikli planlama yaklaşımı, stratejik kararların yalnızca genel hedefler olarak değil, hangi alanlarda hangi müdahalenin öne çıkacağı sorusuna yanıt verecek biçimde geliştirilmesini ifade etmektedir. Bu çerçevede üretim havzaları, kırsal-kentsel arayüzler, ekolojik eşikler, hizmet erişimi zayıf bölgeler, kültürel miras koridorları ve dönüşüm baskısı

altındaki alanlar stratejik öncelik alanları olarak ele alınmaktadır.

Bu belge altı ana bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde İZ.KIRSAL Stratejik Çerçeve Belgesi (Cilt 02)'nin amacı, kapsamı, İZ.KIRSAL Mevcut Durum ve Sınıflama (Cilt 01) ile ilişkisi, strateji geliştirme yaklaşımı ve kırsal mahalle sınıflarına duyarlı planlama anlayışı açıklanmaktadır.

İkinci bölümde İzmir kırsalı için stratejik sentez sunulmaktadır. Bu bölümde mevcut durum bulguları; mekânsal yapı, kırsal yerleşim karakterleri, kırsal-kentsel etkileşim bölgeleri, dönüşüm baskıları, üretim havzaları, bağlantısallık, doğal eşikler ve kültürel koridorlar üzerinden stratejik bir çerçevede yeniden değerlendirilmektedir. Aynı bölümde stratejik durum analizi, stratejik önceliklendirme matrisi ve kırsal mahalle sınıflarına göre stratejik değerlendirme yer almaktadır.

Şekil 1.1. Strateji Geliştirme Akışı

Üçüncü bölümde politika ve mevzuat uyum çerçevesi ele alınmaktadır. Ulusal politika belgeleri, bölgesel ve yerel planlar, kırsal mahalle mevzuatı, tarım, doğal kaynak, enerji ve koruma mevzuatı ile uluslararası politika çerçeveleri bu bölümde stratejik hedeflerle ilişkilendirilmektedir.

Dördüncü bölüm, İzmir kırsalı için stratejik çerçeveyi oluşturmaktadır. Bu bölümde vizyon, temel ilkeler, müdahale eksenleri ve stratejik çerçeveden uygulama programına geçiş adımları yer almaktadır.

Beşinci bölüm, İzmir kırsalı strateji planını ve uygulama adımlarını içermektedir. Strateji planının yapısı, stratejik amaçlar, hedefler, eylemler, eylem kartları, öncelikli müdahale programı, izleme-değerlendirme çerçevesi ve uygulama-yönetişim modeli bu bölümde birlikte ele alınmaktadır.

Altıncı bölüm ise sonuç bölümüdür. Bu bölümde İzmir kırsalı için önerilen stratejik yönelim özetlenmekte; İZ.KIRSAL Planlama Araçları ve Uygulama Rehberi (Cilt 03)'te geliştirilecek planlama araçları ile İZ.KIRSAL Uygulama Örnekleri

(Cilt 04)'te ele alınacak uygulama örneklerine geçiş kurulmaktadır.

Ekler bölümünde ise sınıf-strateji eşleştirme tablosu, stratejik amaç-hedef-eylem matrisi, sorumlu kurum ve paydaş matrisi, izleme göstergeleri seti, öncelikli müdahale alanları tablosu ve ayrıntılı stratejik durum değerlendirmesi tablosuna yer verilmektedir.

2 İzmir Kırsalı İçin Stratejik Sentez

Bu bölüm, İZ.KIRSAL Mevcut Durum ve Sınıflama (Cilt 01)'de ortaya konulan analiz bulgularını stratejik karar üretimi açısından yeniden değerlendirmektedir. Mevcut durum cildinde çevre ve iklim, yerleşim ve kültürel miras, nüfus, ekonomi ve istihdam, ulaşım ve bağlantısallık, hizmet erişimi ve altyapı başlıklarında üretilen bulgular; bu bölümde İzmir kırsalının mekânsal yapısı, kırılabilirlik alanları, gelişme potansiyelleri ve müdahale öncelikleri açısından sentezlenmektedir.

Stratejik sentez, mevcut durum analizlerinin tekrarından oluşmamaktadır. Bu bölümün amacı, analizlerde ortaya çıkan temel eğilimleri karar üretimine dönüştürmek; hangi alanlarda koruma, hangi alanlarda güçlendirme, hangi alanlarda yönlendirme ve hangi alanlarda sınırlama gerektiğini belirginleştirmektir. Bu doğrultuda değerlendirme, yalnızca sektör başlıkları üzerinden değil; üretim havzaları, kırsal mahalle sınıfları, doğal eşikler, kırsal-kentsel etkileşim bölgeleri, hizmet ağları, kültürel koridorlar ve dönüşüm baskıları arasındaki ilişkiler üzerinden kurulmaktadır.

İzmir kırsalı, il bütününde tek tip özellik gösteren bir alan değildir. Kıyı ve yarımada kırsalı, metropoliten çeper, iç kesim tarımsal havzaları, dağ ve orman köyleri, üretim ve enerji dönüşümünün yoğunlaştığı alanlar ile kültürel miras değeri yüksek yerleşmeler farklı ihtiyaç ve müdahale biçimleri gerektirmektedir. Bu nedenle stratejik sentez, İzmir kırsalının farklılaşan karakterlerini görünür kılmayı ve izleyen bölümlerde geliştirilecek stratejik öncelikler için ortak bir değerlendirme zemini oluşturmayı amaçlamaktadır.

Bu çerçevede bölüm dört ana işlev üstlenmektedir. İlk olarak, mevcut durum bulguları stratejik bir okumaya dönüştürülmektedir. İkinci olarak, güçlü yönler, zayıf yönler, fırsatlar ve tehditler üzerinden stratejik durum analizi yapılmaktadır. Üçüncü olarak, müdahale önceliklerinin hangi ölçütlere göre ele alınacağına ilişkin stratejik önceliklendirme matrisi kurulmaktadır. Son olarak, kırsal mahalle sınıflarına göre farklılaşan müdahale ihtiyaçları ve öncelikler tanımlanmaktadır.

2.1 Mevcut Durumun Stratejik Okuması

İzmir kırsalının mekânsal yapısı; doğal eşikler, yerleşim örüntüleri, üretim sistemleri, ulaşım ve bağlantısallık, hizmet erişimi, kültürel miras katmanları ve

dönüşüm baskılarının birlikte etkisiyle biçimlenmektedir. Dolayısıyla kırsal alanlar, yalnızca idari sınırlar ya da mahalle statüsü üzerinden değil; ekolojik, ekonomik, toplumsal ve mekânsal ilişkiler bütünü içinde değerlendirilmelidir.

İZ.KIRSAL Mevcut Durum ve Sınıflama (Cilt 01), İzmir kırsalında farklı potansiyel ve kırılabilir alanlarının bir arada bulunduğunu göstermiştir. Bazı mahallelerde tarımsal üretim kapasitesi, kooperatifleşme ve lojistik bağlantılar güçlüdür. Bazı mahallelerde ise hizmet erişimi zayıf, nüfus yaşlı, altyapı olanakları sınırlı ve üretim sürekliliği kırılabilir. Kıyı, yarımada ve metropoliten çevrede yer alan mahallelerde turizm, ikinci konut, kentsel yayılma ve arazi değer artışı öne çıkarken, iç kesimlerde demografik gerileme, hizmetlere erişim güçlüğü ve üretim altyapısı eksiklikleri daha belirgin hale gelmektedir.

Bu farklılaşma, stratejik çerçevenin tek tip bir kırsal kalkınma yaklaşımı üzerine kurulamayacağını göstermektedir. İzmir kırsalı için geliştirilecek stratejik yönelim, her alanın taşıdığı potansiyeli, maruz kaldığı baskıyı ve sahip olduğu yerel kapasiteyi dikkate almak zorundadır. Bu bağlamda mevcut durumun stratejik okuması, yalnızca sorunları ve olanakları tanımlamakla sınırlı değildir; aynı zamanda hangi alanlarda hangi planlama araçlarının gerekli olduğunu ortaya koyan bir ara değerlendirme işlevi görmektedir.

Mevcut durumun stratejik okumasında sekiz temel başlık öne çıkmaktadır: İzmir kırsalının mekânsal yapısı ve

farklılaşan kırsal karakterleri, kırsal yerleşim karakterleri, kırsal–kentsel etkileşim bölgeleri, dönüşüm baskıları ve kırılabilir bölgeler, üretim havzaları ve ekonomik düğümler, bağlantısallık ve hizmet ağları, doğal eşikler ve iklim riskleri, miras peyzajları ve kültürel koridorlar. Bu başlıklar, izleyen stratejik durum analizi ve sınıflama temelli değerlendirme için temel karar alanlarını tanımlamaktadır.

2.1.1 İzmir Kırsalının Mekânsal Yapısı ve Farklılaşan Kırsal Karakterler

İzmir kırsalı, coğrafi konumu, üretim yapısı, kıyı ve iç kesim ilişkileri, metropoliten merkezle kurduğu bağlar ve doğal eşikleri nedeniyle farklı kırsal karakterlerin bir arada bulunduğu bir yapıya sahiptir. İl genelinde kırsal alanlar, yalnızca tarımsal üretim bölgeleri olarak değil; yerleşim, geçim, kültürel süreklilik, ekolojik koruma, yerel ekonomi ve gündelik yaşam alanları olarak işlev görmektedir.

İzmir'in batı ve güneybatısında yer alan kıyı ve yarımada kırsalı, tarımsal üretim, balıkçılık, zeytincilik, bağcılık, gastronomi, kırsal turizm ve ikinci konut baskısının birlikte görüldüğü alanlardan oluşmaktadır. Bu bölgelerde yerel ürün kimliği, kültürel peyzaj ve turizm potansiyeli güçlüdür. Ancak aynı alanlar, mevsimsel nüfus artışı, arazi fiyatlarındaki yükselme, yapılaşma baskısı, su tüketimi ve kıyı ekosistemleri üzerindeki baskılar nedeniyle dikkatle yönetilmesi gereken alanlardır.

İç kesimlerde yer alan üretim havzaları, İzmir kırsalının tarımsal kapasitesinin

temel dayanaklarını oluşturmaktadır. Bu alanlarda stratejik öncelik, üretim kapasitesinin korunması, su ve toprak kaynaklarının sürdürülebilir kullanılması, değer zincirlerinin güçlendirilmesi ve tarımsal arazi kaybının önlenmesidir.

Dağ, orman ve iç kesim kırsalında ise daha düşük nüfus yoğunluğu, sınırlı hizmet erişimi, ulaşım güçlükleri ve yaşlanan nüfus yapısı öne çıkmaktadır. Bu alanlar, doğal peyzaj, orman varlığı, geleneksel üretim biçimleri ve kültürel süreklilik açısından değer taşımakla birlikte, yerel ekonominin zayıflaması ve genç nüfusun azalması nedeniyle destekleyici müdahalelere ihtiyaç duymaktadır. Bu tür yerleşmelerde temel stratejik yaklaşım, yerinde yaşamı güçlendiren hizmet modellerinin geliştirilmesi, küçük üreticinin desteklenmesi ve doğal değerlerin korunarak değerlendirilmesidir.

Metropoliten çevrede ve ana ulaşım koridorları çevresinde yer alan kırsal mahalleler ise kırsal–kentsel geçiş karakteri taşımaktadır. Bu alanlarda konut, sanayi, lojistik, ticaret, enerji ve altyapı yatırımları kırsal yerleşim dokusu ve tarım alanları üzerinde baskı oluşturabilmektedir. Dolayısıyla çevre alanlarda temel mesele, gelişmenin tamamen engellenmesi değil; kırsal kimliği, üretim peyzajını ve doğal eşikleri koruyacak biçimde yönlendirilmesidir.

Bu mekânsal farklılaşma, İzmir kırsalının planlama açısından tek bir kırsal tip altında ele alınamayacağını göstermektedir. Kıyı-yarımada kırsalı,

üretim havzaları, dağ ve orman yerleşimleri, kültürel miras odakları, enerji ve üretim dönüşümü alanları ile metropoliten çevre mahalleleri farklı politika araçları gerektirmektedir. Bu nedenle İZ.KIRSAL Stratejik Çerçeve Belgesi (Cilt 02)'de geliştirilen stratejik yaklaşım, mekânsal farklılıkları ve mahalle sınıflarını birlikte dikkate alan bir çerçeveye dayanmaktadır.

2.1.2 Kırsal Yerleşim Karakterleri

İzmir kırsalında yerleşim karakterleri; nüfus büyüklüğü, merkezlere uzaklık, üretim yapısı, hizmet erişimi, ulaşım bağlantıları, doğal eşikler, kültürel miras varlığı ve yapılaşma baskısına göre farklılaşmaktadır. Bazı kırsal mahalleler ilçe merkezleriyle güçlü işlevsel bağlara sahipken, bazıları daha içe dönük, düşük nüfuslu ve hizmet erişimi sınırlı yerleşmeler olarak varlığını sürdürmektedir.

Merkezilik etkisi yüksek mahallelerde gündelik hareketlilik, ulaşım bağlantıları, hizmetlere erişim ve kentsel işlevlerle ilişki daha güçlüdür. Bu mahalleler, kırsal nüfus için belirli hizmet olanakları ve ekonomik ilişkiler sunmakla birlikte, zamanla kentsel yayılma ve yapılaşma baskısına da açık hale gelebilmektedir. Söz konusu sebeple bu yerleşmelerde planlama yaklaşımı, merkezilik avantajını korurken kırsal karakterin zayıflamasını önleyecek araçlara ihtiyaç duymaktadır.

Altyapısı görece gelişmiş fakat ekonomik ve demografik olarak durağanlaşmış mahallelerde ise temel mesele mevcut kapasitenin yeterince üretken kullanılamamasıdır.

Bu tür mahallelerde altyapı ve erişim olanakları belirli bir düzeyde bulunmasına karşın, yerel ekonomi, genç nüfus, sosyal yaşam ve üretim ilişkileri istenen canlılığı gösteremeyebilir. Bu noktada stratejik müdahale, mevcut altyapının yerel ekonomi, kooperatifçilik, kültürel etkinlikler ve sosyal donatı kullanımlarıyla yeniden işlevlendirilmesine odaklanmalıdır.

Korunmuş ancak gerileyen tarımsal mahallelerde tarımsal alan varlığı, doğal peyzaj ve geleneksel üretim karakterigüçlü olmasınarağmen, nüfus azalması, yaşlanma, hizmet erişimi zayıflığı ve üretim sürekliliği sorunları öne çıkmaktadır. Bu mahalleler, kırsal karakterin korunması açısından değer taşımakta; ancak desteklenmediği durumda üretim kapasitesi ve topluluk yaşamı zayıflama riski taşımaktadır.

Üretim ve enerji dönüşümü mahallelerinde tarımsal üretim, hayvancılık, enerji yatırımları, sanayi kullanımları veya doğal kaynak kullanımı bir arada görülebilmektedir. Bu durum bazı alanlarda ekonomik fırsatlar üretirken, bazı alanlarda tarım, mera, orman, su kaynakları ve yerleşim dokusu üzerinde baskı yaratmakta olup söz konusu mahallelerde arazi kullanım uyumu, yer seçimi ilkeleri, çevresel izleme ve yerel fayda paylaşımı stratejik önem taşımaktadır.

Kentsel çeper baskısı altındaki kırsal mahallelerde ise yerleşim karakteri, kırsal ve kentsel kullanımların iç içe geçmesiyle dönüşmektedir. Bu alanlarda tarım alanlarının

parçalanması, geleneksel yerleşim dokusunun bozulması, ikinci konut veya düşük yoğunluklu konut gelişmeleri, yol boyu yapılaşma ve altyapı baskıları öne çıkabilmektedir. Bu nedenle çeper mahallelerde kırsal yerleşim sınırı, yapılaşma eşikleri, peyzaj karakteri ve tarım alanı koruma kararları birlikte ele alınmalıdır.

2.1.3 Kırsal-Kentsel Etkileşim Bölgeleri

İzmir kırsalında kırsal-kentsel etkileşim bölgeleri, ilçe merkezleri, metropoliten gelişme alanları, ana ulaşım koridorları, kıyı yerleşmeleri ve üretim havzaları çevresinde yoğunlaşmaktadır. Bu bölgeler, kırsal alanların kentle ekonomik, sosyal ve mekânsal ilişkiler kurduğu geçiş alanlarıdır. Kentsel işgücüne erişim, pazar bağlantıları, hizmet kullanımı, lojistik ağlar ve gündelik hareketlilik bu alanlarda daha belirgin hale gelmektedir.

Kırsal-kentsel etkileşim, İzmir kırsalı için yalnızca bir baskı unsuru olarak değerlendirilmemelidir. Kent pazarına yakınlık, üretici-tüketici ilişkilerinin güçlenmesi, kısa tedarik zincirlerinin kurulması, yerel ürünlerin görünürlüğünün artması ve kırsal hizmetlerin erişilebilir hale gelmesi açısından önemli olanaklar sunmaktadır. Özellikle metropoliten pazarla ilişkili üretim alanlarında, kooperatifler ve yerel üreticiler için doğrudan satış, yerel marka ve gastronomi odaklı ekonomik açılımlar geliştirilebilir.

Bununla birlikte, kırsal-kentsel etkileşim bölgeleri aynı zamanda

İzmir kırsalında kırsal-kentsel etkileşim bölgeleri, ilçe merkezleri, metropoliten gelişme alanları, ana ulaşım koridorları, kıyı yerleşmeleri ve üretim havzaları çevresinde yoğunlaşmaktadır.

yoğun dönüşüm baskısı altındadır. Konut gelişmeleri, sanayi ve lojistik kullanımları, yol boyu ticari gelişmeler, altyapı yatırımları ve arazi değer artışı, tarım alanları ve kırsal yerleşim dokusu üzerinde baskı oluşturabilmektedir. Bu süreç kontrolsüz ilerlediğinde, kırsal mahallelerin üretim işlevi zayıflamakta, yerleşim dokusu parçalanmakta ve kırsal kimlik giderek belirsizleşmektedir.

Bu bağlamda kırsal-kentsel etkileşim bölgelerinde temel stratejik yaklaşım, etkileşimi değerlendirerek, yönlendirmektir. Kırsal üretim alanlarının korunması, yapılaşma eşiklerinin tanımlanması, kırsal yerleşim sınırlarının netleştirilmesi, yol boyu gelişmenin denetlenmesi ve kentle kurulan ekonomik ilişkilerin yerel üreticiyi güçlendirecek biçimde düzenlenmesi öncelikli müdahale alanlarıdır.

2.1.4 Dönüşüm Baskıları ve Kırılın Bölgeler

İzmir kırsalında dönüşüm baskıları, mekânsal konuma, doğal kaynak varlığına, üretim kapasitesine, ulaşım bağlantılarına ve turizm potansiyeline göre farklı biçimlerde ortaya çıkmaktadır. Kıyı ve yarımada

alanlarında turizm, ikinci konut ve mevsimsel nüfus baskısı öne çıkarken; metropoliten çeperde kentsel yayılma, konut gelişmeleri, sanayi ve lojistik kullanımları belirginleşmektedir. Üretim havzalarında ise tarımsal arazi kaybı, su stresi, yoğun üretim baskısı ve doğal kaynak kullanımına bağlı sorunlar öncelikli hale gelmektedir.

Kentsel yayılma baskısı, özellikle ilçe merkezleri çevresinde ve ana ulaşım akslarına yakın kırsal mahallelerde tarım alanlarının parçalanmasına ve kırsal yerleşim dokusunun dönüşmesine neden olabilmektedir. Bu alanlarda kırsal karakter, yalnızca yapılaşma biçimiyle değil; üretim ilişkileri, açık alan sürekliliği, peyzaj niteliği ve toplumsal yaşam pratikleriyle birlikte zayıflama riski taşımaktadır.

Kıyı ve yarımada kırsalında ikinci konut kullanımları, turizm odaklı yapılaşma ve mevsimsel nüfus artışı, su tüketimi, atık yönetimi, ulaşım yükü, kıyı erişimi ve yerel yaşam üzerinde baskı oluşturmaktadır. Bu alanlarda yerel ekonomi turizmle çeşitlenebilmekte; ancak turizm baskısı kontrol edilmediğinde yerel üretim, konut erişilebilirliği, kültürel miras ve doğal peyzaj üzerinde olumsuz etkiler ortaya çıkabilmektedir.

Üretim havzalarında temel kırılganlık, üretim kapasitesinin yüksekliği ile doğal kaynak baskılarının aynı alanlarda çakışmasıdır. Sulama gereksinimi, yer altı suyu kullanımı, kuraklık riski, taşkın, erozyon, tarımsal kimyasal kullanımı ve su kirliliği gibi sorunlar, üretim sürekliliğini ve ekolojik dayanıklılığı birlikte etkilemektedir. Söz konusu çerçeveye yüksek üretim kapasitesine sahip alanlarda yalnızca üretimi artırmaya dönük politikaları yeterli kılmamakta; su yönetimi, toprak koruma, ürün deseni, iklim uyumu ve havza ölçekli planlama birlikte ele alınmalıdır.

Doğal kaynak kullanımı kaynaklı baskılar da bazı kırsal mahallelerde belirgin hale gelmektedir. Madencilik, taş ocakları, enerji yatırımları ve büyük ölçekli altyapı kullanımları; tarım alanları, mera alanları, orman varlığı, su kaynakları ve yerleşim dokuyla çakıştığında çevresel bozulma ve toplumsal gerilim yaratabilmektedir. Bu tür alanlarda yer seçimi ilkeleri, etki değerlendirmesi, rehabilitasyon yükümlülükleri ve yerel fayda paylaşımı planlama sürecinin temel bileşenleri olmalıdır.

Kırılgan bölgeler yalnızca çevresel risklerle tanımlanmamalıdır. Hizmet erişimi zayıf, nüfusu azalan, yaşlı nüfus oranı yüksek ve yerel örgütlenme kapasitesi sınırlı mahalleler de sosyal ve ekonomik açıdan kırılgan alanlar olarak değerlendirilmelidir. Bu mahallelerde temel risk, kırsal üretimin ve yerel yaşamın sürekliliğini

sağlayacak nüfus, hizmet ve kurumsal kapasitenin zamanla zayıflamasıdır.

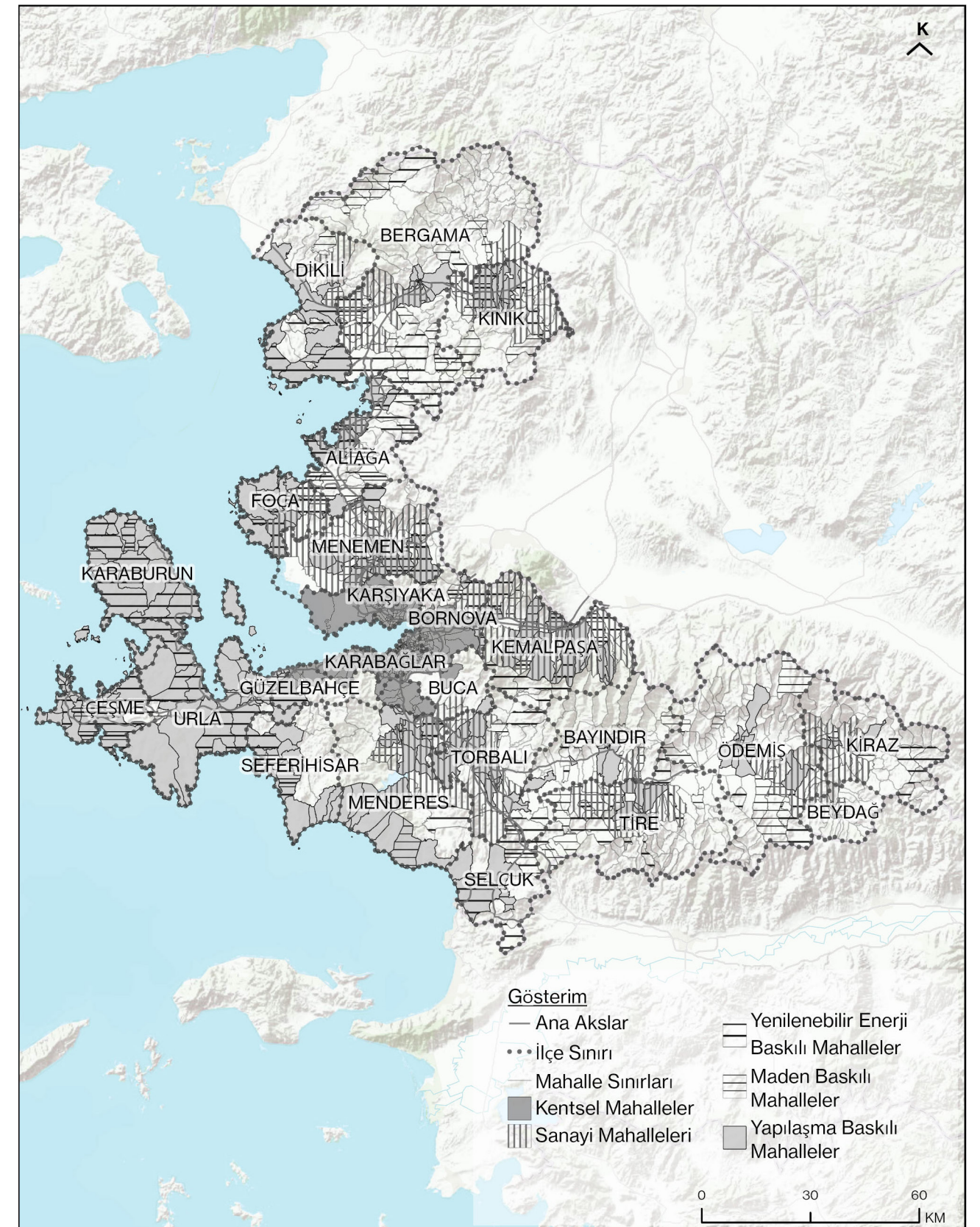
İzmir kırsalında dönüşüm baskıları ve kırılğan bölgeler, çok boyutlu bir planlama yaklaşımıyla ele alınmalıdır. Yapılaşma baskısı, doğal kaynak kullanımı, iklim riskleri, hizmet erişimi eşitsizlikleri ve demografik gerileme birbirinden bağımsız süreçler değildir. Stratejik çerçeve, bu baskıların çakıştığı alanları öncelikli müdahale bölgeleri olarak değerlendirmeli ve her bir alan için koruma, sınırlandırma, güçlendirme ya da yönlendirme araçlarını farklılaştırmalıdır.

2.1.5 Üretim Havzaları, Değer Zincirleri ve Ekonomik Düğümler

İzmir kırsalının stratejik yapısında üretim havzaları belirleyici bir role sahiptir. Küçük Menderes, Gediz ve Bakırçay havzaları; il kırsalının temel üretim omurgasını oluşturmaktadır. Bu havzalar yalnızca tarımsal üretim alanları olarak değil; aynı zamanda kırsal istihdam, yerel pazar ilişkileri, gıda tedariki, işleme kapasitesi ve bölgesel kalkınma açısından da stratejik nitelik taşımaktadır.

Üretim havzalarının güçlü yönü, tarımsal kapasitenin belirli alanlarda yoğunlaşması ve ölçek ekonomisi yaratabilmesidir. Ödemiş, Tire, Torbalı, Bayındır, Bergama, Menemen, Kiraz ve çevresindeki üretim alanları; bitkisel üretim, hayvancılık, fide ve süs bitkileri, süt ürünleri, zeytincilik ve yerel ürün ekonomileri açısından farklılaşan üretim odakları oluşturmaktadır.

Harita 21. Kırsal Alanlarda Yapılaşma Baskısı ve Kır-Kent Arayüzleri

Bu alanlarda üretim kapasitesinin korunması, kırsal ekonominin sürekliliği ve gıda güvenliği açısından temel önceliklerden biridir.

Bununla birlikte üretim kapasitesinin yüksek olduğu alanlarda doğal kaynak baskıları da yoğunlaşmaktadır. Sulama ihtiyacı, yer altı suyu kullanımı, kuraklık riski, tarımsal kimyasal kullanımı, toprak kalitesi, taşkın ve erozyon gibi konular üretim havzalarının uzun vadeli dayanıklılığını doğrudan etkilemektedir. Dolayısıyla üretim havzalarına yönelik stratejik yaklaşım, yalnızca üretim miktarını artırmaya değil; su, toprak, mera ve ekolojik eşiklerin korunmasına da dayanmalıdır.

Değer zincirleri açısından bakıldığında, İzmir kırsalında üretim ile işleme, depolama, soğuk zincir, lojistik, pazarlama ve markalaşma ilişkileri her bölgede aynı düzeyde gelişmemiştir. Bazı ilçelerde üretim hacmi yüksek olmasına rağmen, ürünlerin yerinde işlenmesi, depolanması ve katma değerli biçimde pazara sunulması için gerekli altyapı sınırlı kalabilmektedir. Mevcut durum, küçük üreticinin pazarlık gücünü azaltmakta ve yerel ürünlerin ekonomik değerinin önemli bir kısmının üretim alanı dışında oluşmasına neden olmaktadır.

Bu doğrultuda üretim havzalarının stratejik olarak güçlendirilmesi, yalnızca tarımsal üretim alanlarının korunmasıyla sınırlı değildir. Kooperatif ağlarının geliştirilmesi, üretici örgütlenmesinin desteklenmesi, yerel ürün odaklarının güçlendirilmesi, ortak işleme ve depolama altyapılarının kurulması, lojistik bağlantıların

iyileştirilmesive kırsal tedarik zincirlerinin geliştirilmesi birlikte ele alınmalıdır. Bu yaklaşım, Cilt 02 programında tanımlanan ve Cilt 03'teki mekânsal/ teknik araçlarla ilişkilendirilen havza temelli üretim yaklaşımı, üretim koridorları, kırsal lojistik düğümleri ve yerel ürün destekleri için temel dayanak oluşturmaktadır.

Ekonomik düğümler, kırsal üretimin pazar, hizmet, lojistik ve işleme altyapılarıyla kesiştiği alanlardır. İlçe merkezleri, kooperatif merkezleri, yerel pazarlar, tarımsal sanayi odakları, liman ve demiryolu bağlantıları, toptancı halleri ve kırsal hizmet merkezleri bu açıdan stratejik öneme sahiptir. Bu düğümlerin güçlendirilmesi, kırsal üretimin yalnızca yerinde sürdürülmesini değil, daha örgütlü, izlenebilir ve katma değer üreten bir yapıya kavuşmasını sağlayacaktır.

İzmir kırsalı için üretim havzaları ve ekonomik düğümler arasındaki ilişkinin güçlendirilmesi, kırsal kalkınma stratejisinin ana bileşenlerinden biri olmalıdır. Üretim alanları, hizmet merkezleri, lojistik bağlantılar ve pazar odakları arasındaki kurulacak bütünleşik ilişki, kırsal ekonominin dayanıklılığını artıracak; yerel üreticinin gelir olanaklarını güçlendirecek ve kırsal alanların metropoliten pazarla daha dengeli ilişki kurmasını sağlayacaktır.

2.1.6 Bağlantısallık, Erişilebilirlik ve Hizmet Ağları

İzmir kırsalında bağlantısallık ve erişilebilirlik, kırsal yaşam kalitesi, üretim sürekliliği ve hizmetlere erişim açısından belirleyici bir konudur. Kırsal

mahallelerin ilçe merkezlerine, ana ulaşım akslarına, üretim alanlarına, pazarlara, sağlık ve eğitim hizmetlerine erişim düzeyi, mahallelerin ekonomik ve toplumsal dayanıklılığını doğrudan etkilemektedir.

Ana ulaşım koridorlarına, ilçe merkezlerine ve metropoliten alanlara yakın kırsal mahallelerde hizmet erişimi, pazar bağlantıları ve gündelik hareketlilik daha güçlüdür. Bu mahallelerde merkezilik avantajı, kırsal üretimin pazara ulaşması, işgücünün hareketliliği, eğitim ve sağlık hizmetlerinden yararlanma kapasitesi açısından önemli bir olanak sunmaktadır. Ancak bu avantaj, aynı zamanda yapılaşma, arazi değer artışı ve kırsal karakterin zayıflaması gibi baskıları da beraberinde getirebilmektedir.

İç kesimlerde, dağlık alanlarda ve topografik olarak erişimi zor mahallelerde ise ulaşım ve hizmet erişimi sınırlı kalabilmektedir. Bu alanlarda günlük hizmetlere ulaşım süresi artmakta; sağlık, eğitim, sosyal hizmet, kültür, acil müdahale ve kamusal donatılara erişim zorlaşmaktadır. Hizmet erişimindeki bu eşitsizlik, nüfus kaybını hızlandırabilmekte ve özellikle yaşlı nüfusun yoğun olduğu mahallelerde yaşam kalitesini olumsuz etkilemektedir.

Hizmet ağları açısından temel mesele, tüm kırsal mahallelerde aynı düzeyde donatı oluşturmak değildir. Bunun yerine, nüfus büyüklüğü, merkezlere uzaklık, ulaşım olanakları, mahalle sınıfı ve yerel ihtiyaçlar dikkate alınarak alt-bölgesel hizmet merkezleri ve esnek

hizmet modelleri geliştirilmelidir. Gezici sağlık hizmetleri, çok işlevli kırsal hizmet merkezleri, dijital hizmet erişimi, toplu taşıma destekleri ve ortak kullanım alanları bu kapsamda değerlendirilebilecek araçlardır.

Üretim odaklı kırsal mahallelerde bağlantısallık, yalnızca yol erişimiyle sınırlı değildir. Ürünlerin toplanması, işlenmesi, depolanması, soğuk zincire bağlanması ve pazara ulaştırılması için lojistik ağların güçlendirilmesi gerekmektedir. Bu bağlamda kırsal ulaşım ve bağlantısallık stratejisi, üretim havzaları, kooperatif merkezleri, lojistik düğümler, pazar alanları ve tüketim merkezleri arasında işlevsel bir ağ kurmalıdır.

Dijital bağlantısallık da İzmir kırsalı için giderek daha önemli hale gelmektedir. Dijital pazarlama, e-ticaret, uzaktan eğitim, çevrimiçi kamu hizmetleri, üretim takibi, akıllı tarım uygulamaları ve veri temelli yönetim için dijital altyapının güçlendirilmesi gerekmektedir. Dijital eşitsizliklerin azaltılması, özellikle küçük üreticilerin pazar erişimini ve kırsal mahallelerin hizmetlere erişim kapasitesini artıracaktır.

Bu çerçevede bağlantısallık, İzmir kırsalı için yalnızca fiziksel ulaşım meselesi değil; hizmet, üretim, pazar, dijital erişim ve toplumsal bütünleşme meselesidir. İZ.KIRSAL Stratejik Çerçeve Belgesi (Cilt 02)'de geliştirilen stratejik çerçeve, erişilebilirliği zayıf alanları öncelikli müdahale bölgeleri olarak ele alırken; Cilt 03'te ise kırsal hizmet merkezleri, üretim-pazar bağlantı planı, kırsal

lojistik düğümleri ve dijital kırsal erişim programı gibi araçlarla uygulama içeriği değerlendirilmiştir.

2.1.7 Doğal Eşikler, İklim Riskleri ve Ekolojik Kırılganlıklar

İzmir kırsalının doğal yapısı; orman alanları, makilikler, sulak alanlar, deltalar, kıyı ekosistemleri, akarsu havzaları, tarım alanları, meralar ve dağlık alanlardan oluşan güçlü bir ekolojik çeşitlilik sunmaktadır. Bu doğal yapı, kırsal yaşamın ve üretimin temel dayanağıdır. Ancak aynı zamanda iklim değişikliği, yapılaşma baskısı, doğal kaynak kullanımı ve yoğun üretim faaliyetleri nedeniyle kırılgan bir yapı da göstermektedir.

Doğal eşikler, kırsal planlama kararlarının temel sınırlarını belirlemelidir. Tarım alanları, orman varlığı, mera alanları, su kaynakları, sulak alanlar, kıyı sistemleri, taşkın alanları ve erozyon riski taşıyan bölgeler; gelişme kararlarının yönlendirilmesinde ana belirleyici katmanlar olarak ele alınmalıdır. Bu alanlarda planlama yaklaşımı, gelişmeyi yalnızca talep ve yatırım baskısına göre değil, doğal sistemlerin taşıma kapasitesine göre değerlendirmelidir.

İklim değişikliği İzmir kırsalında özellikle kuraklık, su stresi, yangın riski, taşkın, erozyon ve tarımsal verimlilik kaybı üzerinden etkisini göstermektedir. Suyu bağımlı üretim sistemleri, yer altı suyu kullanımı ve sulama ihtiyacı yüksek ürün desenleri, üretim havzalarını iklim risklerine karşı daha hassas hale getirmektedir. Bu

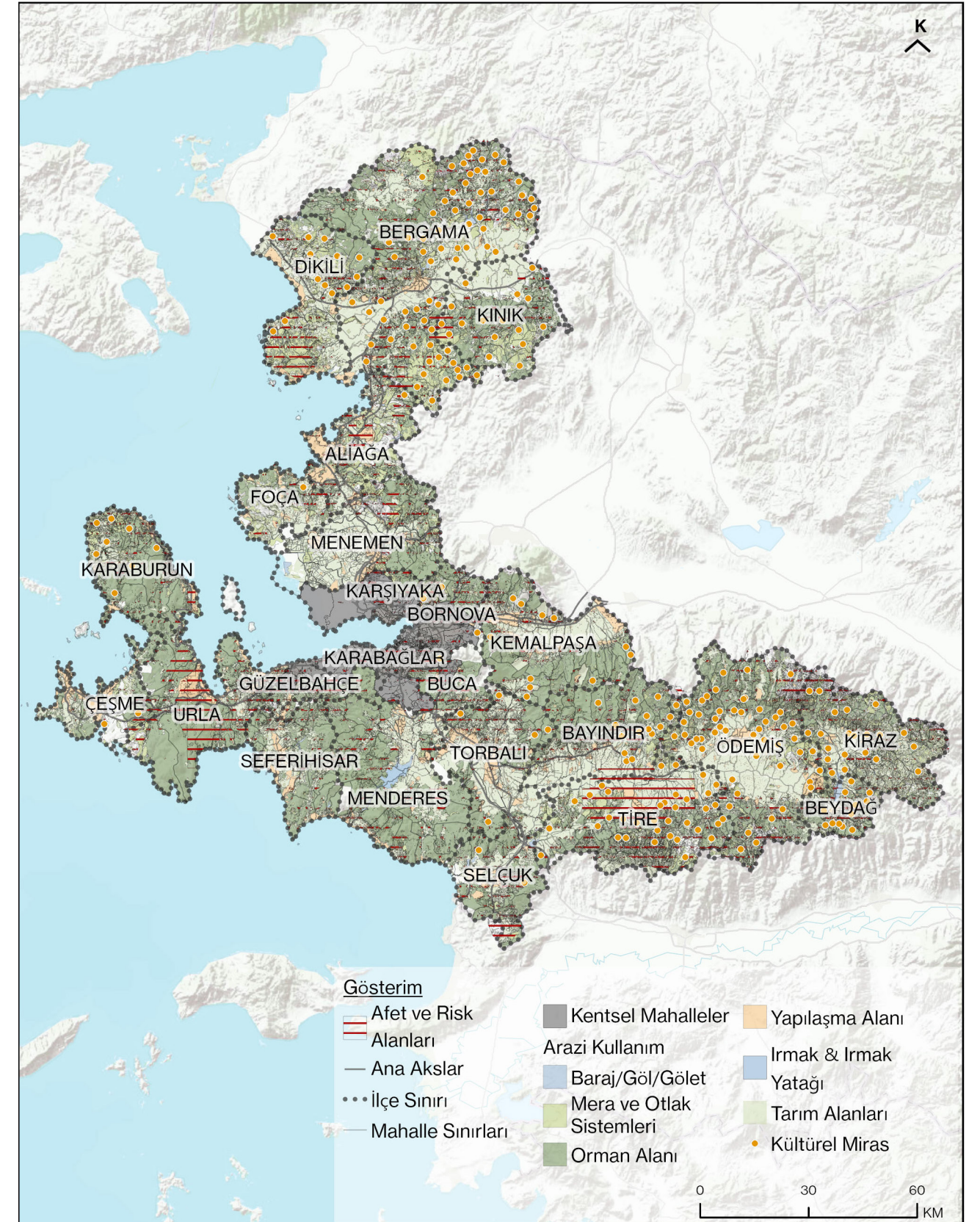
nedenle üretim stratejileri, havza ölçeğinde su yönetimi, kapalı sulama sistemleri, ürün deseni değişikliği ve kuraklığa dayanıklı üretim modelleriyle birlikte ele alınmalıdır.

Orman ve yerleşim arayüzleri, yangın riski açısından önemli bir kırılganlık alanıdır. Kırsal yerleşimlerin orman alanlarıyla yakın ilişkisi, hem yaşam kalitesi ve peyzaj değeri açısından olumlu bir nitelik taşımakta hem de yangın riski karşısında özel planlama ve müdahale araçları gerektirmektedir. Bu alanlarda yapılaşma kararları, acil erişim olanakları, yangın emniyet şartları, kırsal yerleşim güvenliği ve doğa temelli risk azaltma yöntemleri birlikte değerlendirilmelidir.

Kıyı ve delta sistemleri ise hem ekolojik değer hem de dönüşüm baskısı açısından hassas alanlardır. Gediz Deltası, Küçük Menderes deltası, sulak alanlar, kıyı tarım alanları ve sazlık sistemleri; ekosistem hizmetleri, biyoçeşitlilik, iklim düzenleme ve doğa temelli kullanım olanakları bakımından önemli kaynaklardır. Ancak bu alanlar, yapılaşma, turizm, su kirliliği, kıyı kullanımı ve iklim değişikliği kaynaklı risklere açıktır.

Maden, taş ocağı, enerji ve büyük altyapı yatırımları da ekolojik kırılganlıkların yoğunlaştığı alanlarda özel dikkat gerektirmektedir. Bu yatırımlar tarım, mera, orman, su kaynakları ve yerleşim alanlarıyla çakıştığında, çevresel kalite ve kırsal yaşam üzerinde kalıcı etkiler yaratabilmektedir. Bu sebeple yer seçimi kriterleri, etki değerlendirme süreçleri, rehabilitasyon yükümlülükleri ve yerel fayda paylaşımı mekanizmaları

> Harita 2.2. İzmir Kırsalında Eşik Alanlar ve Koruma Katmanları

stratejik çerçevenin ayrılmaz parçaları olmalıdır.

İzmir kırsalında doğal eşikler ve iklim riskleri, yalnızca korunması gereken alanları tanımlamaz; aynı zamanda hangi bölgelerde hangi müdahalenin sınırlandırılması, yönlendirilmesi ya da güçlendirilmesi gerektiğini de gösterir. Bu açıdan doğal eşik katmanları, stratejik önceliklendirme ve kırsal mahalle sınıflarına göre geliştirilecek planlama araçlarının temel girdilerinden biri olmalıdır.

2.1.8 Miras Peyzajları ve Kültürel Koridorlar

İzmir kırsalı, tarihsel yerleşim dokuları, geleneksel üretim biçimleri, yerel mimari, arkeolojik alanlar, zeytinlikler, bağlar, yayla yerleşimleri, kıyı köyleri, gastronomi, zanaat ve somut olmayan kültürel miras unsurlarıyla güçlü bir miras peyzajına sahiptir. Bu değerler, kırsal alanların yalnızca fiziksel çevresini değil; yerel kimliğini, toplumsal belleğini ve gündelik yaşam pratiklerini de oluşturmaktadır.

Birgi, Şirince, Bademler, Barbaros, Germiyan, Ildır, Foça ve benzeri yerleşmeler; mimari doku, üretim kültürü, yerel etkinlikler, gastronomi ve kültürel hafıza açısından İzmir kırsalının ayırt edici miras odakları arasında yer almaktadır. Bu yerleşmelerin değeri, yalnızca tekil yapıların korunmasından ibaret değildir. Asıl mesele, yerleşim dokusu, açık alan kullanımı, üretim ilişkileri, zanaat, yerel bilgi ve topluluk yaşamının birlikte korunmasıdır.

Kültürel mirasın kırsal planlama açısından önemi, koruma ile kalkınma arasında dengeli bir ilişki kurabilmesinden kaynaklanmaktadır. Miras peyzajları, yerel ekonominin çeşitlenmesi, kültürel turizm, gastronomi, eğitim-deneyim programları, yerel ürün ekonomisi ve topluluk temelli girişimler için güçlü bir zemin sunmaktadır. Ancak bu potansiyel, turizm baskısı, aşırı ticarileşme, ikinci konut kullanımı ve özgün dokunun bozulması riskleriyle birlikte değerlendirilmelidir.

Kültürel koridorlar, tekil miras odaklarını birbirine bağlayan üretim, peyzaj, tarih ve hareketlilik ilişkileri olarak ele alınmalıdır. Zeytin, bağ, su yapıları, tarihi yollar, köy pazarları, kıyı yerleşmeleri, yayla rotaları, geleneksel üretim alanları ve yerel etkinlikler bu koridorların temel bileşenleri olabilir. Bu yaklaşım, kültürel mirası yalnızca korunacak noktasal değerler olarak değil; kırsal yaşamla ilişkili süreklilikler olarak değerlendirmeyi mümkün kılar.

Miras peyzajlarında stratejik öncelik, koruma kararlarını yerel yaşam ve üretimle ilişkilendirmektir. Yerel halkın miras alanlarıyla bağının güçlendirilmesi, geleneksel yapıların yeniden işlevlendirilmesi, yerel ürünlerin desteklenmesi, kültürel rotaların planlanması, ziyaretçi yönetimi ve kırsal tasarım ilkelerinin geliştirilmesi bu kapsamda önem taşımaktadır. Aksi durumda kültürel miras, gündelik yaşamdan kopan ve yalnızca turizm tüketimine konu olan bir değere dönüşme riski taşır.

Dolayısıyla İzmir kırsalında miras peyzajları ve kültürel koridorlar, stratejik çerçevenin bağımsız bir koruma başlığı olarak değil; üretim, turizm, yerel kimlik, ekonomik çeşitlenme ve toplumsal süreklilikle birlikte ele alınan bütünleşik bir tema olarak değerlendirilmelidir. Cilt 02'de tanımlanan kırsal miras envanteri, kültürel rota planlaması ve yeniden işlevlendirme mekanizmaları ile Cilt 03'teki Kırsal Tasarım Rehberi bu stratejik okumanın uygulama karşılığını oluşturacaktır

2.2 Stratejik Durum Analizi

Bu bölümde İzmir kırsalına ilişkin stratejik durum değerlendirmesi, GZFT yaklaşımı bir analiz aracı olarak kullanılarak yapılmaktadır. GZFT yöntemi; güçlü yönler, zayıf yönler, fırsatlar ve tehditler üzerinden mevcut durum bulgularının sistematik biçimde sınıflandırılmasını sağlamaktadır. Ancak bu bölümde GZFT, yalnızca betimleyici bir listeleme aracı olarak değil; stratejik müdahale alanlarını, önceliklendirme ölçütlerini ve İZ.KIRSAL Planlama Araçları ve Uygulama Rehberi (Cilt 03)'ne aktarılabilecek tema başlıklarını belirleyen bir değerlendirme çerçevesi olarak ele alınmaktadır.

Stratejik durum analizi, İZ.KIRSAL Mevcut Durum ve Sınıflama (Cilt 01)'de ortaya konulan bulguların karar üretimi açısından yeniden okunmasını amaçlamaktadır. Bu kapsamda İzmir kırsalının güçlü yönleri, zayıf yönleri, fırsatları ve tehditleri; doğal eşikler, üretim havzaları, kırsal mahalle sınıfları,

hizmet erişimi, ulaşım ve bağlantısallık, kültürel miras, ekonomik değer zincirleri, iklim riskleri ve dönüşüm baskılarıyla birlikte değerlendirilmiştir.

Bu değerlendirme, İzmir kırsalına yönelik stratejik çerçevenin hangi alanlarda koruma, hangi alanlarda güçlendirme, hangi alanlarda yönlendirme ve hangi alanlarda sınırlama araçlarına ihtiyaç duyduğunu ortaya koymaktadır. Bu nedenle GZFT temelli stratejik durum analizi, izleyen bölümlerde yer alan stratejik önceliklendirme matrisi, kırsal mahalle sınıflarına göre stratejik değerlendirme, stratejik hedefler ve uygulama araçları için temel karar zemini oluşturmaktadır.

2.2.1 Güçlü Yönler

İzmir kırsalının en önemli güçlü yönlerinden biri, üretim havzalarının ve tarımsal kapasitenin il bütününde belirleyici bir rol oynamasıdır. Küçük Menderes, Gediz ve Bakırçay havzaları; bitkisel üretim, hayvancılık, sulama olanakları, yerel pazarlar, kooperatif örgütlenmesi ve tarıma dayalı sanayi ilişkileri bakımından güçlü bir kırsal ekonomik yapı sunmaktadır. Mutlak ve dikili tarım alanlarının belirli havzalarda yoğunlaşması, üretim ölçeği ve planlanabilir tarımsal çekirdekler açısından önemli bir avantajdır.

Hayvancılık kapasitesi de İzmir kırsalının güçlü yönleri arasında yer almaktadır. Büyükbaş, küçükbaş, kümes hayvancılığı ve arıcılık gibi faaliyetlerin belirli ilçelerde yüksek kapasiteye ulaşmış olması, uzmanlaşmış üretim merkezlerinin

Küçük Menderes, Gediz ve Bakırçay havzaları; bitkisel üretim, hayvancılık, sulama olanakları, yerel pazarlar, kooperatif örgütlenmesi ve tarıma dayalı sanayi ilişkileri bakımından güçlü bir kırsal ekonomik yapı sunmaktadır.

varlığına işaret etmektedir. Bu kapasite; işleme, soğuk zincir, yem üretimi, kooperatifleşme ve yerel ürün ekonomileriyle ilişkilendirildiğinde kırsal değer zincirlerinin güçlendirilmesi için önemli bir temel oluşturmaktadır.

Üretim kapasitesi yüksek ilçelerde tarımsal kalkınma, sulama ve üretici kooperatiflerinin görece güçlü olması, kırsal örgütlenme açısından bir diğer önemli avantajdır. Kooperatifler; küçük üreticinin pazara erişimi, ortak altyapı kullanımı, ürün toplama, işleme ve yerel yönetimle ilişki kurma kapasitesi açısından kurumsal bir zemin sunmaktadır. Bu yapı, yerel üretimin daha örgütlü ve dayanıklı hale gelmesi için stratejik bir dayanak oluşturmaktadır.

İzmir kırsalının bir diğer güçlü yönü, kültürel miras, yerel kimlik ve kırsal peyzaj çeşitliliğidir. Birgi, Şirince, Bademler, Barbaros, Germiyan, Ildır, Foça ve benzeri yerleşmeler; mimari doku, üretim kültürü, gastronomi, zanaat ve somut olmayan miras unsurlarıyla İzmir kırsalının ayırt edici değerlerini oluşturmaktadır. Bu değerler, yalnızca koruma açısından değil; yerel ekonomi, kültürel turizm ve topluluk temelli kalkınma açısından da güçlü bir potansiyel taşımaktadır.

Kıyı ve yarımada kırsalı; yerel ürünler, gastronomi, bağcılık, zeytincilik, enginar, mandalina, balıkçılık, kırsal turizm ve kültürel etkinlikler bakımından güçlü bir çeşitlilik sunmaktadır. Bu çeşitlilik, İzmir kırsalının yalnızca üretim hacmiyle değil; ürün kimliği, yerel deneyim ve kültürel ekonomiyle de değer üretebildiğini göstermektedir.

İzmir kırsalının güçlü yönlerinden biri de tipolojik çeşitliliğin veri temelli olarak tanımlanmış olmasıdır. Kırsal mahalle sınıflaması, mahallelerin farklı merkezilik, üretim, hizmet erişimi, demografik yapı, enerji dönüşümü ve çeper baskısı profillerini görünür kılmıştır. Bu durum, stratejik kararların tüm kırsal mahallelere aynı biçimde uygulanması yerine, mahalle sınıflarına göre farklılaştırılmasına olanak sağlamaktadır.

2.2.2 Zayıf Yönler ve Temel Kırılganlıklar

İzmir kırsalının temel zayıf yönlerinden biri, bazı mahallelerin aynı anda birden fazla baskı altında bulunmasıdır. Kentsel yayılma, ikinci konut gelişmeleri, turizm baskısı, madencilik, yenilenebilir enerji yatırımları, taşkın, erozyon, yangın

ve deprem riski gibi süreçler bazı alanlarda üst üste binmekte ve çoklu kırılganlık üretmektedir. Özellikle kıyı kuşağı, alüvyal ovalar, orman-yerleşim arayüzleri ve kaynak baskılı çeper alanlar, bu birleşik baskıların yoğunlaştığı bölgeler olarak değerlendirilmektedir.

İkinci temel sorun alanı, hizmet ve erişim eşitsizlikleridir. Korunmuş Ancak Gerileyen Tarımsal Kırsal Mahallelerin önemli bir paya sahip olması, sağlık, eğitim, acil müdahale, kültürel donatı ve günlük hizmetlere erişimde belirgin eşitsizlikler bulunduğunu göstermektedir. Bu durum özellikle ilçe merkezlerinden uzak, topografik olarak zorlayıcı, nüfusu azalan veya ulaşım ağı zayıf mahallelerde daha görünür hale gelmektedir.

Hizmet erişimi eşitsizliği, yalnızca yaşam kalitesini azaltan bir sorun değildir. Aynı zamanda genç nüfusun yer değiştirmesi, yaşlı nüfus oranının artması, kırsal üretimin sürekliliğinin zayıflaması ve yerel topluluk kapasitesinin daralması gibi sonuçlar doğurmaktadır. Bu nedenle hizmet yetersizliği, demografik gerileme ve ekonomik zayıflama birbirini besleyen bir süreç olarak ele alınmalıdır.

Üçüncü kırılganlık, üretim sistemlerinin iklim ve doğal kaynak baskıları karşısında giderek daha hassas hale gelmesidir. Kuraklık, su kıtlığı, yer altı su seviyelerindeki düşüş, erozyon, taşkın ve yangın gibi süreçler, tarımsal üretimin sürekliliğini ve ekonomik dayanıklılığı tehdit etmektedir. Özellikle Küçük Menderes, Gediz

ve Bakırçay havzaları gibi yüksek üretim kapasitesine sahip alanların aynı zamanda yüksek çevresel risk taşıması, üretim gücünün bazı bölgelerde kırılganlıkla birlikte var olduğunu göstermektedir.

Dördüncü zayıf yön, kırsal kimlik ve mekânsal özgünlük üzerindeki aşınma baskısıdır. Merkezilik etkisi yüksek mahallelerde ve kıyı kırsalında kentsel yayılma, turizm odaklı dönüşüm ve ikinci konut gelişimi; tarım alanlarının parçalanmasına, geleneksel yerleşim dokusunun bozulmasına ve kırsal karakterin zayıflamasına neden olmaktadır. Bu süreç yalnızca fiziksel çevrenin değişimi anlamına gelmemekte; toplumsal aidiyetin, yerel üretim kültürünün ve somut olmayan mirasın görünürlüğünün azalmasına da yol açmaktadır.

Beşinci kırılganlık, doğal kaynak kullanımının yoğunlaştığı çeper alanlarda ortaya çıkmaktadır. Bu alanlarda çevresel bozulma riski, çoğu zaman hizmet erişimi zayıflığı, demografik gerileme ve sınırlı yerel örgütlenme kapasitesiyle birleşmektedir.

2.2.3 Fırsatlar ve Gelişme Potansiyelleri

İzmir kırsalı, barındırdığı sorun ve kırılganlıklara rağmen önemli gelişme potansiyellerine sahiptir. İlk önemli fırsat, tipoloji temelli planlamanın mümkün hale gelmiş olmasıdır. Cilt 01'de geliştirilen kırsal mahalle sınıflaması, kırsal alanların farklı dinamiklerini görünür kıldığı için, her tipolojiye özgü planlama araçları,

yatırım öncelikleri ve yönetim modelleri geliştirilebilmesine olanak sağlamaktadır. Bu durum, stratejik kararların daha seçici, hedefli ve veri temelli kurulması açısından güçlü bir zemin oluşturmaktadır.

İkinci fırsat, havza temelli ve ekolojik eşik odaklı planlama yaklaşımının İzmir kırsalına uygulanabilir olmasıdır. Üretim alanları ile çevresel hassasiyetlerin birçok yerde çakışması, parçalı ve sektör bazlı müdahaleler yerine havza ölçeğinde üretim, su yönetimi, koruma ve yerleşim ilişkilerini birlikte ele alan yeni planlama araçları için güçlü bir gerekçe sunmaktadır. Bu yaklaşım özellikle Küçük Menderes, Gediz ve Bakırçay havzalarında üretim sürekliliği ile ekolojik dayanıklılığı birlikte ele alınmasını sağlayabilir.

Üçüncü fırsat, kültürel miras ve kırsal peyzajın ekonomik çeşitlenme aracı olarak değerlendirilebilmesidir. Kültürel koridorlar, yerel üretim bilgisi, gastronomi, festivaller, zanaat ve somut olmayan miras unsurları; yalnızca korunması gereken değerler değil, aynı zamanda yerel girişimcilik, tematik turizm, eğitim-deneyim programları ve topluluk temelli kalkınma için yeni kanallar açabilecek kaynaklardır. Bu fırsatın hayata geçebilmesi için kültürel mirasın planlama süreçlerinde merkezi bir katman olarak ele alınması gerekmektedir.

Dördüncü fırsat, kısa tedarik zincirleri, yerel pazarlar, kooperatifçilik ve üretici örgütlenmesi üzerinden kırsal ekonominin güçlendirilebilmesidir. İzmir'in güçlü metropoliten pazarı,

kırsal üreticiler için önemli bir tüketici tabanı sunmaktadır. Kent pazarına yakınlık; üretici-tüketici buluşmaları, yerel ürün pazarları, kooperatif satış kanalları, dijital pazarlama ve gastronomi odaklı etkinlikler yoluyla kırsal üretimin daha yüksek katma değer üretmesine olanak sağlayabilir.

Beşinci fırsat, yenilenebilir enerji yatırımlarının doğru yer seçimi ve yerel fayda paylaşımı mekanizmalarıyla kırsal kalkınmaya katkı sağlayabilmesidir. Rüzgâr, güneş ve biyogaz potansiyeli, özellikle üretim ve enerji dönüşümü mahallelerinde yeni ekonomik olanaklar yaratabilir. Ancak bu potansiyelin tarımsal alanlar, doğal eşikler ve yerel topluluk çıkarlarıyla uyumlu biçimde değerlendirilmesi gerekmektedir.

Altıncı fırsat, hizmet erişimi zayıf bölgelerde yeni hizmet modellerinin geliştirilebilmesidir. Gezici sağlık ve eğitim hizmetleri, çok işlevli kırsal hizmet merkezleri, dijital hizmet erişimi, toplu taşıma destekleri ve alt-bölgesel hizmet odakları, özellikle iç kesimlerdeki ve yaşlanan kırsal mahallelerde yaşam kalitesini artırabilecek araçlardır. Bu tür modeller, yalnızca hizmet sunumunu güçlendirmekle kalmayacak, aynı zamanda kırsal nüfusun yerinde kalma kapasitesini de destekleyecektir.

2.2.4 Tehditler ve Dönüşüm Baskıları

İzmir kırsalında tehditlerin başında kontrolsüz kentsel yayılma ve arazi kullanım değişimi gelmektedir. Metropoliten çeperde ve ana

ulaşım koridorları üzerinde yer alan kırsal mahallelerde konut, sanayi, lojistik, ticaret ve altyapı kullanımları tarımsal alanlar üzerinde baskı oluşturmaktadır. Bu süreç, üretim alanlarının parçalanmasına, kırsal yerleşim dokusunun bozulmasına ve yerel kimliğin zayıflamasına neden olabilmektedir.

Kıyı ve yarımada alanlarında turizm ve ikinci konut baskısı önemli bir tehdit oluşturmaktadır. Kıyı kırsalında artan mevsimsel nüfus, konaklama ve rekreasyon talepleri; altyapı kapasitesi, su tüketimi, atık yönetimi, kıyı erişimi ve doğal peyzaj üzerinde baskı yaratmaktadır. Bu baskılar yönetilemediğinde, turizm ekonomisi yerel yaşamı destekleyen bir olanak olmaktan çıkarak kırsal karakteri ve ekolojik sistemi zayıflatan bir dönüşüm sürecine dönüşebilir.

İklim değişikliği ve afet riskleri, İzmir kırsalı için uzun vadeli ve yaygın bir tehdit alanıdır. Kuraklık, su stresi, ani taşkınlar, orman yangınları, erozyon, deprem ve deniz seviyesi yükselmesi; üretim havzalarını, kıyı yerleşimlerini, orman arayüzlerini ve altyapı sistemlerini farklı biçimlerde etkilemektedir. Bu riskler, özellikle mevcut hizmet ve altyapı kapasitesi zayıf mahallelerde daha ağır sonuçlar doğurabilir.

Doğal kaynak kullanımına dayalı yatırımlar da kırsal alanlar için önemli bir tehdit oluşturmaktadır. Bu alanlarda etkin denetim, izleme, rehabilitasyon ve yerel fayda paylaşımı mekanizmalarının zayıf kalması, tehdit düzeyini artırmaktadır.

Demografik gerileme, İzmir kırsalının özellikle iç kesimlerinde ve korunmuş tarımsal mahallelerinde önemli bir risk alanıdır. Yaşlı nüfus oranının artması, genç nüfusun azalması ve hizmet erişiminin zayıflaması, üretim sürekliliğini ve yerel topluluk kapasitesini olumsuz etkileyebilir. Bu süreç devam ettiğinde, tarımsal üretim alanları varlığını korusa bile üretimi sürdürecektir nüfus ve kurumsal kapasite zayıflayabilir.

Bir diğer tehdit, kültürel mirasın gündelik yaşamla bağının zayıflamasıdır. Geleneksel yapıların boşalması, atıl kamusal yapıların artması, yerel üretim bilgisinin aktarılmaması, turizm odaklı aşırı ticarileşme ve özgün yerleşim dokusunun standart yapılaşma biçimleriyle bozulması, kırsal mirasın yalnızca fiziksel değil, toplumsal boyutunu da zayıflatmaktadır. Buna bağlı olarak kültürel miras alanlarında tehdit yalnızca yapı kaybı değil, mirasın yaşamla bağının kopmasıdır.

2.2.5 Stratejik Durum Bulgularına Dayalı Müdahale Eksenleri

İzmir kırsalına ilişkin mevcut durum analizleri, kırsal mahalle sınıflaması ve GZFT temelli stratejik durum değerlendirmesi birlikte ele alındığında, stratejik müdahale ihtiyacının üç ana eksende toplandığı görülmektedir: koruma ve sınırlandırma, güçlendirme ve dengeleme, yönlendirme ve bütünleştirme. Bu eksenler, stratejik durum bulgularını izleyen stratejik

çerçeve bölümüne bağlayan temel karar köprüsünü oluşturmaktadır.

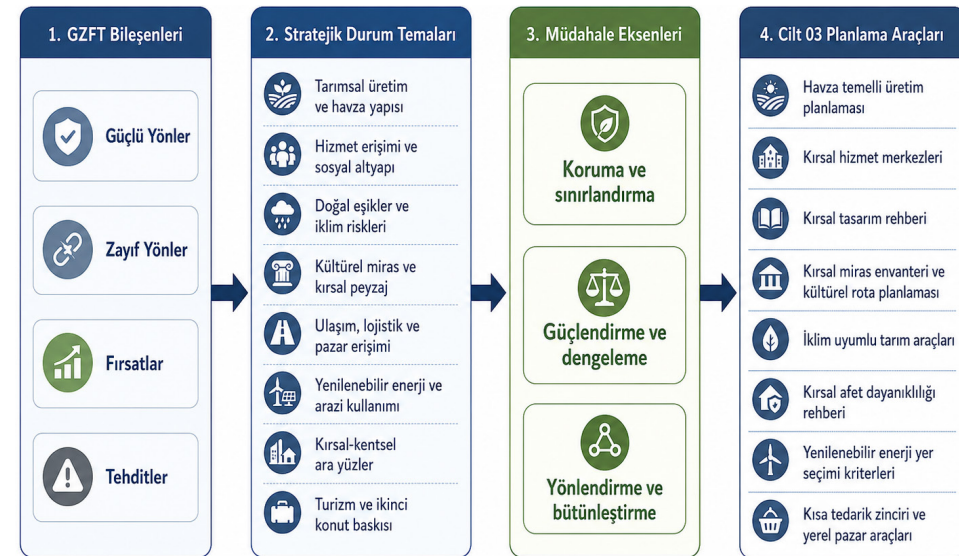
GZFT temelli stratejik durum analizi, yalnızca mevcut durum bulgularını sınıflandırmak için değil, bu bulguların planlama araçlarına nasıl aktarılacağını göstermek için de kullanılmaktadır. Güçlü yönler, zayıf yönler, fırsatlar ve tehditler; önce stratejik durum temalarına, ardından müdahale eksenlerine ve son aşamada İZ.KIRSAL Planlama Araçları ve Uygulama Rehberi (Cilt 03)'te geliştirilecek araç başlıklarına bağlanmaktadır. Bu ilişki Şekil 2.1'de özetlenmektedir.

Birinci eksen, koruma ve sınırlandırma eksenidir. Ekolojik açıdan hassas alanlar, kıyı ve delta sistemleri, sulak alanlar, orman arayüzleri, tarımsal üretim havzaları ve doğal kaynak baskısı altındaki çeper bölgelerde temel öncelik; gelişmeyi sınırsız biçimde teşvik etmek değil, çevresel eşikleri gözeterek koruma, kullanım

kontrolü, yapılaşma sınırlandırması ve rehabilitasyon araçlarını devreye almaktır. Bu eksen, özellikle doğal eşikler, iklim riskleri, madencilik baskısı, kıyı baskısı ve tarımsal arazi kaybı açısından kritik alanlar için belirleyicidir.

İkinci eksen, güçlendirme ve dengeleme eksenidir. Hizmet erişimi düşük, altyapısı zayıf, demografik olarak gerileyen ve üretim potansiyeli olmasına rağmen kamusal destekten yeterince yararlanamayan alanlarda öncelik; temel hizmetlerin alt-bölgesel mantıklayeniden düzenlenmesi, ulaşım ve sosyal altyapının güçlendirilmesi, yerel örgütlenmenin desteklenmesi, kooperatif kapasitesinin artırılması ve yaşam kalitesinin yükseltilmesidir. Bu eksen, özellikle Korunmuş Ancak Gerileyen Tarımsal Kırsal Mahalleler ve bazı Altyapılı Durağan Kırsal Mahalleler için önem taşımaktadır.

Üçüncü eksen, yönlendirme ve bütünleştirme eksenidir. Merkezilik etkisi yüksek mahalleler, üretim ve

Şekil 2.1. GZFT Temelli Stratejik Durum Analizinden Planlama Araçlarına Geçiş

enerji dönüşümü mahalleleri, kültürel çekim potansiyeli taşıyan koridorlar ve kırsal-kentsel arayüzlerde temel hedef gelişmeyi bütünüyle engellemek değil; gelişmeyi kırsal karakteri, üretim sistemlerini, doğal eşikleri ve toplumsal dayanıklılığı koruyacak biçimde yönlendirmektir. Bu alanlarda kırsal-kentsel arayüz yönetimi, çoklu arazi kullanımı, kırsal tasarım rehberleri, kültürel koridor yaklaşımı, tipoloji temelli plan notları ve yerel üretici odaklı ekonomik programlar öne çıkmalıdır.

Tanımlanan üç eksen, GZFT bileşenleri altında tanımlanan bulguların hangi stratejik müdahale mantığına bağlandığını göstermektedir. Bu nedenle Tablo 2.1, ayrıntılı bulguları

tekrar eden bir envanter tablosu olarak değil; stratejik durum analizinden çıkan tema alanlarını, müdahale eksenlerini ve İZ.KIRSAL Planlama Araçları ve Uygulama Rehberi (Cilt 03)'ne aktarılacak temel araç başlıklarını gösteren bir yönlendirme matrisi olarak düzenlenmiştir. Güçlü yönler, zayıf yönler, fırsatlar ve tehditler altında yer alan ayrıntılı bulgu-müdahale eşleştirmesi ise Ek 1'de sunulmaktadır.

Tablo 2.1, stratejik durum analizinin Cilt 03'e aktarılacak araç mantığını da görünür kılmaktadır. Buna göre GZFT temelli stratejik durum temaları; havza temelli üretim planlaması, kırsal-kentsel arayüz yönetimi, kırsal hizmet merkezleri, kültürel miras envanteri, kırsal tasarım rehberi, iklim uyumlu

Tablo 2.1. İzmir Kırsalına İlişkin GZFT Temelli Stratejik Durum Temaları, Müdahale Eksenleri Planlama Bağlantısı

GZFT Bileşeni	Tema	Stratejik Müdahale Eksenleri	Planlama Aracı / Konu
Güçlü Yönler	Tarımsal Üretim ve Havza Yapısı	Üretim havzalarının değer zinciri, sulama, lojistik ve örgütlenme araçlarıyla güçlendirilmesi	Havza temelli üretim planlaması; tarımsal üretim koridorları; üretim kümelenmesi araçları
Güçlü Yönler	Hayvancılık ve Uzmanlaşmış Üretim	Uzmanlaşmış üretim bölgelerinde işleme, soğuk zincir, yem, lojistik ve kooperatif altyapılarının desteklenmesi	Hayvancılık odaklı kırsal üretim bölgeleri; entegre işleme ve depolama alanları; soğuk zincir rehberi
Güçlü Yönler	Kooperatifçilik ve Yerel Örgütlenme	Üretici örgütlenmesinin ortak pazarlama, alım garantisi, teknik destek ve yerel yönetim iş birliğiyle güçlendirilmesi	Kooperatif destek modeli; üretici pazarı ve yerel tedarik araçları; belediye-kooperatif iş birliği protokolleri
Güçlü Yönler	Yerel Ürünler, Gastronomi ve Kültürel Ekonomi	Yerel ürün kimliği, gastronomi, kültürel etkinlik ve tematik rotaların kırsal ekonomiye entegre edilmesi	Yerel ürün odakları; gastronomi rotaları; kültürel ekonomi destek araçları; kırsal marka rehberi
Güçlü Yönler	Doğal Peyzajlar ve Ekosistem Hizmetleri	Doğa temelli kullanım olanaklarının ekolojik taşıma kapasitesiyle uyumlu biçimde geliştirilmesi	Doğa temelli turizm rehberi; ekosistem hizmeti yönetimi; kırsal peyzaj koruma ilkeleri

GZFT Bileşeni	Tema	Stratejik Müdahale Eksen	Planlama Aracı / Konu
Güçlü Yönler	Ulaşım, Lojistik ve Pazar Erişimi	Kırsal üretimin iç ve dış pazarlarla bağlantısını güçlendirecek lojistik ve erişim çözümlerinin geliştirilmesi	Kırsal lojistik düğümleri; üretim-pazar bağlantı planı; çok işlevli kırsal hizmet merkezleri
Güçlü Yönler	Yenilenebilir Enerji Potansiyeli	Enerji potansiyelinin tarım, mera, doğal eşik ve yerel fayda paylaşımı ilkeleriyle uyumlu değerlendirilmesi	Yenilenebilir enerji yer seçimi kriterleri; tarım-enerji uyum rehberi; yerel fayda paylaşımı modeli
Zayıf Yönler	Hizmet Erişimi ve Sosyal Altyapı	Sağlık, eğitim, kültür, sosyal hizmet ve ulaşım erişimi zayıf mahallelerde hizmet kapasitesinin güçlendirilmesi	Alt-bölgesel hizmet merkezleri; gezici hizmet modelleri; kırsal sosyal donatı standartları
Zayıf Yönler	Demografik Yaşlanma ve İşgücü	Yaşlanan ve nüfus kaybeden kırsal mahallelerde üretim sürekliliği ve topluluk kapasitesinin desteklenmesi	Genç üretici destek alanları; kırsal girişimcilik programları; tersine göç destek araçları
Zayıf Yönler	Altyapı Eksikleri ve Atık Yönetimi	Atık su, içme suyu, katı atık, dijital altyapı ve enerji altyapısında merkez-çeper farklarının azaltılması	Kırsal altyapı önceliklendirme modeli; entegre atık yönetimi araçları; dijital kırsal erişim programı
Zayıf Yönler	Kooperatifleşme ve Kurumsal Kapasite Eşitsizliği	Örgütlenme düzeyi düşük mahallelerde üretici birlikleri, kooperatif ağları ve yerel kurumsal kapasitenin geliştirilmesi	Bölgesel kooperatifleşme modeli; üretici örgütlenmesi rehberi; ortak kullanım altyapıları
Zayıf Yönler	Kültürel Miras Kaybı ve Yerel Kimlik	Kırsal mimari, somut olmayan miras, üretim bilgisi ve yerel hafızanın korunması ve canlandırılması	Kırsal miras envanteri; kırsal tasarım rehberi; yeniden işlevlendirme araçları; kültürel rota planlaması
Zayıf Yönler	Su Kaynakları ve Kuraklık	Su baskısı altındaki üretim havzalarında su verimliliği, ürün deseni ve havza ölçekli kaynak yönetiminin geliştirilmesi	Havza ölçeğinde su yönetim aracı; kuraklığa uyumlu ürün deseni rehberi; kapalı sulama önceliklendirmesi
Fırsatlar	Kırsal Kalkınma Fonları ve Finansman	Ulusal ve uluslararası desteklerin tipolojiye duyarlı kırsal projelere yönlendirilmesi	Proje geliştirme destek birimi; finansman eşleştirme modeli; fon başvuru rehberi
Fırsatlar	Dijital Pazarlama ve E-Ticaret	Küçük üreticilerin dijital satış, markalaşma, lojistik ve tüketiciyle doğrudan ilişki kurma kapasitesinin artırılması	Dijital pazar yeri modeli; kırsal e-ticaret rehberi; yerel ürün lojistik destek sistemi

Tablo 2.1 (devam). İzmir Kırsalına İlişkin GZFT Temelli Stratejik Durum Temaları, Müdahale Eksenleri Planlama Bağlantısı

GZFT Bileşeni	Tema	Stratejik Müdahale Eksen	Planlama Aracı / Konu
Fırsatlar	İklim Uyumlu Tarım	İklim değişikliğine duyarlı üretim teknikleri, su verimliliği ve ekolojik üretim modellerinin yaygınlaştırılması	İklim uyumlu tarım rehberi; agroekoloji uygulama alanları; su verimli üretim modelleri
Fırsatlar	Alternatif Turizm ve Deneyim Ekonomisi	Doğa, kültür, gastronomi ve üretim temelli kırsal deneyimlerin yerel ekonomiyle ilişkilendirilmesi	Tematik rota planlaması; deneyim odaklı kırsal turizm araçları; yerel rehberlik ve ziyaretçi yönetimi
Fırsatlar	Kısa Tedarik Zincirleri ve Yerel Pazarlar	Metropolitan pazarla kırsal üretici arasında daha doğrudan, adil ve izlenebilir tedarik kanallarının kurulması	Kısa tedarik zinciri modeli; üretici-tüketici buluşma alanları; belediye alım programları
Tehditler	Kentsel Yayılma ve Arazi Kullanımı Baskısı	Tarım alanı, kırsal yerleşim dokusu ve doğal eşikler üzerindeki yapılaşma baskısının denetlenmesi	Kırsal-kentsel arayüz yönetimi; yapılaşma eşikleri; kırsal plan notları; tarım alanı koruma kararları
Tehditler	Turizm ve İkinci Konut Baskısı	Kıyı ve yarımada kırsalında mevsimsel nüfus, konut baskısı, su tüketimi ve yerel kimlik kaybının yönetilmesi	Kıyı kırsalı yönetim aracı; ikinci konut etki değerlendirmesi; ziyaretçi ve mevsimsel nüfus yönetimi
Tehditler	Afet Riskleri ve İklim Baskıları	Taşkın, yangın, erozyon, deprem, kuraklık ve deniz seviyesi yükselmesi risklerinin kırsal planlamaya entegre edilmesi	Kırsal afet dayanıklılığı rehberi; risk duyarlı yerleşim kararları; doğa temelli risk azaltma araçları
Tehditler	Maden ve Enerji Yatırımı Baskısı	Madencilik, taş ocakları ve enerji yatırımlarının tarım, mera, orman ve yerleşim dokusuyla çakışmasının önlenmesi	Kaynak kullanımı etki değerlendirmesi; rehabilitasyon yükümlülükleri; yer seçimi kriterleri
Tehditler	Tarım Alanı Kaybı ve Üretim Kırılganlığı	Mutlak tarım alanları ve üretim havzalarının yerleşim, sanayi, turizm ve altyapı baskısı altında zayıflamasının önlenmesi	Tarımsal arazi koruma araçları; üretim havzası plan notları; arazi kullanım izleme sistemi
Müdahale Önceliği	Koruma, Güçlendirme ve Yönlendirme Alanları	Korunması gereken alanlar, güçlendirilmesi gereken yerleşimler, yönlendirilmesi gereken dönüşüm alanları ve dengelenmesi gereken hizmet bölgelerinin birlikte ele alınması	Koruma ve sınırlandırma; güçlendirme ve dengeleme; yönlendirme ve bütünleştirme araç seti

Tablo 2.1 (devam). İzmir Kırsalına İlişkin GZFT Temelli Stratejik Durum Temaları, Müdahale Eksenleri Planlama Bağlantısı

tarım araçları, afet dayanıklılığı rehberi ve yenilenebilir enerji yer seçimi kriterleri gibi planlama araçlarının geliştirilmesi için temel dayanak oluşturmaktadır.

Sonuç olarak İzmir kırsalı; güçlü doğal sistemleri, üretim kapasitesi, kültürel peyzajları ve tipolojik çeşitliliği ile önemli bir planlama potansiyeli taşımaktadır. Ancak bu potansiyel, çevresel riskler, hizmet eşitsizlikleri, dönüşüm baskıları, demografik gerileme ve doğal kaynak kullanımı kaynaklı kırılganlıklarla birlikte düşünülmelidir. Hedeflenen kırsal planlama yaklaşımının temelinde, tek tip müdahale yerine tipolojiye duyarlı, ekolojik eşik temelli, sosyal adaleti gözeten ve uygulamaya dönük bir stratejik çerçevenin yer alması gerekmektedir.

2.3 Stratejik Önceliklendirme Matrisi

Stratejik durum analizi, İzmir kırsalında çok sayıda potansiyel, kırılganlık ve müdahale ihtiyacının aynı anda var olduğunu göstermektedir. Ancak bu ihtiyaçların tümünün aynı zaman aralığında, aynı araçlarla ve aynı kurumsal kapasiteyle ele alınması mümkün değildir; stratejik çerçevede önceliklendirme yapılması gerekmektedir.

Stratejik önceliklendirme matrisi, 2.2 bölümünde GZFT temelli olarak tanımlanan stratejik durum temalarının hangi müdahale mantığıyla ele alınacağını ve İZ.KIRSAL Planlama Araçları ve Uygulama Rehberi (Cilt

03)'ne hangi araç başlıklarıyla aktarılacağını göstermektedir. Bu matris, yalnızca sorunların önem sırasına konulması amacıyla değil; müdahale alanlarının aciliyeti, stratejik etkisi, uygulanabilirliği ve mekânsal yaygınlığı açısından karşılaştırmalı olarak değerlendirilmesi amacıyla kullanılmaktadır.

Önceliklendirme yaklaşımı beş temel ölçüte dayanmaktadır. Birinci ölçüt aciliyettir. Tarım alanı kaybı, su stresi, yapılaşma baskısı, afet riski ve kültürel miras kaybı gibi geri döndürülmesi güç sonuçlar doğurabilecek alanlar yüksek öncelikli olarak değerlendirilmektedir. İkinci ölçüt stratejik etkidir. Bir müdahale alanının üretim, yaşam kalitesi, ekolojik dayanıklılık, yerel ekonomi ve yönetim üzerinde birden fazla sonuç üretme kapasitesi, öncelik düzeyini artırmaktadır. Üçüncü ölçüt uygulanabilirliktir. Yerel yönetimlerin doğrudan müdahale edebileceği, kurumsal işbirliğiyle kısa veya orta vadede hayata geçirilebilecek ve Cilt 03'te planlama aracına dönüştürülebilecek başlıklar önceliklendirmede öne alınmaktadır. Dördüncü ölçüt mekânsal yaygınlık ve çakışmadır. Bir müdahale ihtiyacının birden fazla kırsal mahalle sınıfında, üretim havzasında veya kırılganlık alanında görülmesi, stratejik önemini artırmaktadır. Beşinci ölçüt ise Cilt 03'e aktarılabilirliktir. Yani ilgili müdahale alanının plan notu, rehber, program, izleme sistemi, yer seçimi kriteri, tasarım ilkesi veya uygulama modeli gibi somut bir araca dönüştürülebilme kapasitesi dikkate alınmaktadır.

Bu çerçevede stratejik önceliklendirme, üç temel müdahale ekseniiyle ilişkilendirilmektedir: koruma ve sınırlandırma, güçlendirme ve dengeleme, yönlendirme ve bütünleştirme. Koruma ve sınırlandırma eksenii, geri dönüşü zor çevresel, tarımsal ve kültürel kayıpların önlenmesine odaklanmaktadır. Güçlendirme ve dengeleme eksenii, hizmet erişimi, üretim kapasitesi, örgütlenme, altyapı ve sosyal dayanıklılık eksikliklerinin giderilmesini hedeflemektedir. Yönlendirme ve bütünleştirme eksenii ise gelişme baskısının tamamen dışlanmadığı; ancak kırsal karakter, doğal eşikler ve yerel üretim sistemleriyle

uyumlu biçimde yönetildiği alanları kapsamaktadır.

Tablo 2.2, İzmir kırsalı için öncelikli müdahale alanlarını, bu alanların gerekçesini, baskın müdahale eksenini ve Cilt 03'e aktarılabilecek araç karşılıklarını özetlemektedir.

Matriste yer alan öncelik düzeyleri, müdahale alanlarının birbirinden bağımsız biçimde değil, bütünleşik olarak ele alınması gerektiğini göstermektedir. Örneğin tarım alanlarının korunması, yalnızca arazi kullanım kararlarıyla sınırlı değildir; su yönetimi, iklim uyumu, üretici örgütlenmesi, lojistik altyapı ve kırsal-kentsel arayüz yönetimiyle birlikte

Tablo 2.2. Stratejik Önceliklendirme Matrisi

Öncelikli Müdahale Alanı	Öncelik Gerekçesi	Baskın Müdahale Eksenii	Öncelik Düzeyi	Cilt 03'e Aktarılabilecek Araç / Konu
Tarım alanları, üretim havzaları ve su kaynaklarının korunması	Mutlak tarım alanları, üretim havzaları ve su kaynakları üzerinde yapılaşma, kuraklık, su kirliliği ve arazi kullanım baskılarının artması	Koruma ve sınırlandırma	Çok yüksek	Havza temelli üretim planlaması; tarımsal üretim koridorları; üretim kümelenmesi araçları
Kırsal-kentsel arayüzlerde yapılaşma baskısının yönetilmesi	Metropoliten çeperde, ilçe merkezleri çevresinde ve ana ulaşım koridorlarında tarım alanı kaybı, yol boyu gelişme ve kırsal karakter aşınmasının hızlanması	Yönlendirme ve bütünleştirme	Çok yüksek	Kırsal-kentsel arayüz yönetimi; yapılaşma eşikleri; kırsal plan notları; tarım alanı koruma kararları
Hizmet erişimi ve sosyal altyapı eşitsizliklerinin azaltılması	Sağlık, eğitim, sosyal hizmet, kültür, ulaşım ve acil müdahale hizmetlerine erişimde merkez-çeper farklarının belirginleşmesi	Güçlendirme ve dengeleme	Yüksek	Alt-bölgesel kırsal hizmet merkezleri; gezici hizmet modelleri; kırsal sosyal donatı standartları; dijital hizmet erişimi programı
Kırsal üretim değer zincirlerinin güçlendirilmesi	Üretim kapasitesi yüksek alanlarda işleme, depolama, soğuk zincir, lojistik, pazarlama ve markalaşma altyapısının her yerde yeterince gelişmemiş olması	Güçlendirme ve dengeleme	Yüksek	Üretim koridorları; kırsal lojistik düğümleri; kooperatif destek modeli; yerel ürün odakları; kısa tedarik zinciri araçları

Öncelikli Müdahale Alanı	Öncelik Gereçesi	Baskın Müdahale Eksen	Öncelik Düzeyi	Cilt 03'e Aktarılabacak Araç / Konu
İklim ve afet dayanıklılığının artırılması	Kuraklık, yangın, taşkın, erozyon, deprem ve deniz seviyesi yükselmesi risklerinin kırsal üretim, yerleşim ve altyapı üzerinde artan baskı oluşturmaları	Koruma ve sınırlandırma	Çok yüksek	Kırsal afet dayanıklılığı rehberi; doğa temelli risk azaltma araçları; risk duyarlı yerleşim kararları; iklim uyumlu tarım rehberi
Kültürel miras, kırsal peyzaj ve yerel kimliğin korunması	Kırsal mimari dokunun, somut olmayan mirasın, geleneksel üretim bilgisinin ve yerel yaşam pratiklerinin turizm, boşalma ve standart yapılaşma baskısıyla zayıflaması	Yönlendirme ve bütünleştirme	Orta-yüksek	Kırsal miras envanteri; kırsal tasarım rehberi; kültürel rota planlaması; yeniden işlevlendirme araçları
Enerji, maden ve doğal kaynak kullanımı baskılarının yönetilmesi	Yenilenebilir enerji yatırımları, madencilik ve taş ocaklarının tarım, mera, orman, su kaynakları ve yerleşim dokusuyla çakışma riski	Koruma ve sınırlandırma	Yüksek	Yenilenebilir enerji yer seçimi kriterleri; kaynak kullanımı etki değerlendirmesi; rehabilitasyon yükümlülükleri; tarım-enerji uyum rehberi
Turizm ve ikinci konut baskısının dengelenmesi	Kıyı ve yarımada kırsalında mevsimsel nüfus, ikinci konut, su tüketimi, atık yönetimi ve yerel kimlik kaybı risklerinin artması	Yönlendirme ve bütünleştirme	Yüksek	Kıyı kırsalı yönetim aracı; ikinci konut etki değerlendirmesi; ziyaretçi yönetimi; turizm taşıma kapasitesi ilkeleri
Demografik yaşlanma ve kırsal işgücü kaybının azaltılması	Yaşlanan ve nüfus kaybeden mahallelerde üretim sürekliliği, yerel topluluk kapasitesi ve hizmet talebinin zayıflaması	Güçlendirme ve dengeleme	Orta-yüksek	Genç üretici destek alanları; kırsal girişimcilik programları; tersine göç destek araçları; üretim-hizmet eşleştirme modeli
Yönetişim, izleme ve uygulama kapasitesinin güçlendirilmesi	Stratejik kararların uygulanabilir olması için kurumsal sorumlulukların, izleme göstergelerinin, veri altyapısının ve paydaş işbirliğinin netleşmesi gerekliliği	Yönlendirme ve bütünleştirme	Yüksek	İzleme-değerlendirme göstergeleri; kurum-paydaş matrisi; uygulama programı; veri tabanlı kırsal izleme sistemi

Tablo 2.2 (devam).
Stratejik Önceliklendirme Matrisi

düşünülmelidir. Benzer biçimde hizmet erişiminin güçlendirilmesi, yalnızca donatı yatırımı değil; ulaşım, dijital erişim, sosyal altyapı, demografik yapı ve yerel yönetim kapasitesiyle ilişkili bir müdahale alanıdır.

Geliştirilen stratejik önceliklendirme matrisi, izleyen bölümde yer alan kırsal mahalle sınıflarına göre stratejik değerlendirme için bir geçiş işlevi görmektedir. 2.4 bölümünde aynı müdahale alanları, farklı kırsal mahalle sınıfları açısından yeniden yorumlanacak; hangi sınıfta hangi araçların kısa, orta ve uzun vadede öne çıkacağı tanımlanacaktır.

Stratejik önceliklendirme yaklaşımı, İZ.KIRSAL Planlama Araçları ve Uygulama Rehberi (Cilt 03)'te tanımlanan mekânsal ve teknik planlama araçlarının seçim mantığını belirlemektedir. Cilt 03 kapsamında, her kırsal mahallede uygulanacak beş temel planlama aracı ile yerel koşullara bağlı olarak seçilecek beş koşullu planlama aracı ayrıntılandırılmaktadır. Yer seçimi ölçütleri, plan notu önerileri, kontrol listeleri, kurum görüşleri, veri gereksinimleri ve izleme göstergeleri bağımsız araçlar olarak değil, bu araçların kullanım kriterleri, uygulama bileşenleri ve beklenen çıktıları olarak ele alınmaktadır. Hizmet sunum modelleri, üretici ve kooperatif destekleri, proje geliştirme, finansman, yönetim ve stratejik izleme mekanizmaları ise İZ.KIRSAL Stratejik Çerçeve Belgesi (Cilt 02)'nin strateji planı ve uygulama programı kapsamında kalmaktadır. Bu mekanizmaların mahalle ölçeğindeki

proje ve uygulama karşılıkları İZ.KIRSAL Uygulama Örnekleri (Cilt 04)'te örneklenmektedir.

2.4 Kırsal Mahalle Sınıflarına Göre Stratejik Değerlendirme

İZ.KIRSAL Mevcut Durum ve Sınıflama (Cilt 01)'de geliştirilen kırsal mahalle sınıflaması, İzmir kırsalının tek tip bir yapıya sahip olmadığını; mahallelerin mekânsal konum, üretim kapasitesi, hizmet erişimi, doğal kaynak baskısı, merkezilik düzeyi, demografik yapı, kültürel miras ve dönüşüm dinamikleri bakımından farklılaştığını ortaya koymaktadır. İZ.KIRSAL Stratejik Çerçeve Belgesi (Cilt 02)'nde stratejik kararlar, tüm kırsal mahallelere aynı müdahale setinin uygulanması yerine, kırsal mahalle sınıflarının farklı ihtiyaç ve potansiyellerine göre ele alınmaktadır.

Bu bölümde kırsal mahalle sınıfları, 2.2 bölümünde tanımlanan GZFT temelli stratejik durum temaları ve 2.3 bölümünde geliştirilen stratejik önceliklendirme yaklaşımıyla ilişkilendirilmektedir. Böylece her kırsal mahalle sınıfı için baskın stratejik durum temaları, öncelikli müdahale ihtiyaçları, baskın müdahale eksenleri ve İZ.KIRSAL Planlama Araçları ve Uygulama Rehberi (Cilt 03)'ne aktarılabacak araç başlıkları birlikte değerlendirilmektedir.

Bu yaklaşımda kırsal mahalle sınıfları için yeni ve ayrı müdahale eksenleri tanımlanmamaktadır. Bunun yerine, İZ.KIRSAL Stratejik Çerçeve Belgesi (Cilt 02)'nin önceki

bölümlerinde geliştirilen üç ana müdahale eksenini korumaktadır: koruma ve sınırlandırma, güçlendirme ve dengeleme, yönlendirme ve bütünleştirme. Kırsal mahalle sınıfları, bu üç eksenin hangi yerlerde, hangi temalarla ve hangi planlama araçlarıyla uygulanacağını gösteren karar birimleri olarak ele alınmaktadır.

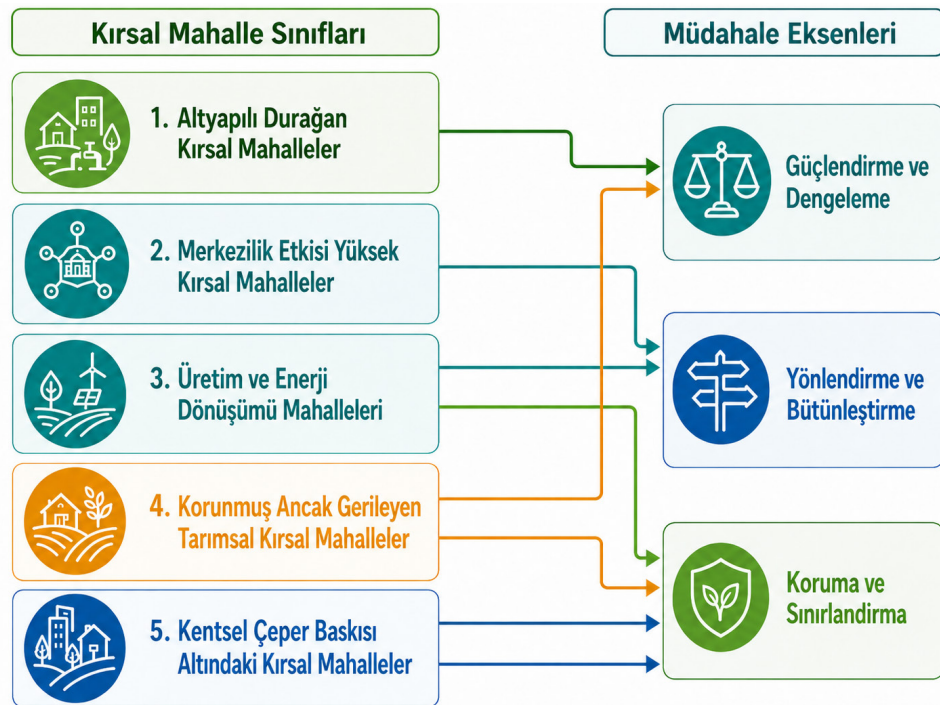
Koruma ve sınırlandırma eksenini; tarım alanları, doğal eşikler, su kaynakları, kültürel miras, kırsal yerleşim dokusu ve ekolojik hassasiyetler üzerinde geri dönüşü zor baskıların bulunduğu alanlarda öne çıkarmaktadır. Güçlendirme ve dengeleme eksenini; hizmet erişimi, üretim sürekliliği, yerel örgütlenme, sosyal altyapı ve topluluk kapasitesi bakımından destek gerektiren mahallelerde belirleyici olmaktadır. Yönlendirme ve bütünleştirme eksenini ise merkezilik,

ulaşım bağlantıları, pazar ilişkileri, kırsal-kentsel etkileşim ve dönüşüm baskılarının yönetilmesi gereken alanlarda kullanılmaktadır.

Bu çerçevede İzmir kırsalı için beş kırsal mahalle sınıfı esas alınmaktadır: Altyapılı Durağan Kırsal Mahalleler, Merkezilik Etkisi Yüksek Kırsal Mahalleler, Üretim ve Enerji Dönüşümü Mahalleleri, Korunmuş Ancak Gerileyen Tarımsal Kırsal Mahalleler ve Kentsel Çeper Baskısı Altındaki Kırsal Mahalleler. Bu sınıflar, stratejik müdahale kararlarının mahallelerin özgün koşullarına göre farklılaştırılmasını sağlamaktadır.

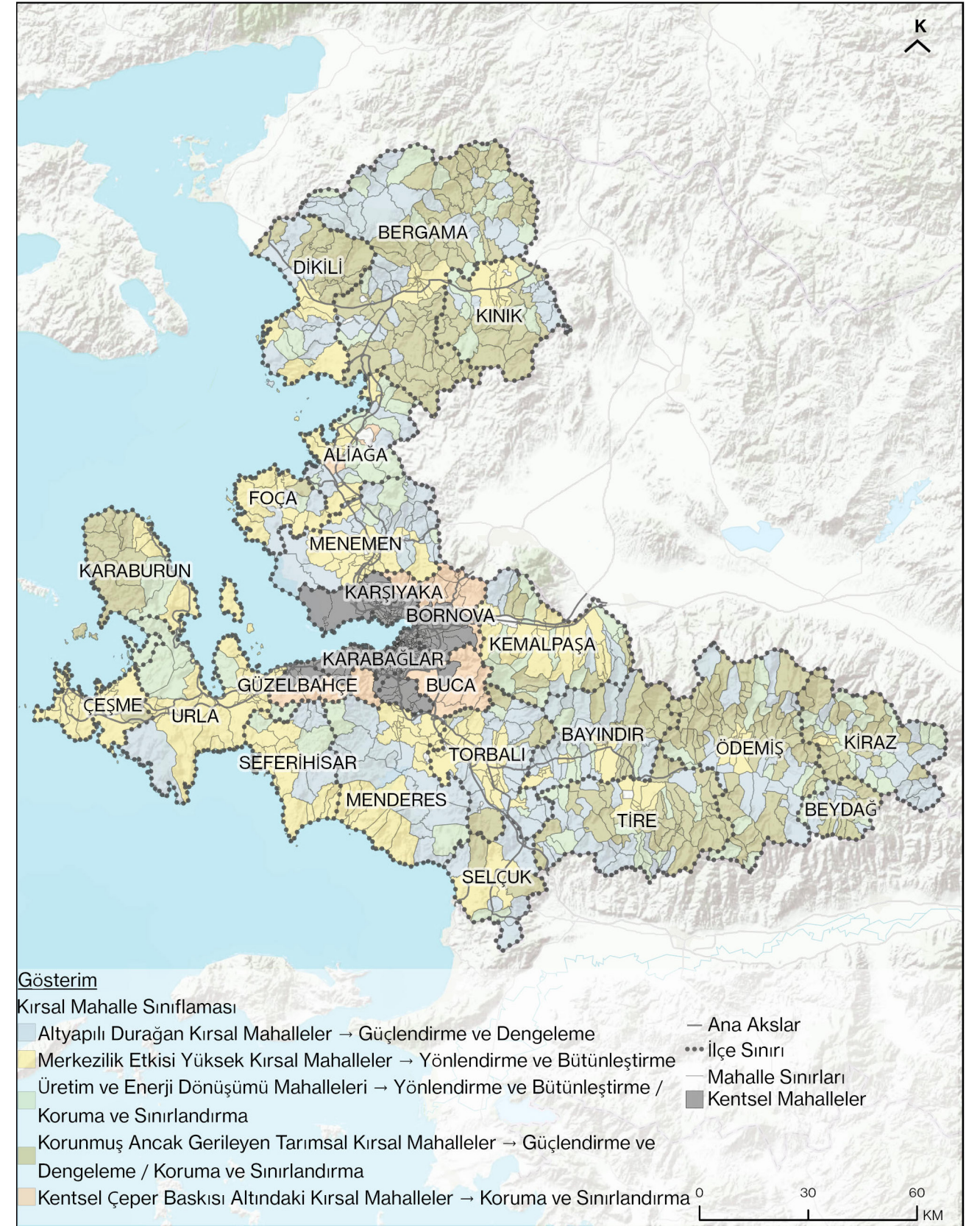
2.4.1 Sınıflama Temelli Strateji Yaklaşımı

Sınıflama temelli strateji yaklaşımı, kırsal mahallelerin farklı gelişme

Şekil 2.2. Kırsal Mahalle Sınıfları ve Stratejik Müdahale İlişkisi

Harita 2.3. Mahalle Sınıfları ve Stratejik Yönelimler

eğilimleri, kırılganlık düzeyleri ve müdahale ihtiyaçları taşıdığı kabulüne dayanmaktadır. Bu yaklaşımda kırsal mahalle sınıfları, yalnızca benzer özelliklere sahip mahalleleri bir araya getiren analitik gruplar olarak değil, stratejik kararların farklılaştırılmasını sağlayan uygulama birimleri olarak değerlendirilmektedir.

İzmir kırsalında bazı mahalleler altyapı ve erişim açısından görece avantajlı olmasına rağmen ekonomik ve toplumsal canlılık açısından durağanlaşmaktadır. Bazı mahalleler merkezilik etkisi nedeniyle hizmet ve pazar olanaklarına daha yakın olmakla birlikte yapılaşma baskısına açık hale gelmektedir. Bazı mahallelerde tarımsal üretim, enerji yatırımları, maden kullanımları ve altyapı kararları aynı mekânsal çevrede çakışmaktadır. Bazı mahallelerde ise tarımsal karakter korunmasına rağmen nüfus kaybı, yaşlanma ve hizmet erişimi zayıflığı nedeniyle üretim ve yerel yaşam sürekliliği kırılganlaşmaktadır.

Bu bağlamda kırsal mahalle sınıfları, 2.2 bölümünde tanımlanan stratejik durum temalarıyla birlikte değerlendirilmelidir. Tarımsal üretim ve havza yapısı, hizmet erişimi ve sosyal altyapı, doğal eşikler ve iklim riskleri, kültürel miras ve kırsal peyzaj, ulaşım, lojistik ve pazar erişimi, yenilenebilir enerji ve arazi kullanımı, kırsal-kentsel arayüzler, turizm ve ikinci konut baskısı gibi temalar her sınıfta aynı ağırlıkta değildir. Her kırsal mahalle sınıfında bazı temalar daha belirleyici hale gelmekte ve buna bağlı olarak baskın müdahale eksen

değişmektedir.

Altyapılı Durağan Kırsal Mahallelerde mevcut kapasitenin sosyal ve ekonomik canlılığa dönüştürülmesi gerektiğinden güçlendirme ve dengeleme eksenine öne çıkmaktadır. Merkezilik Etkisi Yüksek Kırsal Mahallelerde ulaşım, hizmet ve pazar olanaklarının kırsal karakteri zayıflatmadan yönetilmesi gerektiği için yönlendirme ve bütünleştirme eksenine belirleyicidir. Üretim ve Enerji Dönüşümü Mahallelerinde üretim, enerji ve doğal kaynak kullanımı arasındaki çakışmalar nedeniyle koruma ve sınırlandırma ile yönlendirme ve bütünleştirme eksenleri birlikte çalışmaktadır. Korunmuş Ancak Gerileyen Tarımsal Kırsal Mahallelerde üretim sürekliliğinin ve yerel yaşamın desteklenmesi gerektiği için güçlendirme ve dengeleme eksenine; tarımsal karakterin korunması açısından ise koruma ve sınırlandırma eksenine birlikte önem kazanmaktadır. Kentsel Çeper Baskısı Altındaki Kırsal Mahallelerde yapılaşma baskısı, tarım alanı kaybı ve kırsal kimlik aşınması nedeniyle koruma ve sınırlandırma ile yönlendirme ve bütünleştirme eksenleri birlikte ele alınmalıdır.

2.4.2 Kırsal Mahalle Sınıflarına Göre Stratejik Yönelimler

Altyapılı Durağan Kırsal Mahalleler, temel altyapı ve erişim olanakları bakımından görece avantajlı olmakla birlikte, ekonomik canlılık, nüfus dinamizmi ve yerel üretim kapasitesi açısından sınırlı gelişme gösteren

mahallelerdir. Bu sınıfta baskın temalar hizmet erişimi ve sosyal altyapı, yerel örgütlenme, kırsal ekonomi ve dijital erişimdir. Stratejik yaklaşım, mevcut altyapının sosyal, ekonomik ve üretim odaklı kullanımlarla yeniden etkinleştirilmesine; yerel üretim, topluluk kapasitesi ve kamusal yaşamın desteklenmesine odaklanmaktadır.

Merkezilik Etkisi Yüksek Kırsal Mahalleler, ilçe merkezlerine, ana ulaşım ağlarına, hizmet odaklarına ve metropoliten işlevlere yakınlığı nedeniyle güçlü erişim ve pazar avantajlarına sahiptir. Bu mahallelerde ulaşım, lojistik ve pazar erişimi; kırsal-kentsel arayüzler; yerel ürün ekonomisi ve yapılaşma baskısı öne çıkan temalardır. Stratejik yaklaşım, merkezilik avantajını kırsal üretim ve hizmet erişimi lehine kullanırken, kentsel yayılma ve arazi kullanım dönüşümünü yönlendirmek ve dengelemektir.

Üretim ve Enerji Dönüşümü Mahalleleri, tarımsal üretim, hayvancılık, yenilenebilir enerji yatırımları, maden kullanımları, sanayi bağlantıları veya büyük ölçekli altyapı kararlarının birlikte etkili olduğu mahallelerdir. Bu sınıfta tarımsal üretim ve havza yapısı, yenilenebilir enerji ve arazi kullanımı, doğal kaynak baskısı ve üretim değer zinciri belirleyici temalardır. Stratejik yaklaşım, üretim kapasitesini güçlendirirken tarım, enerji, maden ve altyapı kullanımları arasındaki çakışmaları denetlemek; doğal eşikler ve yerel topluluk çıkarları açısından arazi kullanım uyumunu sağlamaktır.

Korunmuş Ancak Gerileyen Tarımsal Kırsal Mahalleler, tarımsal karakterini ve kırsal peyzaj niteliğini büyük ölçüde koruyan; ancak nüfus kaybı, yaşlanma, hizmet erişimi zayıflığı ve üretim sürekliliği sorunlarıyla karşı karşıya olan mahallelerdir. Bu sınıfta tarımsal üretim ve havza yapısı, demografik yaşlanma, hizmet erişimi, su kaynakları ve kuraklık ile yerel örgütlenme temaları öne çıkmaktadır. Stratejik yaklaşım, tarımsal karakteri korurken üretim sürekliliğini, hizmet erişimini ve yerel topluluk kapasitesini desteklemektir.

Kentsel Çeper Baskısı Altındaki Kırsal Mahalleler, metropoliten gelişme alanları, ilçe merkezleri, ana ulaşım koridorları, sanayi ve lojistik kullanımları veya ikinci konut gelişmeleriyle doğrudan etkileşim içinde bulunan mahallelerdir. Bu sınıfta kırsal-kentsel arayüzler, tarım alanı kaybı, yapılaşma baskısı, doğal eşikler ve yerel kimlik öne çıkan temalardır. Stratejik yaklaşım, kentsel yayılmayı, yol boyu gelişmeyi ve arazi kullanım dönüşümünü sınırlandırmak; kırsal karakteri ve üretim alanlarını yönetilebilir bir planlama çerçevesi içinde korumaktır.

Tablo 2.3, kırsal mahalle sınıflarının baskın stratejik durum temalarını, öncelikli müdahale ihtiyaçlarını, baskın müdahale eksenlerini ve Cilt 03'e aktarılacak araç başlıklarını özetlemektedir.

Tablo 2.3'te görüldüğü üzere, kırsal mahalle sınıfları ile stratejik durum temaları arasında doğrudan bir ilişki

Kırsal Mahalle Sınıfı	Baskın Stratejik Durum Temaları	Öncelikli Müdahale İhtiyaçları	Baskın Müdahale Eksen	Planlama Araçları / Konu
Altyapılı Durağan Kırsal Mahalleler	Hizmet erişimi ve sosyal altyapı; yerel örgütlenme; kırsal ekonomi; dijital erişim	Mevcut altyapının sosyal ve ekonomik canlılığa dönüştürülmesi; yerel üretim, topluluk kapasitesi ve kamusal yaşamın desteklenmesi	Güçlendirme ve dengeleme	Çok işlevli kırsal hizmet merkezleri; yerel üretim destek alanları; boş yapıların yeniden işlevlendirilmesi; dijital kırsal erişim programı
Merkeziyet Etkisi Yüksek Kırsal Mahalleler	Ulaşım, lojistik ve pazar erişimi; kırsal-kentsel arayüzler; yerel ürünler; yapılaşma baskısı	Merkeziyet avantajının kırsal üretim, hizmet erişimi ve pazar ilişkileri için kullanılması; yapılaşma baskısının yönlendirilmesi	Yönlendirme ve bütünleştirme	Kırsal-kentsel arayüz yönetimi; üretici pazarı ve kısa tedarik zinciri araçları; kırsal tasarım rehberi; yapılaşma eşikleri
Üretim ve Enerji Dönüşümü Mahalleleri	Tarımsal üretim ve havza yapısı; yenilenebilir enerji ve arazi kullanımı; doğal kaynak baskısı; üretim değer zinciri	Tarım, enerji, maden ve altyapı kullanımları arasındaki çakışmaların yönetilmesi; üretim kapasitesinin doğal eşiklerle uyumlu biçimde güçlendirilmesi	Koruma ve sınırlandırma; Yönlendirme ve bütünleştirme	Yenilenebilir enerji yer seçimi kriterleri; tarım-enerji uyum rehberi; kaynak kullanımı etki değerlendirmesi; üretim havzası koruma araçları
Korunmuş Ancak Gerileyen Tarımsal Kırsal Mahalleler	Tarımsal üretim ve havza yapısı; demografik yaşlanma; hizmet erişimi; su kaynakları ve kuraklık; yerel örgütlenme	Tarımsal karakterin korunması; üretim sürekliliğinin, hizmet erişiminin ve yerel topluluk kapasitesinin desteklenmesi	Güçlendirme ve dengeleme; koruma ve sınırlandırma	Genç üretici destek programları; gezici hizmet modelleri; alt-bölgesel hizmet merkezleri; kooperatifleşme araçları; iklim uyumlu tarım rehberi
Kentsel Çeper Baskısı Altındaki Kırsal Mahalleler	Kırsal-kentsel arayüzler; tarım alanı kaybı; yapılaşma baskısı; doğal eşikler; yerel kimlik	Kentsel yayılmanın, yol boyu gelişmenin ve arazi kullanım dönüşümünün kontrol altına alınması; kırsal karakterin ve üretim alanlarının korunması	Koruma ve sınırlandırma; yönlendirme ve bütünleştirme	Kırsal yerleşim sınırları; kırsal plan notları; tarımsal arazi koruma kararları; kırsal tasarım rehberi; arazi kullanım izleme sistemi

Tablo 2.3. Kırsal Mahalle Sınıflarına Göre Öncelikli Müdahale İhtiyaçları ve Temel Araçlar

bulunmaktadır. Aynı tema, farklı mahalle sınıflarında farklı müdahale biçimleri gerektirebilmektedir. Örneğin kırsal-kentsel arayüzler Merkeziyet Etkisi Yüksek Kırsal Mahallelerde pazar erişimi ve hizmet bağlantısı açısından bir olanak yaratırken, Kentsel Çeper Baskısı Altındaki Kırsal Mahallelerde yapılaşma baskısı ve tarım alanı kaybı açısından daha sınırlayıcı bir planlama yaklaşımı gerektirmektedir. Benzer biçimde tarımsal üretim teması, Üretim ve Enerji Dönüşümü Mahallelerinde arazi kullanım çakışmalarının yönetilmesini gerektirirken, Korunmuş Ancak Gerileyen Tarımsal Kırsal Mahallelerde üretim sürekliliği ve yerel topluluk kapasitesinin desteklenmesiyle ilişkilidir.

Kırsal mahalle sınıflarına göre stratejik değerlendirme, yalnızca hangi sınıfın hangi soruna sahip olduğunu göstermemekte; aynı stratejik durum temasının farklı mahalle koşullarında nasıl farklı araçlara dönüşeceğini de ortaya koymaktadır. Bu yaklaşım, Cilt 03'te geliştirilecek planlama araçlarının yerel koşullara duyarlı

biçimde tasarlanması açısından temel dayanak oluşturmaktadır.

2.4.3 Kırsal Mahalle Sınıflarına Göre Kısa, Orta ve Uzun Vadeli Öncelikler

Kırsal mahalle sınıflarına göre stratejik yönelimlerin uygulanabilir hale gelebilmesi için müdahalelerin zamanlama açısından da önceliklendirilmesi gerekmektedir. Her mahalle sınıfı için kısa, orta ve uzun vadeli öncelikler farklılaşmaktadır. Kısa vadeli öncelikler, acil müdahale gerektiren ve yerel yönetimlerin mevcut kapasitesiyle başlatılabilecek adımları kapsamaktadır. Orta vadeli öncelikler, kurumsal işbirliği, yatırım programı ve mekânsal planlama araçları gerektiren müdahaleleri içermektedir. Uzun vadeli öncelikler ise yapısal dönüşüm, izleme sistemi, yönetim modeli ve kalıcı mekânsal düzenlemelerle ilişkili stratejik hedefleri kapsamaktadır.

Bu zamanlama yaklaşımı, kırsal mahalle sınıflarının farklı müdahale ihtiyaçlarını uygulama programına

Kırsal Mahalle Sınıfı	Kısa Vadeli Öncelikler	Orta Vadeli Öncelikler	Uzun Vadeli Öncelikler
Altyapılı Durağan Kırsal Mahalleler	Mevcut altyapı, boş yapı ve kamusal alan envanterinin çıkarılması; yerel üretici ve topluluk ihtiyaçlarının belirlenmesi; dijital erişim ve temel hizmet eksiklerinin tespiti	Çok işlevli kırsal hizmet merkezlerinin kurulması; boş yapıların üretim, eğitim, sosyal hizmet ve kültürel kullanım için yeniden işlevlendirilmesi; yerel üretim ve kooperatif desteklerinin başlatılması	Mahalle ölçeğinde sosyal ve ekonomik canlılığın kalıcı hale getirilmesi; yerel girişimcilik, kültürel etkinlik ve üretici örgütlenmesine dayalı sürdürülebilir kırsal yaşam modelinin kurulması
Merkezlilik Etkisi Yüksek Kırsal Mahalleler	Yapılaşma baskısı, yol boyu gelişme ve tarım alanı kaybı riski taşıyan alanların belirlenmesi; üretici-pazar bağlantılarının tespit edilmesi	Kırsal-kentsel arayüz yönetimi, yapılaşma eşikleri, kırsal tasarım ilkeleri ve kısa tedarik zinciri araçlarının uygulanması	Merkezlilik avantajının kırsal karakteri zayıflatmadan yönlendirildiği, üretim, hizmet ve pazar ilişkilerinin dengeli biçimde bütünleştiği mahalle yapısının güçlendirilmesi
Üretim ve Enerji Dönüşümü Mahalleleri	Enerji, maden, sanayi, altyapı ve tarımsal üretim kullanımlarının çakıştığı alanların belirlenmesi; riskli arazi kullanımı kararlarının izlenmesi	Yenilenebilir enerji yer seçimi kriterlerinin uygulanması; tarım-enerji uyum rehberinin geliştirilmesi; kaynak kullanımı etki değerlendirmesi ve rehabilitasyon yükümlülüklerinin tanımlanması	Tarımsal üretim, enerji ve doğal kaynak kullanımının doğal eşiklerle uyumlu hale getirildiği, yerel fayda paylaşımı ve çevresel izleme mekanizmalarıyla desteklenen dengeli üretim alanlarının oluşturulması
Korunmuş Ancak Gerileyen Tarımsal Kırsal Mahalleler	Nüfus kaybı, yaşlanma, hizmet erişimi ve üretim sürekliliği sorunlarının belirlenmesi; genç üretici, kooperatif ve yerel ürün potansiyelinin tespit edilmesi	Gezici hizmet modelleri, alt-bölgesel hizmet merkezleri, genç üretici destekleri, kooperatifleşme araçları ve iklim uyumlu tarım uygulamalarının başlatılması	Tarımsal karakteri korunmuş, üretim sürekliliği sağlanmış, genç nüfus ve yerel topluluk kapasitesi desteklenmiş dayanıklı kırsal mahalle yapısının oluşturulması
Kentsel Çeper Baskısı Altındaki Kırsal Mahalleler	Kentsel yayılma, ikinci konut, yol boyu yapılaşma, tarım alanı kaybı ve doğal eşik baskısı taşıyan alanların tespit edilmesi	Kırsal yerleşim sınırları, kırsal plan notları, tarımsal arazi koruma kararları, kırsal tasarım rehberi ve arazi kullanım izleme sisteminin uygulanması	Kırsal karakterin, tarım alanlarının, doğal eşiklerin ve yerel kimliğin korunduğu; kentsel büyümenin sınırlandırılarak yönetildiği kalıcı kırsal-kentsel arayüz yönetim modelinin oluşturulması

Tablo 2.4. Kırsal Mahalle Sınıflarına Göre Kısa, Orta ve Uzun Vadeli Öncelikler

bağlamaktadır. Böylece sınıflama temelli strateji yaklaşımı, yalnızca analitik bir değerlendirme olarak kalmamakta; öncelikli eylemlerin hangi zaman aralığında ve hangi araçlarla ele alınacağına ilişkin uygulamaya dönük bir çerçeve oluşturmaktadır.

Tablo 2.4, her kırsal mahalle sınıfı için müdahale önceliklerinin zaman içinde nasıl kademelendirileceğini göstermektedir. Buna göre kısa vadede öncelik, mevcut durumun ayrıntılı tespiti, riskli alanların belirlenmesi ve hızlı uygulanabilir müdahalelerin başlatılmasıdır. Orta vadede planlama araçlarının, hizmet modellerinin, destek programlarının ve kurumsal işbirliklerinin uygulanması öne çıkmaktadır. Uzun vadede ise kırsal mahalle sınıflarının kendi özgün niteliklerini koruyarak dayanıklı, üretken ve yaşanabilir yapılar olarak gelişmesi hedeflenmektedir.

Bu bölümde ortaya konulan sınıflama temelli stratejik değerlendirme, İZ.KIRSAL Stratejik Çerçeve Belgesi (Cilt 02)'nin izleyen bölümlerinde yer alan politika ve mevzuat uyum çerçevesi, stratejik hedefler, eylemler ve uygulama programı için temel karar zemini oluşturmaktadır. Aynı zamanda Cilt 03'te geliştirilecek planlama araçlarının hangi kırsal mahalle sınıflarında öncelikli olarak kullanılacağını belirleyen yönlendirici bir çerçeve sunmaktadır.

3 Politika ve Mevzuat Uyum Çerçevesi

İzmir kırsalı için geliştirilen stratejik çerçevenin uygulanabilirliği, yalnızca yerel ölçekte tanımlanan hedef ve eylemlere değil; bu hedef ve eylemlerin ulusal politika belgeleri, bölgesel planlar, yerel stratejiler, sektörel mevzuat ve uluslararası politika çerçeveleriyle kurduğu ilişkiye de bağlıdır. Bu kapsamda politika ve mevzuat uyum çerçevesi, İZ.KIRSAL Stratejik Çerçeve Belgesi (Cilt 02)'de önerilen stratejik yönelimlerin hangi kurumsal, yasal ve planlama zemini üzerinde geliştirilebileceğini ortaya koymaktadır.

Kırsal alanlara ilişkin politika ve mevzuat alanı çok sayıda sektörü ve kurumsal sorumluluk alanını kapsamaktadır. Tarım, hayvancılık, su yönetimi, doğal kaynak kullanımı, enerji, çevre koruma, kültürel miras, yerleşim ve yapılaşma, yerel yönetimler, sosyal hizmetler, kooperatifçilik ve afet yönetimi gibi farklı alanlarda geliştirilen düzenlemeler, kırsal alanların geleceğini doğrudan etkilemektedir. İzmir kırsalı için geliştirilecek stratejik çerçeve bu bağlamda yalnızca kırsal kalkınma politikalarıyla değil; mekânsal planlama, çevre yönetimi, iklim uyumu, sosyal politika, yerel ekonomi ve yönetim alanlarıyla da ilişkilendirilmelidir.

Bu bölümde politika ve mevzuat uyumu üç düzeyde ele alınmaktadır. İlk düzeyde ulusal politika belgeleri, kalkınma planları, kırsal kalkınma stratejileri, tarım, iklim, çevre, enerji, afet yönetimi ve sosyal politika belgeleri değerlendirilmektedir. İkinci düzeyde bölgesel ve yerel planlar, İzmir ölçeğinde hazırlanmış strateji belgeleri, mekânsal planlar ve sektörel programlarla kurulan ilişki incelenmektedir. Üçüncü düzeyde ise kırsal mahalle mevzuatı, büyükşehir yönetim sistemi, tarım, doğal kaynak, enerji, koruma ve yapılaşma mevzuatı gibi doğrudan uygulama süreçlerini etkileyen yasal çerçeve ele alınmaktadır.

Politika ve mevzuat uyum çerçevesi, mevcut belgelerin yalnızca listelenmesi amacıyla hazırlanmış değildir. Bu çerçevenin temel işlevi, İZ.KIRSAL Stratejik Çerçeve Belgesi (Cilt 02)'de geliştirilen stratejik amaçların hangi politika hedefleriyle örtüştüğünü, hangi mevzuat alanlarında uygulama olanakları bulunduğunu ve hangi alanlarda daha güçlü eşgüdüm ya da yeni planlama araçlarına ihtiyaç duyulduğunu göstermektir. Böylece strateji belgesi, üst ölçekli politika hedefleri ile yerel uygulama araçları arasında bağlantı kuran bir arayüz niteliği kazanmaktadır.

İzmir kırsalı açısından politika ve mevzuat uyumunun en önemli sonuçlarından biri, kırsal alanların yalnızca üretim ya da yerleşim alanı olarak değil; ekolojik dayanıklılık, gıda güvenliği, kültürel süreklilik, yerel ekonomi, sosyal adalet ve iklim uyumu açısından çok işlevli alanlar olarak ele alınması gerekliliğidir. Bu çok işlevli yapı, farklı kurumların yetki ve sorumluluk alanlarının birlikte çalışmasını zorunlu kılmakta; politika ve mevzuat uyum çerçevesi aynı zamanda kurumsal işbirliği, çok aktörlü yönetim ve uygulama sorumluluklarının tanımlanması açısından da önem taşımaktadır.

Bu bölümde yapılan değerlendirme, izleyen stratejik çerçeve bölümü için temel dayanaklardan birini oluşturmaktadır. Ulusal ve uluslararası politika hedefleri, bölgesel ve yerel plan kararları ile sektörel mevzuat alanları birlikte ele alınarak, İzmir kırsalı için geliştirilecek vizyon, ilkeler, stratejik eksenler, hedefler ve eylemler için uyumlu bir karar zemini oluşturulmaktadır.

3.1 Ulusal Politika Belgeleriyle Uyum

İzmir kırsalı için geliştirilen stratejik çerçeve; ulusal ölçekte belirlenen kalkınma, kırsal gelişme, tarım, çevre, iklim, enerji, afet yönetimi ve sosyal politika hedefleriyle doğrudan ilişkilidir. Ulusal politika belgeleri, kırsal alanların ekonomik, sosyal ve çevresel açıdan güçlendirilmesine yönelik genel yönelimleri tanımlarken; yerel ölçekte hazırlanacak strateji

belgeleri bu yönelimlerin mekânsal ve uygulamaya dönük karşılıklarını geliştirmelidir.

Bu çerçevede İZ.KIRSAL Stratejik Çerçeve Belgesi (Cilt 02), ulusal politika hedeflerini İzmir kırsalının özgün koşulları, kırsal mahalle sınıfları ve mekânsal öncelikleriyle ilişkilendirmektedir. Böylece üst ölçekli politika hedefleri, İzmir kırsalında hangi müdahale alanlarının öncelikli hale geldiğini açıklayan yerel bir strateji çerçevesine dönüştürülmektedir.

Ulusal kalkınma ve kırsal gelişme politikaları, kırsal alanlarda üretim kapasitesinin güçlendirilmesi, yerel ekonominin çeşitlendirilmesi, tarımsal verimliliğin artırılması, küçük üreticinin desteklenmesi, hizmet erişiminin iyileştirilmesi ve kırsal yaşam kalitesinin yükseltilmesi gibi hedefler içermektedir. Bu hedefler, İzmir kırsalı için geliştirilen güçlendirme ve dengeleme eksenleriyle doğrudan ilişkilidir. Özellikle hizmet erişimi zayıf, nüfusu azalan ve üretim sürekliliği kırılganlaşan mahallelerde ulusal kırsal gelişme hedefleri, yerel düzeyde somut planlama ve uygulama araçlarına dönüştürülmelidir.

Tarım ve gıda politikaları, İzmir kırsalı açısından stratejik öneme sahiptir. Tarım alanlarının korunması, üretim havzalarının sürekliliği, su kaynaklarının verimli kullanımı, hayvancılık kapasitesinin desteklenmesi, yerel ürün değer zincirlerinin güçlendirilmesi ve üretici örgütlenmesinin geliştirilmesi, ulusal tarım politikalarıyla İZ.KIRSAL

Stratejik Çerçeve Belgesi (Cilt 02) arasında temel uyum alanlarını oluşturmaktadır. Bu çerçevede üretim havzaları, yalnızca ekonomik üretim alanları olarak değil; gıda güvenliği, kırsal istihdam, su yönetimi ve yerel kalkınma açısından stratejik mekânsal birimler olarak ele alınmalıdır.

Çevre, iklim ve afet yönetimi politikaları, İzmir kırsalında koruma ve sınırlandırma eksenini destekleyen önemli bir üst politika çerçevesi sunmaktadır. Kuraklık, su stresi, yangın, taşkın, erozyon, deprem ve kıyı alanlarında iklim kaynaklı riskler, kırsal yerleşimler ve üretim havzaları üzerinde doğrudan etki yaratmaktadır. Bu nedenle ulusal iklim uyumu ve afet risk azaltımı hedefleri, İzmir kırsalında doğal eşiklerin korunması, riskli alanlarda yapılaşmanın sınırlandırılması, su yönetiminin güçlendirilmesi ve doğa temelli çözümlerin geliştirilmesiyle ilişkilendirilmelidir.

Enerji politikaları, özellikle yenilenebilir enerji yatırımları açısından İzmir kırsalıyla doğrudan ilişkilidir. Yenilenebilir enerji potansiyeli, kırsal kalkınma için yeni olanaklar sunmakla birlikte, tarım alanları, mera alanları, orman varlığı, su kaynakları ve yerleşim dokusuyla çakıştığında yeni baskı alanları oluşturabilmektedir. Bu nedenle ulusal enerji hedefleri, kırsal planlama açısından yalnızca yatırım kapasitesi üzerinden değil; yer seçimi, arazi kullanım uyumu, çevresel etki, yerel fayda paylaşımı ve rehabilitasyon yükümlülükleri üzerinden değerlendirilmelidir.

Sosyal politika ve hizmet erişimi hedefleri de İzmir kırsalının stratejik çerçevesi açısından önemlidir. Yaşlanan nüfus, genç nüfusun merkezlere yönelmesi, sağlık ve eğitim hizmetlerine erişimde yaşanan eşitsizlikler, mevsimlik tarım işçiliği ve sosyal donatı eksiklikleri, kırsal alanlarda sosyal kapsayıcılık politikalarının mekânsal karşılıklarının geliştirilmesini gerektirmektedir. Bu kapsamda gezici hizmet modelleri, alt-bölgesel kırsal hizmet merkezleri, dijital hizmet erişimi, genç üretici destekleri ve kadınların üretim süreçlerine katılımını güçlendiren programlar, ulusal sosyal politika hedefleriyle uyumlu uygulama alanları olarak değerlendirilebilir.

Ulusal politika belgeleriyle kurulan uyum, İZ.KIRSAL Stratejik Çerçeve Belgesi (Cilt 02)'nin yalnızca yerel bir strateji metni olmadığını; üst ölçekli politika hedeflerini İzmir kırsalının mekânsal, toplumsal ve ekonomik koşullarıyla ilişkilendiren bir ara düzey belgeniteliği taşıdığını göstermektedir. Bu yaklaşım, Cilt 03'te geliştirilecek planlama araçlarının ulusal politika hedefleriyle uyumlu, ancak İzmir kırsalının yerel ihtiyaçlarına duyarlı biçimde tasarlanmasını sağlayacaktır.

3.2 Bölgesel ve Yerel Planlarla Uyum

İZ.KIRSAL Stratejik Çerçeve Belgesi (Cilt 02), ulusal politika belgeleriyle olduğu kadar bölgesel ve yerel ölçekli planlarla da uyum içinde ele alınmalıdır. İzmir kırsalına yönelik stratejik kararların uygulanabilir olabilmesi, bu kararların

bölgesel gelişme öncelikleri, İzmir Büyükşehir Belediyesi'nin kurumsal hedefleri, üst ölçekli mekânsal plan kararları, yerel kalkınma programları, çevre ve iklim politikaları, ulaşım stratejileri ve sektörel uygulama belgeleriyle ilişkilendirilmesine bağlıdır.

Bölgesel ve yerel planlar, İzmir kırsalının yalnızca il bütünündeki konumunu değil, aynı zamanda üretim havzaları, kırsal-kentsel arayüzler, kıyı ve yarımada alanları, iç kesim tarımsal bölgeler, doğal eşikler, kültürel miras odakları ve hizmet ağlarıyla kurduğu ilişkileri de görünür kılmaktadır. Dolayısıyla İZ.KIRSAL Stratejik Çerçeve Belgesi (Cilt 02), bölgesel ve yerel planlarla uyumu yalnızca kurumsal bir gereklilik olarak değil, stratejik kararların mekânsal karşılığını güçlendiren temel bir planlama ilkesi olarak ele almaktadır.

Bölgesel ölçekte kırsal alanlar, üretim kapasitesi, doğal kaynak yönetimi, gıda tedariki, kırsal istihdam, kültürel miras, ekolojik bağlantılar ve yerel kalkınma açısından önemli bir bileşen olarak değerlendirilmektedir. İzmir kırsalında yer alan üretim havzaları, yalnızca il içi gıda ve tarımsal üretim açısından değil, bölgesel ekonomik ilişkiler, sanayi bağlantıları, lojistik ağlar ve pazar erişimi açısından da önem taşımaktadır. Bölgesel planlarla uyumun, tarımsal üretim alanlarının korunması, üretim değer zincirlerinin güçlendirilmesi, kırsal lojistik bağlantıların geliştirilmesi ve yerel ürün ekonomisinin desteklenmesi açısından belirleyici olduğu unutulmamalıdır.

Yerel ölçekli strateji ve eylem planları ise İzmir kırsalının gündelik yaşam, hizmet erişimi, altyapı, sosyal destek, çevre yönetimi, iklim uyumu, kültürel miras ve yerel ekonomi boyutlarına doğrudan etki etmektedir. İzmir Büyükşehir Belediyesi'nin kırsal kalkınma, tarımsal hizmetler, sosyal hizmetler, ulaşım, çevre koruma, iklim değişikliği, afet yönetimi, kültür, turizm ve yerel ekonomi alanlarındaki politika ve programları, İZ.KIRSAL Stratejik Çerçeve Belgesi (Cilt 02)'nin uygulanabilirliğini güçlendiren temel kurumsal zeminlerden biridir.

Üst ölçekli mekânsal plan kararları, kırsal alanlarda arazi kullanımının yönlendirilmesi açısından özel önem taşımaktadır. Tarım alanları, orman varlığı, mera alanları, su kaynakları, kıyı alanları, doğal sit alanları, kültürel miras alanları, yerleşim sınırları, ulaşım koridorları, enerji ve altyapı yatırımları gibi kararlar, kırsal alanların geleceğini doğrudan etkilemektedir. Söz konusu sebeple İZ.KIRSAL kapsamında geliştirilen koruma ve sınırlandırma, güçlendirme ve dengeleme, yönlendirme ve bütünleştirme eksenleri, üst ölçekli plan kararlarıyla ilişkili biçimde değerlendirilmelidir.

Kırsal-kentsel arayüzler, bölgesel ve yerel planlarla uyum açısından öncelikli alanlardan biridir. İlçe merkezleri, metropoliten gelişme alanları, ana ulaşım aksları ve kıyı kuşakları çevresindeki kırsal mahallelerde yapılaşma baskısı, arazi değer artışı, ikinci konut gelişimi, sanayi ve lojistik kullanımları ile tarım alanı kaybı birlikte görülebilmektedir.

Bu alanlarda yerel plan kararları, kırsal karakterin korunması, tarımsal alan sürekliliğinin sağlanması, yol boyu gelişmenin denetlenmesi ve kırsal yerleşim dokusunun yönetilmesi açısından kritik rol oynamaktadır.

Bölgesel ve yerel planlarla uyumun bir diğer önemli boyutu, hizmet erişimi ve sosyal altyapıdır. İzmir kırsalında bazı mahalleler merkezlere ve hizmet odaklarına yakınlık avantajına sahipken, bazı mahallelerde sağlık, eğitim, sosyal hizmet, kültürel donatı, ulaşım ve dijital erişim olanakları sınırlı kalmaktadır. Bu nedenle yerel hizmet planlaması, kırsal mahalle sınıflarına duyarlı biçimde ele alınmalıdır. Alt-bölgesel kırsal hizmet merkezleri, gezici hizmet modelleri, dijital hizmet erişimi, toplu taşıma bağlantıları ve ortak kullanım alanları, yerel planlarla uyum içinde geliştirilecek öncelikli araçlar arasında yer almaktadır.

Çevre, iklim ve afet yönetimi alanındaki yerel planlar da İzmir kırsalı için doğrudan belirleyicidir. Bu noktada iklim eylem planları, afet risk azaltma çalışmaları, su yönetimi stratejileri ve çevre koruma programları, İZ.KIRSAL'ın doğal eşik temelli yaklaşımıyla birlikte ele alınmalıdır. Bu uyum, Cilt 02 uygulama programında tanımlanan iklim uyumlu tarım, afet dayanıklılığı, havza ölçeğinde su yönetimi ve doğa temelli risk azaltma başlıkları için uygulama zemini oluşturacaktır.

Kültürel miras, kırsal peyzaj ve yerel kimlik alanındaki yerel plan ve programlar, İzmir kırsalının özgün karakterinin korunması açısından

önemlidir. Kırsal mimari, geleneksel üretim biçimleri, somut olmayan kültürel miras, gastronomi, yerel festivaller, tarihi yerleşim dokuları ve kültürel rota potansiyeli, yalnızca koruma politikalarıyla değil; yerel ekonomi, turizm, eğitim, kamusal alan ve topluluk temelli kalkınma programlarıyla birlikte ele alınmalıdır. Bu çerçevede kırsal miras envanteri, kırsal tasarım rehberi, yeniden işlevlendirme araçları ve kültürel rota planlaması, yerel planlarla ilişkilendirilmesi gereken temel araçlardır.

Bölgesel ve yerel planlarla uyum, aynı zamanda kurumsal eşgüdüm gerektirmektedir. Kırsal alanlara yönelik kararlar farklı birimlerin ve kurumların yetki alanına girmektedir. Tarımsal üretim, ulaşım, altyapı, çevre, sosyal hizmetler, kültürel miras, enerji, afet yönetimi ve mekânsal planlama alanlarında yürütülen çalışmaların birbirinden bağımsız ilerlemesi, kırsal alanlarda parçalı ve etkisi sınırlı müdahalelere yol açabilir. Öte yandan İZ.KIRSAL Stratejik Çerçeve Belgesi (Cilt 02), bölgesel ve yerel planlarla uyumu aynı zamanda uygulama ve yönetim kapasitesini güçlendiren bir araç olarak değerlendirmektedir.

Sonuç olarak bölgesel ve yerel planlarla uyum, İZ.KIRSAL'ın stratejik hedeflerinin mekânsal ve kurumsal karşılığını güçlendirmektedir. Bu uyum sayesinde kırsal mahalle sınıfları için geliştirilen müdahale eksenleri, yalnızca rapor düzeyinde kalan genel kararlar olmaktan çıkmakta; yerel planlama, yatırım programı, hizmet

sunumu, çevre yönetimi, kültürel miras koruma ve uygulama araçlarıyla ilişkilendirilebilecek somut bir karar çerçevesine dönüşmektedir.

3.3 Kırsal Mahalle Statüsü, Kırsal Yerleşik Alan Sınırı ve Büyükşehir Yönetim Sistemiyle Uyum

İzmir kırsalına yönelik stratejik çerçevenin uygulanabilirliği, büyükşehir yönetim sistemi ve kırsal mahalle mevzuatıyla doğrudan ilişkilidir. Büyükşehir belediyesi sınırlarının il mülki sınırlarıyla çakışması ve köy statüsündeki yerleşimlerin mahalle statüsüne dönüşmesi, kırsal alanların idari, mali, mekânsal ve hizmet sunumu açısından yeni bir yönetim yapısı içinde ele alınmasını gerektirmiştir. Bu durum, kırsal yerleşmelerin yalnızca eski köy yapısı içinde değil, büyükşehir belediyesi ve ilçe belediyelerinin yetki ve sorumluluklarıyla birlikte değerlendirilmesini zorunlu kılmaktadır.

Kırsal alanlara ilişkin hukuki ve yönetsel kararlar üç ayrı düzeyde ele alınmalıdır. Birinci düzey, İZ.KIRSAL kapsamında geliştirilen kırsal mahalle sınıflamasıdır ve analitik planlama girdisi niteliğindedir. İkinci düzey, ilgili yerel yönetim mevzuatı uyarınca belirlenen kırsal mahalle veya kırsal yerleşik alan statüsüdür; bu statü ağırlıklı olarak vergi, harç, tarife, hizmet sunumu ve yerel yönetim uygulamalarıyla ilişkilidir. Üçüncü düzey ise 3194 sayılı İmar Kanunu ile Plansız Alanlar İmar Yönetmeliği uyarınca belirlenen kırsal yerleşik alan ve civarı sınırıdır; bu sınır yapılaşma, ifraz ve

imar uygulamaları bakımından hukuki mekânsal sonuç doğurmaktadır.

Bu üç düzey birbirini desteklemekle birlikte aynı karar değildir. Bir mahallenin İZ.KIRSAL sınıflamasında kırsal olarak tanımlanması, kendiliğinden kırsal mahalle statüsü veya kırsal yerleşik alan sınırı oluşturmaz. Benzer biçimde kırsal mahalle statüsünün verilmesi, 3194 sayılı Kanun kapsamında kırsal yerleşik alan ve civarı sınırının belirlenmiş olduğu anlamına gelmez.

Büyükşehir yönetim sistemi, kırsal alanlarda hizmet sunumu açısından hem olanaklar hem de yeni sorumluluklar üretmektedir. Büyükşehir belediyesi ölçeği, kırsal altyapı, ulaşım, su ve atık su hizmetleri, tarımsal destekler, çevre yönetimi, ulaşım bağlantıları, sosyal hizmetler, kültürel miras ve afet yönetimi gibi alanlarda bütüncül programlar geliştirebilme kapasitesi sağlamaktadır. Buna karşılık mahalle ölçeğindeki farklı ihtiyaçların il bütününde görünür kılınması, yerel önceliklerin doğru belirlenmesi ve hizmetlerin kırsal niteliklere göre farklılaştırılması gerekmektedir.

Kırsal mahalle ve kırsal yerleşik alan statüsü, kırsal nitelik gösteren yerleşimlerde hizmetlerin, tarifelerin, muafiyetlerin ve yatırım önceliklerinin farklılaştırılmasına yönelik önemli bir uygulama zemini sunmaktadır. Ancak bu statüye ilişkin kararlarla, 3194 sayılı İmar Kanunu uyarınca belirlenen kırsal yerleşik alan ve civarı sınırı birbirinden ayrılmalıdır. İlk karar idari,

mali ve hizmet sunumuna; ikincisi ise yerleşim sınırı, yapılaşma, ifraz, plan ve uygulama süreçlerine ilişkindir.

Bu iki karar sisteminin etkili biçimde uygulanabilmesi için mahallenin mekânsal yapısı, nüfusu, üretim kapasitesi, hizmet erişimi, doğal eşikleri, arazi kullanım baskıları, mevcut planları ve onaylı sınır kararları birlikte değerlendirilmelidir.

İZ.KIRSAL kapsamında geliştirilen kırsal mahalle sınıflaması, kırsal mahalle mevzuatının uygulanmasına destek olabilecek analitik bir zemin sunmaktadır. Altyapılı Durağan Kırsal Mahalleler, Merkezilik Etkisi Yüksek Kırsal Mahalleler, Üretim ve Enerji Dönüşümü Mahalleleri, Korunmuş Ancak Gerileyen Tarımsal Kırsal Mahalleler ve Kentsel Çeper Baskısı Altındaki Kırsal Mahalleler kırsal niteliklerin farklı biçimlerde ortaya çıktığını göstermektedir. Geline nokta kırsal mahalle statüsünün uygulanmasında tek ölçütlü bir yaklaşım yerine, sınıflama temelli ve çok ölçütlü bir değerlendirme yapılması gerekmektedir. İZ.KIRSAL sınıflaması, kırsal mahalle statüsü veya kırsal yerleşik alan sınırı hakkında doğrudan hukuki karar üretmez; söz konusu kararların hangi mahallelerde ve hangi gerekçelerle değerlendirilmesi gerektiğine ilişkin analitik ve stratejik girdi sağlar.

Kırsal mahalle mevzuatı ile İZ.KIRSAL stratejik çerçevesi arasındaki temel uyum alanlarından biri, hizmet sunumunun kırsal niteliklere göre yeniden düzenlenmesidir. Mahalle

statüsüne geçmiş kırsal yerleşmelerde su, atık su, yol, ulaşım, katı atık, dijital altyapı, sosyal hizmet, eğitim ve sağlık erişimi gibi alanlarda kentsel hizmet standartlarının doğrudan uygulanması her zaman yeterli olmayabilir. Kırsal yerleşmelerin dağınık yapısı, düşük nüfus yoğunluğu, yaşlanan nüfus, üretimle ilişkili gündelik hareketlilik ve merkezlere uzaklık gibi özellikler, hizmet modellerinin farklılaştırılmasını gerektirmektedir.

Kırsal mahallelerde hizmet sunumu, yalnızca altyapı yatırımı olarak değil; erişilebilirlik, maliyet, bakım-onarım kapasitesi, yerel ihtiyaç, üretim ilişkileri ve sosyal kapsayıcılık üzerinden değerlendirilmelidir. Alt-bölgesel kırsal hizmet merkezleri, gezici hizmet modelleri, dijital hizmet erişimi, ortak kullanım yapıları, yerel üretici destek noktaları ve kooperatiflerle ilişkilendirilen hizmet sunum modelleri, bu açıdan önemli uygulama araçlarıdır.

Kırsal alanlarda yapılaşma ve arazi kullanım kararları, kırsal mahalle statüsünden ayrı olarak yürürlükteki çevre düzeni planları, nazım ve uygulama imar planları, 3194 sayılı İmar Kanunu, Plansız Alanlar İmar Yönetmeliği ve ilgili sektörel mevzuat kapsamında değerlendirilmelidir. Kırsal mahalle statüsü, bir yerleşmenin kırsal niteliğinin tanınması ve hizmetlerin farklılaştırılması açısından önem taşımakla birlikte, tek başına yapılaşma hakkı, yerleşik alan sınırı veya gelişme alanı oluşturmaz.

Kırsal özelliğini sürdüren ve uygulama imar planı bulunmayan yerleşimlerde

mevcut onaylı kırsal yerleşik alan ve civarı sınırları doğrulanmalı; sınırın bulunmadığı, güncelliğini yitirdiği veya yeniden belirlenmesine ihtiyaç duyulduğu durumlarda ilgili teknik tespit ve belediye meclisi süreçleri işletilmelidir. Kırsal yapılaşma ilkeleri, tasarım rehberleri, tampon kuşaklar ve geçiş alanı kararları bu hukuki sınırları tamamlayan planlama araçlarıdır; bunların yerine geçmez ve kendiliğinden sınır değişikliği oluşturmaz.

Kırsal mahalle statüsünün üretimle ilişkisi de ayrıca değerlendirilmelidir. Tarımsal üretim, hayvancılık, kooperatifçilik, yerel ürün ekonomisi ve kısa tedarik zincirleri, kırsal mahallelerin yalnızca yerleşim alanı olarak değil, üretim birimleri olarak da ele alınmasını gerektirmektedir. Büyükşehir belediyesi ve ilçe belediyeleri tarafından geliştirilecek destek programlarının, kırsal mahalle sınıflarına göre farklılaştırılması bu açıdan önemlidir. Üretim havzalarında tarımsal altyapı ve değer zinciri destekleri; gerileyen tarımsal mahallelerde genç üretici ve hizmet erişimi destekleri; çeper baskısı altındaki mahallelerde ise tarım alanı koruma ve arazi kullanım denetimi öncelikli hale gelmektedir.

Büyükşehir yönetim sistemi içinde kurumsal eşgüdüm, kırsal mahalle mevzuatının etkili uygulanması için temel koşuldur. Kırsal alanlarla ilgili kararlar, büyükşehir belediyesi, ilçe belediyeleri, merkezi idare birimleri, üretici örgütleri, kooperatifler, muhtarlıklar, meslek odaları ve yerel

topluluklar arasında paylaşılan bir sorumluluk alanı oluşturmaktadır. Bu çerçevede İZ.KIRSAL Stratejik Çerçeve Belgesi (Cilt 02), kırsal mahalle mevzuatını yalnızca hukuki bir statü düzenlemesi olarak değil; çok aktörlü yönetim, yerel hizmet planlaması ve uygulama sorumluluklarının tanımlanması açısından da değerlendirmektedir.

Kırsal mahalle veya kırsal yerleşik alan statüsünün izlenmesi ile 3194 sayılı Kanun kapsamındaki kırsal yerleşik alan ve civarı sınırlarının izlenmesi ayrı süreçler olarak ele alınmalıdır. Statü kararları nüfus, hizmet, üretim, kırsal nitelik ve mali uygulamalar bakımından; mekânsal sınır kararları ise yapılaşma, arazi kullanımı, mevcut yapı stoku, plan durumu, afet ve jeolojik uygunluk, tarım ve doğal eşikler bakımından izlenmelidir.

Mevcut kırsal yerleşik alan ve civarı sınırlarının yeniden belirlenmesine ihtiyaç duyulduğunda mevcut yapıların, yolların, mülkiyet dokusunun, yerleşim morfolojisinin, gelişme yönlerinin ve doğal-yasal eşiklerin güncel verilerle değerlendirilmesi gerekir. Yeniden belirleme, tek seferlik bir harita güncellemesi değil ilk tespitle aynı teknik ve kurumsal esaslara tabi bir karar sürecidir.

Sonuç olarak kırsal mahalle mevzuatı ve büyükşehir yönetim sistemi, İzmir kırsalı için geliştirilen stratejik çerçevenin uygulama zeminini oluşturmaktadır. İZ.KIRSAL'ın temel katkısı, bu yasal ve yönetsel zemini kırsal mahalle sınıfları, stratejik durum temaları ve müdahale eksenleriyle

Tablo 3.1. İZ.KIRSAL Sınıflaması, Kırsal Statü ve Kırsal Yerleşik Alan Sınırının Ayrımı

Karar düzeyi	Temel işlev	Başlıca dayanak	İZ.KIRSAL'daki kullanımı
İZ.KIRSAL kırsal mahalle sınıfı	Analiz, karşılaştırma ve strateji geliştirme	Proje yöntemi ve veri analizi	Müdahale ve araç seçimine başlangıç girdisi
Kırsal mahalle/kırsal yerleşik alan statüsü	Vergi, harç, tarife, hizmet ve yerel yönetim uygulamaları	5216 sayılı Kanun ve ilgili yönetmelik	Hizmet ve yatırım programlarının farklılaştırılması
Mahalle idari sınırı	İdari yetki ve mahalle alanının belirlenmesi	5393 ve gerektiğinde 5442 sayılı Kanun	Veri ve uygulama dosyasının idari referansı
Kırsal yerleşik alan ve civarı	Yerleşim, yapılaşma, ifraz ve imar uygulamaları	3194/8 ve 27; Plansız Alanlar İmar Yönetmeliği 4 ve 43	Plan ve uygulama araçlarının hukuki sınırla ilişkilendirilmesi
İZ.KIRSAL geçiş, tampon ve kontrollü gelişme alanları	Koruma, baskı yönetimi ve uygulama yönlendirmesi	İZ.KIRSAL Planlama Araçları ve Uygulama Rehberi (Cilt 03)	Karar desteği; hukuki sınır değildir

ilişkilendirerek daha hedefli, ölçülebilir ve yerel farklılıklara duyarlı bir uygulama çerçevesi önermesidir. Böylece kırsal mahalleler, büyükşehir sistemi içinde yalnızca idari mahalle birimleri olarak değil; üretim, ekolojik koruma, hizmet erişimi, kültürel süreklilik ve yerel yaşam açısından özgün planlama alanları olarak ele alınabilecektir.

3.4 Sektörel Mevzuat ve Uygulama Alanlarıyla Uyum

İzmir kırsalı için geliştirilen stratejik çerçeve, çok sayıda sektörel mevzuat ve uygulama alanıyla ilişkilidir. Kırsal alanlar; tarım, mera, orman, su kaynakları, enerji, madencilik, çevre koruma, kültürel miras, yapılaşma, kıyı kullanımı, afet yönetimi ve yerel hizmet sunumu gibi farklı yasal ve kurumsal alanların kesişiminde yer almaktadır. İZ.KIRSAL Stratejik Çerçeve Belgesi (Cilt 02)'nde geliştirilen müdahale eksenlerinin uygulanabilirliği, bu

sektörel mevzuat alanlarıyla uyumlu biçimde ele alınmalıdır.

Kırsal yerleşik alan ve civarı kararları, sektörel mevzuatla uyum bakımından özel bir kesişim alanı oluşturmaktadır. Tarım arazilerinin kırsal yerleşik alan veya civarı içine alınabilmesi için 5403 sayılı Kanun kapsamındaki izinlerin değerlendirilmesi; afet riski, dere yatağı, jeolojik ve sıhhi sakıncalar, orman, mera, sit ve diğer koruma alanlarının sınır tespitinde dikkate alınması gerekmektedir. Kırsal yerleşik alan ve civarı sınırının belirlenmesi, sektörel izin ve koruma hükümlerini ortadan kaldırmaz.

Sektörel mevzuatla uyumun temel amacı, kırsal alanlara ilişkin stratejik hedeflerin hukuki ve kurumsal uygulama zeminini güçlendirmektir. Koruma ve sınırlandırma, güçlendirme ve dengeleme, yönlendirme ve bütünleştirme eksenleri; farklı mevzuat alanlarında karşılık bulan planlama, izin, denetim, koruma, destekleme ve

izleme araçlarıyla ilişkilendirildiğinde uygulanabilir hale gelmektedir. Bu nedenle sektörel mevzuat, yalnızca sınırlayıcı bir çerçeve olarak değil, stratejik hedeflerin hangi araçlarla hayata geçirilebileceğini gösteren bir uygulama zemini olarak değerlendirilmelidir.

Tarım ve toprak koruma mevzuatı, İzmir kırsalı açısından en temel uyum alanlarından biridir. Mutlak tarım alanları, dikili tarım alanları, üretim havzaları, sulama alanları ve tarımsal üretim sürekliliği, kırsal planlama kararlarının temel girdileri arasında yer almaktadır. Tarımsal arazi kaybının önlenmesi, üretim havzalarının bütünlüğünün korunması, tarım dışı kullanım baskılarının sınırlandırılması ve ürün deseninin su kaynaklarıyla uyumlu biçimde yönlendirilmesi, İZ.KIRSAL'ın koruma ve sınırlandırma eksenleriyle doğrudan ilişkilidir.

Mera alanları ve hayvancılık faaliyetleri de sektörel mevzuat açısından özel dikkat gerektiren alanlardır. İzmir kırsalında hayvancılık kapasitesinin yoğunlaştığı bölgelerde mera varlığı, yem üretimi, hayvan hareketliliği, ortak kullanım alanları ve üretim altyapısı birlikte ele alınmalıdır. Mera alanlarının enerji, maden, yapılaşma veya altyapı kullanımlarıyla çakışması durumunda, üretim sürekliliği ve ekolojik işlevler zayıflayabilmektedir. İlişkili biçimde mera koruma, rehabilitasyon, ortak kullanım ve hayvancılık destekleri, kırsal üretim stratejisinin önemli bileşenleri olarak değerlendirilmelidir.

Zeytinlikler, bağ alanları, meyvecilik alanları, örtü altı üretim bölgeleri ve yerel ürün odakları, İzmir kırsalının üretim kimliğini oluşturan önemli alanlardır. Bu alanlara yönelik mevzuat ve destek sistemleri, yalnızca üretim miktarı üzerinden değil; peyzaj karakteri, yerel ürün kimliği, kültürel süreklilik, su kullanımı, toprak niteliği ve pazarlama olanaklarıyla birlikte ele alınmalıdır. Özellikle zeytinlikler ve bağ alanları, hem üretim hem de kırsal peyzaj değeri taşıdığı için koruma ve ekonomik değerlendirme arasında dengeli bir yaklaşım gerektirmektedir.

Orman mevzuatı ve doğal alan koruma düzenlemeleri, kırsal planlama açısından bir diğer temel uyum alanıdır. Orman alanları, makilikler, sulak alanlar, deltalar, kıyı ekosistemleri, akarsu havzaları ve dağlık alanlar, İzmir kırsalının ekolojik omurgasını oluşturmaktadır. Bu alanlarda yapılaşma, madencilik, enerji yatırımları, turizm kullanımı, yangın riski ve altyapı kararları birlikte değerlendirilmelidir. Orman-yerleşim arayüzlerinde yangın riski, erişim olanakları, yapılaşma biçimleri, acil müdahale kapasitesi ve doğa temelli risk azaltma yöntemleri planlama kararlarının ayrılmaz parçası olmalıdır.

Su yönetimi mevzuatı ve havza ölçekli planlama yaklaşımları, İzmir kırsalında üretim sürekliliği ve iklim uyumu açısından belirleyicidir. Yer altı su seviyelerindeki düşüş, kuraklık, su kirliliği, sulama ihtiyacı, taşkın riski ve tarımsal üretimde su

verimliliği konuları, üretim havzalarının geleceğini doğrudan etkilemektedir. Bu gerekçeyle havza ölçeğinde su yönetimi, kapalı sulama sistemleri, kuraklığa uyumlu ürün deseni, su kalitesi izleme ve su tasarrufu uygulamaları, İZ.KIRSAL'ın Cilt 03'te geliştireceği planlama araçlarıyla ilişkilendirilmelidir.

Çevre mevzuatı ve çevresel etki değerlendirme süreçleri, kırsal alanlarda doğal kaynak kullanımının yönetilmesi açısından önem taşımakta olup, çevresel etki değerlendirmesi, izin, denetim, izleme ve rehabilitasyon süreçleri, kırsal mahalle sınıfları ve doğal eşik katmanlarıyla birlikte ele alınmalıdır.

Enerji mevzuatı ve yenilenebilir enerji yatırımları, İzmir kırsalında hem fırsat hem de baskı alanı oluşturmaktadır. Rüzgâr, güneş ve biyogaz potansiyeli, kırsal kalkınma ve enerji dönüşümü açısından önemli olanaklar sunmaktadır. Ancak enerji yatırımlarının tarım alanları, mera alanları, orman varlığı, su kaynakları, kültürel peyzaj ve yerleşim dokusuyla uyumsuz biçimde gelişmesi durumunda kırsal alanlarda yeni kırılگانlıklar oluşabilmektedir. Sonuç olarak yenilenebilir enerji yer seçimi kriterleri, tarım-enerji uyum rehberi, yerel fayda paylaşımı modeli ve çevresel izleme mekanizmaları, sektörel mevzuatla uyumlu biçimde geliştirilmelidir.

Madencilik ve doğal kaynak kullanımı alanındaki düzenlemeler,

kırsal mahallelerde arazi kullanım çatışmalarının yönetilmesi açısından önemlidir. Maden alanları, taş ocakları ve benzeri kaynak kullanımları; üretim havzaları, orman alanları, mera varlığı, su kaynakları ve kırsal yerleşimlerle çakıştığında uzun vadeli çevresel ve toplumsal etkiler doğurabilmektedir. Bu nedenle kaynak kullanımına ilişkin kararların yalnızca yatırım ve ruhsat süreçleri açısından değil; kırsal yaşam, üretim sürekliliği, ekolojik eşikler, ulaşım yükü, rehabilitasyon ve yerel kabul boyutlarıyla birlikte değerlendirilmesi gerekmektedir.

Kültürel miras mevzuatı, İzmir kırsalındaki tarihsel yerleşim dokuları, geleneksel mimari, arkeolojik alanlar, kültürel peyzajlar, somut olmayan miras unsurları ve yerel üretim bilgisi açısından temel bir koruma zemini sunmaktadır. Ancak kırsal mirasın korunması, yalnızca tescilli yapı ve alanlarla sınırlı tutulmamalıdır. Geleneksel yerleşim dokusu, açık alan kullanımı, üretim pratikleri, yerel malzeme bilgisi, zanaat, gastronomi ve topluluk belleği de kırsal mirasın parçası olarak değerlendirilmelidir.

İmar, yapılaşma ve mekânsal planlama mevzuatı, kırsal mahallelerde arazi kullanım kararlarının yönlendirilmesi açısından belirleyici bir uygulama alanıdır. Kırsal yerleşim sınırları, yapılaşma koşulları, yol boyu gelişme, ikinci konut kullanımı, turizm yapıları, sanayi ve lojistik kullanımları, altyapı yatırımları ve tarım alanı koruma kararları bu çerçevede birlikte ele

alınmalıdır. Özellikle Kentsel Çeper Baskısı Altındaki Kırsal Mahallelerde ve Merkezilik Etkisi Yüksek Kırsal Mahallelerde, imar ve planlama kararlarının kırsal karakteri, üretim alanlarını ve doğal eşikleri koruyacak biçimde geliştirilmesi gerekmektedir.

Kıyı mevzuatı ve kıyı alanlarının kullanımı, İzmir kırsalının batı ve güneybatı kesimleri açısından özel önem taşımaktadır. Kıyı ve yarımada kırsalında ikinci konut baskısı, turizm kullanımı, mevsimsel nüfus artışı, kıyı erişimi, su tüketimi, atık yönetimi ve doğal peyzaj üzerindeki baskılar birlikte değerlendirilmektedir. Bu alanlarda kıyı kullanımı, yerel yaşam, doğal eşikler, tarımsal üretim ve turizm faaliyetleri arasında dengeli bir planlama yaklaşımı geliştirilmelidir.

Afet yönetimi mevzuatı ve risk azaltma politikaları, İzmir kırsalının uzun vadeli dayanıklılığı açısından önemli bir uyum alanıdır. Deprem, yangın, taşkın, erozyon, kuraklık ve kıyı alanlarında iklim kaynaklı riskler, kırsal yerleşimler ve üretim sistemleri üzerinde farklı düzeylerde etki yaratmaktadır. Bu gerekçeyle kırsal afet dayanıklılığı rehberi, risk duyarlı yerleşim kararları, acil erişim planlaması, doğa temelli risk azaltma araçları ve mahalle ölçeğinde hazırlık kapasitesi, afet yönetimi mevzuatıyla ilişkilendirilmelidir.

Kooperatifçilik, üretici örgütlenmesi ve yerel ekonomiyle ilgili düzenlemeler, kırsal kalkınma hedeflerinin uygulanabilirliği açısından önemlidir. İzmir kırsalında üretici kooperatifleri, sulama kooperatifleri, tarımsal

kalkınma kooperatifleri, kadın üretici ağları, yerel ürün odakları ve üretici pazarları, kırsal ekonominin örgütlü biçimde gelişmesine katkı sağlayabilecek yapılardır. Bu yaklaşım doğrultusunda yerel yönetimlerin destek programları, kamu alım modelleri, kısa tedarik zincirleri, üretici-tüketici buluşma alanları ve dijital pazar araçları, kooperatifçilik ve yerel ekonomi mevzuatıyla uyum içinde geliştirilmelidir.

Sektörel mevzuat alanlarının birlikte değerlendirilmesi, İZ.KIRSAL Stratejik Çerçeve Belgesi (Cilt 02)'nin uygulama kapasitesini artırmaktadır. Çünkü İzmir kırsalında karşılaşılan sorunlar çoğu zaman tek bir mevzuat alanıyla sınırlı değildir. Örneğin bir üretim havzasında tarımsal arazi koruma, su yönetimi, çevre denetimi, enerji yatırımı, ulaşım bağlantısı ve kooperatifleşme aynı anda gündeme gelebilir. Benzer biçimde kıyı kırsalında turizm, ikinci konut, kıyı kullanımı, doğal peyzaj, su tüketimi ve atık yönetimi birlikte ele alınmalıdır.

Tanımlanan çerçevede sektörel mevzuatla uyum, İZ.KIRSAL kapsamında geliştirilecek planlama araçlarının çok disiplinli ve çok kurumlu bir uygulama zemini üzerinde tasarlanmasını gerektirmektedir. Cilt 02 programında tanımlanan uygulama ve destek mekanizmaları ile Cilt 03'te yer alan Kırsal Tasarım Rehberi ve diğer mekânsal/teknik araçlar farklı mevzuat alanlarıyla ilişki kurduğu ölçüde uygulanabilirlik kazanacaktır.

Sonuç olarak sektörel mevzuat ve uygulama alanlarıyla uyum, İzmir kırsalı

için geliştirilen stratejik çerçevenin hukuki, kurumsal ve teknik temelini güçlendirmektedir. İZ.KIRSAL'ın katkısı, bu farklı mevzuat alanlarını kırsal mahalle sınıfları, stratejik durum temaları ve müdahale eksenleriyle ilişkilendirerek daha bütüncül, yerel farklılıklara duyarlı ve uygulamaya aktarılabilir bir kırsal planlama yaklaşımı geliştirmesidir.

3.5 Uluslararası Politika Çerçeveleriyle Uyum

İzmir kırsalı için geliştirilen stratejik çerçeve, ulusal ve yerel politika belgelerinin yanı sıra uluslararası ölçekte kabul gören sürdürülebilir kalkınma, iklim uyumu, gıda güvenliği, biyolojik çeşitlilik, afet risk azaltımı, kırsal kalkınma ve yerel yönetim yaklaşımlarıyla da ilişkilidir. Bu çerçeveler, kırsal alanların yalnızca tarımsal üretim alanı olarak değil; ekolojik dayanıklılık, toplumsal refah, yerel ekonomi, kültürel süreklilik ve iklim uyumu açısından çok işlevli alanlar olarak ele alınması gerektiğini ortaya koymaktadır.

Uluslararası politika çerçeveleriyle uyum, İZ.KIRSAL Stratejik Çerçeve Belgesi (Cilt 02)'nin geliştirdiği müdahale eksenlerini güçlendirmektedir. Koruma ve sınırlandırma eksen, doğal eşiklerin, su kaynaklarının, tarım alanlarının, biyolojik çeşitliliğin ve kültürel peyzajların korunmasına ilişkin uluslararası yaklaşımlarla ilişkilidir. Güçlendirme ve dengeleme eksen, kırsal yoksulluğun azaltılması, hizmet erişiminin iyileştirilmesi,

küçük üreticinin desteklenmesi, kadınların ve gençlerin üretim süreçlerine katılımı, yerel kapasitenin geliştirilmesi ve sosyal kapsayıcılık hedefleriyle uyumludur. Yönlendirme ve bütünleştirme eksen, ise kırsal-kentsel ilişkilerin dengeli kurulması, yerelekonominin çeşitlendirilmesi, kısa tedarik zincirlerinin desteklenmesi ve mekânsal gelişmenin ekolojik sınırlar içinde yönetilmesiyle bağlantılıdır.

Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları, İzmir kırsalı için geliştirilen stratejik çerçeveye doğrudan ilişki kuran temel uluslararası referanslardan biridir. Yoksulluğun azaltılması, açlığın sona erdirilmesi, sağlıklı ve nitelikli yaşam koşullarının geliştirilmesi, temiz su ve sanitasyona erişim, insana yakışır iş ve ekonomik büyüme, sürdürülebilir şehirler ve topluluklar, sorumlu üretim ve tüketim, iklim eylemi, karasal yaşamın korunması ve ortaklıkların güçlendirilmesi gibi amaçlar, kırsal alan planlamasının farklı boyutlarını kapsamaktadır. İZ.KIRSAL kapsamında önerilen üretim havzalarının korunması, kırsal hizmet erişiminin güçlendirilmesi, iklim uyumlu tarım araçlarının geliştirilmesi ve yerel yönetim kapasitesinin artırılması, bu amaçlarla uyumlu bir yaklaşım sunmaktadır.

İklim değişikliğiyle mücadele ve uyum alanındaki uluslararası çerçeveler, İzmir kırsalı açısından özellikle önem taşımaktadır. Kuraklık, su stresi, orman yangınları, taşkın, erozyon, deniz seviyesi yükselmesi ve tarımsal verimlilik kaybı gibi riskler,

kırsal yerleşimler ve üretim havzaları üzerinde doğrudan etki yaratmaktadır. İklim uyumu, İZ.KIRSAL stratejik çerçevesinde yalnızca çevresel bir başlık olarak değil; tarımsal üretim, su yönetimi, afet dayanıklılığı, kırsal altyapı, yerleşim kararları ve yerel ekonomiyle birlikte ele alınmaktadır.

Gıda güvenliği ve sürdürülebilir tarım alanındaki uluslararası yaklaşımlar, üretim havzalarının korunması ve küçük üreticinin desteklenmesi açısından önemli bir referans sağlamaktadır. İzmir kırsalında tarım alanlarının, su kaynaklarının, mera varlığının, yerel ürün çeşitliliğinin ve üretici örgütlenmesinin korunması; yalnızca yerel ekonomik kalkınma açısından değil, aynı zamanda güvenilir, erişilebilir ve sürdürülebilir gıda sistemlerinin kurulması açısından da önem taşımaktadır. Bu bağlamda kısa tedarik zincirleri, yerel pazarlar, kooperatifçilik, üretici-tüketici ilişkileri ve yerel ürün markalaşması, uluslararası sürdürülebilir gıda sistemleri yaklaşımıyla uyumludur.

Biyolojik çeşitlilik, ekosistem hizmetleri ve doğal alanların korunmasına ilişkin uluslararası politika çerçeveleri, İzmir kırsalının doğal eşik temelli planlama yaklaşımını desteklemektedir. Orman alanları, deltalar, sulak alanlar, kıyı ekosistemleri, akarsu havzaları, tarım alanları, meralar ve dağlık alanlar; yalnızca korunması gereken doğal varlıklar değil, aynı zamanda kırsal yaşamın ve üretimin sürekliliğini sağlayan ekolojik altyapılardır. İZ.KIRSAL kapsamında doğal eşiklerin planlama kararlarında

belirleyici katman olarak ele alınması ise ekosistem temelli planlama anlayışıyla uyumlu bir yaklaşımdır.

Afet risk azaltım alanındaki uluslararası çerçeveler, kırsal alanlarda risk duyarlı planlama ihtiyacını ortaya koymaktadır. İzmir kırsalında deprem, yangın, taşkın, erozyon, kuraklık ve kıyı alanlarına ilişkin iklim riskleri, yerleşim kararlarının, altyapı planlamasının, üretim deseninin ve acil müdahale kapasitesinin birlikte değerlendirilmesini gerekli kılmaktadır.

Kırsal-kentsel ilişkilerin dengeli kurulmasına yönelik uluslararası yaklaşımlar da İZ.KIRSAL stratejik çerçevesi açısından önemlidir. Kırsal alanlar ile kentler arasında gıda, işgücü, hizmet, ulaşım, ekolojik kaynaklar, kültürel değerler ve ekonomik akışlar bakımından güçlü ilişkiler bulunmaktadır. Ancak bu ilişkiler yönetilmediğinde, kırsal alanlar kentsel büyümenin baskı alanına dönüşebilmekte; tarım alanı kaybı, ikinci konut baskısı, kırsal kimlik aşınması ve doğal kaynak kullanımı sorunları ortaya çıkabilmektedir. Bu noktada kırsal-kentsel arayüz yönetimi, İZ.KIRSAL'ın uluslararası politika çerçeveleriyle uyumlu temel araçlarından biridir.

Kültürel peyzaj, yerel kimlik ve miras alanındaki uluslararası yaklaşımlar, İzmir kırsalının kültürel süreklilik boyutunu güçlendirmektedir. Kırsal mimari, geleneksel üretim biçimleri, yerel ürün bilgisi, gastronomi, zanaat, festivaller, tarihsel yerleşim

dokuları ve somut olmayan miras unsurları, yalnızca turizm değeri taşıyan varlıklar olarak değil, yerel toplulukların belleğini ve kırsal yaşamın sürekliliğini oluşturan unsurlar olarak değerlendirilmelidir. Bu kapsamda kırsal miras envanteri, kültürel rota planlaması, kırsal tasarım rehberi ve yeniden işlevlendirme araçları, kültürel peyzaj yaklaşımıyla uyumlu uygulama başlıklarıdır.

Avrupa Birliği'nin yeşil dönüşüm, sürdürülebilir gıda sistemleri, iklim nötr kalkınma, biyolojik çeşitlilik ve kırsal alanların güçlendirilmesine ilişkin politika çerçeveleri de İzmir kırsalı için önemli bir yön gösterici zemin sunmaktadır. Bu çerçevede tarımsal üretimde çevresel etkinin azaltılması, su ve toprak kaynaklarının korunması, yenilenebilir enerji yatırımlarının doğru yer seçimiyle yönlendirilmesi, kırsal ekonominin çeşitlendirilmesi, dijitalleşme ve yerel kapasitenin artırılması ön plana çıkmaktadır. İZ.KIRSAL'ın Cilt 03'te geliştireceği planlama araçları, bu politika yönelimlerinin yerel ölçekte uygulanabilir karşılıklarını oluşturma potansiyeline sahiptir.

Uluslararası politika çerçeveleri, aynı zamanda finansman ve işbirliği olanakları açısından da önem taşımaktadır. Kırsal kalkınma, iklim uyumu, sürdürülebilir tarım, biyolojik çeşitlilik, kültürel miras, afet dayanıklılığı ve yerel yönetim alanlarında uluslararası fonlar, teknik destek programları ve proje ortaklıkları geliştirilebilmektedir. Bu kapsamda İZ.KIRSAL stratejik çerçevesi,

yalnızca yerel kaynaklara dayalı bir uygulama yaklaşımı değil; ulusal ve uluslararası destek mekanizmalarıyla ilişki kurabilecek bir proje geliştirme kapasitesi de önermektedir.

İzmir kırsalı için uluslararası politika çerçeveleriyle uyum, stratejik hedeflerin meşruiyetini ve uygulanabilirliğini güçlendiren bir unsur olarak değerlendirilmelidir. Gıda güvenliği, iklim uyumu, ekolojik dayanıklılık, sosyal kapsayıcılık, kültürel mirasın korunması, yerel ekonominin güçlendirilmesi ve çok aktörlü yönetim, yalnızca yerel gündemler değil; küresel politika alanlarının da temel bileşenleridir. İZ.KIRSAL Stratejik Çerçeve Belgesi (Cilt 02), bu küresel yönelimleri İzmir kırsalının yerel koşulları, kırsal mahalle sınıfları ve müdahale eksenleriyle ilişkilendirerek uygulamaya dönük bir strateji zemini oluşturmaktadır.

Sonuç olarak uluslararası politika çerçeveleriyle uyum, İZ.KIRSAL'ın stratejik yönelimlerini daha geniş bir sürdürülebilir kalkınma, iklim dayanıklılığı ve yerel kapasite geliştirme gündemi içine yerleştirmektedir. Bu uyum, Cilt 03'te geliştirilecek planlama araçlarının yalnızca yerel ihtiyaçlara değil, aynı zamanda uluslararası iyi uygulama ilkelerine ve finansman olanaklarına da açık biçimde tasarlanmasına katkı sağlayacaktır.

Bu bölümde ortaya konulan politika ve mevzuat uyum çerçevesi, İzmir kırsalı için geliştirilen stratejik yaklaşımın çok düzeyli bir karar sistemi içinde ele

alınması gerektiğini göstermektedir. Ulusal politika belgeleri, bölgesel ve yerel planlar, kırsal mahalle mevzuatı, sektörel uygulama alanları ve uluslararası politika çerçeveleri birlikte değerlendirildiğinde, İZ.KIRSAL'ın yalnızca yerel ölçekte hazırlanmış bir strateji metni olmadığı; üst ölçekli politika hedeflerini İzmir kırsalının mekânsal, ekonomik, ekolojik ve toplumsal farklılıklarıyla ilişkilendiren bir ara düzey planlama çerçevesi sunduğu görülmektedir.

Bu değerlendirme, izleyen bölümde tanımlanacak İzmir kırsalı vizyonu, temel ilkeler, stratejik eksenler, hedefler ve eylemler için kurumsal ve yasal dayanak oluşturmaktadır. Böylece İZ.KIRSAL Stratejik Çerçeve Belgesi (Cilt 02)'de geliştirilen stratejik kararların, Cilt 03'te yer alacak planlama araçlarına ve uygulama rehberine aktarılmasında politika uyumu, mevzuat zemini ve çok aktörlü yönetim birliğinde ele alınabilecektir.

4 İzmir Kırsalı Stratejik Çerçevesi

İzmir kırsalı için stratejik çerçeve, İZ.KIRSAL Mevcut Durum ve Sınıflama (Cilt 01)'de ortaya konulan analizler ile bu ciltte geliştirilen stratejik sentez, stratejik durum analizi, kırsal mahalle sınıflarına göre değerlendirme ve politika-mevzuat uyum çerçevesi üzerine kurulmaktadır. Bu bölüm, İzmir kırsalının geleceğine ilişkin temel karar zeminini; vizyon, temel ilkeler ve müdahale eksenleri aracılığıyla tanımlamaktadır.

Bu cilt, yalnızca genel bir stratejik çerçeve sunmakla sınırlı değildir. Aynı zamanda İzmir kırsalı için stratejik plan niteliğinde bir karar sistemi geliştirmektedir. Stratejik çerçevenin ana yönelimi 4. bölümde kurulmakta; 5. bölümde ise bu çerçeve stratejik amaçlar, hedefler, eylem alanları, stratejik eylem kartları, önceliklendirme, uygulama sorumlulukları ve izleme göstergeleri üzerinden strateji planına dönüştürülmektedir.

Bu ayrım, İZ.KIRSAL'ın ciltler arası işlevini de netleştirmektedir. İZ.KIRSAL Stratejik Çerçeve Belgesi (Cilt 02), ne yapılması gerektiğini, hangi stratejik amaç ve hedeflerle hareket edileceğini, hangi müdahale eksenlerinin esas alınacağını ve uygulamanın nasıl önceliklendirileceğini ortaya koymaktadır. İZ.KIRSAL Planlama Araçları ve Uygulama Rehberi (Cilt 03) ise bu stratejik kararların mekânsal planlama araçlarına, teknik yöntemlere, kontrol listelerine, karar kriterlerine ve uygulama rehberlerine dönüştüğü belge olacaktır.

İZ.KIRSAL Stratejik Çerçeve Belgesi (Cilt 02)'de yer alan strateji planı, uygulayıcı kurumlar için yönlendirici ve kullanılabilir bir çerçeve sunmalıdır. Ancak bu çerçeve, Cilt 03'te yer alacak teknik araç tariflerinin yerine geçmemelidir. İZ.KIRSAL Stratejik Çerçeve Belgesi (Cilt 02)'de stratejik amaçlar, hedefler, eylem alanları, öncelikli mahalle sınıfları, zamanlama, sorumluluk alanları ve izleme göstergeleri tanımlanmakta; İZ.KIRSAL Planlama Araçları ve Uygulama Rehberi (Cilt 03)'te ise bu kararların mekânsal araçlarla nasıl uygulanacağı ayrıntılandırılmaktadır.

4.1 Vizyon

İzmir kırsalı için vizyon, kırsal alanların üretim, doğa, kültür, topluluk yaşamı ve yerel ekonomi açısından taşıdığı değeri koruyarak güçlendirmeyi amaçlamaktadır. Aynı

Şekil 4.1. İZ.KIRSAL
Stratejik Çerçeve ve
Strateji Planı Kurgusu

zamanda bu vizyon; iklim değişikliği, demografik dönüşüm, kentsel baskılar, doğal kaynak kullanımı, hizmet erişimi eşitsizlikleri ve kırsal kimlik kaybı gibi risklere karşı dayanıklı bir kırsal gelecek oluşturmayı hedeflemektedir.

Bu doğrultuda İzmir kırsalı için önerilen vizyon şöyledir:

İzmir kırsalını; üretim havzalarını, doğal eşiklerini, kültürel peyzajlarını ve yerel topluluklarını koruyarak güçlendiren; kırsal mahallelerin farklı karakterlerine duyarlı, adil, dayanıklı, doğa ile uyumlu ve yerel kapasiteye dayalı bütünleşik bir kırsal yaşam ve üretim sistemi olarak geliştirmek.

Bu vizyon, İzmir kırsalını tek tip bir gelişme modeli içinde değerlendirmemektedir. İzmir kırsalı; kıyı ve yarımada alanları, üretim

havzaları, orman ve dağ yerleşimleri, kültürel miras odakları, kırsal-kentsel arayüzler, enerji ve üretim dönüşümü alanları ile hizmet erişimi zayıf iç kesim mahallelerinden oluşan farklılaşmış bir yapıya sahiptir. Bu nedenle vizyon, kırsal mahalle sınıflarının farklı ihtiyaç ve potansiyellerini dikkate alan esnek ve yönlendirici bir çerçeve sunmaktadır.

Vizyonun temelinde üç karar yönelimi bulunmaktadır. Birincisi, İzmir kırsalının doğal, tarımsal ve kültürel varlıklarının korunmasıdır. İkincisi, kırsal mahallelerde yaşam kalitesi, hizmet erişimi, üretim sürekliliği ve yerel örgütlenme kapasitesinin güçlendirilmesidir. Üçüncüsü, kırsal-kentsel ilişkilerin, enerji ve altyapı yatırımlarının, turizm baskısının ve arazi kullanım dönüşümlerinin kırsal karakteri zayıflatmayacak biçimde yönlendirilmesidir.

Sunulan vizyon, 2. bölümde geliştirilen üç müdahale eksenıyla doğrudan ilişkilidir: koruma ve sınırlandırma, güçlendirme ve dengeleme, yönlendirme ve bütünleştirme. Böylece vizyon, genel bir gelecek ifadesi olmanın ötesinde, stratejik amaçlar, hedefler, eylem alanları ve uygulama programı için karar zemini oluşturmaktadır

4.2 Temel İlkeler

İzmir kırsalı için geliştirilen stratejik çerçevenin uygulanabilir ve tutarlı olabilmesi için, vizyonun temel planlama ilkeleriyle desteklenmesi gerekmektedir. Temel ilkeler, müdahale eksenleri, stratejik amaçlar, hedefler ve eylem alanları arasında süreklilik kuran yönlendirici kararlar olarak ele alınmaktadır. Bu ilkeler, İzmir kırsalının farklılaşan mahalle yapısını, üretim kapasitesini, doğal eşiklerini, kültürel değerlerini, hizmet ihtiyaçlarını ve dönüşüm baskılarını birlikte değerlendiren bir yaklaşım sunmaktadır.

Bu kapsamda sekiz temel ilke tanımlanmaktadır: doğal eşiklere duyarlı planlama, üretim havzalarının sürekliliği, kırsal mahalle sınıflarına duyarlı planlama, hizmet adaleti ve erişilebilirlik, kırsal-kentsel ilişkilerin dengeli yönetimi, kültürel miras ve kırsal peyzajın sürekliliği, iklim uyumu ve afet dayanıklılığı, yerel kapasiteye dayalı çok aktörlü yönetim.

- **Doğal eşiklere duyarlı planlama ilkesi**, kırsal alanlarda gelişme, yapılaşma, enerji yatırımı, turizm kullanımı ve altyapı kararlarının orman alanları, tarım alanları, meralar, su havzaları, kıyı

ekosistemleri, sulak alanlar, jeolojik risk alanları ve iklim kırılganlığı taşıyan bölgelerle uyumlu biçimde değerlendirilmesini gerektirmektedir. Bu ilke, kırsal yaşamın ve üretimin uzun vadeli dayanıklılığını güvence altına almayı amaçlamaktadır.

- **Üretim havzalarının sürekliliği ilkesi**, tarımsal üretim, hayvancılık, zeytincilik, bağcılık, meyvecilik, örtü altı üretim ve yerel ürün çeşitliliğinin korunmasına dayanmaktadır. Üretim havzaları, yalnızca ekonomik üretim alanları olarak değil; gıda güvenliği, kırsal istihdam, yerel kalkınma, kültürel peyzaj ve ekolojik dayanıklılık açısından stratejik alanlar olarak değerlendirilmelidir.

- **Kırsal mahalle sınıflarına duyarlı planlama ilkesi**, İzmir kırsalındaki mahallelerin aynı sorunları, potansiyelleri ve müdahale ihtiyaçlarını taşımadığı kabulüne dayanmaktadır. Altyapılı Durağan Kırsal Mahalleler, Merkezilik Etkisi Yüksek Kırsal Mahalleler, Üretim ve Enerji Dönüşümü Mahalleleri, Korunmuş Ancak Gerileyen Tarımsal Kırsal Mahalleler ve Kentsel Çeper Baskısı Altındaki Kırsal Mahalleler farklı stratejik önceliklere sahiptir. Dolayısıyla strateji planı, mahalle sınıflarına göre farklılaşan uygulama öncelikleri üretmelidir.

- **Hizmet adaleti ve erişilebilirlik ilkesi**, kırsal mahallelerde yaşam kalitesinin sağlık, eğitim, sosyal hizmet, kültür, ulaşım, dijital

erişim, kamusal alan ve gündelik hizmetlere erişimle birlikte ele alınmasını gerektirmektedir. Hizmet sunumu yalnızca nüfus büyüklüğüne göre değil; uzaklık, yaşlı nüfus oranı, üretim ilişkileri, mevsimsel hareketlilik ve toplumsal ihtiyaçlar dikkate alınarak planlanmalıdır.

- **Kırsal-kentsel ilişkilerin dengeli yönetimi ilkesi**, metropoliten alan, ilçe merkezleri, ulaşım koridorları, kıyı bölgeleri ve turizm odaklarıyla etkileşim içinde bulunan kırsal mahallelerde yapılaşma baskısı, ikinci konut gelişimi, arazi değer artışı, tarım alanı kaybı ve kırsal kimlik aşınmasının yönetilmesini hedeflemektedir.
- **Kültürel miras ve kırsal peyzajın sürekliliği ilkesi**, tarihsel yerleşim dokuları, geleneksel mimari, üretim biçimleri, yerel ürün bilgisi, gastronomi, zanaat, ritüeller, festivaller, kırsal yollar, teraslar, bağlar, zeytinlikler ve su yapılarının kırsal planlama kararlarının parçası olarak ele alınmasını gerektirmektedir. Bu değerler, yalnızca koruma nesnesi değil, yerel ekonomi ve topluluk yaşamının da destekleyici unsurlarıdır.
- **İklim uyumu ve afet dayanıklılığı ilkesi**, kuraklık, su stresi, yangın, taşkın, erozyon, deprem ve kıyı alanlarında iklim kaynaklı risklere karşı kırsal yerleşimlerin, üretim havzalarının ve altyapı sistemlerinin dayanıklılığını artırmayı hedeflemektedir. Bu ilke,

kırsal strateji planında risk azaltma, su verimliliği, iklim uyumlu üretim ve mahalle ölçeğinde hazırlık kapasitesiyle ilişkilendirilmelidir.

- **Yerel kapasiteye dayalı çok aktörlü yönetim ilkesi**, kırsal alanların güçlendirilmesinde muhtarlıklar, üretici örgütleri, kooperatifler, kadın ve genç üretici ağları, meslek odaları, ilçe belediyeleri, İzmir Büyükşehir Belediyesi, merkezi idare birimleri, üniversiteler ve sivil toplum kuruluşlarının birlikte çalışmasını esas almaktadır. Strateji planının uygulanabilirliği, bu aktörler arasında düzenli eşgüdüm kurulmasına bağlıdır.

4.3 Müdahale Eksenleri

İzmir kırsalı için geliştirilen stratejik çerçeve, üç temel müdahale eksenine üzerine kurulmaktadır: koruma ve sınırlandırma, güçlendirme ve dengeleme, yönlendirme ve bütünleştirme. Bu eksenler, İzmir kırsalında gözlenen farklı mekânsal, ekonomik, ekolojik ve toplumsal koşullara göre stratejik kararların nasıl farklılaştırılacağını tanımlamaktadır.

Müdahale eksenleri, birbirinden kopuk politika başlıkları olarak değil, strateji planının karar mantığını oluşturan tamamlayıcı yönelimler olarak değerlendirilmelidir. Aynı kırsal mahallede birden fazla müdahale eksenine birlikte çalışabilir. Örneğin yapılaşma baskısı altındaki bir mahallede koruma ve sınırlandırma eksenine belirleyici olurken, aynı mahallede yerel üretimin

Temel İlke	Stratejik Karşılığı	Strateji Planına Yansıması
Doğal eşiklere duyarlı planlama	Doğal kaynaklar, risk alanları ve ekolojik hassasiyetlerin karar süreçlerinde belirleyici katman olarak kullanılması	Koruma ve sınırlandırma ekseninde doğal eşik, risk ve yapılaşma kontrolüne yönelik hedef ve eylemler
Üretim havzalarının sürekliliği	Tarımsal üretim alanlarının, su kaynaklarının, mera varlığının ve üretim değer zincirlerinin korunması	Tarım alanı kaybının önlenmesi, üretim havzalarının güçlendirilmesi ve yerel ürün ekonomisinin desteklenmesi
Kırsal mahalle sınıflarına duyarlı planlama	Müdahale önceliklerinin mahalle sınıflarına göre farklılaştırılması	Stratejik hedef ve eylemlerin öncelikli kırsal mahalle sınıflarıyla ilişkilendirilmesi
Hizmet adaleti ve erişilebilirlik	Sağlık, eğitim, sosyal hizmet, ulaşım, dijital erişim ve kamusal alan hizmetlerinde eşitsizliklerin azaltılması	Hizmet erişimi zayıf mahallelerde güçlendirme ve dengeleme odaklı eylemler
Kırsal-kentsel ilişkilerin dengeli yönetimi	Kentsel yayılma, ikinci konut, yol boyu gelişme ve arazi kullanım dönüşümünün yönlendirilmesi	Kırsal-kentsel arayüzlerde yapılaşma baskısının yönetilmesine yönelik hedefler
Kültürel miras ve kırsal peyzajın sürekliliği	Kırsal mimari, üretim bilgisi, kültürel peyzaj ve yerel kimliğin korunarak yaşatılması	Kırsal miras, kültürel rota, yeniden işlevlendirme ve kırsal tasarım eylemleri
İklim uyumu ve afet dayanıklılığı	Kuraklık, yangın, taşkın, erozyon, deprem ve kıyı risklerine karşı dayanıklılığın artırılması	İklim uyumlu üretim, su yönetimi ve kırsal afet dayanıklılığına yönelik hedefler
Yerel kapasiteye dayalı çok aktörlü yönetim	Yerel aktörlerin karar alma, uygulama ve izleme süreçlerine katılımının güçlendirilmesi	Uygulama sorumlulukları, izleme sistemi ve kırsal yönetim modeli

Tablo 4.1. Temel İlkeler ve Stratejik Karşılıkları

güçlendirilmesi için güçlendirme ve dengeleme eksenine de gerekli olabilir. Benzer biçimde merkezilik etkisi yüksek bir kırsal mahallede yönlendirme ve bütünleştirme eksenine öne çıkarken, tarım alanı kaybını önlemek için koruma ve sınırlandırma kararları da kullanılmalıdır.

Koruma ve sınırlandırma eksenine, kırsal alanları gelişmeye kapatmak değil; gelişme kararlarını kırsal karakteri, üretim sürekliliğini, doğal kaynakları ve kamusal yararı koruyacak biçimde sınırlandırmak ve yönlendirmektir.

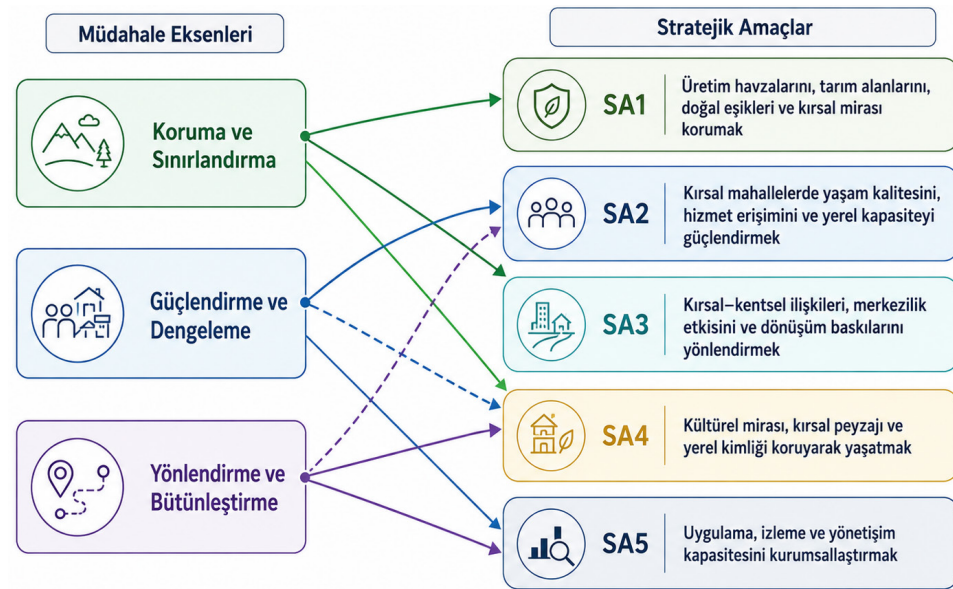
Güçlendirme ve dengeleme eksenine, hizmet erişimi, sosyal altyapı, üretim

sürekliliği, yerel örgütlenme, dijital erişim, yerel girişimcilik ve kırsal yaşam kalitesinin desteklenmesine odaklanmaktadır. Bu eksen, özellikle nüfus kaybı, yaşlanma, hizmet erişimi zayıflığı, üretici örgütlenmesi eksikliği ve ekonomik durağanlık yaşayan kırsal mahallelerde önem kazanmaktadır. Amaç, kırsal mahallelerin yalnızca korunması değil; yerel kapasite, üretim ilişkileri ve topluluk yaşamı açısından güçlendirilmesidir.

Yönlendirme ve bütünleştirme eksenine, kırsal-kentsel ilişkiler, merkezilik etkisi, pazar bağlantıları, turizm, ikinci konut, enerji, maden, altyapı

Müdahale eksen	Stratejik kapsam	Öncelikli kullanım alanı	Strateji planına yansımaları
Koruma ve sınırlandırma	Tarım alanları, üretim havzaları, doğal eşikler, orman, mera, su kaynakları, kırsal miras, kültürel peyzaj ve yapılaşma baskısı altındaki alanların korunması	Tarımsal arazi kaybı, yapılaşma baskısı, doğal kaynak baskısı, enerji ve maden kullanımları, afet ve iklim riskleri, kırsal miras kaybı	Tarım alanı kaybını önleme, doğal eşik karar matrisi, kırsal yerleşim sınırı, arazi kullanım izleme sistemi, risk duyarlı yerleşim kararları
Güçlendirme ve dengeleme	Hizmet erişimi, sosyal altyapı, üretim sürekliliği, yerel örgütlenme, kooperatifçilik, dijital erişim, yerel girişimcilik ve topluluk kapasitesinin desteklenmesi	Hizmet erişimi zayıf mahalleler, nüfus kaybı ve yaşlanma yaşayan alanlar, üretici örgütlenmesi zayıf bölgeler, altyapısı olup sosyal-ekonomik canlılığı düşük mahalleler	Kırsal hizmet merkezleri, gezici hizmet modelleri, kooperatif destek araçları, genç üretici programları, dijital kırsal erişim, yerel ürün destek modeli
Yönlendirme ve bütünleştirme	Kırsal-kentsel ilişkiler, merkezilik etkisi, ulaşım ve pazar bağlantıları, turizm, ikinci konut, enerji, altyapı ve mevsimsel nüfus baskılarının kırsal karakterle uyumlu yönetilmesi	Kentsel çeper mahalleleri, merkezilik etkisi yüksek mahalleler, kıyı ve yarımada kırsal, turizm baskısı taşıyan alanlar, enerji ve üretim dönüşümü alanları	Kırsal-kentsel arayüz yönetimi, kısa tedarik zinciri, üretici pazarı, kırsal lojistik düğümleri, ziyaretçi yönetimi, ikinci konut etki değerlendirmesi

Tablo 4.2. Müdahale Eksenleri ve Stratejik Kapsam

Şekil 4.2. Müdahale Eksenleri ile Stratejik Amaçlar Arasındaki İlişki

ve mevsimsel nüfus baskıları gibi dönüşüm süreçlerinin kırsal karakterle uyumlu biçimde yönetilmesine odaklanmaktadır. Bu eksen, değişimi bütünüyle engellemek yerine, kırsal üretim, yerel ekonomi, hizmet erişimi ve kültürel süreklilik lehine yönlendirmeyi amaçlamaktadır.

İZ.KIRSAL Stratejik Çerçeve Belgesi (Cilt 02)'de tanımlanan müdahale eksenleri, strateji planının bütününde kullanılacak temel karar süzgecidir. Bu eksenler aracılığıyla her stratejik amaç ve eylem, hangi alanda koruma, hangi alanda güçlendirme, hangi alanda yönlendirme gerektiğini açık hale getirmektedir.

4.4 Stratejik Çerçeveden Uygulama Programına Geçiş

Stratejik çerçeve, vizyon, temel ilkeler ve müdahale eksenleriyle İzmir kırsalı için genel karar yönelimini ortaya koymaktadır. Ancak bu yönelimlerin uygulanabilir hale gelmesi için stratejik amaçlar, hedefler, eylem alanları, öncelikli müdahale programı, uygulama sorumlulukları ve izleme göstergeleriyle ilişkilendirilmesi gerekmektedir. Belirtilen çerçevede 4. bölümde kurulan stratejik çerçeve, 5. bölümde strateji planı ve uygulama programına dönüştürülmektedir.

Tanımlanan geçiş, İZ.KIRSAL Stratejik Çerçeve Belgesi (Cilt 02)'nin temel işlevlerinden biridir. Belge, yalnızca genel ilkeler ve hedefler tanımlamakla

kalmamakta; bu hedeflerin hangi müdahale alanlarında, hangi kırsal mahalle sınıflarında, hangi araçlarla, hangi aktörlerle ve hangi zamanlama içinde uygulanacağını da belirlemektedir. Böylece stratejik çerçeve, uygulayıcı kurumlar ve yerel aktörler için kullanılabilir bir karar sistemine dönüşmektedir.

Tablo 4.3, İZ.KIRSAL Stratejik Çerçeve Belgesi (Cilt 02)'nin kendi içindeki karar akışını göstermektedir. Buna göre 4. bölümde tanımlanan vizyon, ilkeler ve müdahale eksenleri; 5. bölümde stratejik amaçlar, hedefler, eylem kartları, öncelikli müdahale programı, yönetim modeli, izleme sistemi ve planlama araçlarına aktarım çerçevesiyle uygulama programına dönüştürülmektedir.

Bu yapı, İZ.KIRSAL Stratejik Çerçeve Belgesi (Cilt 02)'nin tek başına kullanılabilir bir strateji planı belgesi olmasını sağlamaktadır. Planlama araçlarına aktarım çerçevesi ise bu strateji planının uygulama aşamasında hangi araçlarla desteklenebileceğini göstermektedir.

5 İzmir Kırsal Strateji Planı ve Uygulama Programı

İzmir Kırsal Strateji Planı ve Uygulama Programı, 4. bölümde tanımlanan vizyon, temel ilkeler ve müdahale eksenlerini uygulanabilir bir karar sistemine dönüştürmektedir. Bu bölüm, İzmir kırsal için stratejik amaçları, hedefleri, eylem alanlarını, öncelikli kırsal mahalle sınıflarını, uygulama düzeylerini, zamanlamayı, sorumlu ve paydaş aktörleri, beklenen çıktıları ve izleme göstergelerini birlikte ele almaktadır.

Bu bölümün temel işlevi, İZ.KIRSAL Stratejik Çerçeve Belgesi (Cilt 02)'nin yalnızca stratejik yönelimleri tanımlayan bir belge olarak kalmamasını sağlamaktır. Strateji planı, uygulayıcı kurumların, ilçe belediyelerinin, muhtarlıkların, kooperatiflerin, üretici örgütlerinin ve yerel aktörlerin hangi alanda, hangi öncelikle, hangi zaman aralığında ve hangi paydaşlarla hareket edeceğini gösterecek biçimde kurgulanmaktadır. Bu yönüyle İZ.KIRSAL Stratejik Çerçeve Belgesi (Cilt 02), İzmir kırsal için kendi başına kullanılabilir bir stratejik karar ve uygulama programı niteliği taşımaktadır.

Strateji planı, beş stratejik amaç etrafında yapılandırılmıştır. Bu amaçlar; üretim havzalarının, tarım alanlarının, doğal eşiklerin ve kırsal mirasın korunması; kırsal mahallelerde yaşam kalitesi, hizmet erişimi ve yerel kapasitenin güçlendirilmesi; kırsal–kentsel ilişkilerin ve dönüşüm baskılarının yönlendirilmesi; kültürel miras, kırsal peyzaj ve yerel kimliğin korunarak yaşatılması; uygulama, izleme ve yönetim kapasitesinin kurumsallaştırılması başlıklarını kapsamaktadır.

Bu bölümde yer alan stratejik eylem kartları, strateji planının uygulama omurgasını oluşturmaktadır. Her kart; eylemin amacı, kapsamı, ilişkili müdahale eksen, öncelikli kırsal mahalle sınıfları, uygulama düzeyi, sorumlu ve paydaş aktörler, zamanlama, beklenen çıktılar, izleme göstergeleri ve planlama-uygulama aracı karşılığını tanımlamaktadır. Böylece stratejik hedefler, yalnızca genel politika ifadeleri olarak kalmamakta; uygulanabilir, izlenebilir ve güncellenebilir eylem alanlarına dönüştürülmektedir.

Strateji planı ve uygulama programı, üç temel soruya yanıt vermektedir: İzmir kırsalında hangi stratejik amaçlarla hareket edilecektir? Bu amaçlar hangi hedefler ve eylemler aracılığıyla uygulanacaktır? Uygulama süreci hangi öncelik, zamanlama, aktör ve izleme göstergeleriyle yönetilecektir? Bu sorulara verilen

Stratejik çerçeve bileşeni	Uygulama programındaki karşılığı	İZ.KIRSAL Stratejik Çerçeve Belgesi (Cilt 02) içindeki yeri
Vizyon	İzmir kırsalının korunması, güçlendirilmesi ve yönlendirilmesine ilişkin uzun vadeli ortak yönelim	4.1 Vizyon
Temel ilkeler	Stratejik kararların değerlendirilmesinde kullanılacak ilkesel çerçeve	4.2 Temel İlkeler
Müdahale eksenleri	Koruma ve sınırlandırma, güçlendirme ve dengeleme, yönlendirme ve bütünleştirme eksenleri üzerinden karar farklılaştırması	4.3 Müdahale Eksenleri
Stratejik amaçlar	İzmir kırsal için temel karar alanlarının tanımlanması	5.2 Stratejik Amaçlar, Hedefler ve Eylem Alanları
Stratejik hedefler	Her amacın uygulanacağı somut müdahale başlıklarının belirlenmesi	5.2 Stratejik Amaçlar, Hedefler ve Eylem Alanları
Stratejik eylem kartları	Eylemlerin amacı, kapsamı, öncelikli kırsal mahalle sınıfları, sorumlu/paydaş aktörleri, zamanlaması, çıktıları ve göstergeleriyle tanımlanması	5.3 Stratejik Eylem Kartları
Öncelikli müdahale programı	Eylemlerin kısa, orta ve uzun vadeli uygulama sırasının belirlenmesi	5.4 Öncelikli Müdahale Programı
Uygulama ve yönetim modeli	Kurumsal rollerin, paydaş ilişkilerinin, mahalle düzeyindeki geri bildirim mekanizmalarının ve eşgüdüm yapısının tanımlanması	5.5 Uygulama ve Yönetişim Modeli
İzleme ve değerlendirme çerçevesi	Strateji planının göstergeler, raporlama döngüsü ve güncelleme mekanizması üzerinden izlenmesi	5.6 İzleme ve Değerlendirme Çerçevesi
Planlama araçlarına aktarım	Stratejik eylemlerin planlama, uygulama, izleme, yönetim ve destek araçlarıyla ilişkilendirilmesi	5.7 Planlama Araçlarına Aktarım Çerçevesi

Tablo 4.3. Stratejik Çerçeveden Uygulama Programına Geçiş

yanıtlar, İZ.KIRSAL Stratejik Çerçeve Belgesi (Cilt 02)'nin stratejik karar belgesi olmasının yanında uygulamaya yön veren bir program belgesi olarak da kullanılmasını sağlamaktadır.

5.1 Strateji Planının Yapısı

İzmir Kırsalı Strateji Planı; stratejik amaçlar, stratejik hedefler, eylem alanları, stratejik eylem kartları, öncelikli müdahale programı, uygulama-yönetişim modeli ve izleme-değerlendirme çerçevesinden oluşmaktadır. Bu yapı, 2. bölümde tanımlanan stratejik durum bulguları ile 4. bölümde geliştirilen vizyon, ilkeler ve müdahale eksenleri arasında uygulamaya dönük bir bağlantı kurmaktadır.

Strateji planının ilk bileşeni stratejik amaçlardır. Stratejik amaçlar, İzmir kırsalının korunması, güçlendirilmesi, yönlendirilmesi, kültürel sürekliliğinin sağlanması ve uygulama kapasitesinin kurumsallaştırılması yönündeki temel karar alanlarını tanımlar. Bu amaçlar, kırsal mahalle sınıfları arasındaki farklılaşmaları ve İzmir kırsalının mekânsal, ekonomik, ekolojik ve toplumsal önceliklerini birlikte dikkate almaktadır.

İkinci bileşen stratejik hedeflerdir. Stratejik hedefler, her stratejik amacın hangi somut müdahale alanları üzerinden uygulanacağını göstermektedir. Bu hedefler; tarım alanı kaybının önlenmesi, doğal eşiklerin planlama kararlarına entegre edilmesi, hizmet erişimi eşitsizliklerinin azaltılması, üretici

örgütlenmesinin desteklenmesi, kırsal-kentsel arayüzlerin yönetilmesi, kültürel mirasın yaşatılması ve izleme-yönetişim kapasitesinin güçlendirilmesi gibi konulara odaklanmaktadır.

Üçüncü bileşen eylem alanlarıdır. Eylem alanları, stratejik hedeflerin uygulama karşılıklarını oluşturan konu başlıklarıdır. Bu alanlar, strateji planının yalnızca hedef düzeyinde kalmamasını; hizmet, üretim, arazi kullanımı, doğal kaynak yönetimi, kültürel miras, yerel ekonomi, yönetim ve izleme başlıklarında uygulanabilir müdahalelere dönüşmesini sağlar.

Dördüncü bileşen stratejik eylem kartlarıdır. Stratejik eylem kartları, her eylemin amacını, kapsamını, uygulanacağı kırsal mahalle sınıflarını, ilişkili müdahale eksenini, sorumlu ve paydaş aktörleri, zamanlamayı, beklenen çıktıları, izleme göstergelerini ve planlama-uygulama aracı karşılığını tanımlar. Bu kartlar, strateji planının uygulamaya aktarılmasında temel başvuru formatı olarak kullanılmalıdır.

Beşinci bileşen öncelikli müdahale programıdır. Bu program, stratejik eylemlerin kısa, orta ve uzun vadeli uygulama önceliklerini göstermektedir. Kısa vadede veri, envanter, baskı alanlarının belirlenmesi ve kurumsal hazırlık adımları; orta vadede araç geliştirme, pilot uygulama ve işbirliği modelleri; uzun vadede ise izleme, yönetim ve uygulama mekanizmalarının kurumsallaşması hedeflenmektedir.

Altıncı bileşen uygulama ve yönetim modelidir. Bu model, İzmir Büyükşehir Belediyesi, ilçe belediyeleri, muhtarlıklar, kooperatifler, üretici örgütleri, merkezi idare birimleri, meslek odaları, üniversiteler ve yerel topluluklar arasındaki işbirliği ve sorumluluk paylaşımını tanımlamaktadır.

Yedincibileşenizlemevedeğerlendirme çerçevesidir. İzleme sistemi, stratejik eylemlerin gerçekleşme durumunu, kırsal mahallelerdeki değişimi, hizmet erişimini, üretim kapasitesini, doğal kaynak baskılarını, yapılaşma eğilimlerini ve uygulama sonuçlarını düzenli olarak takip etmeyi amaçlamaktadır. Bu çerçeve, strateji planının sabit bir belge olarak kalmamasını; veri, yerel geri bildirim ve uygulama sonuçları doğrultusunda güncellenebilir bir yapıya kavuşmasını sağlar.

5.2 Stratejik Amaçlar, Hedefler ve Eylem Alanları

İzmir Kırsalı Strateji Planı, beş stratejik amaç etrafında kurgulanmaktadır. Bu amaçlar, 2. bölümde ortaya konulan stratejik durum bulguları, 3. bölümde değerlendirilen politika ve mevzuat çerçevesi ve 4. bölümde tanımlanan vizyon, temel ilkeler ve müdahale eksenleri doğrultusunda geliştirilmiştir.

Stratejik amaçlar, İzmir kırsalının temel karar alanlarını tanımlamaktadır. Her amaç, ilgili stratejik hedefler, eylem alanları, öncelikli kırsal mahalle sınıfları ve planlama-uygulama araçlarıyla ilişkilendirilmiştir. Bu yapı, strateji

planının yalnızca genel hedefler dizisi olarak değil, uygulanabilir ve izlenebilir bir karar çerçevesi olarak kullanılmasını sağlamaktadır.

Stratejik amaçlar şunlardır:

- **SA1.** Üretim havzalarını, tarım alanlarını, doğal eşikleri ve kırsal mirası korumak.
- **SA2.** Kırsal mahallelerde yaşam kalitesini, hizmet erişimini ve yerel kapasiteyi güçlendirmek.
- **SA3.** Kırsal-kentsel ilişkileri, merkezilik etkisini ve dönüşüm baskılarını yönlendirmek.
- **SA4.** Kültürel mirası, kırsal peyzajı ve yerel kimliği koruyarak yaşatmak.
- **SA5.** Uygulama, izleme ve yönetim kapasitesini kurumsallaştırmak.

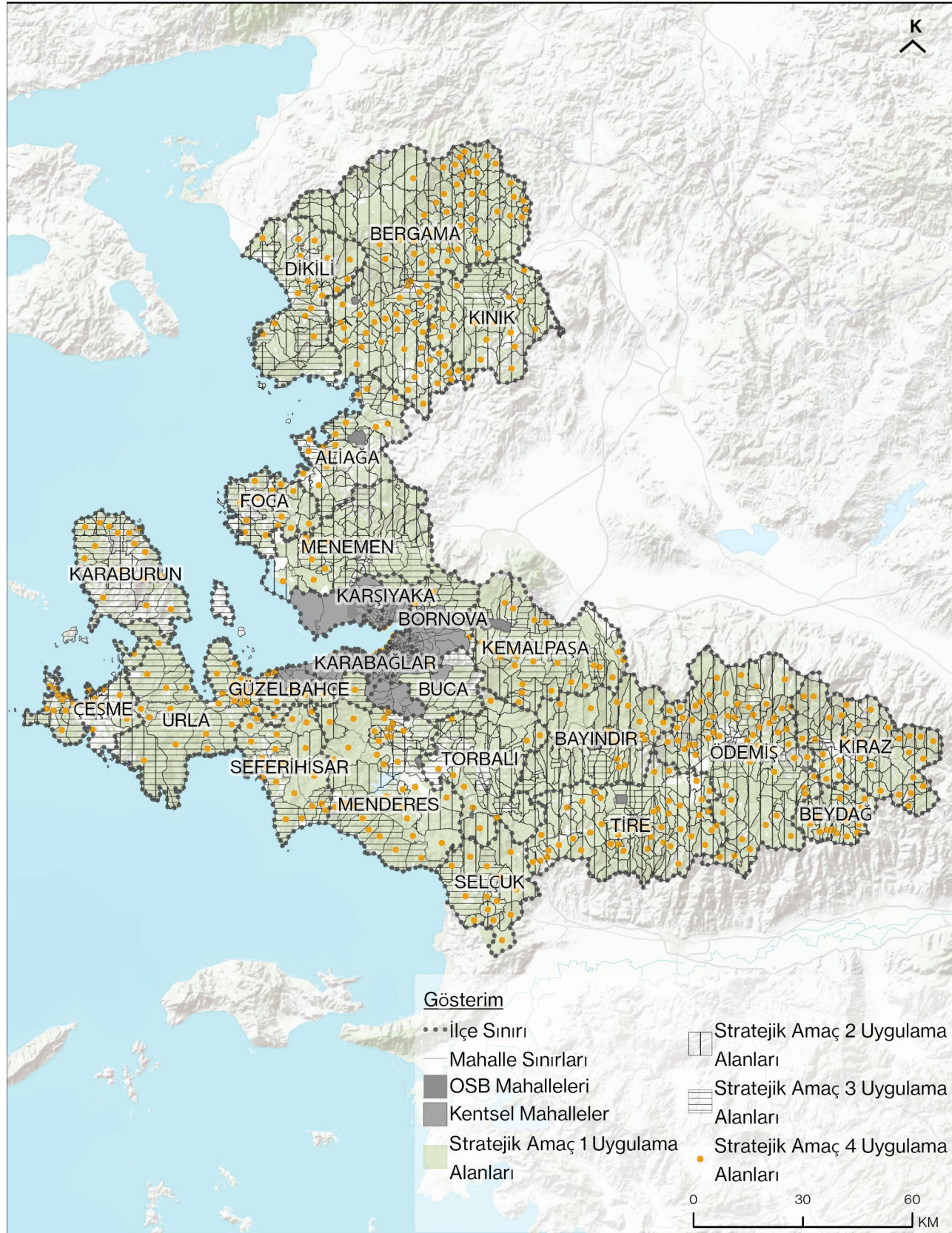
Bu amaçlar, birbirinden bağımsız başlıklar olarak değil, İzmir kırsalının farklı mekânsal, ekonomik, ekolojik ve toplumsal önceliklerini birlikte ele alan bütünleşik bir strateji sistemi olarak değerlendirilmelidir. Koruma ve sınırlandırma eksenini özellikle üretim havzaları, doğal eşikler, tarım alanları, kırsal miras ve yapılaşma baskısı taşıyan alanlarda belirleyicidir. Güçlendirme ve dengeleme eksenini hizmet erişimi, sosyal altyapı, üretici örgütlenmesi, yerel kapasite ve kırsal yaşam kalitesi konularında öne çıkarmaktadır. Yönlendirme ve bütünleştirme eksenini ise kırsal-kentsel arayüzler, merkezilik etkisi, pazar bağlantıları, turizm, enerji ve dönüşüm baskılarının yönetilmesinde kullanılmaktadır.

Stratejik Amaç	Stratejik Hedef	İlişkili Müdahale Eksen	Eylem Alanları	Öncelikli Kırsal Mahalle Sınıfları	Planlama ve Uygulama Aracı
SA1. Üretim havzalarını, tarım alanlarını, doğal eşikleri ve kırsal mirası korumak	H1.1 Tarım alanı kaybını önlemek ve üretim havzalarının bütünlüğünü korumak	Koruma ve sınırlandırma	Tarımsal arazi koruma; üretim havzası bütünlüğü; tarım dışı kullanım baskılarının izlenmesi; sulama ve su verimliliğiyle uyumlu üretim kararları	Kentsel Çeper Baskısı Altındaki Kırsal Mahalleler; Üretim ve Enerji Dönüşümü Mahalleleri; Korunmuş Ancak Gerileyen Tarımsal Kırsal Mahalleler	Havza temelli üretim planlaması; tarımsal arazi koruma aracı; arazi kullanım izleme sistemi
SA1. Üretim havzalarını, tarım alanlarını, doğal eşikleri ve kırsal mirası korumak	H1.2 Doğal eşikleri ve risk alanlarını kırsal planlama kararlarının temel girdisi haline getirmek	Koruma ve sınırlandırma	Orman, mera, su havzası, sulak alan, kıyı ekosistemi, taşkın, yangın, erozyon ve deprem riski taşıyan alanların karar süreçlerine entegrasyonu	Doğal eşiklerle çakışan tüm kırsal mahalle sınıfları	Doğal eşik karar matrisi; risk duyarlı yerleşim kararları; doğa temelli risk azaltma araçları
SA1. Üretim havzalarını, tarım alanlarını, doğal eşikleri ve kırsal mirası korumak	H1.3 Enerji, maden ve altyapı yatırımlarının tarım, mera, orman, su kaynakları ve yerleşim dokuyla uyumunu sağlamak	Koruma ve sınırlandırma; yönlendirme ve bütünleştirme	Yenilenebilir enerji yer seçimi; maden ve taş ocağı etkilerinin değerlendirilmesi; altyapı yatırımlarının doğal ve tarımsal eşiklerle uyumlandırılması; rehabilitasyon ve yerel fayda paylaşımı	Üretim ve Enerji Dönüşümü Mahalleleri; Kentsel Çeper Baskısı Altındaki Kırsal Mahalleler; doğal kaynak baskısı altındaki mahalleler	Tarım-enerji uyum rehberi; yenilenebilir enerji yer seçimi kriterleri; kaynak kullanımı etki değerlendirmesi
SA2. Kırsal mahallelerde yaşam kalitesini, hizmet erişimini ve yerel kapasiteyi güçlendirmek	H2.1 Hizmet erişimi ve sosyal altyapı eşitsizliklerini azaltmak	Güçlendirme ve dengeleme	Sağlık, eğitim, sosyal hizmet, kültür, ulaşım, dijital erişim ve kamusal alan hizmetlerinin kırsal mahalle sınıflarına göre farklılaştırılması	Altyapılı Durağan Kırsal Mahalleler; Korunmuş Ancak Gerileyen Tarımsal Kırsal Mahalleler; hizmet erişimi zayıf mahalleler	Alt-bölgesel kırsal hizmet merkezleri; gezici hizmet modelleri; dijital kırsal erişim programı
SA2. Kırsal mahallelerde yaşam kalitesini, hizmet erişimini ve yerel kapasiteyi güçlendirmek	H2.2 Üretim sürekliliğini, üretici örgütlenmesini ve yerel ekonomik kapasiteyi desteklemek	Güçlendirme ve dengeleme	Kooperatifleşme; genç üretici destekleri; kadın üretici ağları; yerel ürün ekonomisi; ortak kullanım altyapıları; üretici-pazar bağlantıları	Korunmuş Ancak Gerileyen Tarımsal Kırsal Mahalleler; Altyapılı Durağan Kırsal Mahalleler; üretim havzalarında yer alan mahalleler	Kooperatif destek aracı; genç üretici programı; ortak kullanım altyapıları; yerel ürün destek modeli
SA2. Kırsal mahallelerde yaşam kalitesini, hizmet erişimini ve yerel kapasiteyi güçlendirmek	H2.3 Kırsal mahallelerde dijital erişimi, yerel girişimciliği ve sosyal yaşam olanaklarını artırmak	Güçlendirme ve dengeleme	Dijital altyapı; e-ticaret; boş yapıların yeniden işlevlendirilmesi; kamusal alan düzenlemeleri; kültürel ve sosyal etkinlikler	Altyapılı Durağan Kırsal Mahalleler; Merkezilik Etkisi Yüksek Kırsal Mahalleler; hizmet ve erişim kapasitesi gelişebilir mahalleler	Dijital kırsal erişim programı; boş yapıların yeniden işlevlendirilmesi rehberi; kırsal sosyal yaşam destek aracı

Tablo 5.1. İzmir Kırsalı Strateji Planı

Stratejik Amaç	Stratejik Hedef	İlişkili Müdahale Eksen	Eylem Alanları	Öncelikli Kırsal Mahalle Sınıfları	Planlama ve Uygulama Aracı
SA3. Kırsal-kentsel ilişkileri, merkezilik etkisini ve dönüşüm baskılarını yönlendirmek	H3.1 Kentsel yayılma, ikinci konut, yol boyu gelişme ve arazi kullanım dönüşümünü yönetmek	Koruma ve sınırlandırma; yönlendirme ve bütünleştirme	Kırsal yerleşim sınırları; yapılaşma eşikleri; kırsal tasarım ilkeleri; yol boyu gelişme kontrolü; ikinci konut baskısının izlenmesi	Kentsel Çeper Baskısı Altındaki Kırsal Mahalleler; Merkezilik Etkisi Yüksek Kırsal Mahalleler; kıyı ve yarımada kırsalındaki mahalleler	Kırsal-kentsel arayüz yönetimi; kırsal yerleşim sınırı rehberi; kırsal plan notları; kırsal tasarım rehberi
SA3. Kırsal-kentsel ilişkileri, merkezilik etkisini ve dönüşüm baskılarını yönlendirmek	H3.2 Merkezilik avantajını kırsal üretim, hizmet erişimi ve pazar ilişkileri lehine kullanmak	Yönlendirme ve bütünleştirme; güçlendirme ve dengeleme	Üretici-pazar bağlantıları; kısa tedarik zincirleri; kırsal lojistik; yerel ürün satış kanalları; belediye alım programları	Merkezilik Etkisi Yüksek Kırsal Mahalleler; Altyapılı Durağan Kırsal Mahalleler; pazar erişimi güçlü mahalleler	Kısa tedarik zinciri modeli; üretici pazarı aracı; kırsal lojistik düğümleri; belediye alım programları
SA3. Kırsal-kentsel ilişkileri, merkezilik etkisini ve dönüşüm baskılarını yönlendirmek	H3.3 Turizm, rekreasyon ve mevsimsel nüfus baskılarını kırsal karakterle uyumlu biçimde yönetmek	Yönlendirme ve bütünleştirme; koruma ve sınırlandırma	İkinci konut baskısı; su tüketimi; atık yönetimi; ziyaretçi yönetimi; kırsal peyzajın korunması; yerel yaşam üzerindeki etkilerin izlenmesi	Kıyı ve yarımada kırsalındaki mahalleler; Kentsel Çeper Baskısı Altındaki Kırsal Mahalleler; kültürel ve doğal çekicilik taşıyan mahalleler	Kıyı kırsalı yönetim aracı; ziyaretçi yönetimi rehberi; ikinci konut etki değerlendirmesi
SA4. Kültürel mirası, kırsal peyzajı ve yerel kimliği koruyarak yaşatmak	H4.1 Kırsal mimari, kültürel peyzaj ve somut olmayan miras unsurlarını görünür kılmak	Koruma ve sınırlandırma	Kırsal miras envanteri; geleneksel yapıların tespiti; üretim bilgisi ve yerel hafıza kayıtları; peyzaj değerlerinin belirlenmesi	Korunmuş Ancak Gerileyen Tarımsal Kırsal Mahalleler; Merkezilik Etkisi Yüksek Kırsal Mahalleler; miras değeri taşıyan mahalleler	Kırsal miras envanteri; kültürel peyzaj değerlendirme aracı
SA4. Kültürel mirası, kırsal peyzajı ve yerel kimliği koruyarak yaşatmak	H4.2 Kültürel mirası yerel ekonomi, eğitim, turizm ve topluluk yaşamıyla ilişkilendirmek	Yönlendirme ve bütünleştirme; güçlendirme ve dengeleme	Kültürel rotalar; gastronomi; yerel ürün kimliği; yeniden işlevlendirme; topluluk temelli etkinlikler	Korunmuş Ancak Gerileyen Tarımsal Kırsal Mahalleler; Altyapılı Durağan Kırsal Mahalleler; Merkezilik Etkisi Yüksek Kırsal Mahalleler	Kültürel rota planlaması; kırsal tasarım rehberi; yeniden işlevlendirme araçları; yerel ürün marka rehberi
SA5. Uygulama, izleme ve yönetim kapasitesini kurumsallaştırmak	H5.1 Kırsal mahalle sınıflarını, müdahale alanlarını ve uygulama sonuçlarını düzenli izleyen veri tabanlı sistem kurmak	Yönlendirme ve bütünleştirme	Kırsal veri tabanı; mahalle sınıflarının güncellenmesi; göstergelerin izlenmesi; dönemsel raporlama; açık veri ve karar destek sistemi	Tüm kırsal mahalle sınıfları	Kırsal izleme sistemi; mahalle sınıfları güncelleme yöntemi; izleme gösterge seti

Tablo 5.1 (devam). İzmir Kırsalı Strateji Planı

Tablo 5.2. Stratejik Eylem Kartı Formatı

Kart Bileşeni	Açıklama
Stratejik amaç	Eylemin bağlı olduğu üst stratejik amaç
Stratejik hedef	Eylemin doğrudan ilişkili olduğu hedef
Eylem adı	Uygulamaya konu olacak stratejik eylemin adı
İlişkili müdahale eksen	Eylemin koruma ve sınırlandırma, güçlendirme ve dengeleme, yönlendirme ve bütünleştirme eksenleriyle ilişkisi
Eylemin amacı	Eylemin çözmeyi hedeflediği sorun veya geliştireceği potansiyel
Kapsam	Eylemin içerdiği temel faaliyet alanları
Öncelikli kırsal mahalle sınıfları	Eylemin öncelikli olarak uygulanacağı mahalle sınıfları
Uygulama düzeyi	Mahalle, ilçe, havza, alt bölge veya il ölçeği
Sorumlu ve paydaş aktörler	Eylemin uygulanmasında rol alacak ana kurumlar ve destekleyici paydaşlar
Zamanlama	Kısa, orta ve uzun vadeli uygulama öncelikleri
Beklenen çıktılar	Eylem sonucunda üretilmesi beklenen karar, program, model, envanter, rehber veya uygulama çıktıları
İzleme göstergeleri	Eylemin ilerleme ve etkisini izlemek için kullanılacak göstergeler
Planlama ve uygulama aracı	Eylemin uygulanmasında kullanılacak veya geliştirilecek araç, rehber, model, karar kriteri ya da destek mekanizması

SA1. Üretim Havzalarını, Tarım Alanlarını, Doğal Eşikleri ve Kırsal Mirası Korumak

SA1 kapsamındaki stratejik eylemler, İzmir kırsalında geri dönüşü zor mekânsal, ekolojik, tarımsal ve kültürel kayıpların önlenmesine odaklanmaktadır. Bu amaç altında tarım alanı kaybının sınırlandırılması, üretim havzalarının bütünlüğünün korunması, doğal eşiklerin planlama kararlarında belirleyici katman olarak kullanılması ve enerji, maden, altyapı yatırımlarının kırsal alanlarla uyumlu biçimde yönlendirilmesi hedeflenmektedir.

Bu amaç, ağırlıklı olarak koruma ve sınırlandırma ekseniiyle ilişkilidir. Bununla birlikte enerji, maden ve altyapı yatırımlarının üretim alanları ve yerel fayda ilişkileriyle birlikte değerlendirilmesi gereken durumlarda yönlendirme ve bütünleştirme eksenii de devreye girmektedir.

Stratejik Eylem 1.1, İzmir kırsalında tarımsal üretim kapasitesinin yalnızca ekonomik bir faaliyet olarak değil, gıda güvenliği, kırsal istihdam, kültürel peyzaj ve yerel kalkınma açısından da korunması gereken stratejik bir değer olduğunu kabul etmektedir. Bu nedenle tarım alanı kaybının izlenmesi

Kart Bileşeni	Açıklama
Stratejik amaç	SA1. Üretim havzalarını, tarım alanlarını, doğal eşikleri ve kırsal mirası korumak
Stratejik hedef	H1.1 Tarım alanı kaybını önlemek ve üretim havzalarının bütünlüğünü korumak
Eylem adı	Tarım alanı kaybını önleme ve üretim havzası bütünlüğünü koruma programı
İlişkili müdahale eksen	Koruma ve sınırlandırma
Eylemin amacı	Tarımsal üretim alanları üzerindeki yapılaşma, enerji, maden, altyapı, turizm ve tarım dışı kullanım baskılarını azaltmak; üretim havzalarının sürekliliğini korumak
Kapsam	Tarım alanı kaybının izlenmesi; üretim havzalarının bütünlük düzeyinin değerlendirilmesi; tarım dışı kullanım baskılarının tespiti; sulama ve su verimliliğiyle uyumlu üretim kararlarının desteklenmesi; arazi kullanım değişikliklerinin izlenmesi
Öncelikli kırsal mahalle sınıfları	Kentsel Çeper Baskısı Altındaki Kırsal Mahalleler; Üretim ve Enerji Dönüşümü Mahalleleri; Korunmuş Ancak Gerileyen Tarımsal Kırsal Mahalleler
Uygulama düzeyi	Mahalle, havza, ilçe ve il ölçeği
Sorumlu ve paydaş aktörler	İzmir Büyükşehir Belediyesi ilgili birimleri; İlçe belediyeleri; Tarım ve Orman Bakanlığı il/ilçe birimleri; üretici örgütleri; kooperatifler; sulama birlikleri; muhtarlıklar; meslek odaları
Zamanlama	Kısa vadede tespit ve izleme altyapısı; orta vadede havza temelli koruma araçları; uzun vadede üretim havzalarının planlama kararlarında kalıcı koruma katmanı haline getirilmesi
Beklenen çıktılar	Tarım alanı kaybı oranı; üretim havzası bütünlüğü; tarım dışı kullanım başvuruları; sulama altyapısı erişimi; üretici örgütlenme düzeyi; ürün deseni değişimi
İzleme göstergeleri	Tarım alanı kaybı oranı; üretim havzası bütünlüğü; tarım dışı kullanım başvuruları; sulama altyapısı erişimi; üretici örgütlenme düzeyi; ürün deseni değişimi
Planlama ve uygulama aracı	Havza temelli üretim planlaması; tarımsal arazi koruma aracı; arazi kullanım izleme sistemi

Stratejik Eylem 1.1 Tarım Alanı Kaybını Önleme ve Üretim Havzası Bütünlüğünü Koruma

ve üretim havzalarının bütünlük içinde ele alınması, tarımsal arazi koruma, havza temelli üretim planlaması ve arazi kullanım izleme araçlarının temel girdilerinden biri olacaktır.

Stratejik Eylem 1.2, doğal eşiklerin yalnızca koruma statüsü bulunan alanlarla sınırlı olmadığını; kırsal yaşamın ve üretimin sürdürülebilirliği için karar süreçlerinde belirleyici katman olarak kullanılması gerektiğini vurgulamaktadır. Doğal eşik karar matrisi, risk duyarlı yerleşim kararları ve doğa temelli risk azaltma araçları, bu stratejik eylemin uygulama karşılığını oluşturacaktır.

Bu kapsamdaki üçüncü eylem (**Stratejik Eylem 1.3**) ise, enerji dönüşümüvedoğalkaynakkullanımının kırsal alanlarda yaratabileceği baskıları yönetilebilir hale getirmeyi amaçlamaktadır. Yenilenebilir enerji yatırımları kırsal kalkınma açısından olanaklar sunmakla birlikte, yer seçimi ve etki yönetimi doğru kurulmadığında tarımsal üretim, doğal eşikler ve yerel yaşam üzerinde olumsuz etkiler

yaratılabilir. Bu nedenle tarım–enerji uyum rehberi, yenilenebilir enerji yer seçimi kriterleri ve kaynak kullanımı etki değerlendirmesi, bu eylemin temel uygulama araçları olarak ele alınmalıdır.

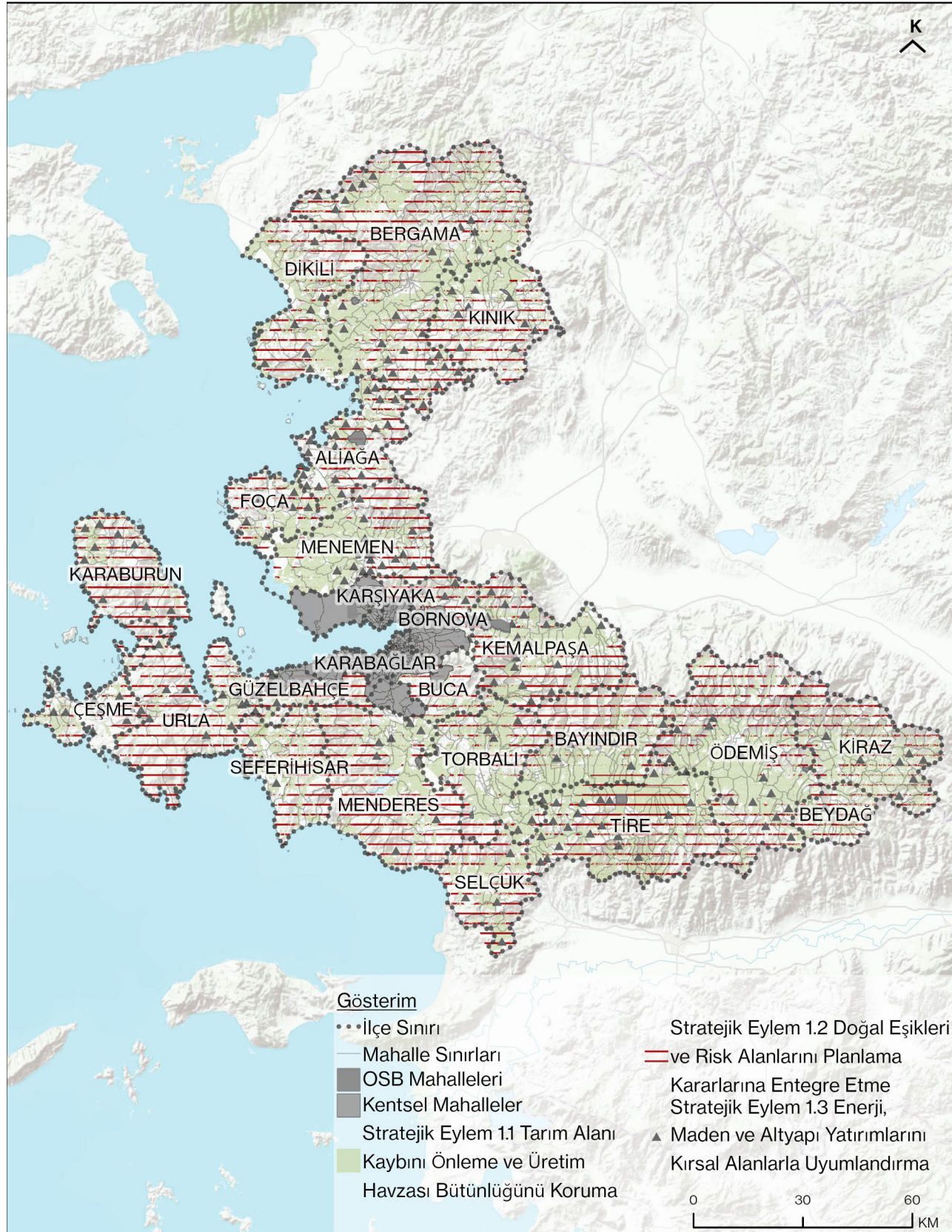
Harita 5.3, SA1 kapsamındaki eylemlerin öncelik taşıdığı kırsal mahalleleri göstermektedir. Bu eylemler, üretim havzalarını, doğal eşikleri ve kırsal alanlar üzerindeki yatırım baskılarının bulunduğu alanlar ile ilişkilidir.

Kart Bileşeni	Açıklama
Stratejik amaç	SA1. Üretim havzalarını, tarım alanlarını, doğal eşikleri ve kırsal mirası korumak
Stratejik hedef	H1.2 Doğal eşikleri ve risk alanlarını kırsal planlama kararlarının temel girdisi haline getirmek
Eylem adı	Doğal eşik ve risk duyarlı kırsal planlama programı
İlişkili müdahale eksen	Koruma ve sınırlandırma
Eylemin amacı	Kırsal alanlarda yapılaşma, altyapı, enerji, turizm ve üretim kararlarının doğal eşikler ve afet/iklim riskleriyle uyumlu biçimde değerlendirilmesini sağlamak
Kapsam	Orman alanları, meralar, su havzaları, sulak alanlar, kıyı ekosistemleri, eğimli alanlar, taşkın riski, yangın riski, erozyon, deprem riski ve kuraklık baskısının kırsal karar süreçlerine entegrasyonu
Öncelikli kırsal mahalle sınıfları	Doğal eşiklerle çakışan tüm kırsal mahalle sınıfları; özellikle Kentsel Çeper Baskısı Altındaki Kırsal Mahalleler, Üretim ve Enerji Dönüşümü Mahalleleri ve kıyı-yarımada kırsalındaki mahalleler
Uygulama düzeyi	Mahalle, havza, alt bölge ve il ölçeği
Sorumlu ve paydaş aktörler	İzmir Büyükşehir Belediyesi ilgili birimleri; ilçe belediyeleri; AFAD; Tarım ve Orman Bakanlığı il/ilçe birimleri; Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı ilgili birimleri; DSİ; üniversiteler; meslek odaları; muhtarlıklar
Zamanlama	Kısa vadede doğal eşik ve risk verilerinin bütünleştirilmesi; orta vadede karar matrisi ve risk duyarlı yerleşim ilkelerinin geliştirilmesi; uzun vadede doğal eşik temelli izleme sisteminin kurulması
Beklenen çıktılar	Doğal eşik veri seti; risk duyarlı mahalle değerlendirmesi; doğal eşik karar matrisi; yapılaşma ve yatırım kararları için ön değerlendirme ilkeleri
İzleme göstergeleri	Doğal eşiklerle çakışan yeni yatırım/yapılaşma kararları; riskli alanlarda yapılaşma eğilimi; yangın, taşkın ve kuraklık riski taşıyan mahalle sayısı; doğa temelli risk azaltma uygulamaları
Planlama ve uygulama aracı	Doğal eşik karar matrisi; risk duyarlı yerleşim kararları; doğa temelli risk azaltma araçları; kırsal afet dayanıklılığı rehberi

Stratejik Eylem 1.2 Doğal Eşikleri ve Risk Alanlarını Planlama Kararlarına Entegre Etme

Stratejik Eylem 1.3 Enerji, Maden ve Altyapı Yatırımlarını Kırsal Alanlarla Uyumlandırma

Kart Bileşeni	Açıklama
Stratejik amaç	SA1. Üretim havzalarını, tarım alanlarını, doğal eşikleri ve kırsal mirası korumak
Stratejik hedef	H1.3 Enerji, maden ve altyapı yatırımlarının tarım, mera, orman, su kaynakları ve yerleşim dokusuyla uyumunu sağlamak
Eylem adı	Kırsal alanlarda enerji, maden ve altyapı yatırımlarının uyumlandırılması programı
İlişkili müdahale eksen	Koruma ve sınırlandırma; yönlendirme ve bütünleştirme
Eylemin amacı	Enerji, maden ve büyük ölçekli altyapı yatırımlarının tarımsal üretim, doğal eşikler, mera ve orman varlığı, su kaynakları, kırsal yerleşim dokusu ve yerel yaşam üzerindeki olası etkilerini azaltmak
Kapsam	Yenilenebilir enerji yatırımlarının yer seçimi; maden ve taş ocağı etkilerinin değerlendirilmesi; altyapı yatırımlarının tarım ve doğal eşiklerle çakışma düzeyi; çevresel ve toplumsal etki değerlendirmesi; rehabilitasyon yükümlülükleri; yerel fayda paylaşımı
Öncelikli kırsal mahalle sınıfları	Üretim ve Enerji Dönüşümü Mahalleleri; Kentsel Çeper Baskısı Altındaki Kırsal Mahalleler; doğal kaynak baskısı altındaki mahalleler
Uygulama düzeyi	Mahalle, ilçe, alt bölge ve il ölçeği
Sorumlu ve paydaş aktörler	İzmir Büyükşehir Belediyesi ilgili birimleri; ilçe belediyeleri; Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı ilgili birimleri; Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı ilgili birimleri; Tarım ve Orman Bakanlığı il/ilçe birimleri; yatırımcı kuruluşlar; muhtarlıklar; kooperatifler; meslek odaları; yerel topluluklar
Zamanlama	Kısa vadede çakışma alanlarının ve baskı bölgelerinin belirlenmesi; orta vadede yer seçimi ve etki değerlendirme ilkelerinin geliştirilmesi; uzun vadede çevresel izleme ve yerel fayda paylaşımı mekanizmalarının kurumsallaştırılması
Beklenen çıktılar	Enerji ve maden baskısı altındaki kırsal mahalleler listesi; tarım-enerji çakışma analizi; doğal kaynak kullanımı etki değerlendirme ilkeleri; rehabilitasyon ve yerel fayda paylaşımı çerçevesi
İzleme göstergeleri	Tarım, mera, orman ve su kaynaklarıyla çakışan yatırım kararları; rehabilitasyon yükümlülüğü bulunan alanlar; yerel fayda paylaşımı mekanizması kurulan yatırım sayısı; çevresel izleme raporlarının sürekliliği
Planlama ve uygulama aracı	Tarım-enerji uyum rehberi; yenilenebilir enerji yer seçimi kriterleri; kaynak kullanımı etki değerlendirmesi; çevresel izleme ve rehabilitasyon kontrol listesi

Harita 5.3. Stratejik Amaç 1 Eylemlerinin İzmir Kırsalındaki Uygulama Alanları

SA2. Kırsal Mahallelerde Yaşam Kalitesini, Hizmet Erişimini ve Yerel Kapasiteyi Güçlendirmek

SA2 kapsamındaki stratejik eylemler, İzmir kırsalında yaşam kalitesi, hizmet erişimi, üretim sürekliliği, yerel ekonomik kapasite, topluluk dayanıklılığı ve sosyal yaşam olanaklarının güçlendirilmesine odaklanmaktadır. Bu amaç, özellikle nüfus kaybı, yaşlanma, hizmet erişimi zayıflığı, üretici örgütlenmesi eksikliği ve ekonomik durağanlık yaşayan kırsal mahallelerde önceliklidir.

Bu amaç ağırlıklı olarak güçlendirme ve dengeleme eksenleriyle ilişkilidir. Bununla birlikte üretici-pazar bağlantıları, dijital erişim, yerel girişimcilik ve merkezilik avantajlarının kullanılması gereken durumlarda yönlendirme ve bütünleştirme ekseninde destekleyici rol oynamaktadır.

Stratejik Eylem 2.1, kırsal mahallelerde hizmet sunumunun yalnızca nüfus büyüklüğüne göre değil, erişilebilirlik, yaşlı nüfus oranı, yerleşim deseni, mevsimsel hareketlilik, üretim ilişkileri ve toplumsal ihtiyaçlar dikkate alınarak planlanmasını amaçlamaktadır. Alt-bölgesel kırsal hizmet merkezi modeli, gezici hizmet modelleri ve dijital kırsal erişim programı, bu eylemin mekânsal ve kurumsal uygulama araçlarını oluşturacaktır.

Stratejik Eylem 2.2, kırsal üretimin yalnızca bireysel üretici ölçeğinde değil, örgütlenme, işleme, depolama, lojistik, pazarlama ve yerel yönetim destekleriyle birlikte ele alınması

gerekliğini vurgulamaktadır. Üretim sürekliliği, özellikle nüfus kaybı ve yaşlanma eğilimi gösteren tarımsal mahallelerde kırsal yaşamın devamlılığı açısından kritik önemdedir. Bu nedenle üretici örgütlenmesi, genç üretici destekleri, ortak kullanım altyapıları ve yerel ürün ekonomisi birlikte ele alınmalı; bu başlıklar uygulama araçlarıyla desteklenmelidir.

Stratejik Eylem 2.3, kırsal mahallelerde sosyal ve ekonomik canlılığın yalnızca üretim destekleriyle değil, dijital erişim, kamusal yaşam, yerel girişimcilik ve topluluk kapasitesiyle birlikte güçlendirilebileceğini kabul etmektedir. Özellikle altyapı olanakları bulunan ancak sosyal ve ekonomik açıdan durağanlaşan mahallelerde, dijital erişim ve yeniden işlevlendirme araçları yerel kapasitenin harekete geçirilmesi açısından önemli bir rol oynayacaktır.

Harita 5.4, SA2 kapsamındaki eylemlerin öncelik taşıdığı kırsal mahalleleri göstermektedir. Bu eylemler, kırsal hizmet erişiminin gelişmesi gereken, yerel üretim potansiyelinin gelişime açık olduğu ve yerel girişimcilik fırsatlarının bulunduğu kırsal mahalleler ile ilişkilidir.

Kart Bileşeni	Açıklama
Stratejik amaç	SA2. Kırsal mahallelerde yaşam kalitesini, hizmet erişimini ve yerel kapasiteyi güçlendirmek
Stratejik hedef	H2.1 Hizmet erişimi ve sosyal altyapı eşitsizliklerini azaltmak
Eylem adı	Kırsal hizmet erişimi ve sosyal altyapı güçlendirme programı
İlişkili müdahale eksen	Güçlendirme ve dengeleme
Eylemin amacı	Kırsal mahallelerde sağlık, eğitim, sosyal hizmet, kültür, ulaşım, dijital erişim ve kamusal alan hizmetlerine erişimdeki eşitsizlikleri azaltmak
Kapsam	Hizmet erişimi zayıf mahallelerin belirlenmesi; alt-bölgesel kırsal hizmet odaklarının tanımlanması; gezici hizmet modellerinin geliştirilmesi; ulaşım bağlantılarının iyileştirilmesi; yaşlı nüfus, çocuklar, kadınlar ve kırılgan gruplar için hizmet erişiminin güçlendirilmesi
Öncelikli kırsal mahalle sınıfları	Altyapılı Durağan Kırsal Mahalleler; Korunmuş Ancak Gerileyen Tarımsal Kırsal Mahalleler; hizmet erişimi zayıf mahalleler
Uygulama düzeyi	Mahalle, alt bölge, ilçe ve il ölçeği
Sorumlu ve paydaş aktörler	İzmir Büyükşehir Belediyesi ilgili birimleri; ilçe belediyeleri; muhtarlıklar; sosyal hizmet kuruluşları; sağlık ve eğitim kurumları; kooperatifler; yerel dernekler; ulaşım ve altyapı birimleri
Zamanlama	Kısa vadede hizmet erişimi zayıf mahallelerin belirlenmesi; orta vadede gezici hizmet modelleri ve alt-bölgesel hizmet odaklarının uygulanması; uzun vadede kırsal hizmet sunum modelinin kurumsallaştırılması
Beklenen çıktılar	Hizmet erişimi zayıf mahalleler listesi; kırsal hizmet ihtiyaç haritası; alt-bölgesel hizmet odakları; gezici hizmet programı; kırsal sosyal altyapı önceliklendirme çerçevesi
İzleme göstergeleri	Sağlık, eğitim, sosyal hizmet ve kültürel hizmetlere erişim süresi; toplu taşıma erişimi; dijital erişim düzeyi; gezici hizmetlerden yararlanan mahalle sayısı; kırsal hizmet odaklarının kullanım düzeyi
Planlama ve uygulama aracı	Alt-bölgesel kırsal hizmet merkezleri; gezici hizmet modelleri; dijital kırsal erişim programı; kırsal sosyal donatı standartları

Stratejik Eylem 2.1 Kırsal Hizmet Erişimini ve Sosyal Altyapıyı Güçlendirme

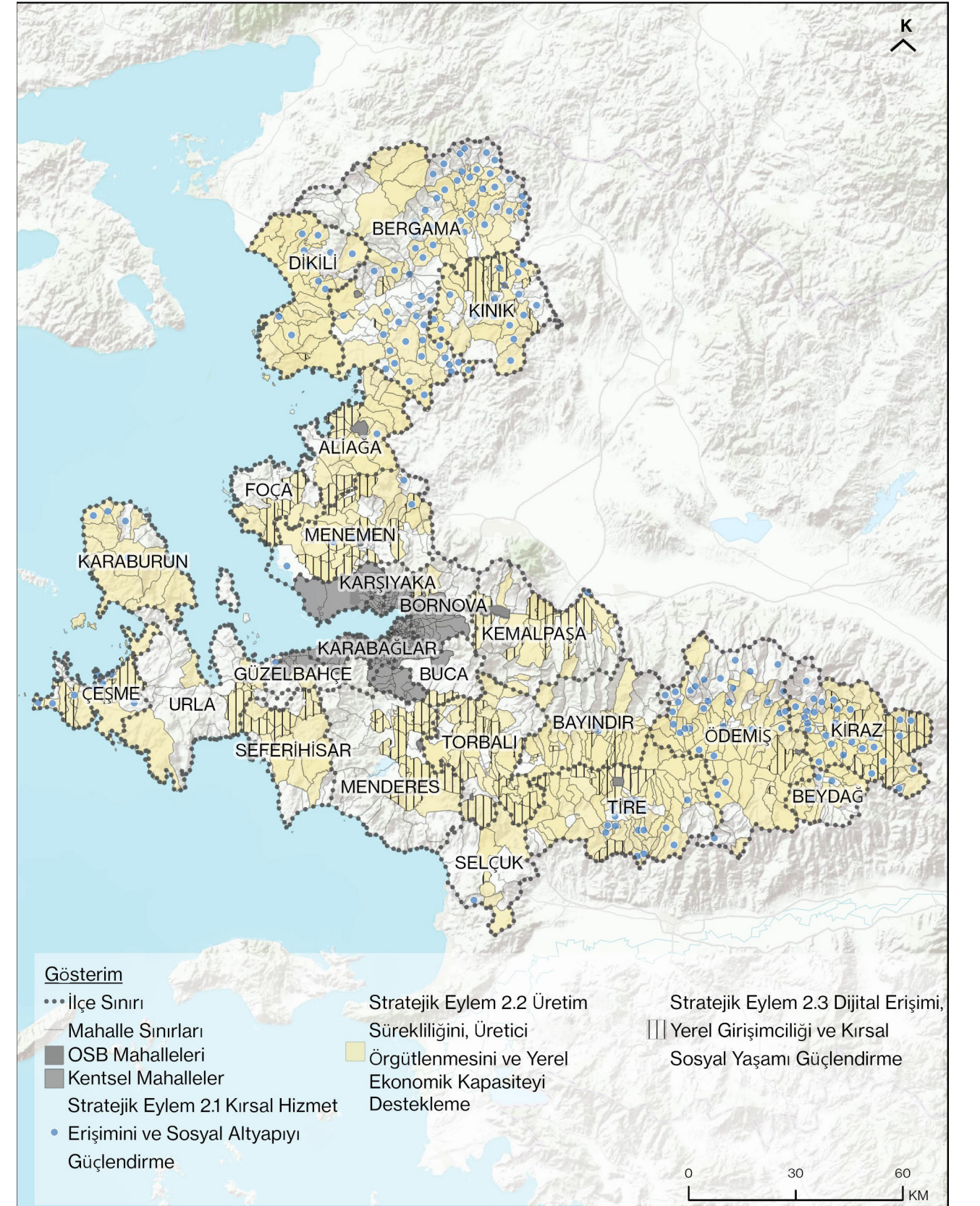
Kart Bileşeni	Açıklama
Stratejik amaç	SA2. Kırsal mahallelerde yaşam kalitesini, hizmet erişimini ve yerel kapasiteyi güçlendirmek
Stratejik hedef	H2.2 Üretim sürekliliğini, üretici örgütlenmesini ve yerel ekonomik kapasiteyi desteklemek
Eylem adı	Kırsal üretim kapasitesi ve yerel ekonomi destek programı
İlişkili müdahale eksen	Güçlendirme ve dengeleme
Eylemin amacı	Küçük üreticinin, genç ve kadın üreticilerin, kooperatiflerin ve yerel ürün ekonomisinin desteklenmesi yoluyla kırsal üretim sürekliliğini güçlendirmek
Kapsam	Kooperatifleşme kapasitesinin artırılması; genç üretici desteklerinin geliştirilmesi; kadın üretici ağlarının desteklenmesi; ortak makine, işleme, depolama ve soğuk zincir altyapılarının güçlendirilmesi; yerel ürünlerin pazarlama olanaklarının artırılması; belediye alım programları ve kısa tedarik zincirleriyle ilişki kurulması
Öncelikli kırsal mahalle sınıfları	Korunmuş Ancak Gerileyen Tarımsal Kırsal Mahalleler; Altyapılı Durağan Kırsal Mahalleler; üretim havzalarında yer alan mahalleler
Uygulama düzeyi	Mahalle, havza, ilçe ve il ölçeği
Sorumlu ve paydaş aktörler	İzmir Büyükşehir Belediyesi ilgili birimleri; ilçe belediyeleri; Tarım ve Orman Bakanlığı il/ilçe birimleri; üretici kooperatifleri; tarımsal kalkınma kooperatifleri; kadın kooperatifleri; ziraat odaları; meslek odaları; yerel üretici ağları
Zamanlama	Kısa vadede üretici örgütlenmesi ve yerel ürün potansiyelinin belirlenmesi; orta vadede kooperatif destekleri, genç üretici programları ve ortak kullanım altyapılarının kurulması; uzun vadede yerel üretim ekonomisinin kurumsallaşması
Beklenen çıktılar	Kooperatif kapasite analizi; genç üretici destek programı; kadın üretici ağı destek modeli; ortak kullanım altyapısı öncelikleri; yerel ürün destek çerçevesi; üretici-pazar bağlantı modeli
İzleme göstergeleri	Kooperatif ve üretici örgütü sayısı; aktif üretici sayısı; genç ve kadın üretici katılımı; ortak kullanım altyapılarından yararlanan üretici sayısı; yerel ürün satış hacmi; belediye alım programına dahil edilen ürün ve üretici sayısı
Planlama ve uygulama aracı	Kooperatif destek aracı; genç üretici programı; ortak kullanım altyapıları; yerel ürün destek modeli; kısa tedarik zinciri modeli

Stratejik Eylem 2.2 Üretim Sürekliliğini, Üretici Örgütlenmesini ve Yerel Ekonomik Kapasiteyi Destekleme

Kart Bileşeni	Açıklama
Stratejik amaç	SA2. Kırsal mahallelerde yaşam kalitesini, hizmet erişimini ve yerel kapasiteyi güçlendirmek
Stratejik hedef	H2.3 Kırsal mahallelerde dijital erişimi, yerel girişimciliği ve sosyal yaşam olanaklarını artırmak
Eylem adı	Dijital kırsal erişim, yerel girişimcilik ve sosyal yaşam destek programı
İlişkili müdahale eksen	Güçlendirme ve dengeleme; yönlendirme ve bütünleştirme
Eylemin amacı	Kırsal mahallelerde dijital erişimi, yerel girişimcilik kapasitesini, sosyal yaşam olanaklarını ve topluluk temelli kullanım alanlarını güçlendirmek
Kapsam	Dijital altyapı eksiklerinin belirlenmesi; e-ticaret ve dijital pazarlama kapasitesinin artırılması; boş veya atıl yapıların sosyal, kültürel, eğitim ve üretim amaçlı yeniden işlevlendirilmesi; mahalle ölçeğinde kamusal alanların güçlendirilmesi; kırsal gençlik, kadın ve üretici girişimciliğinin desteklenmesi
Öncelikli kırsal mahalle sınıfları	Altyapılı Durağan Kırsal Mahalleler; Merkezilik Etkisi Yüksek Kırsal Mahalleler; hizmet ve erişim kapasitesi gelişebilir mahalleler
Uygulama düzeyi	Mahalle, ilçe ve alt bölge ölçeği
Sorumlu ve paydaş aktörler	İzmir Büyükşehir Belediyesi ilgili birimleri; ilçe belediyeleri; muhtarlıklar; kooperatifler; kadın ve genç girişimci ağları; yerel dernekler; teknoloji ve iletişim altyapısı sağlayıcıları; üniversiteler; meslek odaları
Zamanlama	Kısa vadede dijital erişim ve boş yapı envanterinin hazırlanması; orta vadede e-ticaret, girişimcilik ve yeniden işlevlendirme uygulamalarının başlatılması; uzun vadede kırsal sosyal yaşam ve dijital erişim modellerinin kurumsallaştırılması
Beklenen çıktılar	Dijital erişim ihtiyaç haritası; kırsal e-ticaret destek programı; boş yapı yeniden işlevlendirme öncelikleri; kırsal sosyal yaşam destek alanları; yerel girişimcilik destek modeli
İzleme göstergeleri	Dijital erişim düzeyi; e-ticaret kullanan üretici sayısı; yeniden işlevlendirilen yapı sayısı; sosyal ve kültürel etkinlik sayısı; yerel girişimcilik programlarından yararlanan kişi ve kuruluş sayısı
Planlama ve uygulama aracı	Dijital kırsal erişim programı; boş yapıların yeniden işlevlendirilmesi rehberi; kırsal sosyal yaşam destek aracı; yerel girişimcilik destek modeli

< **Stratejik Eylem 2.3** Dijital Erişimi, Yerel Girişimciliği ve Kırsal Sosyal Yaşamı Güçlendirme

> **Harita 5.4.** Stratejik Amaç 2 Eylemlerinin İzmir Kırsalındaki Uygulama Alanları

SA3. Kırsal-Kentsel İlişkileri, Merkezilik Etkisini ve Dönüşüm Baskılarını Yönlendirmek

SA3 kapsamındaki stratejik eylemler, İzmir kırsalında kentleşme baskısı, merkezilik etkisi, ulaşım bağlantıları, pazar erişimi, turizm ve ikinci konut gelişimi gibi dönüşüm dinamiklerinin kırsal karakteri zayıflatmayacak biçimde yönetilmesine odaklanmaktadır. Bu amaç, özellikle metropoliten çeperde, ilçe merkezleri çevresinde, ana ulaşım aksları üzerinde, kıyı ve yarımada kırsalında ve turizm baskısı taşıyan mahallelerde önceliklidir. Ayrıca yönlendirme ve bütünleştirme ekseniiyle doğrudan ilişkilidir. Ancak tarım alanı kaybı, yapılaşma baskısı, doğal eşiklerin aşılması ve kırsal yerleşim dokusunun bozulması gibi risklerin bulunduğu alanlarda koruma ve sınırlandırma eksenii de birlikte çalışmaktadır. Dolayısıyla SA3, kırsal-kentsel ilişkileri yalnızca bağlantı ve erişim konusu olarak değil, aynı zamanda arazi kullanımı, yerel ekonomi, kırsal kimlik ve ekolojik eşikler açısından ele almaktadır.

Stratejik Eylem 3.1, kırsal mahallelerin kentsel gelişme baskısı altında çözülmesini önlemeyi amaçlamaktadır. Özellikle metropoliten çeperde ve ulaşım aksları üzerinde yer alan mahallelerde tarım alanı kaybı, yol boyu yapılaşma ve ikinci konut gelişimi, kırsal yerleşim karakterinin zayıflamasına yol açabilmektedir. Bu nedenle kırsal-kentsel arayüz yönetimi, kırsal yerleşim sınırı, yapılaşma eşikleri ve

kırsal tasarım ilkeleri bu eylemin temel karar araçları olarak geliştirilmelidir.

Stratejik Eylem 3.2, merkezlere yakın kırsal mahallelerin yalnızca yapılaşma baskısı altında kalan alanlar olarak görülmemesi gerektiğini vurgulamaktadır. Merkezilik etkisi, doğru yönlendirildiğinde kırsal üretimin pazara erişimini, hizmet olanaklarını ve yerel ürün ekonomisini güçlendirebilir. Bu nedenle merkezilik etkisi yüksek mahallelerde kısa tedarik zinciri, üretici pazarı, kırsal lojistik ve yerel ürün destek araçları birlikte kullanılmalıdır.

Stratejik Eylem 3.3, turizm ve rekreasyonun kırsal ekonomi için olanaklar yaratabileceğini; ancak kontrolsüz geliştiğinde kırsal yaşamı, doğal kaynakları, konut piyasasını ve yerel kimliği zayıflatabileceğini kabul etmektedir. Bu doğrultuda kıyı ve yarımada kırsalı için turizm, ikinci konut, mevsimsel nüfus, su, atık yönetimi ve kırsal peyzaj baskılarını birlikte değerlendiren yönetim araçları geliştirilmelidir.

Harita 5.5, SA3 kapsamındaki eylemlerin öncelik taşıdığı kırsal mahalleleri göstermektedir. Bu eylemler, kırsal-kentsel ilişkilerin yüksek olduğu, merkezilik etkisinin ve turizme bağlı dönüşüm baskılarının bulunduğu alanlar ile ilişkilidir.

Stratejik Eylem 3.1 Kırsal-Kentsel Arayüzlerde Yapılaşma ve Arazi Kullanımı Baskısını Yönetme

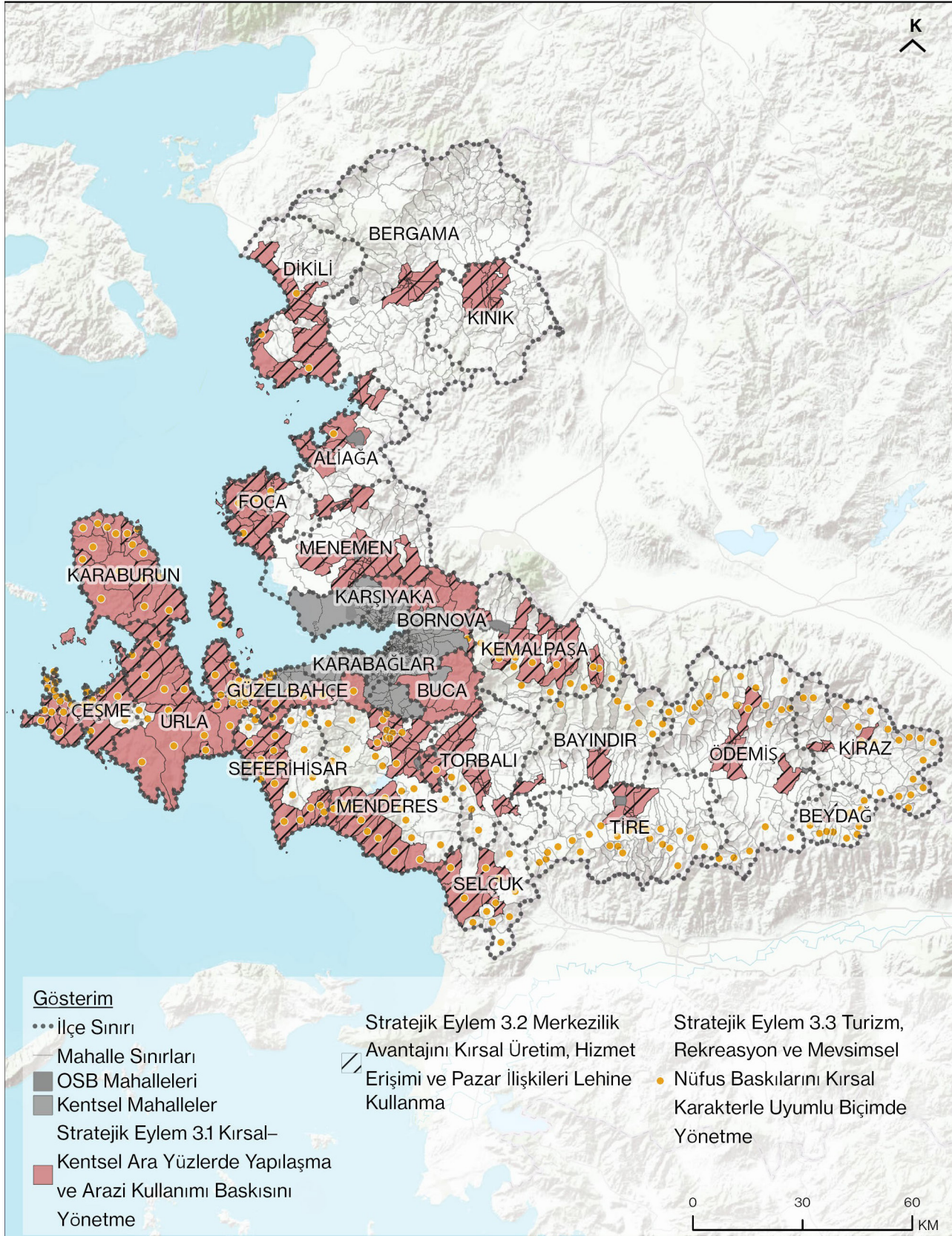
Kart Bileşeni	Açıklama
Stratejik amaç	SA3. Kırsal-kentsel ilişkileri, merkezilik etkisini ve dönüşüm baskılarını yönlendirmek
Stratejik hedef	H3.1 Kentsel yayılma, ikinci konut, yol boyu gelişme ve arazi kullanım dönüşümünü yönetmek
Eylem adı	Kırsal-kentsel arayüzlerde yapılaşma ve arazi kullanımı baskısını yönetme programı
İlişkili müdahale eksenii	Koruma ve sınırlandırma; yönlendirme ve bütünleştirme
Eylemin amacı	Kentsel yayılma, yol boyu gelişme, ikinci konut, sanayi, lojistik ve parçalı yapılaşma baskılarının kırsal karakter, tarım alanları ve doğal eşikler üzerindeki etkilerini azaltmak
Kapsam	Kırsal-kentsel arayüzlerin belirlenmesi; yapılaşma baskısı taşıyan alanların tespiti; kırsal yerleşim sınırları ve yapılaşma eşiklerinin tanımlanması; yol boyu gelişme kontrolü; ikinci konut ve parçalı gelişme eğilimlerinin izlenmesi; kırsal tasarım ilkelerinin geliştirilmesi
Öncelikli kırsal mahalle sınıfları	Kentsel Çeper Baskısı Altındaki Kırsal Mahalleler; Merkezilik Etkisi Yüksek Kırsal Mahalleler; kıyı ve yarımada kırsalındaki mahalleler
Uygulama düzeyi	Mahalle, ilçe, alt bölge ve il ölçeği
Sorumlu ve paydaş aktörler	İzmir Büyükşehir Belediyesi ilgili birimleri; ilçe belediyeleri; Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı ilgili birimleri; Tarım ve Orman Bakanlığı il/ilçe birimleri; muhtarlıklar; meslek odaları; yerel topluluklar
Zamanlama	Kısa vadede baskı alanlarının ve arayüz mahallelerinin belirlenmesi; orta vadede kırsal yerleşim sınırı, yapılaşma eşiği ve kırsal tasarım ilkelerinin geliştirilmesi; uzun vadede arayüz yönetim modelinin planlama ve izleme sistemine yerleştirilmesi
Beklenen çıktılar	Kırsal-kentsel arayüz mahalleleri listesi; yapılaşma baskısı haritası; kırsal yerleşim sınırı ilkeleri; yapılaşma eşikleri; yol boyu gelişme kontrol ilkeleri; kırsal tasarım kararları
İzleme göstergeleri	Yeni yapılaşma eğilimi; tarım alanı kaybı; ikinci konut ve parçalı yapılaşma artışı; yol boyu gelişme yoğunluğu; kırsal yerleşim sınırı ihlalleri; arazi kullanım değişikliği sayısı
Planlama ve uygulama aracı	Kırsal-kentsel arayüz yönetimi; kırsal yerleşim sınırı rehberi; kırsal plan notları; kırsal tasarım rehberi; arazi kullanım izleme sistemi

Kart Bileşeni	Açıklama
Stratejik amaç	SA3. Kırsal-kentsel ilişkileri, merkezilik etkisini ve dönüşüm baskılarını yönlendirmek
Stratejik hedef	H3.2 Merkezilik avantajını kırsal üretim, hizmet erişimi ve pazar ilişkileri lehine kullanmak
Eylem adı	Merkezilik avantajını kırsal üretim ve pazar erişimi için yönlendirme programı
İlişkili müdahale eksen	Yönlendirme ve bütünleştirme; güçlendirme ve dengeleme
Eylemin amacı	İlçe merkezlerine, ana ulaşım ağlarına ve hizmet odaklarına yakın kırsal mahallelerin erişim avantajını kırsal üretim, yerel ürün ekonomisi, hizmet erişimi ve kısa tedarik zincirleri lehine değerlendirmek
Kapsam	Üretici-pazar bağlantılarının güçlendirilmesi; yerel ürün satış kanallarının geliştirilmesi; üretici pazarları ve kooperatif satış noktalarının desteklenmesi; belediye alım programlarıyla bağlantı kurulması; kırsal lojistik odaklarının belirlenmesi; hizmet erişimi ve ulaşım bağlantılarının iyileştirilmesi
Öncelikli kırsal mahalle sınıfları	Merkezilik Etkisi Yüksek Kırsal Mahalleler; Altyapılı Durağan Kırsal Mahalleler; pazar erişimi güçlü üretim mahalleleri
Uygulama düzeyi	Mahalle, ilçe, alt bölge ve il ölçeği
Sorumlu ve paydaş aktörler	İzmir Büyükşehir Belediyesi ilgili birimleri; ilçe belediyeleri; üretici kooperatifleri; tarımsal kalkınma kooperatifleri; üretici birlikleri; muhtarlıklar; yerel pazar işletmeleri; meslek odaları; lojistik ve dağıtım aktörleri
Zamanlama	Kısa vadede pazar erişimi güçlü mahallelerin ve üretici-pazar bağlantılarının belirlenmesi; orta vadede üretici pazarı, kısa tedarik zinciri ve kırsal lojistik uygulamalarının geliştirilmesi; uzun vadede merkezilik avantajına dayalı yerel ürün ekonomisinin kurumsallaştırılması
Beklenen çıktılar	Merkezilik avantajı taşıyan mahalleler listesi; üretici-pazar bağlantı haritası; kısa tedarik zinciri modeli; üretici pazarı ve kooperatif satış alanları; kırsal lojistik odakları; belediye alım programı bağlantıları
İzleme göstergeleri	Üretici-pazar bağlantısı kurulan mahalle sayısı; kısa tedarik zincirine dahil edilen üretici sayısı; yerel ürün satış hacmi; belediye alım programına dahil edilen ürün sayısı; kırsal lojistik olanaklarından yararlanan üretici sayısı
Planlama ve uygulama aracı	Kısa tedarik zinciri modeli; üretici pazarı aracı; kırsal lojistik düğümleri; belediye alım programları; yerel ürün destek modeli

Stratejik Eylem 3.2
Merkezilik Avantajını
Kırsal Üretim, Hizmet
Erişimi ve Pazar İlişkileri
Lehine Kullanma

Kart Bileşeni	Açıklama
Stratejik amaç	SA3. Kırsal-kentsel ilişkileri, merkezilik etkisini ve dönüşüm baskılarını yönlendirmek
Stratejik hedef	H3.3 Turizm, rekreasyon ve mevsimsel nüfus baskılarını kırsal karakterle uyumlu biçimde yönetmek
Eylem adı	Turizm, rekreasyon ve mevsimsel nüfus baskısı yönetim programı
İlişkili müdahale eksen	Yönlendirme ve bütünleştirme; koruma ve sınırlandırma
Eylemin amacı	Kıyı, yarımada, doğal peyzaj ve kültürel miras değerleri taşıyan kırsal mahallelerde turizm, rekreasyon, ikinci konut ve mevsimsel nüfus baskılarının yerel yaşam, su kaynakları, atık yönetimi, kırsal peyzaj ve konut piyasası üzerindeki etkilerini yönetmek
Kapsam	Turizm ve rekreasyon baskısı taşıyan mahallelerin belirlenmesi; ikinci konut gelişiminin izlenmesi; mevsimsel nüfus artışının hizmet, su ve atık yönetimi üzerindeki etkilerinin değerlendirilmesi; ziyaretçi yönetimi ilkelerinin geliştirilmesi; kırsal peyzaj ve yerel yaşam üzerindeki etkilerin izlenmesi
Öncelikli kırsal mahalle sınıfları	Kıyı ve yarımada kırsalındaki mahalleler; Kentsel Çeper Baskısı Altındaki Kırsal Mahalleler; kültürel ve doğal çekicilik taşıyan mahalleler; Merkezilik Etkisi Yüksek Kırsal Mahalleler
Uygulama düzeyi	Mahalle, ilçe, kıyı-yarımada alt bölgesi ve il ölçeği
Sorumlu ve paydaş aktörler	İzmir Büyükşehir Belediyesi ilgili birimleri; ilçe belediyeleri; turizm ve kültür birimleri; çevre ve atık yönetimi birimleri; su ve kanalizasyon idaresi; muhtarlıklar; yerel işletmeler; kooperatifler; kültür ve turizm paydaşları; yerel topluluklar
Zamanlama	Kısa vadede baskı altındaki mahallelerin ve ikinci konut/ mevsimsel nüfus etkilerinin tespiti; orta vadede ziyaretçi yönetimi, atık ve su yönetimi ile kırsal peyzaj koruma ilkelerinin geliştirilmesi; uzun vadede kıyı ve yarımada kırsalı için dengeli turizm yönetim modelinin kurulması
Beklenen çıktılar	Turizm ve ikinci konut baskısı taşıyan mahalleler listesi; mevsimsel nüfus etkisi değerlendirmesi; ziyaretçi yönetimi ilkeleri; kırsal peyzaj koruma kararları; kıyı kırsalı yönetim çerçevesi
İzleme göstergeleri	İkinci konut artışı; mevsimsel nüfus yoğunluğu; kişi başı su tüketimi; atık miktarı değişimi; ziyaretçi yoğunluğu; yerel konut piyasası baskısı; kırsal peyzaj kaybı göstergeleri
Planlama ve uygulama aracı	Kıyı kırsalı yönetim aracı; ziyaretçi yönetimi rehberi; ikinci konut etki değerlendirmesi; kırsal peyzaj koruma ilkeleri

Stratejik Eylem 3.3
Turizm, Rekreasyon
ve Mevsimsel Nüfus
Baskılarını Kırsal
Karakterle Uyumlu
Biçimde Yönetme

Harita 5.5. Stratejik Amaç 3 Eylemlerinin İzmir Kırsalındaki Uygulama Alanları

SA4. Kültürel Mirası, Kırsal Peyzajı ve Yerel Kimliği Koruyarak Yaşatmak

SA4 kapsamındaki stratejik eylemler, İzmir kırsalında kültürel mirasın, kırsal peyzajın, yerel kimliğin ve topluluk belleğinin korunarak yaşatılmasına odaklanmaktadır. Bu amaç, kırsal mirası yalnızca tescilli yapı ve alanlar üzerinden değil; üretim biçimleri, geleneksel yapı kullanımları, yerel ürün bilgisi, gastronomi, zanaat, kırsal yollar, teraslar, bağlar, zeytinlikler, su yapıları, festivaller ve somut olmayan miras unsurlarıyla birlikte ele almaktadır.

Bu amaç, koruma ve sınırlandırma eksenini ile yönlendirme ve bütünleştirme eksenini birlikte çalıştırmaktadır. Kırsal mimari, peyzaj ve miras değerlerinin kaybını önlemek için koruma ve sınırlandırma eksenini belirleyicidir. Buna karşılık kültürel mirasın yerel ekonomi, eğitim, turizm, topluluk yaşamı ve yeniden işlevlendirme süreçleriyle ilişkilendirilmesi yönlendirme ve bütünleştirme ekseniniyle bağlantılıdır. Yerel aktörlerin, kooperatiflerin, kadın üretici ağlarının ve mahalle topluluklarının sürece katılımı ise güçlendirme ve dengeleme eksenini destekleyici hale getirmektedir.

Stratejik Eylem 4.1, kırsal mirasın yalnızca tescilli yapı ve alanlarla sınırlı görülmemesi gerektiğini vurgulamaktadır. İzmir kırsalında miras değeri, çoğu zaman üretim biçimleri, peyzaj öğeleri, yerel bilgi, geleneksel yapı kullanımları ve topluluk belleğiyle birlikte oluşmaktadır. Bu nedenle

kırsal miras envanteri ve kültürel peyzaj değerlendirme aracı, yalnızca fiziksel varlıkları değil, kırsal yaşam pratiklerini de dikkate almalıdır.

Stratejik Eylem 4.2, kırsal mirasın korunmasının ancak yerel yaşamla ilişkisi sürdürüldüğünde kalıcı hale gelebileceği kabulüne dayanmakta olup, miras değerlerinin yalnızca fiziksel koruma konusu olarak değil; eğitim, üretim, yerel ürün ekonomisi, kültürel etkinlikler, topluluk kullanımları ve dengeli ziyaretçi yönetimiyle birlikte ele alınması gerekmektedir. Kültürel rota planlaması, yeniden işlevlendirme araçları, yerel ürün marka rehberi ve kırsal tasarım ilkeleri bu stratejik eylemin uygulama karşılıklarını oluşturacaktır.

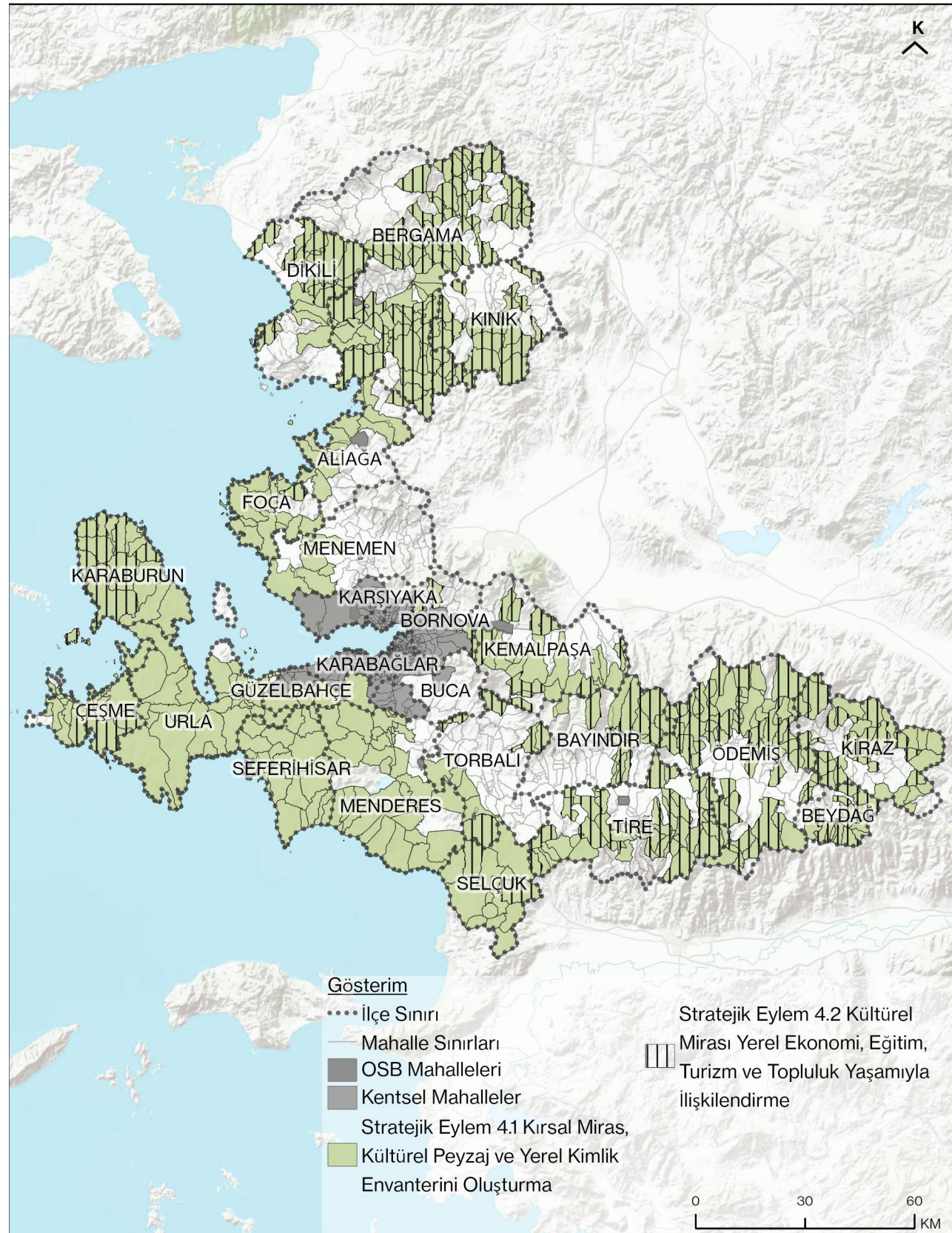
Harita 5.6, SA4 kapsamındaki eylemlerin öncelik taşıdığı kırsal mahalleleri göstermektedir. Bu eylemler, kırsal alanda kültürel mirasın sürdürülen, kültürel kırsal peyzajın bulunduğu ve yerel kimlik koridorlarını taşıyan bölgeler ile ilişkilidir.

Kart Bileşeni	Açıklama
Stratejik amaç	SA4. Kültürel mirası, kırsal peyzajı ve yerel kimliği koruyarak yaşatmak
Stratejik hedef	H4.1 Kırsal mimari, kültürel peyzaj ve somut olmayan miras unsurlarını görünür kılmak
Eylem adı	Kırsal miras, kültürel peyzaj ve yerel kimlik envanteri programı
İlişkili müdahale eksen	Koruma ve sınırlandırma
Eylemin amacı	İzmir kırsalında kırsal mimari, kültürel peyzaj, geleneksel üretim bilgisi, yerel hafıza ve somut olmayan miras unsurlarını belirlemek, belgelemek ve planlama kararlarıyla ilişkilendirmek
Kapsam	Geleneksel kırsal yapıların, üretim yapılarının, su yapılarının, kırsal yolların, terasların, bağ ve zeytinlik peyzajlarının, yerel ürün bilgisi ve üretim pratiklerinin, zanaatların, festivallerin, ritüellerin ve topluluk belleğine ilişkin unsurların envantere alınması
Öncelikli kırsal mahalle sınıfları	Korunmuş Ancak Gerileyen Tarımsal Kırsal Mahalleler; Merkezilik Etkisi Yüksek Kırsal Mahalleler; kültürel miras ve peyzaj değeri taşıyan mahalleler; kıyı ve yarımada kırsalındaki mahalleler
Uygulama düzeyi	Mahalle, ilçe, kültürel rota ve il ölçeği
Sorumlu ve paydaş aktörler	İzmir Büyükşehir Belediyesi ilgili birimleri; ilçe belediyeleri; Kültür ve Turizm Bakanlığı ilgili birimleri; koruma kurulları; muhtarlıklar; üniversiteler; meslek odaları; yerel tarih ve kültür dernekleri; kooperatifler; yerel topluluklar
Zamanlama	Kısa vadede öncelikli miras ve peyzaj alanlarının belirlenmesi; orta vadede envanter ve değerlendirme yönteminin oluşturulması; uzun vadede envanterin kırsal planlama ve izleme sistemine entegre edilmesi
Beklenen çıktılar	Kırsal miras envanteri; kültürel peyzaj değerleri listesi; boş ve yeniden işlevlendirilebilir yapı envanteri; somut olmayan miras kayıtları; kültürel rota potansiyel alanları; kırsal tasarım ve koruma kararlarına girdi sağlayacak veri seti
İzleme göstergeleri	Envantere alınan yapı ve peyzaj unsuru sayısı; kayıt altına alınan somut olmayan miras unsurları; yeniden işlevlendirme potansiyeli taşıyan yapı sayısı; kültürel rota potansiyeli belirlenen mahalle sayısı; plan kararlarıyla ilişkilendirilen miras unsuru sayısı
Planlama ve uygulama aracı	Kırsal miras envanteri; kültürel peyzaj değerlendirme aracı; kırsal tasarım rehberi; yeniden işlevlendirme ilkeleri

Stratejik Eylem 4.1 Kırsal Miras, Kültürel Peyzaj ve Yerel Kimlik Envanterini Oluşturma

Kart Bileşeni	Açıklama
Stratejik amaç	SA4. Kültürel mirası, kırsal peyzajı ve yerel kimliği koruyarak yaşatmak
Stratejik hedef	H4.2 Kültürel mirası yerel ekonomi, eğitim, turizm ve topluluk yaşamıyla ilişkilendirmek
Eylem adı	Kırsal mirasın yaşatılması ve yerel ekonomiyle bütünleştirilmesi programı
İlişkili müdahale eksen	Yönlendirme ve bütünleştirme; güçlendirme ve dengeleme
Eylemin amacı	Kırsal miras, yerel ürünler, gastronomi, zanaat, kültürel rotalar, yeniden işlevlendirme ve topluluk temelli etkinlikler aracılığıyla yerel kimliği güçlendirmek ve kırsal ekonomiye katkı sağlamak
Kapsam	Kültürel rota planlaması; yerel ürün ve gastronomi bağlantılarının geliştirilmesi; boş veya atıl yapıların eğitim, kültür, üretim, sergileme ve topluluk kullanımları için yeniden işlevlendirilmesi; yerel festivallerin ve üretim temelli etkinliklerin desteklenmesi; yerel rehberlik ve ziyaretçi yönetimi kapasitesinin geliştirilmesi
Öncelikli kırsal mahalle sınıfları	Korunmuş Ancak Gerileyen Tarımsal Kırsal Mahalleler; Altyapılı Durağan Kırsal Mahalleler; Merkezilik Etkisi Yüksek Kırsal Mahalleler; kültürel rota potansiyeli taşıyan mahalleler
Uygulama düzeyi	Mahalle, kültürel rota, ilçe, alt bölge ve il ölçeği
Sorumlu ve paydaş aktörler	İzmir Büyükşehir Belediyesi ilgili birimleri; ilçe belediyeleri; muhtarlıklar; kooperatifler; kadın üretici ağları; yerel üreticiler; kültür ve turizm paydaşları; üniversiteler; meslek odaları; yerel dernekler; eğitim kurumları
Zamanlama	Kısa vadede miras, yerel ürün ve rota potansiyellerinin belirlenmesi; orta vadede yeniden işlevlendirme, kültürel rota ve yerel ürün programlarının başlatılması; uzun vadede kültürel mirasın yerel ekonomi ve topluluk yaşamıyla kalıcı biçimde ilişkilendirilmesi
Beklenen çıktılar	Kültürel rota önerileri; yeniden işlevlendirilecek yapı öncelikleri; yerel ürün ve gastronomi odakları; topluluk temelli kültür programları; kırsal miras ve yerel ekonomi bağlantı modeli
İzleme göstergeleri	Yeniden işlevlendirilen yapı sayısı; kültürel rota kapsamına alınan mahalle sayısı; yerel ürün ve gastronomi etkinliği sayısı; kültürel etkinliklere katılım; yerel üretici ve kooperatiflerin kültürel programlara katılım düzeyi; ziyaretçi baskısı ve yerel fayda göstergeleri
Planlama ve uygulama aracı	Kültürel rota planlaması; kırsal tasarım rehberi; yeniden işlevlendirme araçları; yerel ürün marka rehberi; ziyaretçi yönetimi rehberi

Stratejik Eylem 4.2 Kültürel Mirası Yerel Ekonomi, Eğitim, Turizm ve Topluluk Yaşamıyla İlişkilendirme

SA5. Uygulama, İzleme ve Yönetişim Kapasitesini Kurumsallaştırmak

SA5 kapsamındaki stratejik eylemler, İzmir kırsalı için geliştirilen strateji planının uygulanabilir, izlenebilir ve güncellenebilir hale getirilmesine odaklanmaktadır. Kırsal alanlara ilişkin kararlar; tarım, çevre, altyapı, ulaşım, sosyal hizmetler, kültürel miras, afet yönetimi, enerji, turizm, mekânsal planlama ve yerel ekonomi gibi farklı kurum ve uzmanlık alanlarının kesişiminde yer almaktadır. Bu nedenle strateji planının başarısı, yalnızca hedef ve eylemlerin tanımlanmasına değil, uygulama kapasitesinin ve yönetim yapısının kurulmasına bağlıdır.

Bu amaç, yönlendirme ve bütünleştirme eksenini güçlendirme ve dengeleme eksenini birlikte çalıştırmaktadır. Veri tabanlı izleme, kurumlar arası eşgüdüm, mahalle ölçeğinde katılım, proje geliştirme kapasitesi ve düzenli geri bildirim mekanizmaları, strateji planının uygulama sürecinde süreklilik kazanmasını sağlayacaktır.

Stratejik Eylem 5.1, İZ.KIRSAL'ın tek seferlik bir analiz ve strateji çalışması olarak kalmamasını sağlamayı amaçlamaktadır. Kırsal mahallelerin nüfus, üretim, yapılaşma, hizmet erişimi, doğal kaynak baskısı ve iklim riskleri bakımından zaman içinde değişmesi mümkündür. Bu doğrultuda kırsal izleme sistemi, strateji planının uygulanmasını takip eden ve gerektiğinde güncellenmesini sağlayan temel karar destek aracı olacaktır.

Stratejik Eylem 5.2, kırsal alan planlamasının çok aktörlü bir süreç olduğunu kabul etmektedir. Kırsal mahallelerde üretim, hizmet erişimi, yapılaşma baskısı, kültürel miras, çevre yönetimi ve sosyal yaşam konuları farklı kurumların yetki ve sorumluluk alanlarına girmektedir. Bu nedenle düzenli eşgüdüm yapısı kurulmadan strateji planının uygulanması parçalı ve sınırlı kalabilir.

Stratejik Eylem 5.3, strateji planının yalnızca belediye kaynaklarıyla sınırlı olmayan bir uygulama zemini gerektirdiğini göstermektedir. Kırsal kalkınma, iklim uyumu, üretim kapasitesi, kültürel miras ve afet dayanıklılığı gibi alanlarda farklı fon ve destek mekanizmalarından yararlanılabilmesi için proje geliştirme kapasitesinin güçlendirilmesi gerekmektedir. Bunun için ilgili kapasite, proje geliştirme destek aracı, finansman eşleştirme modeli, kırsal proje havuzu ve uygulama ortaklığı geliştirme rehberiyle desteklenmelidir.

Kart Bileşeni	Açıklama
Stratejik amaç	SA5. Uygulama, izleme ve yönetim kapasitesini kurumsallaştırmak
Stratejik hedef	H5.1 Kırsal mahalle sınıflarını, müdahale alanlarını ve uygulama sonuçlarını düzenli izleyen veri tabanlı sistem kurmak
Eylem adı	Kırsal izleme ve veri tabanlı karar destek sistemi
İlişkili müdahale eksen	Yönlendirme ve bütünleştirme
Eylemin amacı	Kırsal mahallelerde arazi kullanımı, üretim sürekliliği, hizmet erişimi, doğal kaynak baskısı, demografik yapı, kültürel miras, iklim riskleri ve uygulama sonuçlarını düzenli izlemek
Kapsam	Kırsal mahalle sınıflarının güncellenmesi; mekânsal ve sosyal göstergelerin izlenmesi; arazi kullanım değişimlerinin takibi; hizmet erişimi ve üretim kapasitesi verilerinin izlenmesi; doğal eşik ve risk verilerinin bütünleştirilmesi; dönemsel kırsal izleme raporlarının hazırlanması
Öncelikli kırsal mahalle sınıfları	Tüm kırsal mahalle sınıfları
Uygulama düzeyi	Mahalle, ilçe, havza, alt bölge ve il ölçeği
Sorumlu ve paydaş aktörler	İzmir Büyükşehir Belediyesi ilgili birimleri; ilçe belediyeleri; muhtarlıklar; Tarım ve Orman Bakanlığı il/ilçe birimleri; İZSU; AFAD; üniversiteler; meslek odaları; kooperatifler; üretici örgütleri
Zamanlama	Kısa vadede veri setlerinin ve göstergelerin belirlenmesi; orta vadede izleme sisteminin kurulması ve dönemsel raporlamanın başlatılması; uzun vadede kırsal mahalle sınıflarının ve strateji planının güncellenmesinde sistemin kullanılması
Beklenen çıktılar	Kırsal veri tabanı; mahalle sınıfları güncelleme yöntemi; izleme gösterge seti; dönemsel kırsal izleme raporları; karar destek sistemi
İzleme göstergeleri	Güncellenen veri seti sayısı; izlenen mahalle sayısı; hazırlanan izleme raporu sayısı; güncellenen mahalle sınıfları; karar süreçlerinde kullanılan izleme göstergesi sayısı
Planlama ve uygulama aracı	Kırsal izleme sistemi; mahalle sınıfları güncelleme yöntemi; izleme gösterge seti; arazi kullanım izleme sistemi

Stratejik Eylem 5.1 Kırsal İzleme ve Veri Tabanlı Karar Destek Sistemini Kurma

Stratejik Eylem 5.2 Çok Aktörlü Kırsal Yönetişim ve Uygulama Eşgüdüm Modelini Kurma

Kart Bileşeni	Açıklama
Stratejik amaç	SA5. Uygulama, izleme ve yönetim kapasitesini kurumsallaştırmak
Stratejik hedef	H5.2 Çok aktörlü uygulama modelini ve kurumlar arası eşgüdümü güçlendirmek
Eylem adı	Çok aktörlü kırsal yönetim ve uygulama eşgüdüm modeli
İlişkili müdahale eksen	Güçlendirme ve dengeleme; yönlendirme ve bütünleştirme
Eylemin amacı	İzmir kırsalına ilişkin karar ve uygulama süreçlerinde İzmir Büyükşehir Belediyesi, ilçe belediyeleri, muhtarlıklar, kooperatifler, üretici örgütleri, merkezi idare birimleri, meslek odaları, üniversiteler ve yerel topluluklar arasında düzenli eşgüdüm sağlamak
Kapsam	Kurumlar arası eşgüdüm yapısının kurulması; kırsal mahalle sınıflarına göre uygulama önceliklerinin paylaşılması; uygulama sorumluluklarının tanımlanması; mahalle ölçeğinde yerel geri bildirim mekanizmalarının geliştirilmesi; kooperatifler ve üretici örgütleriyle işbirliği modellerinin kurulması; uygulama sonuçlarının düzenli değerlendirilmesi
Öncelikli kırsal mahalle sınıfları	Tüm kırsal mahalle sınıfları
Uygulama düzeyi	Mahalle, ilçe ve il ölçeği
Sorumlu ve paydaş aktörler	İzmir Büyükşehir Belediyesi ilgili birimleri; ilçe belediyeleri; muhtarlıklar; kooperatifler; üretici örgütleri; Tarım ve Orman Bakanlığı il/ilçe birimleri; Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı ilgili birimleri; üniversiteler; meslek odaları; sivil toplum kuruluşları
Zamanlama	Kısa vadede eşgüdüm yapısının ve paydaş haritasının oluşturulması; orta vadede uygulama sorumluluklarının ve düzenli toplantı mekanizmalarının kurulması; uzun vadede kırsal yönetim modelinin kurumsallaştırılması
Beklenen çıktılar	Kırsal yönetim modeli; paydaş haritası; uygulama sorumluluk çerçevesi; düzenli eşgüdüm toplantıları; mahalle geri bildirim mekanizması; kurumlar arası uygulama protokolleri
İzleme göstergeleri	Eşgüdüm toplantısı sayısı; katılan kurum ve aktör sayısı; uygulama sorumluluğu tanımlanan eylem sayısı; mahalle düzeyinde alınan geri bildirim sayısı; kurumlar arası işbirliğiyle başlatılan proje sayısı
Planlama ve uygulama aracı	Kırsal yönetim modeli; uygulama sorumluluk tablosu; mahalle katılım ve geri bildirim yöntemi; kurumlar arası işbirliği şablonları

Kart Bileşeni	Açıklama
Stratejik amaç	SA5. Uygulama, izleme ve yönetim kapasitesini kurumsallaştırmak
Stratejik hedef	SH5.2 Çok aktörlü uygulama modelini ve kurumlar arası eşgüdümü güçlendirmek
Eylem adı	Kırsal proje geliştirme ve finansman kapasitesi destek programı
İlişkili müdahale eksen	Güçlendirme ve dengeleme; yönlendirme ve bütünleştirme
Eylemin amacı	Kırsal kalkınma, iklim uyumu, sürdürülebilir tarım, kültürel miras, kırsal turizm, yerel ürün ekonomisi, afet dayanıklılığı ve hizmet erişimi alanlarında proje geliştirme ve finansman kapasitesini artırmak
Kapsam	Ulusal ve uluslararası fon olanaklarının izlenmesi; kırsal mahalle sınıflarına göre proje önceliklerinin belirlenmesi; belediye, kooperatif, üretici örgütü ve yerel aktörlerin proje hazırlama kapasitesinin geliştirilmesi; ortaklık modellerinin kurulması; eş finansman ve teknik destek mekanizmalarının oluşturulması
Öncelikli kırsal mahalle sınıfları	Tüm kırsal mahalle sınıfları; özellikle hizmet erişimi zayıf, üretim kapasitesi kırılgan, kültürel miras potansiyeli yüksek ve dönüşüm baskısı altındaki mahalleler
Uygulama düzeyi	Mahalle, ilçe, alt bölge ve il ölçeği
Sorumlu ve paydaş aktörler	İzmir Büyükşehir Belediyesi ilgili birimleri; ilçe belediyeleri; kalkınma ajansı; kooperatifler; üretici örgütleri; üniversiteler; meslek odaları; sivil toplum kuruluşları; ulusal ve uluslararası fon sağlayıcı kuruluşlar
Zamanlama	Kısa vadede fon ve proje alanlarının belirlenmesi; orta vadede proje geliştirme destek biriminin ve eğitim programlarının kurulması; uzun vadede kırsal proje havuzunun ve finansman eşleştirme mekanizmasının kurumsallaştırılması
Beklenen çıktılar	Kırsal proje öncelik listesi; fon ve destek programları izleme sistemi; proje geliştirme destek mekanizması; kırsal proje havuzu; ortaklık ve eş finansman modelleri
İzleme göstergeleri	Hazırlanan proje sayısı; destek almaya hak kazanan proje sayısı; fon tutarı; proje geliştirme eğitimlerine katılan aktör sayısı; kooperatif ve yerel aktörlerin proje ortaklığı sayısı
Planlama ve uygulama aracı	Proje geliştirme destek aracı; finansman eşleştirme modeli; kırsal proje havuzu şablonu; uygulama ortaklığı geliştirme rehberi

Stratejik Eylem 5.3 Kırsal Proje Geliştirme ve Finansman Kapasitesini Güçlendirme

Stratejik eylem kartları, İzmir Kırsal Strateji Planı'nın uygulama omurgasını oluşturmaktadır. Bu kartlar, stratejik amaç ve hedeflerin yalnızca politika düzeyinde kalmamasını; öncelikli kırsal mahalle sınıfları, uygulama düzeyi, sorumlu ve paydaş aktörler, zamanlama, beklenen çıktılar, izleme göstergeleri ve planlama-uygulama araçlarıyla birlikte ele alınmasını sağlamaktadır.

Bu kapsamda SA1 altında üretim havzaları, tarım alanları, doğal eşikler ve kırsal mirasın korunmasına yönelik eylemler; SA2 altında hizmet erişimi, üretim sürekliliği, yerel kapasite ve sosyal yaşam olanaklarını güçlendiren eylemler; SA3 altında kırsal-kentsel ilişkiler, merkezilik etkisi, turizm ve dönüşüm baskılarını yönlendiren eylemler; SA4 altında kültürel miras, kırsal peyzaj ve yerel kimliği yaşatmaya yönelik eylemler; SA5 altında ise uygulama, izleme, yönetim, proje geliştirme ve finansman kapasitesini kurumsallaştıran eylemler tanımlanmıştır.

Stratejik eylem kartlarının temel işlevi, İZ.KIRSAL Stratejik Çerçeve Belgesi (Cilt 02)'de geliştirilen strateji planını uygulanabilir hale getirmektir. Her kart, hangi eylemin hangi gerekçeyle, hangi alanda, hangi aktörlerle ve hangi göstergelerle uygulanacağını açık hale getirir. Bu yapı, uygulayıcı kurumların önceliklendirme yapmasını, yerel paydaşlarla ortak hareket etmesini ve strateji planını düzenli olarak izlemesini kolaylaştırır.

Eylem kartlarında tanımlanan planlama ve uygulama araçları,

stratejik kararların sahadaki karşılığını oluşturacaktır. Bu araçlar; mekânsal planlama kararları, hizmet sunum modelleri, üretici destek mekanizmaları, izleme sistemleri, yönetim yapıları, kontrol listeleri ve karar destek yöntemleri olarak kullanılabilir. Böylece İZ.KIRSAL Stratejik Çerçeve Belgesi (Cilt 02), yalnızca yön gösteren bir stratejik belge değil, aynı zamanda uygulama sürecini tanımlayan bir program belgesi niteliği kazanır.

5.4 Öncelikli Müdahale Programı

Öncelikli müdahale programı, 5.3'te tanımlanan stratejik eylemlerin hangi zaman aralığında ve hangi öncelikle ele alınacağını göstermektedir. Bu program, İzmir kırsalına ilişkin stratejik kararların uygulama sürecinde sıralanmasını, kaynakların daha etkin kullanılmasını ve kurumsal sorumlulukların aşamalı biçimde tanımlanmasını amaçlamaktadır.

Program, kısa, orta ve uzun vadeli öncelikler üzerinden kurgulanmıştır. Kısa vadeli öncelikler; veri altyapısının kurulması, baskı ve kırılganlık alanlarının belirlenmesi, envanterlerin hazırlanması, izleme göstergelerinin tanımlanması ve kurumsal eşgüdüm yapısının oluşturulmasına odaklanmaktadır. Orta vadeli öncelikler; planlama ve uygulama araçlarının geliştirilmesi, pilot uygulamaların başlatılması, hizmet modellerinin kurulması, üretici destek mekanizmalarının uygulanması ve yerel aktörlerle işbirliği süreçlerinin

güçlendirilmesini kapsamaktadır. Uzun vadeli öncelikler ise geliştirilen araçların kurumsallaştırılması, uygulama sonuçlarının izlenmesi, kırsal mahalle sınıflarının güncellenmesi ve strateji planının düzenli olarak gözden geçirilmesini içermektedir.

Öncelikli müdahale programı, bütün stratejik eylemlerin aynı anda ve aynı yoğunlukta uygulanamayacağı kabulüne dayanmaktadır. İzmir kırsalında bazı müdahale alanları, geri dönüşü zor kayıpları önlemek için acil olarak ele alınmalıdır. Tarım alanı kaybı, doğal eşiklerle çakışan yapılaşma ve yatırım kararları, kırsal-kentsel arayüzlerdeki baskılar, hizmet erişimi zayıflığı ve veri temelli izleme eksikliği bu kapsamda önceliklidir. Bazı müdahale alanları ise kurumsal kapasite, yerel işbirliği, finansman ve pilot uygulama süreçleri gerektirdiğinden orta ve uzun vadeli programlarla desteklenmelidir.

Tablo 5.3, stratejik eylemlerin zamanlama, öncelik düzeyi ve uygulama aracı ilişkisini göstermektedir. Programda kısa vadeli öncelikler, ağırlıklı olarak veri üretimi, eşik ve baskı alanlarının belirlenmesi, kurumsal hazırlık ve izleme altyapısının kurulmasına yöneliktir. Orta vadeli öncelikler, geliştirilen karar araçlarının, hizmet modellerinin, üretici desteklerinin, yönetim mekanizmalarının ve pilot uygulamaların hayata geçirilmesini

kapsamaktadır. Uzun vadeli öncelikler ise bu araçların kurumsallaştırılması, izlenmesi ve düzenli olarak güncellenmesini hedeflemektedir.

Öncelikli müdahale programı içinde bazı eylemler, diğer eylemlerin uygulanabilirliği için temel koşul niteliği taşımaktadır. Tarım alanı kaybının izlenmesi, doğal eşiklerin karar süreçlerine entegre edilmesi, kırsal-kentsel arayüzlerin yönetilmesi, hizmet erişimi zayıf mahallelerin belirlenmesi, kırsal izleme sisteminin kurulması ve yönetim modelinin oluşturulması bu kapsamdadır. Bu eylemler, yalnızca kendi başlıkları açısından değil, strateji planının bütününün uygulanabilirliği açısından da önceliklidir.

Netice itibarıyla kısa vadede özellikle E1.1, E1.2, E2.1, E3.1, E5.1 ve E5.2 numaralı eylemlerin başlatılması önerilmektedir. Bu eylemler, hem koruma ve sınırlandırma kararlarının güçlendirilmesini hem hizmet adaletinin sağlanmasını hem de uygulama sürecinin veri ve yönetim temelli yönetilmesini mümkün kılacaktır. Orta vadede üretici örgütlenmesi, merkezilik avantajı, kültürel miras, turizm yönetimi, dijital erişim ve proje geliştirme kapasitesine ilişkin eylemler uygulama programını tamamlayacaktır. Uzun vadede ise izleme sonuçlarına göre kırsal mahalle sınıfları, müdahale öncelikleri ve uygulama araçları güncellenmelidir.

➤ **Tablo 5.3.** Öncelikli Müdahale Programı

Stratejik eylem	Kısa Vadeli Öncelikler	Orta Vadeli Öncelikler	Uzun Vadeli Öncelikler	Öncelik düzeyi	Planlama ve uygulama aracı
E1.1 Tarım alanı kaybını önleme ve üretim havzası bütünlüğünü koruma	Tarım alanı kaybı, tarım dışı kullanım baskısı ve üretim havzası bütünlüğüne ilişkin veri setlerinin hazırlanması	Havza temelli koruma kararlarının geliştirilmesi; tarımsal arazi koruma aracının uygulanması	Üretim havzalarının planlama ve izleme sisteminde kalıcı koruma katmanı haline getirilmesi	Çok yüksek	Havza temelli üretim planlaması; tarımsal arazi koruma aracı; arazi kullanım izleme sistemi
E1.2 Doğal eşikleri ve risk alanlarını planlama kararlarına entegre etme	Doğal eşik, afet riski, iklim kırılganlığı ve yapılaşma baskısı verilerinin bütünlleştirilmesi	Doğal eşik karar matrisi ve risk duyarlı yerleşim kararlarının geliştirilmesi	Doğal eşik temelli karar sisteminin kırsal planlama ve yatırım süreçlerinde düzenli kullanılması	Çok yüksek	Doğal eşik karar matrisi; risk duyarlı yerleşim kararları; doğa temelli risk azaltma araçları
E1.3 Enerji, maden ve altyapı yatırımlarını kırsal alanlarla uyumlandırma	Enerji, maden ve altyapı baskısı altındaki kırsal mahallelerin ve çakışma alanlarının belirlenmesi	Yer seçimi, etki değerlendirme ve rehabilitasyon ilkelerinin geliştirilmesi	Kaynak kullanımı, çevresel izleme ve yerel fayda paylaşımı mekanizmalarının kurumsallaştırılması	Yüksek	Tarım-enerji uyum rehberi; yenilenebilir enerji yer seçimi kriterleri; kaynak kullanımı etki değerlendirmesi
E2.1 Kırsal hizmet erişimini ve sosyal altyapıyı güçlendirme	Hizmet erişimi zayıf mahallelerin, yaşlı nüfus yoğunluğu olan alanların ve sosyal altyapı eksiklerinin belirlenmesi	Alt-bölgesel hizmet odakları, gezici hizmet modelleri ve dijital erişim programlarının uygulanması	Kırsal hizmet sunum modelinin kurumsallaştırılması ve düzenli izlenmesi	Çok yüksek	Alt-bölgesel kırsal hizmet merkezleri; gezici hizmet modelleri; dijital kırsal erişim programı
E2.2 Üretim sürekliliğini, üretici örgütlenmesini ve yerel ekonomik kapasiteyi destekleme	Üretici örgütlenmesi, kooperatif kapasitesi, genç ve kadın üretici potansiyelinin belirlenmesi	Kooperatif destekleri, ortak kullanım altyapıları, genç üretici programları ve yerel ürün desteklerinin uygulanması	Yerel üretim ekonomisinin, kısa tedarik zincirlerinin ve üretici-pazar bağlantılarının kalıcı hale getirilmesi	Yüksek	Kooperatif destek aracı; genç üretici programı; ortak kullanım altyapıları; yerel ürün destek modeli
E2.3 Dijital erişimi, yerel girişimciliği ve kırsal sosyal yaşamı güçlendirme	Dijital erişim eksiklerinin, boş yapıların ve sosyal yaşam destek ihtiyacının belirlenmesi	E-ticaret, yerel girişimcilik, yeniden işlevlendirme ve kırsal sosyal yaşam uygulamalarının başlatılması	Dijital erişim ve yerel girişimcilik desteklerinin kırsal kalkınma programlarıyla bütünlleştirilmesi	Orta-yüksek	Dijital kırsal erişim programı; boş yapıların yeniden işlevlendirilmesi rehberi; yerel girişimcilik destek modeli
E3.1 Kırsal-kentsel arayüzlerde yapılaşma ve arazi kullanımı baskısını yönetme	Kırsal-kentsel arayüz mahallelerinin, yapılaşma baskısı alanlarının ve yol boyu gelişme eğilimlerinin belirlenmesi	Kırsal yerleşim sınırı, yapılaşma eşiği, kırsal plan notları ve kırsal tasarım ilkelerinin geliştirilmesi	Arayüz yönetim modelinin planlama, ruhsat, izleme ve denetim süreçlerine yerleştirilmesi	Çok yüksek	Kırsal-kentsel arayüz yönetimi; kırsal yerleşim sınırı rehberi; kırsal plan notları; kırsal tasarım rehberi

Stratejik eylem	Kısa Vadeli Öncelikler	Orta Vadeli Öncelikler	Uzun Vadeli Öncelikler	Öncelik düzeyi	Planlama ve uygulama aracı
E3.2 Merkezilik avantajını kırsal üretim, hizmet erişimi ve pazar ilişkileri lehine kullanma	Merkezilik etkisi yüksek mahallelerin, üretici-pazar bağlantılarının ve kırsal lojistik potansiyelinin belirlenmesi	Üretici pazarı, kısa tedarik zinciri, belediye alım programı ve kırsal lojistik uygulamalarının geliştirilmesi	Merkezilik avantajına dayalı yerel ürün ekonomisinin kurumsallaştırılması	Yüksek	Kısa tedarik zinciri modeli; üretici pazarı aracı; kırsal lojistik düğümleri; belediye alım programları
E3.3 Turizm, rekreasyon ve mevsimsel nüfus baskılarını kırsal karakterle uyumlu biçimde yönetme	Turizm, ikinci konut, mevsimsel nüfus ve ziyaretçi baskısı taşıyan mahallelerin belirlenmesi	Ziyaretçi yönetimi, ikinci konut etki değerlendirmesi, su ve atık yönetimi ilkelerinin geliştirilmesi	Kıyı, yarımada ve kültürel çekicilik taşıyan kırsal alanlarda dengeli turizm yönetim modelinin kurulması	Yüksek	Kıyı kırsalı yönetim aracı; ziyaretçi yönetimi rehberi; ikinci konut etki değerlendirmesi
E4.1 Kırsal miras, kültürel peyzaj ve yerel kimlik envanterini oluşturma	Öncelikli kırsal miras, kültürel peyzaj ve yerel kimlik alanlarının belirlenmesi	Kırsal miras envanteri, kültürel peyzaj değerlendirmesi ve yeniden işlevlendirme önceliklerinin oluşturulması	Miras envanterinin planlama, izleme, eğitim ve yerel kalkınma süreçlerinde düzenli kullanılması	Orta-yüksek	Kırsal miras envanteri; kültürel peyzaj değerlendirme aracı; kırsal tasarım rehberi
E4.2 Kültürel mirası yerel ekonomi, eğitim, turizm ve topluluk yaşamıyla ilişkilendirme	Kültürel rota, yerel ürün, gastronomi, yeniden işlevlendirme ve topluluk kullanımı potansiyellerinin belirlenmesi	Kültürel rota, yerel ürün marka, yeniden işlevlendirme ve topluluk temelli kültür programlarının uygulanması	Kültürel mirasın yerel ekonomi, eğitim ve topluluk yaşamıyla kalıcı biçimde ilişkilendirilmesi	Orta-yüksek	Kültürel rota planlaması; yeniden işlevlendirme araçları; yerel ürün marka rehberi; ziyaretçi yönetimi rehberi
E5.1 Kırsal izleme ve veri tabanlı karar destek sistemini kurma	Gösterge setinin, veri kaynaklarının, izleme ölçeklerinin ve raporlama formatının belirlenmesi	Kırsal izleme sisteminin kurulması; dönemsel izleme raporlarının hazırlanması	Kırsal mahalle sınıflarının, önceliklerin ve strateji planının veri temelli olarak güncellenmesi	Çok yüksek	Kırsal izleme sistemi; mahalle sınıfları güncelleme yöntemi; izleme gösterge seti
E5.2 Çok aktörlü kırsal yönetim ve uygulama eşgüdüm modelini kurma	Paydaş haritasının, kurumsal rollerin ve uygulama sorumluluklarının belirlenmesi	Düzenli eşgüdüm toplantıları, mahalle geri bildirim mekanizmaları ve uygulama sorumluluk tablosunun oluşturulması	Kırsal yönetim modelinin kurumsallaştırılması ve uygulama programının düzenli izlenmesi	Çok yüksek	Kırsal yönetim modeli; uygulama sorumluluk tablosu; mahalle katılım ve geri bildirim yöntemi
E5.3 Kırsal proje geliştirme ve finansman kapasitesini güçlendirme	Fon olanaklarının, proje alanlarının ve yerel aktörlerin proje geliştirme kapasitesinin belirlenmesi	Proje geliştirme destek mekanizması, eğitim programları, proje havuzu ve finansman eşleştirme modelinin kurulması	Kırsal proje geliştirme kapasitesinin belediye, kooperatif ve yerel aktörler düzeyinde kalıcı hale getirilmesi	Yüksek	Proje geliştirme destek aracı; finansman eşleştirme modeli; kırsal proje havuzu; uygulama ortaklığı geliştirme rehberi

◀
Tablo 5.3 (devam).
Öncelikli Müdahale Programı

Harita 5.7, İzmir kırsalında strateji planı kapsamında öncelikli müdahale gerektiren alanları göstermektedir. Harita, koruma ve sınırlandırma, güçlendirme ve dengeleme, yönlendirme ve bütünleştirme eksenleri doğrultusunda; üretim havzaları, doğal eşikler, kırsal-kentsel arayüzler, hizmet erişimi zayıf mahalleler, enerji ve doğal kaynak baskısı alanları ile turizm ve ikinci konut baskısı taşıyan bölgeleri birlikte değerlendirmektedir.

Haritanın amacı, stratejik eylemlerin mekânsal karşılıklarını görünür kılmaktır. Harita, tekil bir arazi kullanım kararı olarak değil, öncelikli müdahale alanlarını gösteren stratejik yönlendirme haritası olarak değerlendirilmelidir. Uygulama sürecinde harita; izleme verileri, yerel geri bildirimler, kırsal mahalle sınıflarındaki değişimler ve yeni yatırım baskıları doğrultusunda güncellenebilir.

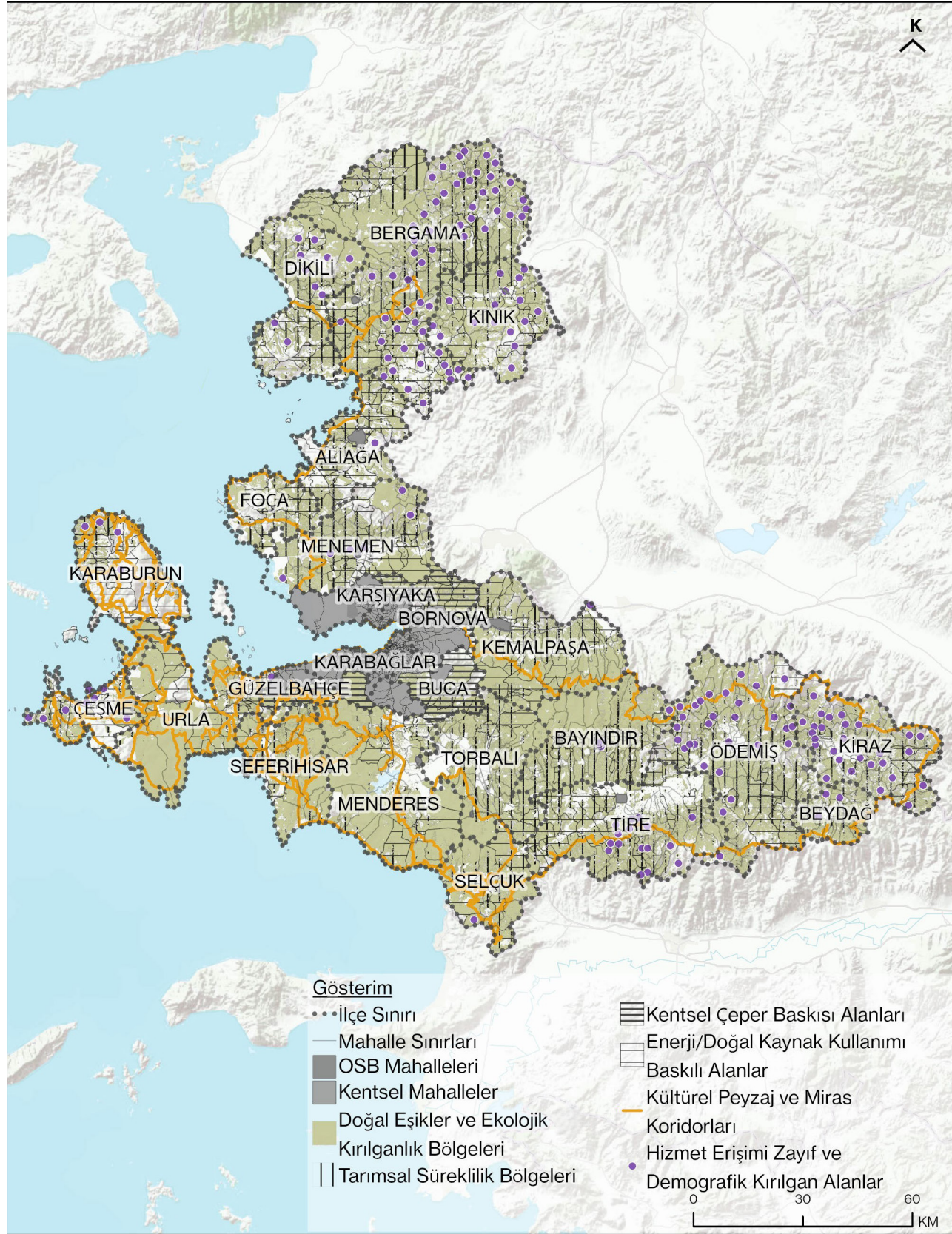
5.5 Uygulama ve Yönetişim Modeli

İzmir Kırsalı Strateji Planı'nın uygulanabilirliği, stratejik eylemlerin yalnızca tanımlanmasına değil, bu eylemlerin hangi kurumsal yapı, hangi aktörler arası işbirliği ve hangi uygulama düzeyi üzerinden hayata geçirileceğinin açık biçimde belirlenmesine bağlıdır. Kırsal alanlara ilişkin kararlar; tarım, çevre, altyapı, ulaşım, sosyal hizmetler, kültürel miras,

afet yönetimi, enerji, turizm, mekânsal planlama ve yerel ekonomi gibi farklı politika alanlarının kesişiminde yer almaktadır. Dolayısıyla uygulama süreci tek kurumlu ve doğrusal bir yapı üzerinden değil, çok aktörlü ve çok düzeyli bir yönetim modeliyle yürütülmelidir.

Uygulama ve yönetim modeli, İzmir Büyükşehir Belediyesi'nin il bütünündeki koordinasyon rolünü esas almakta; ilçe belediyeleri, muhtarlıklar, kooperatifler, üretici örgütleri, merkezi idare birimleri, meslek odaları, üniversiteler, sivil toplum kuruluşları ve yerel toplulukların sürece düzenli katılımını öngörmektedir. Bu model, strateji planının yalnızca üst ölçekli bir karar metni olarak kalmamasını; mahalle, ilçe, havza, alt bölge ve il ölçeklerinde uygulanabilir bir programa dönüşmesini amaçlamaktadır.

Yönetişim modelinin temel ilkeleri; kurumsal eşgüdüm, yerel katılım, veri temelli karar alma, kırsal mahalle sınıflarına duyarlı uygulama, izleme ve geri bildirim, paydaşlar arası sorumluluk paylaşımı ve uygulama kapasitesinin güçlendirilmesidir. Bu ilkeler doğrultusunda her stratejik eylem, ilgili uygulama düzeyi ve sorumlu-paydaş aktörlerle ilişkilendirilmelidir.

Tablo 5.4. Uygulama ve Yönetişim Modeli

Harita 5.7. İzmir Kırsalında Öncelikli Stratejik Müdahale Alanları

Uygulama düzeyi	Temel işlev	Öncü/sorumlu aktörler	Paydaş ve destekleyici aktörler	Temel çıktı
İl düzeyi	Strateji planının genel koordinasyonu, önceliklendirme, izleme, kurumlar arası eşgüdüm ve kaynak yönlendirme	İzmir Büyükşehir Belediyesi ilgili birimleri	Merkezi idare birimleri, kalkınma ajansı, üniversiteler, meslek odaları, il düzeyindeki üretici örgütleri ve sivil toplum kuruluşları	İl düzeyi uygulama programı; yıllık izleme raporu; kurumlar arası eşgüdüm takvimi
İlçe ve alt bölge düzeyi	Stratejik eylemlerin ilçe koşullarına uyarlanması, alt-bölgesel hizmet ve üretim odaklarının belirlenmesi, yerel uygulama önceliklerinin oluşturulması	İlçe belediyeleri; İzmir Büyükşehir Belediyesi bölgesel hizmet birimleri	Muhtarlıklar, kooperatifler, üretici örgütleri, ilçe düzeyindeki kamu kurumları, yerel dernekler	İlçe / alt bölge uygulama öncelikleri; hizmet ve üretim odakları; yerel işbirliği programları
Mahalle düzeyi	Yerel ihtiyaçların belirlenmesi, mahalle geri bildirimlerinin alınması, eylemlerin yerel düzeyde izlenmesi ve topluluk katılımının sağlanması	Muhtarlıklar; yerel topluluk temsilcileri	İlçe belediyeleri, kooperatifler, kadın ve gençlik grupları, üretici ağları, yerel dernekler	Mahalle ihtiyaç listesi; yerel geri bildirim notları; mahalle ölçeğinde uygulama önerileri
Havza ve üretim bölgesi düzeyi	Üretim havzalarının korunması, tarımsal üretim sürekliliği, su yönetimi, üretici örgütlenmesi ve değer zinciri ilişkilerinin güçlendirilmesi	İzmir Büyükşehir Belediyesi tarım ve kırsal hizmet birimleri; Tarım ve Orman Bakanlığı il/ilçe birimleri	Kooperatifler, üretici birlikleri, sulama birlikleri, ziraat odaları, yerel üretici ağları	Üretim havzası öncelikleri; tarımsal arazi koruma kararları; üretici destek programları
Kırsal-kentsel arayüz düzeyi	Yapılaşma baskısı, arazi kullanım dönüşümü, ikinci konut, yol boyu gelişme ve kentsel yayılmanın yönetilmesi	İzmir Büyükşehir Belediyesi planlama ve imar birimleri; ilçe belediyeleri	Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı ilgili birimleri, Tarım ve Orman Bakanlığı il/ilçe birimleri, meslek odaları, muhtarlıklar	Arayüz yönetim kararları; kırsal yerleşim sınırı ilkeleri; yapılaşma baskısı izleme çıktıları

Uygulama düzeyi	Temel işlev	Öncü/sorumlu aktörler	Paydaş ve destekleyici aktörler	Temel çıktı
Kültürel miras ve kırsal peyzaj düzeyi	Kırsal mimari, kültürel peyzaj, somut olmayan miras, yerel kimlik ve yeniden işlevlendirme potansiyellerinin korunması ve yaşatılması	İzmir Büyükşehir Belediyesi kültür, planlama ve kırsal hizmet birimleri; ilçe belediyeleri	Kültür ve Turizm Bakanlığı ilgili birimleri, koruma kurulları, üniversiteler, meslek odaları, yerel tarih ve kültür dernekleri, muhtarlıklar	Kırsal miras envanteri; kültürel peyzaj değerlendirmesi; yeniden işlevlendirme öncelikleri
İzleme ve değerlendirme düzeyi	Stratejik eylemlerin gerçekleşme durumunun, göstergelerin, mahalle sınıflarındaki değişimlerin ve uygulama sonuçlarının izlenmesi	İzmir Büyükşehir Belediyesi ilgili birimleri	İlçe belediyeleri, muhtarlıklar, üniversiteler, meslek odaları, kooperatifler, üretici örgütleri	Gösterge seti; dönemsel izleme raporu; güncelleme önerileri

Tablo 5.4 (devam).
Uygulama ve Yönetişim Modeli

Tablo 5.4, uygulama ve yönetim modelinin çok düzeyli yapısını göstermektedir. Buna göre il düzeyi stratejik koordinasyon ve izleme işlevini üstlenirken, ilçe ve alt bölge düzeyi eylemlerin yerel koşullara uyarlanmasını sağlar. Mahalle düzeyi, yerel ihtiyaçların ve geri bildirimlerin görünür kılındığı temel katılım ölçeğidir. Havza ve üretim bölgesi düzeyi, tarımsal üretim, su yönetimi ve değer zinciri ilişkileri açısından önem taşır. Kırsal-kentsel arayüz düzeyi, yapılaşma ve arazi kullanım baskılarının yönetilmesini sağlar. Kültürel miras ve kırsal peyzaj düzeyi ise yerel kimlik ve miras değerlerinin korunarak yaşatılmasına odaklanır.

Uygulama sürecinde her stratejik eylem için tek bir sorumlu kurum belirlemek yeterli değildir. Kırsal alana

ilişkin birçok konu, farklı kurumların yetki ve görev alanlarının kesişiminde yer almaktadır. Bu nedenle uygulama sorumluluğu; ana koordinasyon, teknik destek, yerel uygulama, veri sağlama, izleme ve geri bildirim işlevleri üzerinden paylaştırılmalıdır

Tablo 5.5, stratejik eylemlerin uygulanmasında hangi aktörlerin öne çıkacağını ve hangi alanlarda eşgüdüm kurulması gerektiğini göstermektedir. Bu çerçevede, uygulama sorumluluğunu yalnızca kurum adları üzerinden tanımlamak yerine, her müdahale alanının gerektirdiği koordinasyon ihtiyacını da görünür kılmaktadır.

Uygulama ve yönetim modelinin etkin çalışabilmesi için üç tamamlayıcı mekanizma önerilmektedir. Birincisi, il düzeyinde stratejik

Müdahale alanı	Ana koordinasyon	Temel paydaşlar	Koordinasyon ihtiyacı	Öncelikli çıktı
Tarım alanı kaybı ve üretim havzası bütünlüğü	İzmir Büyükşehir Belediyesi kırsal hizmetler, tarım ve planlama birimleri	Tarım ve Orman Bakanlığı il/ilçe birimleri, ilçe belediyeleri, kooperatifler, üretici örgütleri, sulama birlikleri, muhtarlıklar	Tarımsal arazi kullanımı, üretim havzası kararları, su yönetimi ve planlama kararlarının eşgüdümü	Tarım alanı kaybı izleme sistemi; üretim havzası koruma kararları
Doğal eşikler ve risk alanları	İzmir Büyükşehir Belediyesi planlama, çevre, afet ve iklim birimleri	AFAD, DSİ, Tarım ve Orman Bakanlığı il/ilçe birimleri, ilçe belediyeleri, üniversiteler, meslek odaları	Doğal eşik, afet riski, iklim kırılganlığı ve yapılaşma kararlarının birlikte değerlendirilmesi	Doğal eşik karar matrisi; risk duyarlı yerleşim kararları
Enerji, maden ve altyapı baskıları	İzmir Büyükşehir Belediyesi planlama, çevre ve altyapı birimleri	Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı ilgili birimleri, Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı ilgili birimleri, ilçe belediyeleri, yatırımcı kuruluşlar, muhtarlıklar, meslek odaları	Yatırım kararlarının tarım, mera, orman, su kaynakları, yerleşim dokusu ve yerel yaşam üzerindeki etkilerinin birlikte değerlendirilmesi	Yer seçimi kriterleri; kaynak kullanımı etki değerlendirmesi; rehabilitasyon ve izleme çerçevesi
Kırsal hizmet erişimi ve sosyal altyapı	İzmir Büyükşehir Belediyesi sosyal hizmet, ulaşım, kültür, sağlık destek ve kırsal hizmet birimleri	İlçe belediyeleri, muhtarlıklar, sağlık ve eğitim kurumları, yerel dernekler, sivil toplum kuruluşları	Hizmet erişimi zayıf mahallelerin belirlenmesi, gezici hizmet modelleri ve alt-bölgesel hizmet odaklarının kurulması	Kırsal hizmet erişimi haritası; gezici hizmet programı; alt-bölgesel hizmet merkezleri
Üretim sürekliliği ve yerel ekonomi	İzmir Büyükşehir Belediyesi tarım, kırsal kalkınma ve ekonomik destek birimleri	Kooperatifler, üretici örgütleri, ziraat odaları, kadın kooperatifleri, genç üretici ağları, ilçe belediyeleri	Üretici örgütlenmesi, ortak kullanım altyapıları, yerel ürün ekonomisi ve kısa tedarik zincirlerinin birlikte geliştirilmesi	Kooperatif destek programı; genç üretici destek programı; yerel ürün destek modeli
Kırsal-kentsel arayüz yönetimi	İzmir Büyükşehir Belediyesi planlama ve imar birimleri	İlçe belediyeleri, Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı ilgili birimleri, Tarım ve Orman Bakanlığı il/ilçe birimleri, muhtarlıklar, meslek odaları	Yapılaşma baskısı, yol boyu gelişme, ikinci konut, tarım alanı kaybı ve kırsal kimlik konularının birlikte yönetilmesi	Kırsal yerleşim sınırı ilkeleri; arayüz yönetim kararları; kırsal tasarım ilkeleri

Tablo 5.5. Stratejik Eylemlere Göre Uygulama Sorumluluk Çerçevesi

Müdahale alanı	Ana koordinasyon	Temel paydaşlar	Koordinasyon ihtiyacı	Öncelikli çıktı
Merkeziyetlik, pazar erişimi ve kırsal lojistik	İzmir Büyükşehir Belediyesi kırsal hizmetler, ulaşım ve ekonomik kalkınma birimleri	İlçe belediyeleri, kooperatifler, üretici örgütleri, pazar işletmeleri, lojistik aktörler, muhtarlıklar	Merkeziyetlik avantajının üretici-pazar ilişkileri, yerel ürün ekonomisi ve hizmet erişimi lehine kullanılması	Üretici pazarı modeli; kısa tedarik zinciri; kırsal lojistik odakları
Turizm, rekreasyon ve mevsimsel nüfus baskıları	İzmir Büyükşehir Belediyesi kültür, turizm, çevre, atık yönetimi ve planlama birimleri	İlçe belediyeleri, turizm paydaşları, yerel işletmeler, muhtarlıklar, kooperatifler, yerel topluluklar	Turizm, ikinci konut, mevsimsel nüfus, su tüketimi, atık yönetimi ve kırsal peyzaj baskılarının birlikte yönetilmesi	Ziyaretçi yönetimi ilkeleri; ikinci konut etki değerlendirmesi; kıyı kırsal yönetim çerçevesi
Kültürel miras ve kırsal peyzaj	İzmir Büyükşehir Belediyesi kültür, planlama ve kırsal hizmet birimleri	İlçe belediyeleri, Kültür ve Turizm Bakanlığı ilgili birimleri, koruma kurulları, üniversiteler, meslek odaları, yerel dernekler, muhtarlıklar	Kırsal mimari, kültürel peyzaj, somut olmayan miras ve yeniden işlevlendirme kararlarının birlikte geliştirilmesi	Kırsal miras envanteri; kültürel peyzaj değerlendirmesi; kültürel rota ve yeniden işlevlendirme öncelikleri
İzleme, yönetim ve proje geliştirme	İzmir Büyükşehir Belediyesi ilgili koordinasyon birimleri	İlçe belediyeleri, muhtarlıklar, kooperatifler, üretici örgütleri, üniversiteler, meslek odaları, kalkınma ajansı, sivil toplum kuruluşları	Uygulama sonuçlarının izlenmesi, verilerin güncellenmesi, paydaş geri bildiriminin alınması ve proje geliştirme kapasitesinin artırılması	Kırsal izleme sistemi; yönetim modeli; kırsal proje havuzu; yıllık izleme raporu

Tablo 5.5 (devam).
Stratejik Eylemlere Göre Uygulama Sorumluluk Çerçevesi

eşgüdüm mekanizmasıdır. Bu mekanizma, strateji planında yer alan eylemlerin yıllık uygulama programına dönüştürülmesini, kurumlar arası görev paylaşımının yapılmasını ve izleme sonuçlarının değerlendirilmesini sağlar.

İkincisi, ilçe ve alt bölge düzeyinde uygulama eşgüdümüdür. İzmir kırsalındakimahalleler,farklımekânsal,

ekonomik ve ekolojik koşullara sahip olduğundan, tüm eylemlerin aynı biçimde uygulanması mümkün değildir. İlçe ve alt bölge düzeyindeki eşgüdüm, stratejik eylemlerin yerel önceliklere uyarlanması ve uygulama kaynaklarının daha doğru yönlendirilmesini sağlar.

Üçüncüsü, mahalle düzeyinde yerel geri bildirim mekanizmasıdır.

Muhtarlıklar, kooperatifler, üretici örgütleri, kadın ve gençlik grupları, yerel dernekler ve mahalle sakinleri, uygulama sürecinin yalnızca yararlanıcıları değil, aynı zamanda bilgi sağlayıcı ve izleme aktörleridir. Yerel geri bildirimler, hizmet erişimi, üretim kapasitesi, yapılaşma baskısı, kültürel miras, sosyal ihtiyaçlar ve doğal kaynak kullanımı konularında düzenli olarak toplanmalıdır.

Yönetişim modeli, strateji planının sabit bir belge olarak kalmasını değil, uygulama sürecinde öğrenen ve güncellenen bir karar sistemi olarak işlemlerini hedeflemektedir. Bu nedenle uygulama sürecinde elde edilen veriler, izleme göstergeleri ve yerel geri bildirimler düzenli olarak değerlendirilmelidir. Bu değerlendirmeler, yıllık uygulama programlarının güncellenmesine, öncelikli müdahale alanlarının yeniden ele alınmasına ve kırsal mahalle sınıflarındaki değişimlerin izlenmesine katkı sağlayacaktır.

Bu çerçevede, İZ.KIRSAL Stratejik Çerçeve Belgesi (Cilt 02)'de tanımlanan uygulama ve yönetim modeli, strateji planının kurumsal sahiplenmesini, yerel düzeyde karşılık bulmasını ve izleme sonuçları doğrultusunda güncellenmesini sağlayan temel uygulama altyapısıdır.

5.6 İzleme ve Değerlendirme Gösterge Seti

İzmir Kırsal Strateji Planı'nın uygulanabilirliği, stratejik eylemlerin tanımlanması kadar, bu eylemlerin

düzenli olarak izlenmesine ve uygulama sonuçlarının değerlendirilmesine bağlıdır. İzleme ve değerlendirme çerçevesi, strateji planında tanımlanan amaç, hedef ve eylemlerin hangi göstergeler üzerinden takip edileceğini, hangi zaman aralıklarında raporlanacağını ve elde edilen bulguların uygulama programına nasıl yansıtılacağını tanımlamaktadır.

İzleme sistemi, yalnızca eylemlerin gerçekleşip gerçekleşmediğini kontrol eden teknik bir takip aracı olarak görülmemelidir. Bu sistem aynı zamanda kırsal mahallelerdeki mekânsal, sosyal, ekonomik, ekolojik ve kurumsal değişimleri düzenli olarak gözlemleyen bir karar destek mekanizmasıdır. Kırsal alanlarda nüfus yapısı, üretim kapasitesi, yapılaşma baskısı, hizmet erişimi, doğal kaynak kullanımı, iklim riskleri ve yerel örgütlenme kapasitesi zaman içinde değişmektedir. Bu nedenle strateji planının güncel kalabilmesi için izleme ve değerlendirme süreci sürekli bir öğrenme mekanizması olarak kurgulanmalıdır.

İzleme ve değerlendirme çerçevesi üç temel amaca hizmet etmektedir. Birincisi,stratejikeylemlerinuygulanma düzeyini ve zamanlamasını takip etmektir. İkincisi, kırsal mahallelerde ortaya çıkan değişimleri göstergeler aracılığıyla görünür kılmaktır. Üçüncüsü, izleme sonuçlarına dayanarak uygulama önceliklerinin, müdahale araçlarının ve kırsal mahalle sınıflarına ilişkin değerlendirmelerin gerektiğinde güncellenmesini sağlamaktır.

Bu çerçevede izleme sistemi; tarım alanları ve üretim havzaları, doğal eşikler ve risk alanları, enerji ve doğal kaynak baskıları, hizmet erişimi, üretim ve yerel ekonomi, dijital erişim, kırsal-kentsel arayüzler, merkezilik ve pazar ilişkileri, turizm ve mevsimsel nüfus baskıları, kültürel miras ve kırsal peyzaj, yönetim, proje geliştirme ve finansman kapasitesi başlıklarında düzenlenmiştir.

Tablo 5.6, strateji planının izlenmesi için kullanılabilecek temel gösterge setini tanımlamaktadır. Göstergeler, yalnızca nicel verilerden oluşmamalı; yerel geri bildirimler, saha gözlemleri, kurumsal değerlendirmeler ve mahalle ölçeğindeki nitel bilgilerle birlikte yorumlanmalıdır. Özellikle kırsal mahallelerde hizmet erişimi, yerel kapasite, kültürel miras, topluluk

yaşamı ve yönetim gibi başlıkların yalnızca sayısal göstergelerle değerlendirilmesi yeterli değildir. İzleme sistemi, nicel ve nitel veri kaynaklarını birlikte kullanan bütüncül bir yapıda ele alınmalıdır.

İzleme sürecinde göstergelerin düzenli olarak güncellenmesi önemlidir. Bazı göstergeler yıllık olarak izlenebilirken, bazıları daha uzun aralıklarla değerlendirilebilir. Örneğin tarım alanı kaybı, yapılaşma baskısı, hizmet erişimi ve proje uygulamaları yıllık olarak izlenmelidir. Buna karşılık kırsal mahalle sınıflarındaki yapısal değişimler, üretim havzası bütünlüğü, kültürel peyzaj değişimi ve strateji planının genel etkisi üç ya da beş yıllık dönemlerde daha sağlıklı değerlendirilebilir.

İzleme alanı	Temel gösterge	İzleme amacı	İzleme ölçeği	Veri kaynağı / sorumlu aktör
Tarım alanları ve üretim havzaları	Tarım alanı kaybı oranı; tarım dışı kullanıma baskısı; üretim havzası bütünlüğü; ürün deseni değişimi	Tarımsal üretim alanlarının korunma düzeyini ve üretim havzalarındaki dönüşümü izlemek	Mahalle, havza, ilçe	İzmir Büyükşehir Belediyesi ilgili birimleri; Tarım ve Orman Bakanlığı il/ilçe birimleri; ilçe belediyeleri; kooperatifler
Doğal eşikler ve risk alanları	Doğal eşiklerle çakışan yapılaşma ve yatırım kararları; yangın, taşkın, erozyon, kuraklık ve deprem riski taşıyan mahalle sayısı	Doğal eşiklerin ve afet/iklim risklerinin karar süreçlerine ne ölçüde yansıdığını izlemek	Mahalle, alt bölge, il	İzmir Büyükşehir Belediyesi çevre, planlama, afet ve iklim birimleri; AFAD; DSİ; ilgili bakanlık birimleri
Enerji, maden ve doğal kaynak baskıları	Tarım, mera, orman ve su kaynaklarıyla çakışan yatırım kararları; çevresel izleme raporları; rehabilitasyon yükümlülüğü bulunan alanlar	Enerji, maden ve altyapı yatırımlarının kırsal alan üzerindeki etkilerini izlemek	Mahalle, ilçe, alt bölge	İzmir Büyükşehir Belediyesi; ilçe belediyeleri; ilgili bakanlık birimleri; yatırımcı kuruluşlar; meslek odaları

Tablo 5.6. İzleme ve Değerlendirme Gösterge Seti

İzleme alanı	Temel gösterge	İzleme amacı	İzleme ölçeği	Veri kaynağı / sorumlu aktör
Hizmet erişimi ve sosyal altyapı	Sağlık, eğitim, sosyal hizmet, kültürel hizmet ve toplu taşıma erişim süresi; gezici hizmetlerden yararlanan mahalle sayısı	Hizmet erişimi eşitsizliklerini ve sosyal altyapı güçlenmesini izlemek	Mahalle, ilçe, alt bölge	İzmir Büyükşehir Belediyesi sosyal hizmet, ulaşım ve kültür birimleri; ilçe belediyeleri; muhtarlıklar
Üretim sürekliliği ve yerel ekonomi	Aktif üretici sayısı; kooperatif ve üretici örgütü sayısı; genç ve kadın üretici katılımı; yerel ürün satış hacmi	Kırsal üretim kapasitesi, örgütlenme ve yerel ekonomik canlılığı izlemek	Mahalle, havza, ilçe	İzmir Büyükşehir Belediyesi kırsal hizmetler ve tarım birimleri; kooperatifler; üretici örgütleri; ziraat odaları
Dijital erişim ve yerel girişimcilik	Dijital erişim düzeyi; e-ticaret kullanan üretici sayısı; yerel girişimcilik programlarından yararlanan kişi ve kuruluş sayısı	Kırsal mahallelerde dijital kapasite ve girişimcilik olanaklarını izlemek	Mahalle, ilçe	İzmir Büyükşehir Belediyesi; ilçe belediyeleri; iletişim altyapısı sağlayıcıları; kooperatifler; yerel girişimci ağları
Kırsal-kentsel arayüzler	Yeni yapılaşma eğilimi; arazi kullanım değişikliği sayısı; ikinci konut artışı; yol boyu gelişme yoğunluğu; tarım alanı kaybı	Kentsel yayılma, yapılaşma ve arazi kullanım dönüşümünü izlemek	Mahalle, ilçe, arayüz bölgesi	İzmir Büyükşehir Belediyesi planlama ve imar birimleri; ilçe belediyeleri; ilgili bakanlık birimleri
Merkezilik ve pazar ilişkileri	Üretici-pazar bağlantısı kurulan mahalle sayısı; kısa tedarik zincirine dahil edilen üretici sayısı; belediye alım programına dahil edilen ürün sayısı	Merkezilik avantajının üretim ve pazar ilişkilerine katkısını izlemek	Mahalle, ilçe, alt bölge	İzmir Büyükşehir Belediyesi; ilçe belediyeleri; kooperatifler; pazar işletmeleri; üretici örgütleri
Turizm, rekreasyon ve mevsimsel nüfus baskıları	Mevsimsel nüfus yoğunluğu; ikinci konut artışı; su tüketimi; atık miktarı; ziyaretçi yoğunluğu	Turizm ve mevsimsel kullanım baskılarının kırsal yaşam ve doğal kaynaklar üzerindeki etkisini izlemek	Mahalle, kıyı-yarımada alt bölgesi, ilçe	İzmir Büyükşehir Belediyesi turizm, çevre, su ve atık yönetimi birimleri; ilçe belediyeleri; yerel işletmeler
Kültürel miras ve kırsal peyzaj	Envantere alınan miras unsuru sayısı; yeniden işlevlendirilen yapı sayısı; kültürel rota kapsamına alınan mahalle sayısı; kültürel etkinlik sayısı	Kırsal miras, kültürel peyzaj ve yerel kimlik değerlerinin korunma ve yaşatılma düzeyini izlemek	Mahalle, kültürel rota, ilçe	İzmir Büyükşehir Belediyesi kültür ve planlama birimleri; ilçe belediyeleri; koruma kurulları; üniversiteler; yerel dernekler

Tablo 5.6 (devam). İzleme ve Değerlendirme Gösterge Seti

İzleme alanı	Temel gösterge	İzleme amacı	İzleme ölçeği	Veri kaynağı / sorumlu aktör
Yönetişim ve yerel katılım	Eşgüdüm toplantısı sayısı; katılan kurum ve aktör sayısı; mahalle geri bildirim sayısı; uygulama sorumluluğu tanımlanan eylem sayısı	Uygulama sürecinde kurumsal eşgüdüm ve yerel katılım düzeyini izlemek	Mahalle, ilçe, il	İzmir Büyükşehir Belediyesi koordinasyon birimleri; ilçe belediyeleri; muhtarlıklar; kooperatifler; yerel paydaşlar
Proje geliştirme ve finansman kapasitesi	Hazırlanan proje sayısı; destek almaya hak kazanan proje sayısı; sağlanan fon tutarı; proje geliştirme eğitimlerine katılan aktör sayısı	Strateji planının uygulanmasına yönelik proje ve finansman kapasitesini izlemek	Mahalle, ilçe, il	İzmir Büyükşehir Belediyesi; ilçe belediyeleri; kalkınma ajansı; kooperatifler; üniversiteler; sivil toplum kuruluşları

Tablo 5.6 (devam). İzleme ve Değerlendirme Gösterge Seti

Tablo 5.7, izleme ve değerlendirme sürecinin yalnızca raporlama faaliyeti olmadığını; veri güncelleme, yıllık değerlendirme, uygulama programı revizyonu, ara değerlendirme, strateji planı güncellemesi ve yerel öğrenme süreçlerinden oluşan döngüsel bir yapı olduğunu göstermektedir. Bu döngü, strateji planının uygulama sürecinde esnekliğini ve güncelliğini korumasını sağlar.

İzleme ve değerlendirme sürecinde yıllık raporlama temel araçlardan biridir. Yıllık izleme raporu, stratejik eylemlerin gerçekleşme durumunu, uygulamada karşılaşılan sorunları, öncelikli müdahale alanlarındaki değişimleri ve bir sonraki yıl için önerilen uygulama adımlarını içermelidir. Bu rapor, yalnızca kurum içi değerlendirme belgesi olarak değil, paydaşlarla paylaşılabilecek bir izleme ve hesap verebilirlik aracı olarak da kullanılmalıdır.

Üç yıllık ara değerlendirme, strateji planının orta vadeli etkilerini anlamak için önemlidir. Bu değerlendirmede uygulama araçlarının yeterliliği, kırsal mahalle sınıflarındaki değişim eğilimleri, hizmet erişimi ve üretim kapasitesindeki gelişmeler, yapılaşma baskısındaki değişimler, yönetim modelinin işleyişi ve yerel paydaşların uygulama sürecine katılımı birlikte ele alınmalıdır.

Beş yıllık güncelleme ise strateji planının bütüncül olarak yeniden değerlendirilmesini sağlar. Bu süreçte vizyon, temel ilkeler, stratejik amaçlar, hedefler, eylem alanları, öncelikli müdahale programı ve gösterge seti birlikte gözden geçirilmelidir. Güncelleme süreci, yeni veri setleri, yerel geri bildirimler, değişen mevzuat, yeni yatırım baskıları, iklim ve afet riskleri, üretim yapısındaki değişimler ve kurumsal kapasiteye ilişkin bulgular dikkate alınarak yürütülmelidir.

İzleme ve değerlendirme çerçevesinin etkinliği, veri kaynaklarının düzenli güncellenmesine ve kurumlar arası veri paylaşımına bağlıdır. Söz konusu sebeple kırsal izleme sistemi, farklı kurumlar tarafından üretilen verileri ortak bir karar destek mantığı içinde bir araya getirmelidir. Arazi kullanımı, yapılaşma, tarımsal üretim, su kaynakları, hizmet erişimi,

nüfus, ulaşım, sosyal altyapı, kültürel miras ve yerel ekonomi verilerinin birlikte değerlendirilmesi, strateji planının uygulanma kapasitesini güçlendirecektir.

Bu çerçevede izleme ve değerlendirme sistemi, İZ.KIRSAL Stratejik Çerçeve Belgesi (Cilt 02)'de tanımlanan strateji planının uygulama performansını takip eden, uygulama programını

İzleme aşaması	Zamanlama	Temel içerik	Sorumlu / ilişkili aktörler	Beklenen çıktı
Veri toplama ve güncelleme	Sürekli / yıllık	Mahalle, ilçe, havza ve il düzeyindeki göstergelerin güncellenmesi; kurumsal verilerin toplanması; yerel geri bildirimlerin alınması	İzmir Büyükşehir Belediyesi ilgili birimleri; ilçe belediyeleri; muhtarlıklar; kooperatifler; ilgili kamu kurumları	Güncel veri seti; mahalle bazlı izleme girdileri
Yıllık izleme değerlendirmesi	Yılda bir	Stratejik eylemlerin gerçekleşme durumu; kısa vadeli önceliklerin ilerlemesi; uygulama sorunları; yeni baskı alanları	İzmir Büyükşehir Belediyesi koordinasyon birimi; ilgili belediye birimleri; ilçe belediyeleri; paydaş kurumlar	Yıllık kırsal izleme raporu
Uygulama programı güncellemesi	Yılda bir	İzleme sonuçlarına göre yıllık uygulama önceliklerinin, sorumlu aktörlerin ve kaynak ihtiyaçlarının gözden geçirilmesi	İzmir Büyükşehir Belediyesi; ilçe belediyeleri; ilgili kurumlar	Güncellenmiş yıllık uygulama programı
Ara değerlendirme	Üç yılda bir	Stratejik eylemlerin orta vadeli etkileri; mahalle sınıflarındaki değişim eğilimleri; müdahale araçlarının yeterliliği	İzmir Büyükşehir Belediyesi; üniversiteler; meslek odaları; ilçe belediyeleri; yerel paydaşlar	Ara değerlendirme raporu; revizyon önerileri
Strateji planı güncellemesi	Beş yılda bir	Vizyon, amaç, hedef, eylem, öncelik ve gösterge setinin bütüncül olarak gözden geçirilmesi	İzmir Büyükşehir Belediyesi; ilgili kamu kurumları; ilçe belediyeleri; yerel aktörler; uzman paydaşlar	Güncellenmiş strateji planı
Yerel geri bildirim ve öğrenme	Sürekli / dönemsel	Mahalle ölçeğinde uygulama deneyimlerinin, yerel ihtiyaçların ve uygulama sorunlarının değerlendirilmesi	Muhtarlıklar; kooperatifler; üretici örgütleri; yerel topluluklar; ilçe belediyeleri	Yerel geri bildirim notları; uygulama iyileştirme önerileri

Tablo 5.7. İzleme ve Değerlendirme Döngüsü

güncelleyen ve kırsal mahallelerdeki değişimi düzenli olarak görünür kılan temel karar destek mekanizmasıdır. Böylece strateji planı, sabit bir belge olarak değil, veri, uygulama deneyimi ve yerel geri bildirimle sürekli güncellenen bir planlama ve yönetim aracı olarak işler.

5.7 Planlama Araçlarına Aktarım Çerçevesi

Planlama araçlarına aktarım çerçevesi, İzmir Kırsal Strateji Planı'nda tanımlanan stratejik amaç, hedef ve eylemlerin hangi araçlarla uygulanabilir hale getirileceğini göstermektedir. Bu bölümde yer alan hizmet sunumu, üretim desteği, yönetim, izleme ve program başlıkları stratejik uygulama araçlarını; Cilt 03'te tanımlanan araçlar ise bu kararların mekânsal ve teknik planlama karşılıklarını ifade etmektedir. Böylece stratejik kararlar ile teknik planlama araçları arasındaki işlev ayrımı korunmaktadır.

Aktarım çerçevesi, İZ.KIRSAL Stratejik Çerçeve Belgesi (Cilt 02)'nin kendi içinde uygulanabilir bir strateji planı olarak kullanılmasını güçlendirmektedir. Bu çerçeve sayesinde her stratejik eylem; ilgili müdahale eksenini, öncelikli kırsal mahalle sınıfları, uygulama düzeyi ve planlama-uygulama aracıyla birlikte okunabilmektedir. Böylece strateji planı, uygulayıcı kurumlar için yalnızca ne yapılacağını değil, hangi araçlarla yapılacağını da gösteren bir karar sistemi sunmaktadır.

Planlama ve uygulama araçları beş ana grup altında ele alınmaktadır. Birinci grup, koruma ve sınırlandırma araçlarıdır. Bu araçlar tarım alanları, üretim havzaları, doğal eşikler, risk alanları, mera, orman, su kaynakları ve kırsal yerleşim dokusu üzerinde oluşan baskıların kontrol altına alınmasına yöneliktir. İkinci grup, güçlendirme ve dengeleme araçlarıdır. Bu araçlar hizmet erişimi, sosyal altyapı, üretici örgütlenmesi, yerel ekonomi, dijital erişim ve topluluk kapasitesini desteklemektedir. Üçüncü grup, yönlendirme ve bütünleştirme araçlarıdır. Bu araçlar kırsal-kentsel arayüzler, merkezilik etkisi, pazar ilişkileri, turizm, ikinci konut ve mevsimsel nüfus baskılarının yönetilmesine odaklanmaktadır. Dördüncü grup, kültürel süreklilik ve kırsal peyzaj araçlarıdır. Bu araçlar kırsal miras, kültürel peyzaj, yerel kimlik, kültürel rotalar ve yeniden işlevlendirme süreçlerini kapsamaktadır. Beşinci grup ise izleme, yönetim ve uygulama destek araçlarıdır. Bu araçlar veri tabanlı izleme, mahalle sınıflarının güncellenmesi, uygulama sorumluluğu, proje geliştirme ve finansman kapasitesini güçlendirmektedir.

Tablo 5.8, stratejik eylemler ile planlama ve uygulama araçları arasındaki ilişkiyi göstermektedir. Bu ilişki, strateji planının uygulanabilirliği açısından temel önemdedir. Çünkü her stratejik eylem, farklı uygulama ölçeklerine, farklı aktör gruplarına ve farklı araç türlerine ihtiyaç duymaktadır. Örneğin tarım alanı kaybının önlenmesi için arazi kullanım

izleme sistemi ve tarımsal arazi koruma aracı gerekirken, hizmet erişiminin güçlendirilmesi için alt-bölgesel hizmet merkezleri ve gezici hizmet modelleri öne çıkmaktadır. Benzer biçimde kırsal-kentsel arayüzlerde yapılaşma baskısının yönetilmesi, kırsal yerleşim sınırı ilkeleri, kırsal plan notları ve kırsal tasarım rehberiyle desteklenmelidir.

Planlama araçlarına aktarım sürecinde her aracın belirli bir format içinde tanımlanması gerekmektedir. Bu format, aracın hangi stratejik eylemle ilişkili olduğunu, hangi kırsal mahalle sınıflarında öncelikli kullanılacağını, hangi kurumların sorumluluk alacağını ve hangi göstergelerle izleneceğini göstermelidir.

Stratejik eylem	Baskın müdahale eksenini	Öncelikli kırsal mahalle sınıfları	Planlama ve uygulama aracı grubu	Planlama ve uygulama aracı
E1.1 Tarım alanı kaybını önleme ve üretim havzası bütünlüğünü koruma	Koruma ve sınırlandırma	Kentsel Çeper Baskısı Altındaki Kırsal Mahalleler; Üretim ve Enerji Dönüşümü Mahalleleri; Korunmuş Ancak Gerileyen Tarımsal Kırsal Mahalleler	Koruma ve sınırlandırma araçları	Havza temelli üretim planlaması; tarımsal arazi koruma aracı; arazi kullanım izleme sistemi
E1.2 Doğal eşikleri ve risk alanlarını planlama kararlarına entegre etme	Koruma ve sınırlandırma	Doğal eşiklerle çakışan tüm kırsal mahalle sınıfları	Koruma ve sınırlandırma araçları	Doğal eşik karar matrisi; risk duyarlı yerleşim kararları; doğa temelli risk azaltma araçları; kırsal afet dayanıklılığı rehberi
E1.3 Enerji, maden ve altyapı yatırımlarını kırsal alanlarla uyumlandırma	Koruma ve sınırlandırma; yönlendirme ve bütünleştirme	Üretim ve Enerji Dönüşümü Mahalleleri; Kentsel Çeper Baskısı Altındaki Kırsal Mahalleler; doğal kaynak baskısı altındaki mahalleler	Koruma ve sınırlandırma araçları; yönlendirme ve bütünleştirme araçları	Tarım-enerji uyum rehberi; yenilenebilir enerji yer seçimi kriterleri; kaynak kullanımı etki değerlendirme; çevresel izleme ve rehabilitasyon kontrol listesi
E2.1 Kırsal hizmet erişimini ve sosyal altyapıyı güçlendirme	Güçlendirme ve dengeleme	Altyapılı Durağan Kırsal Mahalleler; Korunmuş Ancak Gerileyen Tarımsal Kırsal Mahalleler; hizmet erişimi zayıf mahalleler	Güçlendirme ve dengeleme araçları	Alt-bölgesel kırsal hizmet merkezleri; gezici hizmet modelleri; dijital kırsal erişim programı; kırsal sosyal donatı standartları
E2.2 Üretim sürekliliğini, üretici örgütlenmesini ve yerel ekonomik kapasiteyi destekleme	Güçlendirme ve dengeleme	Korunmuş Ancak Gerileyen Tarımsal Kırsal Mahalleler; Altyapılı Durağan Kırsal Mahalleler; üretim havzalarında yer alan mahalleler	Güçlendirme ve dengeleme araçları	Kooperatif destek aracı; genç üretici programı; ortak kullanım altyapıları; yerel ürün destek modeli; kısa tedarik zinciri modeli

Tablo 5.8. Stratejik Eylemler ile Planlama ve Uygulama Araçları Arasındaki Aktarım Matrisi

Stratejik eylem	Baskın müdahale eksen	Öncelikli kırsal mahalle sınıfları	Planlama ve uygulama aracı grubu	Planlama ve uygulama aracı
E2.3 Dijital erişimi, yerel girişimciliği ve kırsal sosyal yaşamı güçlendirme	Güçlendirme ve dengeleme; yönlendirme ve bütünleştirme	Altyapılı Durağan Kırsal Mahalleler; Merkezilik Etkisi Yüksek Kırsal Mahalleler; hizmet ve erişim kapasitesi gelişebilir mahalleler	Güçlendirme ve dengeleme araçları	Dijital kırsal erişim programı; boş yapıların yeniden işlevlendirilmesi rehberi; kırsal sosyal yaşam destek aracı; yerel girişimcilik destek modeli
E3.1 Kırsal-kentsel arayüzlerde yapılaşma ve arazi kullanımı baskısını yönetme	Koruma ve sınırlandırma; yönlendirme ve bütünleştirme	Kentsel Çeper Baskısı Altındaki Kırsal Mahalleler; Merkezilik Etkisi Yüksek Kırsal Mahalleler; kıyı ve yarımada kırsalındaki mahalleler	Yönlendirme ve bütünleştirme araçları; koruma ve sınırlandırma araçları	Kırsal-kentsel arayüz yönetimi; kırsal yerleşim sınırı rehberi; kırsal plan notları; kırsal tasarım rehberi; arazi kullanım izleme sistemi
E3.2 Merkezilik avantajını kırsal üretim, hizmet erişimi ve pazar ilişkileri lehine kullanma	Yönlendirme ve bütünleştirme; güçlendirme ve dengeleme	Merkezilik Etkisi Yüksek Kırsal Mahalleler; Altyapılı Durağan Kırsal Mahalleler; pazar erişimi güçlü üretim mahalleleri	Yönlendirme ve bütünleştirme araçları; güçlendirme ve dengeleme araçları	Kısa tedarik zinciri modeli; üretici pazarı aracı; kırsal lojistik düğümleri; belediye alım programları; yerel ürün destek modeli
E3.3 Turizm, rekreasyon ve mevsimsel nüfus baskılarını kırsal karakterle uyumlu biçimde yönetme	Yönlendirme ve bütünleştirme; koruma ve sınırlandırma	Kıyı ve yarımada kırsalındaki mahalleler; Kentsel Çeper Baskısı Altındaki Kırsal Mahalleler; kültürel ve doğal çekicilik taşıyan mahalleler	Yönlendirme ve bütünleştirme araçları	Kıyı kırsalı yönetim aracı; ziyaretçi yönetimi rehberi; ikinci konut etki değerlendirmesi; kırsal peyzaj koruma ilkeleri
E4.1 Kırsal miras, kültürel peyzaj ve yerel kimlik envanterini oluşturma	Koruma ve sınırlandırma	Korunmuş Ancak Gerileyen Tarımsal Kırsal Mahalleler; Merkezilik Etkisi Yüksek Kırsal Mahalleler; miras ve peyzaj değeri taşıyan mahalleler	Kültürel süreklilik ve kırsal peyzaj araçları	Kırsal miras envanteri; kültürel peyzaj değerlendirme aracı; kırsal tasarım rehberi; yeniden işlevlendirme ilkeleri
E4.2 Kültürel mirası yerel ekonomi, eğitim, turizm ve topluluk yaşamıyla ilişkilendirme	Yönlendirme ve bütünleştirme; güçlendirme ve dengeleme	Korunmuş Ancak Gerileyen Tarımsal Kırsal Mahalleler; Altyapılı Durağan Kırsal Mahalleler; Merkezilik Etkisi Yüksek Kırsal Mahalleler	Kültürel süreklilik ve kırsal peyzaj araçları; güçlendirme ve dengeleme araçları	Kültürel rota planlaması; kırsal tasarım rehberi; yeniden işlevlendirme araçları; yerel ürün marka rehberi; ziyaretçi yönetimi rehberi

Tablo 5.8 (devam).
Stratejik Eylemler ile Planlama ve Uygulama Araçları Arasındaki Aktarım Matrisi

Stratejik eylem	Baskın müdahale eksen	Öncelikli kırsal mahalle sınıfları	Planlama ve uygulama aracı grubu	Planlama ve uygulama aracı
E5.1 Kırsal izleme ve veri tabanlı karar destek sistemini kurma	Yönlendirme ve bütünleştirme	Tüm kırsal mahalle sınıfları	İzleme, yönetim ve uygulama destek araçları	Kırsal izleme sistemi; mahalle sınıfları güncelleme yöntemi; izleme gösterge seti; arazi kullanım izleme sistemi
E5.2 Çok aktörlü kırsal yönetim ve uygulama eşgüdüm modelini kurma	Güçlendirme ve dengeleme; yönlendirme ve bütünleştirme	Tüm kırsal mahalle sınıfları	İzleme, yönetim ve uygulama destek araçları	Kırsal yönetim modeli; uygulama sorumluluk tablosu; mahalle katılım ve geri bildirim yöntemi; kurumlar arası işbirliği şablonları
E5.3 Kırsal proje geliştirme ve finansman kapasitesini güçlendirme	Güçlendirme ve dengeleme; yönlendirme ve bütünleştirme	Tüm kırsal mahalle sınıfları; hizmet erişimi zayıf, üretim kapasitesi kırılgan, kültürel miras potansiyeli yüksek ve dönüşüm baskısı altındaki mahalleler	İzleme, yönetim ve uygulama destek araçları	Proje geliştirme destek aracı; finansman eşleştirme modeli; kırsal proje havuzu şablonu; uygulama ortaklığı geliştirme rehberi

Tablo 5.8 (devam).
Stratejik Eylemler ile Planlama ve Uygulama Araçları Arasındaki Aktarım Matrisi

Tablo 5.9'da tanımlanan araç kartı formatı, strateji planının uygulama sürecinde ortak bir teknik dil kurulmasını sağlar. Böylece farklı kurumlar, ilçeler ve mahalleler arasında araçların nasıl kullanılacağına ilişkin tutarlı bir çerçeve oluşur. Araç kartları, planlama kararlarının yerel koşullara göre uyarlanmasını kolaylaştırırken, uygulama sonuçlarının izlenmesine de olanak tanır.

Planlama araçlarına aktarım çerçevesi, strateji planının uygulamaya geçişinde üç temel işlev üstlenmektedir. Birinci işlev, stratejik eylemlerin somut araçlarla ilişkilendirilmesidir. İkinci işlev, farklı kırsal mahalle sınıfları için hangi araçların öncelikli kullanılacağını göstermesidir. Üçüncü

işlev ise uygulama sürecinde izleme, değerlendirme ve güncelleme için ortak bir karar destek zemini oluşturmasıdır.

Bu çerçevede İZ.KIRSAL Stratejik Çerçeve Belgesi (Cilt 02), İzmir kırsalı için stratejik kararları, öncelikli müdahale programını, yönetim modelini, izleme sistemini ve planlama araçlarına aktarım mantığını bir arada sunmaktadır. İZ.KIRSAL Planlama Araçları ve Uygulama Rehberi (Cilt 03) ise bu stratejik kararların mekânsal ve teknik planlama araçlarına nasıl dönüştürüleceğini; karar kriterleri, kontrol listeleri, uygulama adımları ve kullanım koşulları üzerinden ayrıntılandıran tamamlayıcı belgedir.

6 Sonuç

Sonuç olarak planlama araçlarına aktarım çerçevesi, strateji planının uygulama kapasitesini güçlendiren ana bileşenlerden biridir. Bu çerçeve, stratejik kararların mekânsal, kurumsal ve yerel düzeyde karşılık bulmasını; uygulama sürecinde hangi

araçların kullanılacağıının önceden tanımlanmasını; izleme sonuçlarına göre araçların güncellenebilmesini sağlar. Böylece İzmir kırsalı için geliştirilen strateji planı, uygulanabilir, izlenebilir ve güncellenebilir bir karar sistemi olarak işler.

Araç kartı bileşeni	Açıklama
Araç adı	Kullanılacak planlama, uygulama, izleme, yönetim veya destek aracının adı
İlişkili stratejik amaç ve eylem	Aracın hangi stratejik amaç, hedef ve eylemle bağlantılı olduğu
İlişkili müdahale eksen	Aracın koruma ve sınırlandırma, güçlendirme ve dengeleme, yönlendirme ve bütünleştirme eksenleriyle ilişkisi
Öncelikli kırsal mahalle sınıfları	Aracın öncelikli olarak hangi kırsal mahalle sınıflarında kullanılacağı
Uygulama ölçeği	Mahalle, ilçe, havza, alt bölge, kırsal-kentsel arayüz veya il ölçeği
Temel kullanım amacı	Aracın çözmeyi hedeflediği sorun veya destekleyeceği potansiyel
Karar kriterleri	Aracın uygulanmasında kullanılacak temel eşikler, ölçütler, öncelikler ve değerlendirme başlıkları
Uygulama adımları	Aracın hangi aşamalarla uygulanacağı
Sorumlu ve paydaş aktörler	Aracın uygulanmasında rol alacak kurumlar, yerel aktörler ve destekleyici paydaşlar
Veri ihtiyacı	Aracın uygulanabilmesi için gerekli mekânsal, istatistiksel, kurumsal ve yerel bilgi kaynakları
Beklenen çıktılar	Eylem sonucunda üretilmesi beklenen karar, program, model, envanter, rehber veya uygulama çıktıları
İzleme göstergeleri	Eylemin ilerleme ve etkisini izlemek için kullanılacak göstergeler
Güncelleme yöntemi	Aracın hangi sıklıkla ve hangi veri kaynaklarına göre güncelleneceği

Tablo 5.9. Planlama ve Uygulama Aracı Kartı
Asgari İçeriği

İZ.KIRSAL Stratejik Çerçeve Belgesi (Cilt 02), İzmir kırsalına ilişkin mevcut durum analizlerini, kırsal mahalle sınıflamasını, stratejik sentez bulgularını, politika ve mevzuat uyum değerlendirmesini, stratejik amaçları, öncelikli müdahale programını, uygulama-yönetişim modelini ve izleme-değerlendirme çerçevesini bir araya getiren bütünleşik bir strateji planı belgesidir.

Bu belge, İzmir kırsalını tek tip ve homojen bir alan olarak ele almamaktadır. Aksine üretim havzaları, doğal eşikler, kırsal yerleşim dokuları, kültürel peyzajlar, kırsal-kentsel arayüzler, hizmet erişimi farklılıkları, demografik kırılگانlıklar, yerel ekonomi ilişkileri ve dönüşüm baskıları üzerinden farklılaşan bir kırsal sistem olarak değerlendirmektedir. Bu nedenle, İZ.KIRSAL Stratejik Çerçeve Belgesi (Cilt 02)’de geliştirilen stratejik çerçeve, kırsal mahalle sınıflarına duyarlı, mekânsal öncelikleri gözeten ve uygulama kapasitesini dikkate alan bir yaklaşıma dayanmaktadır.

İZ.KIRSAL Stratejik Çerçeve Belgesi (Cilt 02)’nin temel katkısı, Cilt 01’de ortaya konulan analiz bulgularını stratejik karar sistemine dönüştürmesidir. Bu dönüşüm üç ana müdahale ekseninden kurulmuştur: koruma ve sınırlandırma, güçlendirme ve dengeleme, yönlendirme ve bütünleştirme. Koruma ve sınırlandırma eksen; tarım alanları, üretim havzaları, doğal eşikler, kırsal miras ve yapılaşma baskısı altındaki alanların korunmasına odaklanmaktadır. Güçlendirme ve dengeleme eksen; hizmet erişimi, sosyal altyapı, yerel kapasite, üretici örgütlenmesi ve kırsal yaşam kalitesinin desteklenmesini hedeflemektedir. Yönlendirme ve bütünleştirme eksen ise kırsal-kentsel ilişkiler, merkezilik etkisi, turizm, enerji, pazar bağlantıları ve dönüşüm baskılarının kırsal karakterle uyumlu biçimde yönetilmesini amaçlamaktadır.

Bu üç müdahale eksen, beş stratejik amaç altında somutlaştırılmıştır. Stratejik amaçlar; üretim havzalarını, tarım alanlarını, doğal eşikleri ve kırsal mirası korumak; kırsal mahallelerde yaşam kalitesini, hizmet erişimini ve yerel kapasiteyi güçlendirmek; kırsal-kentsel ilişkileri, merkezilik etkisini ve dönüşüm baskılarını yönlendirmek; kültürel mirası, kırsal peyzajı ve yerel kimliği koruyarak yaşatmak; uygulama, izleme ve yönetim kapasitesini kurumsallaştırmak başlıklarında tanımlanmıştır. Bu amaçlar, İzmir kırsalının temel sorun alanlarını

ve gelişme potansiyellerini birlikte ele alan bütünlük bir strateji sistemi oluşturmaktadır.

Strateji planının uygulanabilirliği, stratejik eylem kartları ve öncelikli müdahale programı ile güçlendirilmiştir. Eylem kartları, her stratejik eylemin amacını, kapsamını, ilişkili müdahale eksenini, öncelikli kırsal mahalle sınıflarını, uygulama düzeyini, sorumluluğpaydaşaktörlerini, zamanlamasını, beklenen çıktılarını, izleme göstergelerini ve planlama-uygulama araçlarını tanımlamaktadır. Bu yapı, stratejik hedeflerin genel politika ifadeleri olarak kalmamasını; uygulamaya aktarılabilir, izlenebilir ve güncellenebilir karar alanlarına dönüşmesini sağlamaktadır.

Öncelikli müdahale programı, stratejik eylemlerin kısa, orta ve uzun vadeli uygulama sırasını ortaya koymaktadır. Kısa vadede tarım alanı kaybının izlenmesi, doğal eşiklerin karar süreçlerine entegre edilmesi, hizmet erişimi zayıf mahallelerin belirlenmesi, kırsal-kentsel arayüzlerde yapılaşma baskısının yönetilmesi, kırsal izleme sisteminin kurulması ve yönetim modelinin oluşturulması öncelikli görülmektedir. Orta vadede üretici örgütlenmesi, yerel ekonomi, dijital erişim, kültürel miras, turizm yönetimi, proje geliştirme ve finansman kapasitesi desteklenmelidir. Uzun vadede ise uygulama araçlarının kurumsallaştırılması, izleme sonuçlarına göre güncellenmesi ve kırsal mahalle sınıflarındaki değişimlerin düzenli olarak değerlendirilmesi gerekmektedir.

İZ.KIRSAL Stratejik Çerçeve Belgesi (Cilt 02), yalnızca ne yapılacağını tanımlayan bir stratejik yönelim belgesi değildir. Aynı zamanda hangi müdahalenin hangi kırsal mahalle sınıflarında, hangi araçlarla, hangi zamanlamayla, hangi aktörler tarafından ve hangi göstergelerle izleneceğini ortaya koyan bir uygulama programıdır. Belge, İzmir Büyükşehir Belediyesi, ilçe belediyeleri, muhtarlıklar, kooperatifler, üretici örgütleri, merkezi idare birimleri, meslek odaları, üniversiteler, sivil toplum kuruluşları ve yerel topluluklar için ortak bir karar çerçevesi sunmaktadır.

Uygulama ve yönetim modeli, bu karar çerçevesinin kurumsal zemine taşınmasını sağlamaktadır. İzmir kırsalına ilişkin kararlar farklı kurumların yetki ve sorumluluk alanlarının kesişiminde yer aldığından, strateji planının başarısı düzenli eşgüdüm, yerel katılım, veri paylaşımı, sorumluluk tanımı ve geri bildirim mekanizmalarına bağlıdır. Bu bağlamda, İZ.KIRSAL Stratejik Çerçeve Belgesi (Cilt 02)'de önerilen yönetim modeli; il, ilçe, alt bölge, mahalle, havza, kırsal-kentsel arayüz ve kültürel peyzaj ölçeklerinde farklılaşan uygulama düzeylerini birlikte ele almaktadır.

İzleme ve değerlendirme çerçevesi, strateji planının sabit bir belge olarak kalmasını önlemeyi amaçlamaktadır. Tarım alanları, doğal eşikler, hizmet erişimi, yapılaşma baskısı, üretim kapasitesi, yerel ekonomi, kültürel miras, turizm, yönetim ve proje

geliştirme kapasitesi gibi başlıklar düzenli olarak izlenmelidir. Yıllık izleme raporları, üç yıllık ara değerlendirmeler ve beş yıllık strateji planı güncelleme süreci, uygulama sonuçlarının karar sistemine geri dönmesini sağlayacaktır. Böylece İZ.KIRSAL Stratejik Çerçeve Belgesi (Cilt 02), veri, yerel geri bildirim ve uygulama deneyimiyle güncellenebilen öğrenen bir planlama aracı olarak işlev görecektir.

İZ.KIRSAL Stratejik Çerçeve Belgesi (Cilt 02)'de tanımlanan planlama araçlarına aktarım çerçevesi, stratejik eylemleri farklı uygulama mekanizmalarıyla ilişkilendirmektedir. Havza temelli üretim yaklaşımı, hizmet sunum modelleri, üretici destekleri, kırsal izleme sistemi, yönetim modeli ve proje geliştirme desteği Cilt 02'nin strateji planı ve uygulama programı kapsamında ele alınmaktadır. Bu stratejik uygulama başlıklarının mekânsal ve teknik planlama karşılıkları, Cilt 03'te tanımlanan beş temel ve beş koşullu planlama aracı aracılığıyla kurulmaktadır. Yer seçimi ölçütleri, plan notları, kontrol listeleri, kurum görüşleri ve izleme göstergeleri bu araçların uygulama bileşenleri olarak Cilt 03'te açıklanmaktadır. Mahalle ölçeğindeki proje, program ve uygulama karşılıkları ise Cilt 04'te örneklenmektedir.

Bu yönüyle İZ.KIRSAL Stratejik Çerçeve Belgesi (Cilt 02), kendi başına kullanılabilir bir strateji planı ve uygulama programı niteliği taşımaktadır. Cilt 03, bu belgede tanımlanan stratejik

kararların mekânsal planlama araçları ve uygulama rehberleriyle ayrıntılandırılacağı tamamlayıcı belge olarak değerlendirilmelidir. Ancak İZ.KIRSAL Stratejik Çerçeve Belgesi (Cilt 02)'nin ana değeri, İzmir kırsalı için stratejik öncelikleri, uygulama araçlarını, yönetim modelini ve izleme sistemini bütüncül biçimde ortaya koymasıdır.

Sonuç olarak İZ.KIRSAL Stratejik Çerçeve Belgesi (Cilt 02), İzmir kırsalının korunması, güçlendirilmesi ve yönlendirilmesi için bütünlük bir stratejik karar sistemi sunmaktadır. Bu sistem, kırsal mahalle sınıflarına duyarlı, doğal eşikleri ve üretim havzalarını önceleyen, hizmet adaletini gözetken, kültürel mirası ve kırsal peyzajı yaşatan, kırsal-kentsel ilişkileri yöneten ve uygulama kapasitesini kurumsallaştıran bir yaklaşım üzerine kuruludur. İZ.KIRSAL çalışmasının bütününde İZ.KIRSAL Mevcut Durum ve Sınıflama (Cilt 01) analitik zemini, İZ.KIRSAL Stratejik Çerçeve Belgesi (Cilt 02) stratejik karar ve uygulama programını, İZ.KIRSAL Planlama Araçları ve Uygulama Rehberi (Cilt 03) planlama araçlarını, Cilt 04 ise yerel uygulama örneklerini oluşturmaktadır. Bu bütün içinde İZ.KIRSAL Stratejik Çerçeve Belgesi (Cilt 02), İzmir kırsalı için temel strateji planı belgesi olarak konumlanmaktadır.

Ekler

Ekler bölümü, İZ.KIRSAL Stratejik Çerçeve Belgesi (Cilt 02)'de geliştirilen stratejik çerçeve, strateji planı, öncelikli müdahale programı, uygulama-yönetişim modeli ve izleme-değerlendirme sistemini destekleyen tamamlayıcı tablolardan oluşmaktadır. Bu ekler, ana metinde özetlenen kararların ayrıntılandırılmasını, stratejik durum bulgularının izlenebilir hale getirilmesini ve planlama-uygulama araçlarının sistematik biçimde görülmesini sağlamaktadır.

Ekler, ana metnin yerini alan bağımsız bölümler olarak değil, İZ.KIRSAL Stratejik Çerçeve Belgesi (Cilt 02)'nin strateji planı niteliğini güçlendiren teknik destek bileşenleri olarak değerlendirilmelidir. Bu kapsamda GZFT temelli stratejik durum değerlendirmesi, kırsal mahalle sınıfları ile müdahale eksenleri arasındaki bağlantı, planlama ve uygulama araçları ön listesi ile incelenen politika, mevzuat ve strateji dokümanları ekler bölümünde bir araya getirilmiştir.

Ek 1. Ayrıntılı GZFT Temelli Stratejik Durum Değerlendirmesi

Ek 2. Kırsal Mahalle Sınıfları ve Müdahale Eksenleri Bağlantısı

Ek 3. Stratejik Eylemler İçin Araç ve Uygulama Mekanizmaları Ön Listesi

Ek 4. İncelenen Politika, Mevzuat ve Strateji Dokümanları

Ek 1. Ayrıntılı GZFT Temelli Stratejik Durum Değerlendirmesi

Bu ek, 2.2 bölümünde özetlenen stratejik durum analizini ayrıntılandırmaktadır. GZFT yaklaşımı, İZ.KIRSAL Stratejik Çerçeve Belgesi (Cilt 02)’de bağımsız bir amaç olarak değil, İzmir kırsalının güçlü yönlerini, zayıf yönlerini, fırsatlarını ve tehditlerini stratejik karar üretimine dönüştürmek için kullanılan bir analiz aracı olarak ele alınmaktadır.

Tablo Ek 1.1, İzmir kırsalına ilişkin temel stratejik durum temalarını; ilgili güçlü yönler, zayıf yönler, fırsatlar, tehditler, öncelikli müdahale ihtiyacı ve ilişkili müdahale eksenleriyle birlikte göstermektedir. Bu tablo, 2. bölümde geliştirilen stratejik sentez ile 5. bölümde yer alan strateji planı arasında analitik bağlantı kurmaktadır.

GZFT Bileşeni	Tema	Başlıca Bulgular	Strateji Planına Aktarım
Güçlü Yönler	Demografi ve işgücü	Çalışma çağındaki nüfusun belirli merkez ilçelerde yüksek oranlara ulaşması, il genelinde kırsal üretim ve hizmet alanlarıyla ilişkilendirilebilecek bir işgücü tabanı oluşturmaktadır.	Merkezlilik etkisi yüksek kırsal mahallelerde istihdam, ulaşım, üretici-pazar bağlantısı ve hizmet erişimi kararlarıyla ilişkilendirilmelidir. İlgili eksen: güçlendirme ve dengeleme; yönlendirme ve bütünleştirme.
Güçlü Yönler	Tarımsal üretim ve havza yapısı	Mutlak ve dikili tarım alanlarının özellikle Küçük Menderes Havzası ile Ödemiş, Torbalı ve Tire’de yoğunlaşması, üretim ölçeği ve planlanabilir tarımsal çekirdekler açısından güçlü bir mekânsal yapı sunmaktadır.	Üretim havzalarının korunması, tarımsal arazi kaybının önlenmesi ve havza temelli üretim planlaması için temel girdi oluşturur. İlgili eksen: koruma ve sınırlandırma.
Güçlü Yönler	Hayvancılık ve uzmanlaşmış üretim	Büyükbaş, küçükbaş, kümes hayvancılığı ve arıcılık gibi faaliyetlerin belirli ilçelerde yüksek kapasiteye ulaşmış olması, uzmanlaşmış üretim merkezlerinin varlığına işaret etmektedir.	Ortak kullanım altyapıları, soğuk zincir, işleme, depolama ve lojistik destekleriyle ilişkilendirilmelidir. İlgili eksen: güçlendirme ve dengeleme.
Güçlü Yönler	Kooperatifçilik ve örgütlenme	Üretim kapasitesi yüksek ilçelerde tarımsal kalkınma ve sulama kooperatiflerinin görece güçlü olması, örgütlenme ve su yönetimi açısından kurumsal altyapı sunmaktadır.	Kooperatif destek aracı, genç ve kadın üretici programları, ortak pazarlama ve yerel ürün destek modelleri için temel oluşturur. İlgili eksen: güçlendirme ve dengeleme.
Güçlü Yönler	Örtü altı üretim ve süreklilik	Örtü altı yetiştiriciliğinin belirli odalarda yoğunlaşması, yıl boyu üretim sürekliliği ve düzenli tedarik zinciri oluşturma potansiyeli sunmaktadır.	Su ve enerji verimliliğiyle uyumlu üretim kararları, iklim uyumlu tarım ve yerel değer zinciri destekleriyle ilişkilendirilmelidir. İlgili eksen: güçlendirme ve dengeleme; koruma ve sınırlandırma.

Tablo Ek 1.1. Ayrıntılı GZFT Temelli Stratejik Durum Değerlendirmesi

GZFT Bileşeni	Tema	Başlıca Bulgular	Strateji Planına Aktarım
Güçlü Yönler	Değer zinciri ve katma değer	Yüksek üretim hacmi bulunan ilçelerde ölçek avantajı sayesinde entegre işleme, depolama ve katma değerli üretim yatırımları için uygun zemin bulunmaktadır.	Yerel ürün destek modeli, kısa tedarik zinciri, ortak kullanım altyapıları ve kırsal lojistik düğümleriyle ilişkilendirilmelidir. İlgili eksen: güçlendirme ve dengeleme; yönlendirme ve bütünleştirme.
Güçlü Yönler	Ürün çeşitliliği ve tarımsal süreklilik	İklim ve ürün desenine bağlı olarak dört mevsim üretim yapılabilen alanlar, tarımsal süreklilik ve ekonomik dayanıklılık sağlamaktadır.	Üretim havzası planlaması, yerel ürün ekonomisi, ürün deseni uyumu ve kısa tedarik zinciri araçlarıyla ilişkilendirilmelidir. İlgili eksen: güçlendirme ve dengeleme.
Güçlü Yönler	Yenilenebilir enerji potansiyeli	Yenilenebilir enerji potansiyelinin yüksek olması, sürdürülebilir kırsal dönüşüm açısından olanak sunmaktadır.	Enerji yatırımlarının tarım, mera, su kaynakları, doğal eşikler ve yerleşim dokusuyla uyumlu yer seçimi ilkelerine bağlanması gerekir. İlgili eksen: koruma ve sınırlandırma; yönlendirme ve bütünleştirme.
Güçlü Yönler	Doğal eşikler ve ekosistem hizmetleri	Orman, sazlık, sulak alan ve delta sistemleri, ekosistem hizmetleri ve doğa temelli kullanım olanakları açısından yüksek değer taşımaktadır.	Doğal eşik karar matrisi, doğa temelli risk azaltma araçları ve kırsal peyzaj koruma kararlarıyla ilişkilendirilmelidir. İlgili eksen: koruma ve sınırlandırma.
Güçlü Yönler	Kültürel miras ve alternatif turizm	Doğa ve kültür temelli alternatif turizm güzergâhları, kırsal ekonominin çeşitlenmesi ve yerel kimliğin güçlenmesi açısından potansiyel sunmaktadır.	Kültürel rota planlaması, kırsal miras envanteri, ziyaretçi yönetimi ve yerel ürün bağlantılarıyla ilişkilendirilmelidir. İlgili eksen: yönlendirme ve bütünleştirme.
Güçlü Yönler	Dijital altyapı ve veri yönetimi	Yerel yönetimin dijital altyapıyı güçlendirmeye yönelik çalışmaları, kırsal alanlarda dijital eşitsizliklerin azaltılması açısından önemlidir.	Kırsal izleme sistemi, dijital kırsal erişim programı ve veri tabanlı karar destek sistemiyle ilişkilendirilmelidir. İlgili eksen: güçlendirme ve dengeleme; yönlendirme ve bütünleştirme.
Zayıf Yönler	Demografik yaşlanma	65 yaş ve üzeri nüfus oranının bazı kıyı ve kırsal ilçelerde yüksek olması, kırsal üretim sürekliliği ve hizmet ihtiyacı açısından kırılganlık yaratmaktadır.	Gezici hizmet modelleri, yaşlı nüfusa yönelik sosyal destekler, genç üretici programları ve yerel kapasite geliştirme araçlarıyla ilişkilendirilmelidir. İlgili eksen: güçlendirme ve dengeleme.
Zayıf Yönler	İşgücü ve üretim coğrafyası	Genç nüfusun merkezlerde yoğunlaşması, buna karşılık üretim havzalarının yaşlı nüfus ağırlıklı alanlarda bulunması, işgücü ile üretim coğrafyası arasında uyumsuzluk yaratmaktadır.	Üretim havzaları ile merkezlilik etkisi yüksek mahalleler arasında ulaşım, istihdam, eğitim ve üretici destek bağlantıları kurulmalıdır. İlgili eksen: güçlendirme ve dengeleme; yönlendirme ve bütünleştirme.

Tablo Ek 1.1 (devam). Ayrıntılı GZFT Temelli Stratejik Durum Değerlendirmesi

GZFT Bileşeni	Tema	Başlıca Bulgular	Strateji Planına Aktarım
Zayıf Yönler	Üretim yoğunlaşması	Üretimin belirli ilçelerde aşırı yoğunlaşması, coğrafi bağımlılık ve sektörel kırılganlık yaratmaktadır.	Üretim destekleri, yerel değer zincirleri ve alternatif ürün deseni kararlarıyla mekânsal denge sağlanmalıdır. İlgili eksen: güçlendirme ve dengeleme.
Zayıf Yönler	Örtü altı üretim ve kaynak baskısı	Örtü altı üretimin belirli alanlarda yoğunlaşması, sulama ve enerji gereksinimini artırarak doğal kaynak baskısı oluşturmaktadır.	Su verimliliği, enerji verimliliği, tarım-enerji uyumu ve iklim uyumlu üretim araçlarıyla ilişkilendirilmelidir. İlgili eksen: koruma ve sınırlandırma.
Zayıf Yönler	Arazi kullanımı ve madencilik baskısı	Maden alanlarının güçlü üretim alanlarıyla çakışması, arazi kullanım çatışması ve mekânsal gerilim oluşturmaktadır.	Kaynak kullanımı etki değerlendirmesi, doğal eşik karar matrisi ve rehabilitasyon kontrol listeleriyle ele alınmalıdır. İlgili eksen: koruma ve sınırlandırma; yönlendirme ve bütünleştirme.
Zayıf Yönler	Kooperatifçilik ve kurumsal kapasite	Kooperatif türlerinin ve örgütlenme düzeyinin ilçeler arasında dengesiz dağılması, üretim zincirinin dengeli gelişmesini zorlaştırmaktadır.	Kooperatif destek aracı, üretici örgütlenmesi ve yerel kapasite geliştirme programlarıyla ilişkilendirilmelidir. İlgili eksen: güçlendirme ve dengeleme.
Zayıf Yönler	Değer zinciri altyapısı	Depolama, işleme, soğuk zincir ve lojistik altyapının üretim ölçeğiyle her yerde uyumlu gelişmemesi, üretim zincirini zayıflatmaktadır.	Ortak kullanım altyapıları, kırsal lojistik düğümleri ve yerel ürün destek modeliyle ilişkilendirilmelidir. İlgili eksen: güçlendirme ve dengeleme.
Zayıf Yönler	Enerji yatırımları ve arazi kullanımı	Yenilenebilir enerji yatırımlarının yer seçiminde tarım ve mera alanları üzerinde baskı oluşabilmekte, toprak niteliği kaybı riski ortaya çıkabilmektedir.	Yenilenebilir enerji yer seçimi kriterleri ve tarım-enerji uyum rehberiyle yönetilmelidir. İlgili eksen: koruma ve sınırlandırma.
Zayıf Yönler	Mera alanları ve hayvancılık	Hayvancılık faaliyetlerine kıyasla mera alanlarının yetersiz kalması ve mera alanlarının maden ve enerji tesisleri baskısı altında bulunması, üretim ve ekolojik sürekliliği zayıflatmaktadır.	Mera koruma, rehabilitasyon, doğal kaynak yönetimi ve hayvancılık destek kararlarıyla ilişkilendirilmelidir. İlgili eksen: koruma ve sınırlandırma; güçlendirme ve dengeleme.
Zayıf Yönler	Su kaynakları ve kuraklık	Yer altı suyu kaynaklarının kritik düzeye indiği alanlarda kuraklık ve sulama yetersizliği belirginleşmektedir.	Havza ölçeğinde su yönetimi, kapalı sulama sistemleri, ürün deseni uyumu ve iklim uyumlu tarım araçlarıyla ilişkilendirilmelidir. İlgili eksen: koruma ve sınırlandırma.
Zayıf Yönler	Hizmet erişimi ve sosyal altyapı	Temel hizmetlerin, özellikle eğitim ve sağlık altyapısının yetersizliği, kırsal alanlardan göçü hızlandırmaktadır.	Alt-bölgesel kırsal hizmet merkezleri, gezici hizmet modelleri, dijital erişim ve sosyal destek programlarıyla ilişkilendirilmelidir. İlgili eksen: güçlendirme ve dengeleme.

Tablo Ek 1.1 (devam).
Ayrıntılı GZFT Temelli Stratejik Durum Değerlendirmesi

GZFT Bileşeni	Tema	Başlıca Bulgular	Strateji Planına Aktarım
Zayıf Yönler	Mevsimlik tarım işçiliği	Mevsimlik işçilerin yaşam ve çalışma koşullarının yetersiz olması, tarımsal istihdam yapısını zayıflatmaktadır.	Barınma, temel hizmet, ulaşım ve sosyal destek kararlarıyla birlikte ele alınmalıdır. İlgili eksen: güçlendirme ve dengeleme.
Zayıf Yönler	Turizm baskısı ve ikinci konut	Turizm baskısı ve ikinci konut kullanımlarındaki artış, kırsal arazi kullanımını ve yerel yaşamı dönüştürmektedir.	Kıyı kırsalı yönetim aracı, ziyaretçi yönetimi rehberi, ikinci konut etki değerlendirmesi ve kırsal peyzaj koruma ilkeleriyle ilişkilendirilmelidir. İlgili eksen: yönlendirme ve bütünleştirme; koruma ve sınırlandırma.
Zayıf Yönler	Kültürel miras ve yerel kimlik	Kırsal kültürel mirasın kaybı, yerel kimliğin ve tarihsel sürekliliğin zayıflamasına neden olmaktadır.	Kırsal miras envanteri, kültürel peyzaj değerlendirme aracı, yeniden işlevlendirme ve kültürel rota planlamasıyla ilişkilendirilmelidir. İlgili eksen: koruma ve sınırlandırma; yönlendirme ve bütünleştirme.
Zayıf Yönler	Atık yönetimi ve çevresel kalite	Atık yönetimi altyapısının yetersizliği, çevresel kaliteyi ve yaşam koşullarını olumsuz etkilemektedir.	Kırsal hizmet altyapısı, çevresel izleme, turizm baskısı yönetimi ve belediye hizmet programlarıyla ilişkilendirilmelidir. İlgili eksen: güçlendirme ve dengeleme.
Fırsatlar	Gıda güvenliği ve yerel üretim	Ulusal ve uluslararası ölçekte gıda güvenliği ve yerel üretime yönelik artan ilgi, yeni finansman ve işbirliği olanakları yaratmaktadır.	Yerel üretim destekleri, kısa tedarik zinciri, belediye alım programları ve proje geliştirme kapasitesiyle ilişkilendirilmelidir. İlgili eksen: güçlendirme ve dengeleme.
Fırsatlar	Kırsal kalkınma fonları	IPARD, TKDK ve benzeri kırsal kalkınma destek programlarının sürmesi, yatırım ve uygulama kapasitesini artırmaktadır.	Kırsal proje havuzu, finansman eşleştirme modeli ve yerel aktörlere teknik destek programlarıyla ilişkilendirilmelidir. İlgili eksen: yönlendirme ve bütünleştirme.
Fırsatlar	Dijital pazarlama ve e-ticaret	Dijital pazarlama ve e-ticaret olanakları, küçük üreticilerin pazara erişim kapasitesini artırmaktadır.	Dijital kırsal erişim programı, yerel ürün destek modeli ve kısa tedarik zinciri araçlarıyla ilişkilendirilmelidir. İlgili eksen: güçlendirme ve dengeleme.
Fırsatlar	İklim uyumlu tarım ve finansman	İklim uyumlu tarım ve sürdürülebilir üretim konularında artan uluslararası politika ve finansman olanakları mevcuttur.	Su verimliliği, iklim uyumlu ürün deseni, doğa temelli çözümler ve proje geliştirme destek aracıyla ilişkilendirilmelidir. İlgili eksen: koruma ve sınırlandırma; güçlendirme ve dengeleme.

Tablo Ek 1.1 (devam).
Ayrıntılı GZFT Temelli Stratejik Durum Değerlendirmesi

GZFT Bileşeni	Tema	Başlıca Bulgular	Strateji Planına Aktarım
Fırsatlar	Sanayi ile üretim bağlantıları	Çevre illerdeki sanayi kümelenmeleri, İzmir kırsalındaki üretim için pazar ve işleme ilişkileri kurma fırsatı sunmaktadır.	Üretici-pazar bağlantıları, kırsal lojistik düğümleri, işleme altyapıları ve yerel değer zinciri araçlarıyla ilişkilendirilmelidir. İlgili eksen: yönlendirme ve bütünleştirme.
Tehditler	Tarım alanları üzerindeki baskı	Mutlak tarım alanlarının yerleşim, sanayi, maden, enerji ve turizm baskısı altında kalma riski yüksektir.	Tarımsal arazi koruma aracı, kırsal yerleşim sınırı rehberi, arazi kullanım izleme sistemi ve doğal eşik karar matrisiyle ele alınmalıdır. İlgili eksen: koruma ve sınırlandırma.
Tehditler	Ekonomik dalgalanmalar ve sektörel bağımlılık	Belirli ilçelerde ve havzalarda yoğunlaşan üretim süreçleri, ekonomik dalgalanmalar ve sektörel şoklar karşısında kırılgan hale gelmektedir.	Üretim çeşitliliği, yerel ürün ekonomisi, kooperatif destekleri ve pazar çeşitlendirme araçlarıyla ilişkilendirilmelidir. İlgili eksen: güçlendirme ve dengeleme.
Tehditler	İklim değişikliği ve kuraklık	İklim değişikliğine bağlı kuraklık artışı, su bağımlı üretim modelinin kırılganlığını artırmaktadır.	Su verimliliği, kuraklığa dayanıklı ürün deseni, iklim uyumlu üretim ve havza temelli su yönetimi araçlarıyla ele alınmalıdır. İlgili eksen: koruma ve sınırlandırma.
Tehditler	Su kirliliği ve havza baskısı	Özellikle Gediz Havzası'nda su kirliliği, üretim ve ekosistem sürekliliğini tehdit etmektedir.	Havza ölçeğinde su kalitesi yönetimi, kirlilik kontrolü, üretim kararları ve çevresel izleme araçlarıyla ilişkilendirilmelidir. İlgili eksen: koruma ve sınırlandırma.
Tehditler	Afet riskleri ve ekolojik baskılar	Orman yangını, erozyon ve taşkın gibi afet riskleri iklim değişikliği ile birlikte artmaktadır.	Risk duyarlı yerleşim kararları, doğa temelli risk azaltma araçları ve kırsal afet dayanıklılığı rehberiyle ele alınmalıdır. İlgili eksen: koruma ve sınırlandırma.
Tehditler	Kentsel büyüme ve üst ölçekli kararlar	Kentsel büyüme ve üst ölçekli turizm kararları, kırsal alanlar üzerinde yapılaşma ve dönüşüm baskıları oluşturabilmektedir.	Kırsal-kentsel arayüz yönetimi, kırsal yerleşim sınırı rehberi, ikinci konut etki değerlendirmesi ve kırsal tasarım rehberiyle ilişkilendirilmelidir. İlgili eksen: yönlendirme ve bütünleştirme; koruma ve sınırlandırma.

Tablo Ek 1.1 (devam).
Ayrıntılı GZFT Temelli Stratejik Durum Değerlendirmesi

Ek 2. Kırsal Mahalle Sınıfları ve Müdahale Eksenleri Bağlantısı

Bu ek, İZ.KIRSAL Mevcut Durum ve Sınıflama (Cilt 01) 'de geliştirilen kırsal mahalle sınıflamasının İZ.KIRSAL Stratejik Çerçeve Belgesi (Cilt 02)'de tanımlanan müdahale eksenleriyle nasıl ilişkilendirildiğini göstermektedir. Kırsal mahalle sınıfları, strateji planında yerel farklılıkları ve mekânsal öncelikleri dikkate alan bir karar sistemi kurmak amacıyla kullanılmaktadır.

Tablo Ek 2.1, her kırsal mahalle sınıfı için baskın stratejik durum temalarını, öncelikli müdahale ihtiyaçlarını, ilişkili müdahale eksenlerini ve kullanılabilecek planlama-uygulama araçlarını birlikte göstermektedir. Bu tablo, özellikle stratejik eylemlerin hangi mahalle sınıflarında öncelikli uygulanacağını belirlemek için destekleyici bir çerçeve sunmaktadır.

Bu tablo, kırsal mahalle sınıflarının stratejik karar üretiminde kullanılan güncellenebilir karar birimleri olarak ele alınması gerektiğini göstermektedir. Mahallelerin demografik yapısı, üretim kapasitesi, yapılaşma baskısı, hizmet erişimi, doğal kaynak baskısı ve merkezilik ilişkileri zaman içinde değişebileceği için sınıflama sisteminin düzenli olarak izlenmesi ve gerektiğinde güncellenmesi gerekmektedir.

Kırsal Mahalle Sınıfı	Baskın Stratejik Durum	Öncelikli Müdahale İhtiyacı	Baskın Müdahale Eksen	Cilt 03'e Aktarılabilecek Araç / Konu
Altyapılı Durağan Kırsal Mahalleler	Temel altyapı ve kamusal kapasite bulunmakla birlikte ekonomik ve toplumsal canlılık sınırlıdır. Boş veya atıl yapıların varlığı, dijital erişim eksikleri, genç ve kadın girişimciliğinin sınırlı olması öne çıkmaktadır.	Mevcut altyapının sosyal, ekonomik ve kültürel canlılığa dönüştürülmesi; yerel üretim, dijital erişim, sosyal yaşam ve girişimcilik kapasitesinin desteklenmesi	Güçlendirme ve dengeleme	Çok işlevli kırsal hizmet merkezleri; dijital kırsal erişim programı; boş yapıların yeniden işlevlendirilmesi rehberi; kırsal sosyal yaşam destek aracı; yerel girişimcilik destek modeli
Merkezilik Etkisi Yüksek Kırsal Mahalleler	Tarımsal üretim kapasitesi ile enerji, maden, altyapı ve doğal kaynak kullanımları arasında çakışmalar görülmektedir. Tarım, mera, orman, su kaynakları ve yerleşim dokusu üzerindeki baskılar belirgindir.	Merkezilik avantajının kırsal üretim, hizmet erişimi ve yerel ürün ekonomisi lehine kullanılması; yapılaşma ve arazi kullanım baskısının yönlendirilmesi	Yönlendirme ve bütünleştirme; güçlendirme ve dengeleme	Kırsal-kentsel arayüz yönetimi; üretici pazarı aracı; kısa tedarik zinciri modeli; kırsal lojistik düğümleri; kırsal tasarım rehberi

Tablo Ek 2.1. Kırsal Mahalle Sınıfları ve Müdahale Eksenleri Bağlantı Tablosu

Kırsal Mahalle Sınıfı	Baskın Stratejik Durum	Öncelikli Müdahale İhtiyacı	Baskın Müdahale Eksenı	Cilt 03'e Aktarılabilecek Araç / Konu
Üretim ve Enerji Dönüşümü Mahalleleri	Tarım, mera, orman ve su kaynaklarıyla çakışan yatırım kararları; çevresel izleme raporları; rehabilitasyon yükümlülüğü bulunan alanlar	Üretim kapasitesinin korunması; enerji, maden ve altyapı yatırımlarının doğal ve tarımsal eşiklerle uyumlandırılması; çevresel izleme ve rehabilitasyonun güçlendirilmesi	Koruma ve sınırlandırma; yönlendirme ve bütünleştirme	Tarım-enerji uyum rehberi; yenilenebilir enerji yer seçimi kriterleri; kaynak kullanımı etki değerlendirmesi; çevresel izleme ve rehabilitasyon kontrol listesi; üretim havzası koruma aracı
Korunmuş Ancak Gerileyen Tarımsal Kırsal Mahalleler	Kırsal doku ve üretim kültürü görece korunmuş olmakla birlikte nüfus kaybı, yaşlanma, hizmet erişimi zayıflığı ve üretim sürekliliği riski bulunmaktadır.	Tarımsal karakterin korunması; üretim sürekliliği, hizmet erişimi, kooperatif kapasitesi, genç üretici desteği ve kırsal mirasın birlikte ele alınması	Güçlendirme ve dengeleme; koruma ve sınırlandırma	Gezici hizmet modelleri; alt-bölgesel kırsal hizmet merkezleri; genç üretici programı; kooperatif destek aracı; kırsal miras envanteri; iklim uyumlu tarım rehberi
Kentsel Çeper Baskısı Altındaki Kırsal Mahalleler	Kentsel yayılma, ikinci konut, yol boyu gelişme, arazi kullanım dönüşümü ve tarım alanı kaybı baskısı altındadır. Kırsal yerleşim dokusu ve peyzaj karakteri zayıflama riski taşımaktadır.	Yapılaşma baskısının sınırlandırılması; tarım alanları, doğal eşikler ve kırsal karakterin korunması; kırsal-kentsel geçiş alanlarının yönlendirilmesi	Koruma ve sınırlandırma; yönlendirme ve bütünleştirme	Kırsal yerleşim sınırı rehberi; kırsal plan notları; tarımsal arazi koruma aracı; kırsal-kentsel arayüz yönetimi; yol boyu gelişme kontrol ilkeleri; arazi kullanım izleme sistemi

Tablo Ek 2.1 (devam).
Kırsal Mahalle Sınıfları ve Müdahale Eksenleri Bağlantı Tablosu

Ek 3. Stratejik Eylemler İçin Araç ve Uygulama Mekanizmaları Ön Listesi

Bu ek, İZ.KIRSAL Stratejik Çerçeve Belgesi (Cilt 02)'de tanımlanan stratejik amaç, hedef ve eylemlerin uygulanmasında kullanılabilecek araç, yöntem ve destek mekanizmalarını birlikte göstermektedir. Listede yer alan başlıklar aynı hukuki, teknik ve kurumsal niteliğe sahip değildir ve tamamı Cilt 03 kapsamında bağımsız planlama aracı olarak kartlaştırılmamıştır.

Listede dört farklı uygulama düzeyi bulunmaktadır:

- **Stratejik uygulama ve destek mekanizmaları:** Hizmet sunumu, üretici ve kooperatif desteği, proje geliştirme, finansman, yönetim ve izleme başlıkları Cilt 02'nin strateji planı ve uygulama programı kapsamında ele alınmaktadır.
- **Mekânsal ve teknik planlama araçları:** Mahalle ölçeğinde mekânsal karar üreten beş temel ve beş koşullu planlama aracı Cilt 03'te standart araç kartlarıyla ayrıntılandırılmaktadır.
- **Araç bileşenleri ve teknik çıktılar:** Yer seçimi kriterleri, plan notları, karar matrisleri, kontrol listeleri, kurum görüşleri ve izleme göstergeleri Cilt 03'teki araçların bağımsız araçları değil; kullanım koşulları, uygulama bileşenleri veya çıktılarıdır.
- **Yerel uygulama ve proje araçları:** Üretici pazarı, kültürel rota, boş yapıların yeniden işlevlendirilmesi, yerel hizmet modeli ve benzeri başlıklar Cilt 04'te mahalle veya mahalle grubu ölçeğinde proje ve uygulama önerilerine dönüştürülmektedir.

Dolayısıyla bu ek, Cilt 03 araç kataloğunun bire bir listesi olarak değil, stratejik eylemler ile farklı uygulama düzeyleri arasındaki aktarım çerçevesi olarak okunmalıdır.

Araç Grubu	Mekânsal Planlama Aracı/Rehber	Temel Kullanım Amacı	Öncelikli Uygulama Alanı	İlişkili Stratejik Eylem
Koruma ve sınırlandırma araçları	Havza temelli üretim planlaması	Üretim havzalarının bütünlüğünü korumak, tarım alanı kaybını izlemek ve tarımsal üretim kararlarını havza ölçeğinde yönlendirmek	Üretim havzaları; mutlak ve dikili tarım alanları; su stresi taşıyan üretim bölgeleri	E1.1
Koruma ve sınırlandırma araçları	Tarımsal arazi koruma aracı	Tarım alanlarının yerleşim, enerji, maden, altyapı ve turizm baskıları karşısında korunmasını sağlamak	Kentsel çeper baskısı altındaki mahalleler; üretim ve enerji dönüşümü mahalleleri	E1.1; E3.1
Koruma ve sınırlandırma araçları	Doğal eşik karar matrisi	Orman, mera, su havzası, kıyı, sulak alan, dere yatağı, taşkın, yangın, erozyon ve deprem risklerini planlama kararlarına dahil etmek	Doğal eşiklerle çakışan kırsal mahalleler; afet ve iklim riski taşıyan alanlar	E1.2

Tablo Ek 3.1. Stratejik Eylemler İçin Araç ve Uygulama Mekanizmaları Ön Listesi

Araç Grubu	Mekânsal Planlama Aracı/Rehber	Temel Kullanım Amacı	Öncelikli Uygulama Alanı	İlişkili Stratejik Eylem
Koruma ve sınırlandırma araçları	Risk duyarlı yerleşim kararları rehberi	Yerleşim, yapılaşma ve hizmet kararlarını afet ve iklim riskleriyle uyumlu hale getirmek	Orman arayüzleri, dere yatakları, taşkın riski taşıyan alanlar, eğimli alanlar	E1.2
Koruma ve sınırlandırma araçları	Yenilenebilir enerji yer seçimi kriterleri	Enerji yatırımlarının tarım, mera, orman, su kaynakları, doğal eşikler ve yerleşim dokusuyla uyumlu değerlendirilmesini sağlamak	Üretim ve enerji dönüşümü mahalleleri; doğal kaynak baskısı taşıyan alanlar	E1.3
Koruma ve sınırlandırma araçları	Kaynak kullanımı etki değerlendirmesi	Enerji, maden, taş ocağı ve altyapı yatırımlarının kırsal üretim, ekolojik yapı ve yerel yaşam üzerindeki etkilerini değerlendirmek	Enerji, maden ve altyapı baskısı altındaki kırsal mahalleler	E1.3
Güçlendirme ve dengeleme araçları	Alt-bölgesel kırsal hizmet merkezi modeli	Sağlık, sosyal hizmet, eğitim, kültür, üretici hizmetleri ve dijital erişim olanaklarını kırsal mahalle sınıflarına göre örgütlemek	Hizmet erişimi zayıf mahalleler; altyapılı durağan mahalleler; korunmuş ancak gerileyen tarımsal mahalleler	E2.1
Güçlendirme ve dengeleme araçları	Gezici hizmet modelleri	Uzak, yaşlanan veya hizmet erişimi zayıf mahallelerde temel hizmetlere erişimi artırmak	Nüfus kaybeden, yaşlanan ve hizmet erişimi düşük mahalleler	E2.1
Güçlendirme ve dengeleme araçları	Dijital kırsal erişim programı	Kırsal mahallelerde dijital kamu hizmetlerine, e-ticarete, uzaktan eğitime ve üretici bilgi sistemlerine erişimi artırmak	Altyapılı durağan mahalleler; merkezilik etkisi yüksek mahalleler; hizmet erişimi zayıf mahalleler	E2.1; E2.3
Güçlendirme ve dengeleme araçları	Kooperatif destek aracı	Üretici örgütlenmesini, ortak pazarlama kapasitesini, yerel ürün ekonomisini ve ortak kullanım altyapılarını güçlendirmek	Üretim havzaları; korunmuş ancak gerileyen tarımsal mahalleler; üretim kapasitesi yüksek mahalleler	E2.2
Güçlendirme ve dengeleme araçları	Genç üretici programı	Tarımsal üretim sürekliliğini desteklemek, genç nüfusun üretimle bağını güçlendirmek ve kırsal işgücünü desteklemek	Yaşlanan üretim mahalleleri; üretim havzaları; nüfus kaybeden kırsal mahalleler	E2.2
Güçlendirme ve dengeleme araçları	Boş yapıların yeniden işlevlendirilmesi rehberi	Atıl yapıların sosyal, eğitim, kültürel, üretim, sergileme ve topluluk kullanımları için değerlendirilmesini sağlamak	Altyapılı durağan mahalleler; kültürel miras potansiyeli taşıyan mahalleler	E2.3; E4.2

Tablo Ek 3.1 (devam).
Stratejik Eylemler İçin Araç ve Uygulama Mekanizmaları Ön Listesi

Araç Grubu	Mekânsal Planlama Aracı/Rehber	Temel Kullanım Amacı	Öncelikli Uygulama Alanı	İlişkili Stratejik Eylem
Yönlendirme ve bütünleştirme araçları	Kırsal-kentsel arayüz yönetimi	Kentsel çeperlerde yapılaşma baskısı, yol boyu gelişme, ikinci konut ve arazi kullanım dönüşümünü yönetmek	Kentsel çeper baskısı altındaki mahalleler; merkezilik etkisi yüksek mahalleler	E3.1
Yönlendirme ve bütünleştirme araçları	Kırsal yerleşim sınırı rehberi	Kırsal yerleşimlerin gelişme sınırlarını, yapılaşma eşiklerini ve kırsal doku bütünlüğünü tanımlamak	Yapılaşma baskısı altındaki mahalleler; kırsal-kentsel geçiş alanları	E3.1
Yönlendirme ve bütünleştirme araçları	Kırsal plan notları	Kırsal yerleşimlerde yapılaşma, yoğunluk, kullanım, tasarım, tarımsal alan koruma ve doğal eşik kararlarını plan hükümleriyle ilişkilendirmek	Kentsel çeperler; merkezilik etkisi yüksek mahalleler; doğal eşiklerle çakışan mahalleler	E3.1
Yönlendirme ve bütünleştirme araçları	Kısa tedarik zinciri modeli	Üretici ile tüketici arasındaki doğrudan ilişkileri güçlendirmek, yerel ürünün pazara erişimini artırmak	Merkezilik etkisi yüksek mahalleler; üretim havzaları; pazar erişimi güçlü alanlar	E3.2
Yönlendirme ve bütünleştirme araçları	Üretici pazarı aracı	Yerel üretici satış noktalarını, kooperatif satış alanlarını ve belediye alım programlarıyla bağlantılı pazar yapılarını desteklemek	İlçe merkezlerine yakın kırsal mahalleler; erişim avantajı taşıyan mahalleler	E3.2
Yönlendirme ve bütünleştirme araçları	Kıyı kırsalı yönetim aracı	Turizm, rekreasyon, ikinci konut, mevsimsel nüfus, su tüketimi ve atık baskılarını birlikte yönetmek	Kıyı ve yarımada kırsalı; turizm baskısı taşıyan mahalleler	E3.3
Kültürel süreklilik ve kırsal peyzaj araçları	Kırsal miras envanteri	Kırsal mimari, üretim yapıları, su yapıları, teraslar, bağ ve zeytinlik peyzajları, yerel ürün bilgisi ve somut olmayan miras unsurlarını belgelemek	Kültürel miras ve peyzaj değeri taşıyan kırsal mahalleler	E4.1
Kültürel süreklilik ve kırsal peyzaj araçları	Kültürel peyzaj değerlendirme aracı	Kırsal peyzajın doğal, üretimsel, kültürel ve görsel değerlerini birlikte değerlendirmek	Zeytinlik, bağ, ova, kıyı, dağ ve üretim peyzajları	E4.1
Kültürel süreklilik ve kırsal peyzaj araçları	Kültürel rota planlaması	Yerel ürün, gastronomi, zanaat, miras, doğal değerler ve topluluk yaşamını rota sistemiyle ilişkilendirmek	Miras koridorları; yerel ürün odakları; kültürel çekicilik taşıyan mahalleler	E4.2

Tablo Ek 3.1 (devam).
Stratejik Eylemler İçin Araç ve Uygulama Mekanizmaları Ön Listesi

Araç Grubu	Mekânsal Planlama Aracı/Rehber	Temel Kullanım Amacı	Öncelikli Uygulama Alanı	İlişkili Stratejik Eylem
Kültürel süreklilik ve kırsal peyzaj araçları	Kırsal tasarım rehberi	Kırsal yapılaşma, kamusal alan, malzeme, ölçek, peyzaj ve yerel kimlik ilkelerini tanımlamak	Kırsal yerleşim dokusu korunacak mahalleler; turizm ve yapılaşma baskısı taşıyan alanlar	E3.1; E4.2
İzleme, yönetim ve uygulama destek araçları	Kırsal izleme sistemi	Mahalle sınıflarını, arazi kullanım değişimini, hizmet erişimini, üretim kapasitesini, doğal kaynak baskılarını ve uygulama sonuçlarını izlemek	Tüm kırsal mahalle sınıfları	E5.1
İzleme, yönetim ve uygulama destek araçları	Mahalle sınıfları güncelleme yöntemi	Kırsal mahalle sınıflarını düzenli veri ve izleme sonuçlarına göre güncellemek	Tüm kırsal mahalle sınıfları	E5.1
İzleme, yönetim ve uygulama destek araçları	Kırsal yönetim modeli	İzmir Büyükşehir Belediyesi, ilçe belediyeleri, muhtarlıklar, kooperatifler, üretici örgütleri ve merkezi idare birimleri arasında uygulama eşgüdümü kurmak	Tüm kırsal mahalle sınıfları	E5.2
İzleme, yönetim ve uygulama destek araçları	Proje geliştirme destek aracı	Kırsal kalkınma, iklim uyumu, yerel ekonomi, kültürel miras ve hizmet erişimi alanlarında proje geliştirme ve finansman kapasitesini artırmak	Hizmet erişimi zayıf, üretim kapasitesi kırılgan, kültürel miras potansiyeli yüksek ve dönüşüm baskısı altındaki mahalleler	E5.3

Tablo Ek 3.1 (devam).
Stratejik Eylemler İçin
Araç ve Uygulama
Mekanizmaları Ön Listesi

Ek 4. İncelenen Politika, Mevzuat ve Strateji Dokümanları

Bu ek, İZ.KIRSAL Stratejik Çerçeve Belgesi (Cilt 02) kapsamında değerlendirilen ulusal, bölgesel, yerel ve uluslararası politika belgeleri ile ilgili mevzuat çerçevesini göstermektedir. Politika ve mevzuat belgeleri, 3. bölümde strateji planının uyum çerçevesini değerlendirmek amacıyla kullanılmıştır.

Ek 4'te yer alan dokümanlar; ulusal kalkınma ve kırsal kalkınma belgeleri, tarım, çevre, iklim, afet, enerji, su, kültürel miras ve yerel yönetim mevzuatı, İzmir ölçeğindeki plan ve strateji belgeleri ile uluslararası politika çerçevelerinden oluşmaktadır. Bu liste, İZ.KIRSAL Stratejik Çerçeve Belgesi (Cilt 02)'de geliştirilen stratejik kararların üst ölçekli politika yönelimleri ve yasal çerçeveye ilişkisini görünür kılmaktadır.

Ulusal politika ve strateji belgeleri

- T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı. (2023). On İkinci Kalkınma Planı (2024–2028).
- T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı. (2024). Orta Vadeli Program (2025–2027).
- T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı. (2024). Bölgesel Gelişme Ulusal Stratejisi (2024–2028).
- T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı. (2024). Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejisi IV (2024–2028).
- T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı. (2025). Tarım ve Orman Bakanlığı 2024–2028 Stratejik Planı (Güncellenmiş versiyon 2025).
- T.C. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı. (2022). Türkiye Ulusal Enerji Planı.
- T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, İklim Değişikliği Başkanlığı. (2024a). İklim Değişikliği Azaltım Stratejisi ve Eylem Planı (2024–2030).
- T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, İklim Değişikliği Başkanlığı. (2024b). İklim Değişikliğine Uyum Stratejisi ve Eylem Planı (2024–2030).
- T.C. İçişleri Bakanlığı, Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı. (2022). Türkiye Afet Risk Azaltma Planı (TARAP) 2022–2030.
- T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı, Çölleşme ve Erozyonla Mücadele Genel Müdürlüğü. (2019). Çölleşmeyle Mücadele Ulusal Stratejisi ve Eylem Planı (2019–2030).

Bölgesel ve yerel politika/plan belgeleri

- İzmir Kalkınma Ajansı. (2024). İzmir Bölge Planı (2024–2028).
- İzmir Büyükşehir Belediyesi. (2024). İzmir Büyükşehir Belediyesi 2025–2029 Stratejik Planı.
- İzmir Su ve Kanalizasyon İdaresi Genel Müdürlüğü. (2024). İZSU 2025–2029 Stratejik Planı.
- İzmir Büyükşehir Belediyesi. (2020a). İzmir Yeşil Şehir Eylem Planı.
- İzmir Büyükşehir Belediyesi. (2020b). İzmir Sürdürülebilir Enerji ve İklim Eylem Planı.
- İzmir Büyükşehir Belediyesi. (2021). İzmir'in Doğa ile Uyumlu Yaşam Stratejisi (2021–2030).

Uluslararası politika çerçeveleri

- United Nations. (2015). Transforming our world: The 2030 Agenda for Sustainable Development.
- United Nations Framework Convention on Climate Change. (2015). Paris Agreement.
- United Nations Office for Disaster Risk Reduction. (2015). Sendai Framework for Disaster Risk Reduction 2015–2030.
- Convention on Biological Diversity. (2022). Kunming–Montreal Global Biodiversity Framework.
- United Nations Human Settlements Programme. (2017). New Urban Agenda.
- European Commission. (2019). The European Green Deal (COM(2019) 640 final).
- European Commission. (2020a). A Farm to Fork Strategy for a fair, healthy and environmentally-friendly food system (COM(2020) 381 final).
- European Commission. (2020b). EU Biodiversity Strategy for 2030: Bringing nature back into our lives (COM(2020) 380 final).
- European Commission. (2021). A long-term Vision for the EU's Rural Areas: Towards stronger, connected, resilient and prosperous rural areas by 2040 (COM(2021) 345 final).
- European Parliament and Council of the European Union. (2021). Regulation (EU) 2021/2115 establishing rules on support for strategic plans under the Common Agricultural Policy. Official Journal of the European Union, L 435, 1–186.

Mevzuat

- Türkiye Cumhuriyeti. (2004). 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu. Mevzuat Bilgi Sistemi.
- Türkiye Cumhuriyeti. (2005). 5393 sayılı Belediye Kanunu. Mevzuat Bilgi Sistemi.
- Türkiye Cumhuriyeti. (2012). 6360 sayılı On Dört İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Yedi İlçe Kurulması ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun. Mevzuat Bilgi Sistemi.
- Türkiye Cumhuriyeti. (1924). 442 sayılı Köy Kanunu. Mevzuat Bilgi Sistemi.
- Türkiye Cumhuriyeti. (1985). 3194 sayılı İmar Kanunu. Mevzuat Bilgi Sistemi.
- Türkiye Cumhuriyeti. (1949). 5442 sayılı İl İdaresi Kanunu. Mevzuat Bilgi Sistemi.
- Türkiye Cumhuriyeti. (2005). 5403 sayılı Toprak Koruma ve Arazi Kullanımı Kanunu. Mevzuat Bilgi Sistemi.
- Türkiye Cumhuriyeti. (1998). 4342 sayılı Mera Kanunu. Mevzuat Bilgi Sistemi.
- Türkiye Cumhuriyeti. (1939). 3573 sayılı Zeytinciliğin Islahı ve Yabanilerinin Aşılattırılması Hakkında Kanun. Mevzuat Bilgi Sistemi.
- Türkiye Cumhuriyeti. (1956). 6831 sayılı Orman Kanunu. Mevzuat Bilgi Sistemi.
- Türkiye Cumhuriyeti. (1983). 2872 sayılı Çevre Kanunu. Mevzuat Bilgi Sistemi.
- Türkiye Cumhuriyeti. (1983). 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu. Mevzuat Bilgi Sistemi.
- Türkiye Cumhuriyeti. (1990). 3621 sayılı Kıyı Kanunu. Mevzuat Bilgi Sistemi.
- Türkiye Cumhuriyeti. (1985). 3213 sayılı Maden Kanunu. Mevzuat Bilgi Sistemi.
- Türkiye Cumhuriyeti. (2005). 5346 sayılı Yenilenebilir Enerji Kaynaklarının Elektrik Enerjisi Üretimi Amaçlı Kullanımına İlişkin Kanun. Mevzuat Bilgi Sistemi.
- Türkiye Cumhuriyeti. (2013). 6446 sayılı Elektrik Piyasası Kanunu. Mevzuat Bilgi Sistemi.
- Türkiye Cumhuriyeti. (2009). 5902 sayılı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı ile İlgili Bazı Düzenlemeler Hakkında Kanun. Mevzuat Bilgi Sistemi.
- Türkiye Cumhuriyeti. (1969). 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu. Mevzuat Bilgi Sistemi.
- Türkiye Cumhuriyeti. (2011). 6172 sayılı Sulama Birlikleri Kanunu. Mevzuat Bilgi Sistemi.

- T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı. (2021). Kırsal Mahalle ve Kırsal Yerleşik Alan Yönetmeliği. T.C. Resmî Gazete, 15 Nisan 2021, 31455.
- T.C. Bayındırlık ve İskân Bakanlığı. (1985). Plansız Alanlar İmar Yönetmeliği (güncel konsolide metin). T.C. Resmî Gazete, 2 Kasım 1985, 18916 (Mükerrer).
- T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı. (2024). Plansız Alanlar İmar Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik. T.C. Resmî Gazete, 17 Ekim 2024, 32695.
- T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı. (2022). Çevresel Etki Değerlendirmesi Yönetmeliği. T.C. Resmî Gazete, 29 Temmuz 2022, 31907.

Bu dokümanlar, Cilt 02'nin 3. bölümünde kurulan politika ve mevzuat uyum çerçevesinin temel dayanaklarını oluşturmakta; 4. bölümde tanımlanan vizyon, temel ilkeler ve müdahale eksenleri ile 5. bölümde geliştirilen strateji planı ve uygulama programı için kurumsal ve uygulamaya dönük karar zemini sağlamaktadır.

